

**SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİ TURİZM MODELİNİN SOSYAL YAPI
VE DEĞİŞMEYE ETKİSİ: KALKAN ÖRNEĞİ**

Yeşim CÖMERT
201154203

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün OKTİK

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2025

**SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİ TURİZM MODELİNİN SOSYAL YAPI
VE DEĞİŞMEYE ETKİSİ: KALKAN ÖRNEĞİ**

Yeşim CÖMERT

201154203

Orcid: 0000-0001-6074-4499

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. Nurgün OKTİK

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat, 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

YEŞİM CÖMERT'ın "Sürdürülebilir Yeni Turizm Modelinin Sosyal Yapı ve Değişmeye Etkisi: Kalkan Örneği" başlıklı tezi 11.02.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Prof.Dr.Nurgün OKTİK (Danışman) Maltepe Üniversitesi	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Ferhat DEĞER Maltepe Üniversitesi	
Üye	Doç.Dr.Yalçın KAHYA Bandırma 17 Eylül Üniversitesi	
Üye	Prof.Dr.Özgür SARI Sinop Üniversitesi	
Üye	Prof.Dr.Güncel ÖNKAL Maltepe Üniversitesi	

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden sonuna kadar geçen süreçte bana her zaman destek olan, yol gösteren ve motivasyon sağlayan sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Nurgün OKTİK'e öncelikle teşekkürlerimi sunmak isterim. Çalışmam boyunca her aşamasını izleyerek titizlikle ilgilenen, değerli önerileri ve olumlu tutumlarıyla daha iyi sonuçlar elde etmemi sağlayan Dr. Öğretim Üyesi Ferhat DEĞER, Doçent Dr. Yalçın KAHYA, Prof. Dr. Güncel ÖNKAL ve Prof. Dr. Özgür SARI'ya katkılarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Tez sürecimde destekleri için Prof. Dr. Erol KAHVECİ'ye, gözlem ve deneyimleriyle tezime katkı sağlayan, değerli zamanlarını ayıran ve görüşmeyi samimiyetle kabul eden tüm katılımcılara teşekkür ederim. Yaşamımın her aşamasında yanımda olan aileme, değerli hocalarıma, sevgili dostlarıma varlıkları için minnettarım.

Yeşim CÖMERT

Şubat, 2025

ÖZET

SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİ TURİZM MODELİNİN SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEYE ETKİSİ: KALKAN ÖRNEĞİ

Yeşim Cömert

Doktora Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. Nurgün Oktik

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025

Bu tezin amacı, Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı Kalkan'da turizmin yol açtığı değişimlerden hareketle sosyal yapıya ve fiziki çevreye olan etkilerini anlamaktır. Bu kapsamda Kalkan'ın yerel halkından turizmle uğraşan kişiler, dışarıdan gelip buraya yerleşmiş yabancı uyruklu vatandaşlar ve başka şehirler ya da ülkelerden gelen Türkler ile turizm hakkında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Turizmden önce ve sonra nasıl değişiklikler yaşandığı, turizmin olumlu ve olumsuz sonuçları katılımcıların deneyimleri, fikirleri, gözlemleri doğrultusunda ele alınmıştır. Turistik faaliyetlerin yörede devamının sağlanması açısından sürdürülebilir yeni turizm modelinin etkileri tartışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, Kalkan'ın bir yol ayrımında olduğu, turizmin olumsuz sonuçlarının belirgin şekilde hissedildiği ve sürdürülebilir yeni turizm modelinin uygulanmasının gerekli görüldüğü tespit edilmiştir. Katılımcılar, inşaatların ve kaçak yapılaşmanın artmasından, bunun beraberinde alt yapı sorunlarının büyümesinden, yaz aylarında aşırı kalabalık ve gürültülü olan Kalkan'da turizmin yön değiştirdiğinden, bir an önce yerel yönetimin ve yetkili birimlerin önlem alması gerekliliğinden sıklıkla söz etmişlerdir. Bu çalışmada 20'si Türk, 21'i yabancı vatandaş olmak üzere toplam 41 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Sonuç itibarıyla Kalkan'ın doğal güzelliği, iklimi, denizi, coğrafyası, tarihi yerleri, antik kentleri, Likya yoluyla öne çıktığı belirtilmiş ve turizmin çok hızlı etkilediği, ciddi sorunlar doğurduğu eklenerek bunların acilen çözülmesinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Değişme, Turizm, Sürdürülebilir Turizm, Kalkan.

ABSTRACT

THE IMPACT OF A SUSTAINABLE NEW TOURISM MODEL ON SOCIAL STRUCTURE AND CHANGE: THE CASE OF KALKAN

Yeşim Cömert

PhD Thesis

Department of Sociology

Sociology PhD Programme

Advisor: Prof. Dr. Nurgun Oktik

Maltepe University Graduate School, 2025

The aim of this thesis is to understand the effects of tourism on the social structure and physical environment of Kalkan in Kaş district of Antalya. In this context, interviews were conducted with the local people of Kalkan who are engaged in tourism, foreign nationals who came from outside and settled here, and Turks from other cities or countries about tourism. How changes were experienced before and after tourism, the positive and negative results of tourism were discussed in line with the experiences, ideas and observations of the participants. The effects of the new sustainable tourism model were discussed in terms of ensuring the continuation of touristic activities in the region.

According to the findings of the study, it has been determined that Kalkan is at a critical time that the negative consequences of tourism are clearly felt and it is necessary to implement a new sustainable tourism model. Participants frequently mentioned the increase in construction and particularly illegal construction, the increase in infrastructure problems, the change in the direction of tourism in Kalkan, mainly being overcrowded and noisy in summer time, and the need for local administration and authorised power to take measures as soon as possible. In this study, interviews were conducted in depth with a total of 41 people, 20 of whom were Turkish and 21 of whom were foreign citizens. As a result, it was stated that Kalkan stands out with its natural beauty, ideal climate, beautiful sea, unique geography, historical sites, ancient cities, Lycian hiking route, however tourism has a huge negative impact that creates serious problems and it is critically urgent to find solutions to these problems.

Keywords: Social change, Tourism, Sustainable Tourism, Kalkan.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Tezin Amacı.....	4
1.3. Tezin Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlıkları.....	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Kalkan'ın Tarihçesi	9
2.2. Kalkan'ın Nüfusu.....	10
2.3. Kalkan'ın Siyasi Yapısı	11
2.4. Kısa Literatür Bilgisi	13

2.5. Turizm Nedir ve Kime Turist Denir?	26
2.6. Turizm ve Sosyal Değişme	28
2.7. Sürdürülebilir Turizm	30
2.8. Turizm Sosyolojisi, Yapı ve Değişme	35
2.9. Turizm Olgusunun Tarihsel Gelişimi ve Değişimi (Dönüşümü)	37
2.9.1. Modernite ve turizm.....	42
2.9.2. Turizmin metalaştırılması	44
2.9.3. Turizm bölgesi yaşam döngüsü yaklaşımı.....	46
2.9.4. Küreselleşme ve turizm ilişkisi.....	49
3. YÖNTEM	54
3.1. Araştırma Evreni ve Örneklem	55
3.2. Veri Toplama Araçları	57
3.3. İşlem	58
3.3.1. Veri toplama teknikleri	60
3.3.1.1. Derinlemesine görüşme tekniği	61
3.3.2. Veri analizi.....	62
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	64
4.1. Turizmden Önceki Kalkan Hakkında Görüşler	65
4.1.1. Turizmden önce geleneksel köy yaşıntısı	66
4.1.1.1. Sosyal ilişkiler ve yaşam.....	70
4.1.1.2. Turizmden önce kadınların konumu	72

4.1.2. Turizmden önceki geçim kaynakları.....	73
4.2. Kalkan’da Turizmin Gelişmesini Etkileyen Faktörler.....	78
4.2.1. Coğrafi faktörler	78
4.2.1.1. Doğal güzellik.....	78
4.2.1.2. Coğrafi konum	79
4.2.1.3. İklim.....	81
4.2.2. Beşerî faktörler	81
4.2.2.1. Yabancı uyrukluların Kalkan’a yerleşmesi.....	82
4.2.2.2. Hizmet kalitesi / misafirperverlik	85
4.2.2.3. Ünlülerin Kalkan’ı popülerleştirmesi	86
4.2.2.4. İşletme ve işletmeciler	88
4.2.2.5. Turizm acenteleri	89
4.2.2.6. Altyapı faktörlerinin geliştirilmesi.....	91
4.2.2.7. Yerel halkın turizme adapte olması	93
4.2.3. Kültürel faktörler	95
4.2.3.1. Kalkan’ın ticari geçmişi.....	95
4.2.3.2. Kalkan’ın tarihi geçmişi.....	96
4.3. Turizmden Sonra Sosyal Yapıda Meydana Gelen Değişimler	99
4.3.1. Turizmden sonra sosyo-demografik yapı	99
4.3.1.1. Sosyal ilişkiler.....	99
4.3.1.2. Demografik yapıdaki değişim.....	101

4.3.2. Aile ilişkilerindeki değişimler	106
4.3.3. Gençlerin durumundaki dönüşüm.....	109
4.3.4. Kadınların konumu	115
4.4. Yabancıların Kalkan’a Yerleşmesine Etki Eden Faktörler.....	118
4.4.1. Kalkan’ın doğal güzelliği / büyüleyici atmosferi	119
4.4.2. Kalkan halkının sıcakkanlılığı	120
4.4.3. Yabancıların Kalkan'a yerleşmesinde etkili olan diğer faktörler.....	122
4.5. Turizmin Kalkan’a Yansımaları	124
4.5.1. Olumlu etkileri.....	125
4.5.1.1. Kalkan ekonomisinin güçlenmesi.....	126
4.5.1.2. Yabancıların Kalkan’a sahip çıkması	127
4.5.1.3. Kültürel etkileşimin sağlanması.....	130
4.5.1.4. Altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi	131
4.5.1.5. Kalkan’ın bilinirliğinin artması	132
4.5.1.6. Antik yerlerin korunması	133
4.5.1.7. Sosyal faaliyetlerin canlanması	136
4.5.1.8. Yerel halkın Kalkan’a katkı sağlaması	136
4.5.1.9. Göç profilinin nitelikli olması.....	138
4.5.1.10. Eğitimin önem kazanması.....	139
4.5.2. Turizmin Kalkan’a olumsuz yansımaları.....	141
4.5.2.1. Kaçak, çarpık ve aşırı yapılaşma	142

4.5.2.2. Pahalılığın artması	145
4.5.2.3. Doğal dokunun bozulması	147
4.5.2.4. Doğanın tahrip edilmesi.....	150
4.5.2.5. Kapasitenin üzerinde ziyaretçi gelmesi	151
4.5.2.6. Kar odaklı ilişkilerin öne çıkması.....	153
4.5.2.7. Ziyaretçi profilinin değişmesi.....	155
4.5.2.8. Ekonominin turizme endeksli olması	157
4.5.2.9. Kalkan'ın belde statüsünden çıkarılması	159
4.5.2.10. Yerel halkın mülksüzleşmeyle ilgili pişmanlık duyması.....	161
4.5.2.11. İngilizler'in Kalkan'a gelmesiyle diğer grupların çekilmesi	162
4.5.2.12. Kalkan'da yaşayan yabancı uyrukluların ülkelerine dönmesi	164
4.5.2.13. İşletmeler arasında rekabet olması.....	166
4.5.2.14. Yabancı uyruklulara ayrımcılık yapılması.....	167
4.5.2.15. Kalkan'ın ticari rant bölgesine dönüşmesi.....	168
4.6. Turizmden Kaynaklı Sorunların Çözümüne İlişkin Düşünceler.....	170
4.6.1. Kalkan'da turizmin sürdürülebilir olmasına dair düşünceler	171
4.6.1.2. Sosyal-kültürel açıdan yapılması gerekenler	176
4.6.1.3. Şehirleşme adına yapılması gerekenler.....	181
4.6.1.4. Ulaşım ile ilgili yapılması gerekenler	184
4.6.1.5. Turizm çalışanlarına eğitim verilmesi	187
4.6.1.6. İdari anlamda Kalkan'da yapılabilecekler	188

4.6.2. Kalkan’da turizmin sürdürülemez olduğuna dair görüşler	196
4.6.2.1. Yasaların etkisizliği, denetimsizlik ve ihmal	197
4.6.2.2. Kentleşme sorunları	199
4.6.2.3. Yerel yönetimin zayıf olması.....	210
4.7. Katılımcıların Hayalindeki Kalkan.....	212
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	217
KAYNAKÇA.....	236
Ek 1. Katılımcı Listesi	248
Ek 2. Derinlemesine Görüşme Çerçevesi	250
Ek 3. Senaryo Geliştirme Formu	254
Ek 4. Yerleşim ve Konut Genişlemesi.....	257
ÖZGEÇMİŞ	258

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Turizmden önceki Kalkan Hakkında Düşünceler	66
Şekil 2. Turizmden Önceki Geçim Kaynakları	73
Şekil 3. Kalkan'da Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler.....	78
Şekil 4. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı.....	99
Şekil 5. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Aile İlişkileri).....	106
Şekil 6. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Genç Bireyler).....	110
Şekil 7. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Kadınlar)	116
Şekil 8. Yabancıların Kalkan'a Yerleşmesine Etki Eden Faktörler	119
Şekil 9. Turizmin Kalkan'a Olumlu Yansımaları	125
Şekil 10. Turizmin Kalkan'a Olumsuz Yansımaları	141
Şekil 11. Kalkan'da Sürdürülebilir Turizme Dair Düşünceler	171
Şekil 12. Kalkan'da turizmin sürdürülemez olduğuna dair görüşler.....	196
Şekil 13. UNESCO ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2024)	232

KISALTMALAR

ASAT	: Antalya Su ve Atıksu İdaresi
E	: Erkek
K	: Kadın
Ka	: Katılımcı
KAPSA	: Kalkan Association for the Protection of Street Animals (Kalkan Sokak Hayvanlarını Koruma Derneği)
TBYD	: Turizm bölgesi yaşam döngüsü
YK	: Yabancı Katılımcı

1. GİRİŞ

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemi, Kalkan'ın tarihçesi, sürdürülebilir turizm ile ilgili literatürde yer alan önceki çalışmalar, tezin kuramsal çerçevesi, amacı ve önemi yer almaktadır. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi, nasıl yürütüldüğü, örnekleme ilişkin temel demografik özellikler, veri toplama aracı hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca evren ve katılımcıların seçimi, veri toplama süreci, çalışmayı yaparken karşılaşılan güçlükler anlatılmaktadır. Üçüncü bölüm olan “Bulgular” kısmında, Kalkan'ın turizmden önceki geleneksel köy yaşamından başlayarak günümüze kadar olan süreçte, turizmin gelişmesiyle birlikte yaşanan sosyal yapıdaki değişimler ele alınmıştır. Turizmden sonraki Kalkan'da gözlemlenen olumlu ve olumsuz sonuçlara ilişkin katılımcıların görüşleri aktarılmıştır. Araştırmanın son kısmı olan “Tartışma” bölümünde tezin bulguları literatür ışığında tartışılmıştır. Aynı zamanda tezin sınırlılıkları, araştırmada nelerin tespit edildiği, kendisinden sonraki çalışmalara nasıl katkılar sunabileceği ve geleceğe yönelik önerileri içermektedir.

1.1. Problem

Bu tezde Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı Kalkan mahallesinde özellikle son yirmi yılda gelişen turizmin sosyal yapıya etkilerinin neler olduğu, geçmişle günümüz arasındaki karşılaştırma ve gelecekte turizmle ilgili beklentiler, “sürdürülebilir turizm” anlayışından hareketle irdelenmektedir. Turistik faaliyetlerin bölgeye yansımaları, sosyal yapı üzerindeki değişim ve etkileri üzerinden ele alınmaktadır. Kalkan'da turizmden önce ve turizm geldikten sonra süreç içerisinde ortaya çıkan değişimler, sosyal yapının bunlardan nasıl etkilendiği, sürdürülebilirlik anlayışının turizme ne gibi katkılar sağlayabileceği araştırılmaktadır. Bölgede gelişen turizmin sürdürülebilirlik durumu ve gelecekte turizmin çevresel, ekolojik, kültürel ve ekonomik yönünün neler olabileceği de bu tezin sorunlarından biridir.

Yerli, yabancı turistlerin yoğun ilgi gösterdiği, özellikle de İngilizlerin yerleşim maksadıyla ev alarak yaşadıkları Kalkan'da geçmiş yıllara oranla çoğu yabancının kendi ülkesine kesin

dönüş yaptıkları anlaşılmaktadır. Turizmin gelişmesi ziyaretçi sayısı ile birlikte inşaatları ve konaklama seçeneklerini de artırmıştır. Butik otel, otel, pansiyon ve apartların yanı sıra Kalkan'ı diğer tatil yörelerinden ayıran en belirgin özelliği, burada villa turizminin yaygın olmasıdır. Tatilcilerin villalara olan talebi daha fazla bina yapılmasına ve imar izni bulunmasına bakılmaksızın kaçak yapıların inşasına yol açmıştır. Turistik faaliyetlerin hızlı gelişiminden doğan sorunların gelecekte artacağı öngörülmekte, bu olumsuzlukları en aza indirecek önlemlerin bir an önce alınması için sürdürülebilir turizm anlayışından yararlanılabileceği ileri sürülmektedir.

Tezin temel problemi, Kalkan'da turizmden önce ve sonra nasıl değişimlerin yaşandığı, bu değişimlerin sosyal yapıya ne gibi etkileri olduğu, turizmin bölgeye olumlu ve olumsuz yansımaları, yörede yaşayan çok sayıda yabancıların Kalkan'ı tercih edip yerleşme sebepleri, sürdürülebilir turizm anlayışının imkânı gibi sorunsalları katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak ele alabilmektir. Bunu yaparken de bölge halkının, buraya yerleşme kararı alan yabancıların veya başka yerlerden gelen Türkler'in gözlemlerinden yararlanarak turizmin devam edebilmesine ilişkin görüşlerine başvurabilmektir. Ayrıca sürdürülebilir turizme yönelik düşünceleri ve turistik faaliyetlerden kaynaklı sorunların çözümlerine ilişkin önerilerine yer verebilmektir. Bu temel problem altında şu sorulara yanıtlar aranmaktadır:

1. Kalkan turizmden önce nasıl bir yerdi? Sosyal ilişkiler, hayat, kadınların konumu ve gençlerin durumu nasıldı? Yörenin geçmişteki geçim kaynakları nelerdir?
2. Kalkan'da turizmin gelişmesini etkileyen faktörler nelerdir?
3. Turizmden sonra Kalkan'ın sosyal yapısında ne gibi değişimler olmuştur? Özellikle aile ilişkileri, gençlerin ve kadınların durumunda geçmişle kıyaslanınca nasıl dönüşümler yaşanmıştır?
4. Yabancıların Kalkan'a yerleşme kararı almalarında neler etkili olmuştur?
5. Turizmin bölgeye olumlu ve olumsuz yansımaları nasıldı?
6. Turizmden kaynaklı sorunlara ne gibi çözümler önerilmektedir?

7. Katılımcıların hayalindeki Kalkan nasıl bir yerdir?

Turizmin gelişimi ve beraberinde getirdiği olumsuzluklardan en çok da o bölgede yaşayan kişiler etkilenebilmektedir. Turizmin ekonomik getirilerine odaklanılırken bunların doğurduğu olumsuz sonuçlar görmezden gelinebilmektedir. Sharpley (2014), dışsal ve içsel faktörler olmak üzere yerel halkın turizme iki bakış açısı olduğunu söyler. Dışsal faktörler daha ziyade makro boyutta olup sosyo-ekonomik ve mekânsal iken, içsel faktörler toplumdaki bireylerin yapılarından ve bakış açılarından kaynaklı olarak turizmi algılama biçimlerindeki farklılıklardır.

Dışsal faktörleri temel alan çalışmalar daha çok; turizmin gelişim düzeyi, türü, mevsimsellik durumu, toplumsal gelişmişlik düzeyi ile ilgilenmekteyken içsel faktörlere odaklanan çalışmalar; turizmin ekonomiyle ve toplulukla olan bağı, bölgedeki yaşama süresini, bireyin yaşam alanıyla turizm merkezi arasında olan mesafeyi, turistlerle iletişimi, kişisel değerleri, sosyal kimlik yapısını, turizme dair bilgi düzeyini ve demografik özellikleri temel almaktadırlar (Sharpley, 2014, s. 43).

Sharpley çalışmasında yerel halkın turizme bakış açısına odaklanmış ve onları turizmden fayda sağlayan bir kitle olarak yorumlamıştır. Yazar aynı zamanda Emerson (1976)'ın “sosyal değişim teorisi”ni kullanarak yerel halkın turizme karşı olumlu tutumlar sergileyen içsel faktörlerini de temel almıştır. Literatüre bakıldığında dışsal faktörlere odaklanan ve turistik bölgenin değişimi ve gelişim düzeyine göre yerel halkın da algılarında değişiklikler olacağını ifade eden Butler (1980) ve Harrill (2004) tarafından yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

Bu tezde turizmin Kalkan'daki sosyal yapı ve değişim üzerindeki etkileri, yerel halkın turizme bakış açısı içsel faktörlere bağlı olarak değerlendirilerek turizmin yarattığı olumsuz sonuçları giderebilmek adına “sürdürülebilir turizm” bilinciyle davranılırsa nelerin değişebileceği irdelenmektedir. Kalkan'daki turizmden önce ve sonraki değişimler ele alınırken “sosyal değişim teorisi” yaklaşımına dayanarak buraya sonradan gelip yerleşenlerin (Türkler, yabancılar) ve yerel halkın gözlemlerinden yola çıkılmaya çalışılmaktadır.

Sürdürülebilir turizm anlayışının bölgeye özgü değerlerle birlikte hem doğal çevreyi hem de orada yaşayan halkı koruma altına alacağı söylenebilir. Turizmin gelişmesinden o yörede yaşayanların en çok etkilenmekte olduğu, sosyal yapıda bazı değişimlerle beraber doğal doku ve çevrenin bozulduğu, alt yapı sorunları yaşandığı, kirlilik ve gürültünün arttığı ileri sürülebilir. Dünya genelinde sosyal hareketliliğin, gezen insan sayısının arttığı, insanların istedikleri yere seyahat edebildiği ancak turizm faaliyetlerinin yarattığı bu yoğunluğun bazı olumsuz sonuçlar doğurduğu gözlenmektedir. Oktik'in belirttiği üzere, “(...) *genelde gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş toplumlara ekonomik olarak daha ucuza sunduğu turizm, 1950’lerden bu yana küresel bir boyuta ulaşmıştır. (...) turizmin kalkınmakta olan ülkelerde o yöredeki insan için umut kapısı olduğu ve toplumsal değişimi hızlandırdığı*” da başka bir gerçekliktir (Oktik, 2001, s.3).

1.2. Tezin Amacı

Bu tezin amacı, Kalkan’da turizmin süreç içerisindeki gelişimini ve sürecin bu şekilde devam etmesi durumunda turizmin ne ölçüde sürdürülebilir olduğunu değerlendirmektir. Bu bağlamda, turizm öncesi sosyal yapı ile turizm sonrası sosyal yapının karşılaştırılması ve gelecekte nasıl bir turizm anlayışının benimsenebileceğinin araştırılması hedeflenmektedir. Tez, turistik faaliyetlerden kaynaklı sorunlara odaklanarak, “sürdürülebilir turizm” uygulamalarının nasıl sonuçlar verebileceğini incelemektedir. Kalkan’da turizmin kontrolsüz büyümesinin yol açtığı sosyal, kültürel, ekonomik, yasal ve çevresel sorunlar, burada yaşayanların gözlem ve deneyimleri doğrultusunda değerlendirilmektedir. Turizmin olumlu etkilerinin sürdürülmesi ve olumsuz sonuçlarının giderilmesi için yeni anlayışların geliştirilmesi gerekli görülmüş, sürdürülebilir yeni turizm anlayışının Kalkan’daki turizme gelecekte nasıl etkileri olabileceği katılımcıların perspektifinden ele alınmıştır. “*21. yüzyılın gelişme gösteren en önemli hizmet sektörlerinden biri turizmdir. (...) Güneş, deniz ve kum üçlüsünün oluşturduğu kıyı turizmi günümüzde de hâkim olup, değişen ilgi ve istekler doğrultusunda turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları da artmaktadır*” (Özdemir, 1992).

Kalkan’da turizmin gelişmesi sosyal yapının değişmesine yol açmış ve yerel halkın yaşam tarzını, hayat standartlarını, geçim kaynaklarını, aile yapısını, kadının konumunu, evlilik

ilişkilerini, bazı kültürel değerleri ve gençlerin yaşadıkları sorunları etkilemiş olabilir. Bu çalışmada, turizmden kaynaklanan toplumsal ve fiziki yapıdaki değişimlerin etkileri ele alınmaktadır. Çevresel sorunlara farkındalıkla, turizmin olumsuz sonuçlarının çözümü için sürdürülebilir yeni turizm modelinin uygulanabilirliği tartışılmaktadır. Yerel halkın yanı sıra, dışarıdan gelip yerleşerek Kalkan’da yaşayan Türklerin ve/veya yabancıların turizm öncesi ve sonrası süreçlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların gözlemleri, deneyimleri ve fikirleri doğrultusunda Kalkan’ın son durumu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda, turizmin sürdürülmesine yönelik burada neler yapılabileceği, görüşülen kişilerin değerlendirmeleri doğrultusunda ele alınmıştır.

1.3. Tezin Önemi

Günümüzde Kalkan, Antalya ilinin Kaş ilçesine bağlı bir mahalledir. Geçmişi tahmini 3000 yılı bulan Likya Uygarlığının yaşadığı topraklar üzerine kuruludur. Kalkan 1970’li yıllara kadar kırsal özelliklerini korumuş tipik bir balıkçı kasabasıdır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra turizmin gelişmeye başlamasıyla radikal bir değişim sürecine girmiştir. Kalkan’ın sosyal yapısında meydana gelen değişiklikler yerli halkın yaşam tarzlarına yansımakta, onları dönüştürmekte ve oluşan yeni durumun sosyolojik açıdan analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Turistik faaliyetlerin başlaması ve süreç içinde artmasıyla Kalkan’daki aile yapısı, evlilik ilişkileri, kadının konumu, gençlerin karşılaştıkları sorunlar, geçim kaynaklarındaki değişim ve fiziki anlamda ortaya çıkan bazı çevresel problemler, burada yaşayanların memnuniyetleri gibi pek çok olgunun dönüşümü sosyolojik olarak önemli bulunmaktadır. Bu çalışma, Kalkan’daki turizm faaliyetlerinin yarattığı sosyal yapı değişimlerini ve turizmin doğurduğu sonuçları ele almaktadır. “Sosyoloji hem sosyal yapıyı hem de bu yapı içerisinde oluşan değişmeyi anlayarak açıklamak zorundadır. Bu işi yaparken de sosyoloji geleneğinden kopmadan, hem yapıya ve onların görünen yinelenen kalıcı öğelerine, hem de yapıyı oluşturan bireylerin eylemlerine bakarak çözümlenebileceği gerçeğinden hareket edilebilir” (Oktik, 2007, s.23). Sürdürülebilir yeni turizm modelinin bölgeye ne gibi etkilerinin olabileceği katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak araştırılmaktadır.

Kalkan'daki turizmin geleneksel kitle turizm anlayışından farklı yönleri bulunmaktadır. Turizm, genel anlamıyla bir yeri geçici olarak tatil gibi aktiviteler nedeniyle ziyaret anlamına gelirken, Kalkan'da turizm bu boyutun yanında göçmen turist olma durumunu da barındırmaktadır. Sağır'a göre *"son yıllarda Güney Avrupa'ya olan emekli göçünü inceleyen çok sayıda bilimsel çalışma yapılmakla birlikte, Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarındaki il ve ilçelere Kuzey Avrupa ülkelerinden yerleşmek üzere gelen yabancı göçüyle ilgili olarak yapılan çalışmaların yetersiz oldukları görülmektedir"* (2011, s.50). Bu tezde, özellikle İngiliz vatandaşları olmak üzere batıdan gelip Kalkan'a yerleşen yabancıların görüşlerine de yer verilmektedir. Kalkan nüfusunun ortalama %30'unu oluşturan İngilizler'in toplumla uyum içinde yaşadıkları hatta yerel halka ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden katkılar sağladıkları belirtilebilir.

Sürdürülebilir turizm anlayışı sayesinde insan ve doğayı korumak, turizmin yol açtığı tahribatları onarabilmenin mümkün olduğu düşünülmekte, bu bilincin kazanılması önemli görülmektedir. Kalkan'da yaşayan insanların buradaki turizmle ilgili deneyimleri ve turizmin sağladığı ekonomik katkıların yanı sıra sürdürülebilir olması açısından neler yapılması gerektiğine dair görüş ve değerlendirmeleri önemsenmektedir. Bu tezi benzer konuda yapılmış diğer çalışmalardan farklı kılan özelliği, Kalkan'ın sosyo-ekonomik seviyesi yüksek turistlere ve genellikle de yurtdışından gelenlere ev sahipliği yapıyor olmasıdır. Burada konut sahibi olan insanların ekonomik seviyelerinin Türkiye standartlarına göre yüksek olduğu söylenebilir. Böyle bir potansiyeli barındırması ve pek çok insanın geçimini turizme bağlaması sebebiyle, Kalkan'da yaşayan yabancılar ve onların Kalkan'ın geleceği ile ilgili söylemlerinin sürdürülebilir turizm konusunda ipuçları sergilemesi ve farklı bir turizm anlayışının yerleşmesi tezi önemli kılmalıdır.

1.4. Araştırmanın Sınırlıkları

Kalkan'ın 2023 verilerine göre nüfusu 3917 kişi olup, bu çalışmada 41 kişi ile görüşülmüştür. Katılımcıların belirlenmesinde, görüşülen kişilerin Kalkan'daki turizm öncesi ve sonrası süreci gözlemleyebilmesine, uzun zamandır burada yaşamasına, turizm sektöründe faaliyet göstermesi ya da turizmle bir şekilde ilişkili olmasına dikkat edilmiştir. Daha fazla sayıda

insanla yapılabilirdi; ancak örnekleme belli sınırdan tutmak, konuya odaklanmakta önemli görülmüştür.

Görüşmeler samimi ve sohbet tarzında geçmiştir. Görüşme esnasında sorulacak sorular önceden hazırlanmış olup her birinin soruluş biçimine özen gösterilmiştir. Katılımcıların farklı deneyimlerine göre sorular değiştirilmiş, sınırlı hareket edilmemiş ve esnek davranılmıştır. Bazı katılımcıların odak noktasından uzaklaşarak anlatmaya devam etmeleri durumunda, araştırmacı konuşma akışını bozmamak adına hemen müdahale etmemiş, bir süre sonra farklı sorularla katılımcının fikirlerini almayı sürdürmüştür.

Derinlemesine görüşmelerde karşılaşılabilecek etik sorunlardan ilki, gerçekleştirilen görüşmenin genel araştırma etiğine ve etik kurallara ne kadar uyduğuna; hangi temelde etik olmayan davranışların çıktığına dikkat edilmelidir. Görüşmede kullanılan görüşme tarz ve pratiğinin kimin için kabul edilebilir veya edilemez değerlendirileceğine bağlı olarak düşünülmelidir. Araştırmacı neyi, nasıl sorduğuna, görüşülen kişiye neler söylemesi için imkân tanıdığına, güven sorununu nasıl garantilediğine, görüşme süresi boyunca görüşmeci ve görüşülen kişi arasında güç ilişkilerine ne kadar dikkat edildiğine özen göstermelidir (Neuman, 2014).

Bu tezin kuramsal çerçevesi, erişilebilen literatürden elde edilen kaynaklarla oluşturulmuştur. Kalkan'da yaşayanların yöredeki turizmin sürdürülebilmesine ilişkin algı ve tutumlarına etki eden farklı değişkenlerin varlığı, sınırlılıklar arasında yer almaktadır. Çalışmanın coğrafi sınırlılığı, yalnızca Kalkan bölgesiyle sınırlı kalma durumunu ortaya koymaktadır. Tezdeki veriler, Kalkan ölçeğinde ve burada yaşayan halkın görüşleri doğrultusunda toplanmıştır. Verilerin toplama sürecinin 2022 yılı Eylül ayı ile 2024 yılı Nisan ayları arasında planlanması, bulguların bu zaman dilimiyle sınırlı olmasına neden olmuştur.

Genelleme, bazı insanların isteklerinin ve açıklamalarının birden fazla kişi, grup, nesne ya da duruma uygulanması olarak düşünülür. Araştırmacılar literatüre dayalı bir açıklama yaptıklarında, aynı zamanda bir genelleme yapmış olurlar. Genelleme,

geleceğe ilişkin beklentilere sahip olmamızı ve tahminlerde bulunmamızı sağladığı için önemlidir. Genellemeler her durum için geçerli olmamasına rağmen, bir şeyin diğerinden daha sık olduğunu ya da olmadığını tanımlar. Araştırmaların yapılma nedenlerinden birisi yapılan araştırmadan işe yarar genellemeler çıkartabilmektir. Ancak nitel araştırmalarda, çalışmaların bulgularının genellenmesi bir sınırlılık olarak ele alınır (Yıldırım ve Şimşek, 2010).

Bu çalışmada elde edilen bulgular, görüşmelerin gerçekleştirildiği ortama ilişkindir. Örneklem alanının tüm evreni temsil edemeyecek olması da, araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Sınırlılıklar, tüm nitel araştırmalar için mevcut olup, sadece bu çalışmaya özgü bir durum değildir. Kalkan, yerli ve yabancı turistler tarafından tercih edilen bir tatil yöresidir ve çok sayıda İngiliz'in yerleşim yeri haline gelmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde, sadece görüşülen kişilerin ifadeleri doğrultusunda verilerin oluştuğu belirtilmelidir. Bu tezin, Kalkan'a benzer tatil yerlerinde turizm sürecini ele alacak başka çalışmalara örnek olabileceği düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kalkan'ın Tarihçesi

Kalkan, Antalya'nın en batısında bulunan, eşsiz doğal güzelliklere ve tarihi dokuya sahip, tahmini 3000 yıllık geçmişi olan Likya Uygarlığı'nın yaşadığı topraklarda yer alır. “Herodotos, Likyalılar'ın Girit'ten geldiklerini yazmıştır. Likyalıların Ege göçleri sırasında Anadolu'ya ayak bastıkları da ileriye sürülmüştür” (Bayık, 1982, s.59). Kaş ilçesine bağlı bir mahalle olan Kalkan'ın yakınında çok sayıda antik kent bulunur. Bu antik kentler arasında Antiphellos (Kaş), Patara, Xanthos, Letoon, Pınara, Tlos başlıcalarıdır. Kalkan ve civarının tarihi geçmişinin oldukça eskiye dayandığı, turistlerin buraya ziyaret için gelme sebeplerinden birinin de bu olduğu, atalarının yaşadıkları yerleri ve onlardan kalan tarihi kalıntıları görmek istedikleri görüşmelerde katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kalkan'ın yakın çevresinde; Kaş'ta yer alan ve binlerce yıllık yazıtlarıyla ünlü Antiphellos (Kaş), Likya'nın en büyük liman şehirlerinden Patara, UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan Xanthos, Apollon ve Artemis'in annesi Leto onuruna kurulan, son kazı çalışmalarında bulunan tapınaklarıyla oldukça etkileyici Letoon, kaya mezarları ve tiyatrosuyla Tlos Antik Kentleri bulunur. Bu antik kentler doğa ve tarihin iç içe geçtiği yerlerdir (Akşit, 2008).

Bu kentler Likya kültürünü ve tarihini yansıtan önemli yerlerdir. Tarih boyunca Hititler, Lidyalılar, Romalılar ve Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok medeniyetin hâkimiyeti altına girmiştir.

Yapılan araştırmalar, Kaş Bölgesi tarihinin Neolitik Çağ'a (M.Ö.8000-M.Ö.5200) kadar uzanmakta olduğunu göstermektedir. Eski Çağ'da Luviler, Hititler, Frigler, Persler, Likyalılar, Helen Devleti ve Roma İmparatorluğu gibi önemli devletlerin bir parçası olan bölge, 1071 Malazgirt Savaşı'nı takiben önce Selçuklular, ardından Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak 1923 sonrasında Türkiye Cumhuriyeti hakimiyeti altına girmiştir (Hacıvelioğlu, 2021, s.7).

Yabancı turistlerin çoğunlukla tercih ettiği Kalkan’a özellikle İngilizler’in yerleştikleri ve nüfus anlamında önemli yer kapladıkları söylenebilir. Kaş Kaymakamlığının web sitesine bakıldığında Kalkan ve Çukurbağ yarımadasına son yıllarda yabancı yerleşimin arttığı görülür. 2015 yılında Kaş Göç İdaresi Grup Başkanlığınca yaklaşık 500 yabancıya ilçede ikametgâh izni verildiği, Kalkan’da 2015 yılı boyunca toplamda resmi rakamlarla 160 yabancının ikamet izni aldığı, 2015 itibariyle yaklaşık 600 yabancının ikametgahının bulunduğu belirtilmekte. Tapu Müdürlüğünden alınan bilgilere göre 1519 yabancı ise mülk sahibidir. Turizm Müdürlüğü’nün verdiği istatistiklere göre ise yıllık bazda 225.000 civarı, başta İngiliz olmak üzere, sırasıyla Alman, İspanyol ve Fransız uyruklu yabancı turistin bölgeyi ziyaret ettiği anlaşılmaktadır (Kaş Kaymakamlığı, 2022). Ayrıca 2022 yılında yaşanan Ukrayna ile Rusya arasındaki savaş yüzünden çok sayıda Rus ve Ukraynalı vatandaşın bölgeye gelerek yerleştiği görülür.

Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde Kalkan halkının geçmişte hayvancılık, zeytincilik, tarım, ticaret yaparak geçimini sağladığı, yaz aylarında sahil bölgelerinin sıcak olması nedeniyle yaylalara çıktıkları anlatılmıştır. İş ve çalışma hayatı yönünden mahalleler arasında büyük farklar bulunmadığı belirtilmiştir. Kalkan ve Patara’da (Gelemiş) yoğun biçimde turizmle, Yeşilköy, Ova, Kınık, Çavdır mahallelerinde daha çok seracılık, villacılık gibi işlerle ilgilenildiği, dağlık kesimlerde ise ender de olsa orman işçiliği, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ve meyvecilik yapıldığı dile getirilmiştir.

2.2. Kalkan’ın Nüfusu

Antalya ili Kaş ilçesi (beldesine) bağlı Kalkan mahallesinin bağlı olduğu belediyenin niteliği Büyükşehir İlçe’dir. Kalkan mahallesi nüfusu toplam 3.917’dir. Bu nüfusun 2.030’u (%51,8) erkek, 1.887’si (%48,2) kadındır. Bu veriler nufusune.com internet sitesinden alınmıştır. Ayrıca son bir yılda %0.23 (9 kişi) azaldığı belirtilmiştir (Nufusune, 2024). Sosyo-ekonomik statü grafiğinin ise Türkiye ortalamasının çok üstünde olduğu görülür. İnsanların %50’si yüksek gelire dahil olan grupta yer alır. Kişi başı aylık gelir 20.780 TL, hane geliri 65.249 TL olarak verilmiştir (Endeksa, 2024).

Kalkan mahallesinde yerleşik olarak yaşayan insanların sayısını gösteren aşağıdaki tabloda yer alan veriler, kış nüfusunu göstermektedir. Yaz aylarında yoğun ziyaretçi akışı ile bölgedeki insan sayısının on kat kadar arttığı ileri sürülmektedir. Aynı zamanda büyük şehirlerden gelip buraya yerleşenlerin olduğu da gözlenmektedir. Özellikle Covid-19 pandemi sürecini geçirmek için deniz kenarı sakin tatil yörelerini tercih eden kişiler, iki sene süren salgın sonunda taşınma kararı alarak ve bu bölgelere yerleşmişlerdir.

Tablo 1. Kalkan mahallesinin 2013-2023 yılları arası nüfus bilgileri

2023	KALKAN MAHALLESİ	3.917
2022	KALKAN MAHALLESİ	3.926
2021	KALKAN MAHALLESİ	3.748
2020	KALKAN MAHALLESİ	3.647
2019	KALKAN MAHALLESİ	3.617
2018	KALKAN MAHALLESİ	3.493
2017	KALKAN MAHALLESİ	3.369
2016	KALKAN MAHALLESİ	3.434
2015	KALKAN MAHALLESİ	3.447
2014	KALKAN MAHALLESİ	3.396
2013	KALKAN MAHALLESİ	3.349

2.3. Kalkan'ın Siyasi Yapısı

Kalkan, 1530 yılında Teke Anadolu eyaletine bağlı bir kazâ iken 1914'te nahiye merkezi olarak 1923'e kadar Kaş Teke müstakil sancağı diye görülür. Kaş'ın ilçe oluşu kaynaklarda 1923 olarak geçmektedir (Hacıvelioğlu, 2021, s.74). Kalkan'da bu tarihte Antalya ili Kaş ilçesine bağlı nahiye (Osmanlı döneminde nahiye idari birimi olarak geçen bu kavram cumhuriyetin ilanından sonra da bir süre kullanılmıştır) olarak belirtilir. Kalkan Belediyesi

27 Şubat 1976 tarihinde İçişleri Bakanlığı kararıyla kurulmuştur. Ancak, 12 Kasım 2012 tarihinde TBMM'de kabul edilen 6360 sayılı kanun ile mahalle statüsüne düşürülmüştür.

Kalkan 1924'e kadar nahiye statüsünde olup "bugün, bazı köylerin komşu kazalara bağlanması ile Kaş kazası küçülmüş, Kalkan kazası ise bazı köylerini Fethiye -daha sonra Seydikemer- ye vererek Kaş kazasının önce beldesi daha sonra mahallesi haline gelmiştir" (Özdamar, 2019, s.53). Belediye iken geniş haklara sahip olan Kalkan, 2014 yerel seçimleri öncesinde "mahalle" statüsüne düşürülmüş ve pek çok yetkiyi kaybetmiştir. Turizm gelirlerinin büyük kısmı Kalkan'dan elde edilmesine rağmen Kaş Belediyesinden buraya gelen hizmetlerin oldukça kısıtlı olduğu görülür. "Ülkemizde özellikle merkezi yönetimde ve yerel yönetimlerde görülen yönetimin yeniden yapılandırılması ve reform çabaları, tüm dünyada özellikle 1980'lerin ortalarında başlayan uluslararası bir hareket olarak değerlendirilmektedir" (Özer, 2013, s.101). Kalkan ve başka beldelerde rastlanan durumun bazı görüşlere göre "gerrymander (seçim hilesi)" kavramıyla ifade edildiği, kasıtlı olarak bu yöntemin uygulandığı ileri sürülür. *"Demokrasinin niteliksizleşmesine neden olan bu uygulamalardan bir tanesi gerrymandering'tir. Gerrymandering, siyasal iktidarın ya da belirli bir zümrenin lehine olacak şekilde seçim çevresinde düzenleme yapılmasını ifade etmektedir. Gerrymandering yöntemiyle siyasal iktidarda bulunan parti kendi oylarını artırmak ya da rakip oyları düşürmek için seçim çevresiyle oynamaktadır."* (Çiçek, 2022). Çiçek makalesinde, bazen siyasi otoritenin tüm hukuki koşulları yerine getirmesine rağmen seçimlerde kendisine avantaj sağlayabilecek ve rakiplerini dezavantajlı konuma düşürecek uygulamalara başvurabildiklerini anlatır. Siyasal iktidarı elinde tutan partinin seçim esnasında oy sayısını artıracak, rakip partilerin ise oy sayısını azaltacak manipülatif yolları olduğundan bahseder. Böylece seçim kitlesi yasal bir düzenlemeyle manipüle edilmiş olur.

Çiçek, seçim hukuku literatüründe ifade edilen gerrymandering kavramının Türkçeye "hileli seçim bölgesi taksimatı" şeklinde çevrildiğini belirtir. Gerrymandering, *"Bir siyasi partinin kendisine menfaat sağlayacak veya kendilerine rakip olan aday ve/veya partilerin seçilme şansını engellemek için tasarlanan bir siyasi manipülasyon yöntemi"*dir (Aktan, 2022, s.3). Azınlık haklarının korunması bakımından bu yöntemi olumlu değerlendiren kişiler de vardır. 'Gerrymandering'in çeşitli türleri ve taktiklerinden bahsedildiği makalede, 2014 yerel

seçimlerinden önce siyasi otoritenin bu yöntemi uygulamasının nedeni “gücü belli bir bölgede toplamaya yönelik” şeklinde yorumlanabilir. Muhalefet partisi veya aday, muhtelif seçim bölgelerindeki gücünü bir bölgede toplayabilir. Böylece rakip parti ya da adayın gücü zayıflatılır (Aktan, 2022).

Kalkan’da 2014 yerel seçimleri öncesinde belediyenin Kaş’a taşınmasıyla denetimin zorlaştığı ve bu nedenle başta kaçak yapılaşma olmak üzere pek çok sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. Kalkan eski belediye başkanı Şeref Karabağ ile 8 Kasım 2024 tarihinde bu konu üzerine görüşülmüştür. Kalkan’ın belde statüyle beraber pek çok yetkiyi de kaybettiğini anlatan Karabağ, turizmin tehlikede olduğunu ve bir an önce önlem alınması gerektiğini ifade etmiştir. Turistik açıdan hem çok popüler hem de önemli miktarda yabancı nüfus barındıran Kalkan, Kaş’ın da nüfus olarak 6. büyük mahallesidir. Kaş Belediyesine en çok gelir sağlayan Kalkan’ın başıboş bırakıldığı, buraya ihtiyacı kadar kaynak sağlanmadığı ve bu yüzden de turizmin bitme noktasına geldiğı Karabağ tarafından ifade edilmiştir.

2.4. Kısa Literatür Bilgisi

Literatüre bakıldığında hem Türkiye’de hem de uluslararası sosyolojide turizmin sosyal yapı ve değişim üzerine etkileri ile ilgili çalışmaların sayısı fazladır. Bunlardan Türkiye için ilki, Mübeccel Kıray’ın 1964 yılında yayınlanan “Yedi Yerleşme Noktasında Turizmle İlgili Sosyal Yapı Analizi”, ardından 1981’de çalıştığı “Safranbolu’da Konut İçi Yaşam Olanakları Sınırlamaları ve Turizm Yn” ile 1999’da Bağlam Yayınlarından ıkan “Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme” başlıklı çalışmaları vardır.

Hasan Zafer Doğan’ın 1987’deki “Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri” adlı kitabı 2003’te ikinci baskıyla yeniden okuyucuyla buluşmuştur. Doğan, eserinde turizmin bireysel, toplumsal etkenleri ve turistlerle yerli halkın ilişkisine değinmiştir. Nilgün elebi’nin “Turizm Sektöründeki Kk İşyeri rgtlerinde Kadın Girişimciler” başlıklı eseri 1997’de Nadir Kitap’tan yayımlanmıştır (Oktik, 2002).

Urry’nin ilk baskısı 1990 yılında yayımlanmış olan “Turist Bakışı” adlı kitabı, *“turizm sosyolojisi alanındaki temel metinlerden biri olduğu ileri sürülebilir. “Turist bakışı”*

kavramını temele alan kitapta turizm ilişkileri, toplumsal değişme dikkate alınarak değerlendirilmektedir” (Yazgan, 2020, s.75). Yazgan bu eserin önemini, turizm sosyolojisi alanındaki temel eserlerden biri olarak kabul edilebileceği yönünde belirtir. *“Kitapta; farklı toplumsal grupların turist bakışının tarihsel süreç içerisinde nasıl oluştuğu, nasıl geliştiği, nasıl değiştiği, nasıl önem kazandığı, turistik alanlar için ne gibi sonuçlara yol açtığı ve diğer toplumsal pratiklerle nasıl bir ilişki kurduğu tartışılmıştır”* (Toker, 2021, s.93). Turizm sosyolojisi dendiğinde ilk akla gelen isimlerden biri olan John Urry, literatüre “turist bakışı” kavramını kazandırmış ve bu bakışın gündelik bakıştan farklı olduğuna dikkat çekmiştir. Gittikleri yerde turistlerin sıradan olanı sıra dışı algılaması şeklinde ifade etmiştir.

Robert Lanquar (1991), “Turizm-Seyahat Sosyolojisi” kitabında tatiller ve turizm dönemi ile ilgili olarak serbest zamanın tanımlamasını yapar, turizmin değerleri ve gerekliliği ile öneminden, sosyo-kültürel etkilerinden bahseder.

Engerman (1992), “Research Agenda for the History of Tourism: Towards an International Social History” adlı çalışmasında Asya’ya, Üçüncü Dünya Ülkeleri’ne, Amerika’ya ve Avrupa’ya seyahatlerin kültürel, ekonomik, diplomatik ve tarih kaynaklı sebepleri olabildiğini ele almıştır. Bir sosyoloğun turist tanımını *“gönüllü, geçici yolcu, yenilikten zevk alma beklentisiyle seyahat eden ve görece uzun ve tekrar etmeyen bir yolculukta yaşanan değişim”* olarak yapar (Engerman, 1992, s.5).

Türkiye üniversitelerinde yapılan lisans üstü bitirme tezlerinin yer aldığı portal “tez.yok.gov.tr” ye Sosyoloji ana bilim dalında “turizm” başlığı yazılarak sosyal bilimler alanında yapılmış araştırmalara bakıldığında 21 adet doktora düzeyinde çalışma bulunmuştur. Bunlardan bazılarının bu teze paralel konular olması ve 25-30 sene önce yapılması, günümüzde turizmin geldiği duruma ışık tutması açısından önemli görülmektedir.

İlk yapılan tezlerden biri olan 1993’te yazılmış ancak erişimi olmayan “Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi: Antalya’nın Üç Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” adlı Hüseyin Bal’ın çalışmasına TÜBESS Ege Üniversitesi üzerinden erişim sağlanmıştır. Turizme açılan kırsal toplumların modernleşme sürecine girerek geleneksel yapısının

değiştirdiği ileri sürülen tezde, modernleşme aracı olarak görülen turizmin geleneksel aile yapısını, aile içi ilişkileri, rol örüntüsünü, ailesel değer ve normları değiştirmekte olduğu gözlenmiştir (Bal, 1993).

M. İlhan Gürkan tarafından 1995'te yazılan ve erişimi TÜBESS Hacettepe Üniversitesi üzerinden yapılan "Turizm Hareketlerinin Bir Yerleşim Biriminde (Belek/Antalya) Sosyal Yapıdaki Değişimlere Etkileri" adlı doktora tezinde turizmin sosyal yapılarda ne tür değişimler meydana getirdiği, bu bağlamda turizm hareketlerinin Antalya-Belek yerleşim birimi örneğine etkileri araştırılmıştır. Tümdengelim metoduyla ele alınan araştırma kapsamında Belek yerleşiminde 225 kişiye anket uygulanarak sonuçlar değerlendirilmiş ve bulgular, turizm hareketlerinin Belek yerleşim biriminde sosyal yapıyı olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Çalışmanın amacı, turizm planlaması ve politikalarında yetkin olan birimlerin dikkatini turizm hareketlerinin ekonomik boyutuna çekmek olarak ifade edilmiştir (Gürkan, 1995).

Mehmet Kırıl 2000 yılında "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Girne ve Karpas Bölgelerinin Turizme Bakışı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" adlı yayınlanmamış doktora tezinde, nüfus ve turizm hareketlerinin sosyal yapıyı etkilediği ve sosyal değişimi hızlandırdığı düşüncesinden yola çıkmıştır. 1974 Barış Harekâtından sonra meydana gelen hem Türkiye'den hem de İngiltere'den olan göçlerle nüfus yapısında oluşan değişimlerin yerli halk üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu durum bazen sosyal çatışma ve karmaşalara bazen de kültürel etkileşime sebep olurken, göçlerin özellikle yeni nesilde sosyal bütünleşmeyi sağlayıcı etkilerinden söz edilmiştir (Kırıl, 2000).

Nurgün Oktik'in (2001), "Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri" adlı çalışmasında turizm olgusunun yoğun yaşandığı Muğla il sınırlarında Dalyan ve Marmaris yakınlarındaki nüfusu 600 ile 1100 olan üç köyün turizm sektöründe özellikle uzmanlık gerektirmeyen işlerde çalışan kırsal kökenli kadınların turizmden nasıl etkilendikleri ve sonucunda ortaya çıkan değişimi, yaşadıkları kırsal bölgeye nasıl taşıdıkları irdelenmiştir. 1995-96 yılları arasında kadınlara ev ziyaretleri düzenlenerek açık uçlu sorularla derinlemesine mülakatlar ve ayrıca köylerin erkekleriyle köy kahvelerinde açık uçlu

sorularla odak gurup toplantıları yapılmıştır. Kadının turizm sektöründe çalışmaya başlamasından sonraki ekonomik ve toplumsal değişimin kadına ve köye getirdiği değişimleri saptamak amaçlanmıştır.

Gürbüz'ün (2002) "Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışması, turizmin sosyal çevreye etkisinin değerlendirilmesi amacıyla kültür turizm merkezi niteliğine sahip olan Safranbolu'da anket yöntemi kullanılarak 100 kişiyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan yerlere doğru turizmin geliştiği ve buna bağlı olarak meydana gelen sosyo-kültürel etkileşimlere odaklanılmıştır. Olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz sonuçlar doğurmasına, sosyal yapıdaki değişiklikler ya da doğadaki geri dönüşü olmayan tahriplere, turistler ve yerel yönetimin suçlanmaya başlaması gibi etkilerine değinilmiştir.

Oktik, Top, Sezer ve Bozver'in (2003) "Muğla İli İntihar ve İntihar Girişimlerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi" adlı çalışma, turistik bir bölge olan Muğla'da intihar ve intihar girişimi olaylarını incelemek üzere Muğla Valiliği tarafından oluşturulan Komisyonun, Haziran 2002-Mart 2003 ayları arasında gerçekleştirdiği bir betimleme araştırmasıdır. Bu çalışmada Muğla ile ilgili bir veri bankası oluşturularak veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş ve sosyal anlamlarına göre intiharlar ve intihar girişimleri kategorileştirilmiştir. Ardından, Muğla'ya bağlı Bodrum, Fethiye, Köyceğiz, Marmaris, Milas, Merkez ve Ula olmak üzere toplam 7 ilçede, ilçe merkezlerinde ve köylerde derinlemesine mülakat tekniğiyle intihar girişiminde bulunan kişiler ve intihar edenlerin yakınlarından oluşan 84 kişilik örneklem grubuyla, 30 dakikadan az olmayan, en az bir kere gerçekleşen derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Kuntay'ın "*Sürdürülebilir Turizm Planlaması*" adlı eseri 2004 yılında Alp yayınlarından çıkmış olup turizmle kalkınmak isteyen ülkemizdeki yayın azlığını gidermeyi ve gençleri bu yöne teşvik etmeyi sağladığı için önemlidir. Turizm ve çevreyle ilgili bakanlıklar, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yerel yönetimler, üniversitelerin Mimarlık, Turizm ve Otelcilik, Turizm İşletmeciliği, Şehir ve Bölge Planlama, Peyzaj Mimarlığı, Coğrafya gibi bölümlerde

alışan akademisyenlerle öğrencilere, konuyla ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak niteliği taşır.

Collis (2005), “The Multiple Modernities of a Coastal Village in Turkey” adlı doktora tezinde Kalkan’daki turizm odaklı gn yerel halk üzerindeki çok yönlü etkilerini işlemiştir. 2000’li yıllardan itibaren uluslararası tur operatörleri ile Kalkan’a özellikle İngiliz ziyaretçilerin gelmesi ve zamanla merkeze yerleşmesiyle Kalkan’da yaşayan halkın merkezden uzağa taşındığı, bu iki grup arasındaki güç akışı anlatılır. Kışın bir Türk köyü özelliği gösteren Kalkan’ın yaz aylarında turistik bir destinasyona dönüştüğü ve burada iki farklı yaşamın olduğunu ileri süren tezde Collis, yabancı ülkelerden buraya g edenlerle sosyal normların nasıl uyumlandığını araştırır. Tezin Kalkan rneği üzerinden hazırlanmış olması, yaklaşık 20 sene nceki Kalkan’ı anlatması bakımından günümüzdeki durumu değerlendirme açısından bu çalışmaya katkı sağlamıştır. İngilizler’in o dönemde Kalkan’a gelip yerleşmeye başlamasıyla yörede meydana gelen yer değiştirme hareketleri de incelenmiştir.

ODTÜ’l araştırmacılar, ağatay Keskinok, Nimet zgnl ve Neriman şahin Güçhan’ın, “Kalkan’ın Gelişme ve Koruma Sorunları: Tehditler, Olanaklar ve çözüm nerileri” adlı çalışmalarında, yabancılara mülk satışı ile ilgili yaşanan gelişmelerin Kalkan’daki sonuçları 2005 yılında gözlemlenmiş ve aktarılmıştır. Bu araştırmada, *“Türkiye kıyılarında 1980 sonrasında teşvik gören ve ciddi bir atıl konut stokunun oluşumuna yol açan ikinci konut gelişmesinin bir benzeri, Kalkan rneğinde, bu kez turizm konaklama altyapısını da işlevsizleştirecek ve ekonomi dışı bırakacak biçimde yabancılar eliyle ikinci konut gelişmesi olarak yaratılmaktadır”* şeklinde Kalkan’daki durum ifade edilmiştir. Turizm tesisleri yerine konut üretiminin artması sürecinden bahsedilmiştir ve yabancılara satılan konutların yurt dışında el değiştirmesi ya da kiraya verilmesinin ülke ekonomisi açısından hiçbir katkı sağlamayacağı yönündedir. (Keskinok, zgnl, şahin Güçhan, 2005).

Muammer Tuna’nın “Turizm, evre ve Toplum (Marmaris rneği)” adlı eserinde (2006), turizm olgusunun toplumsal ve çevresel etkileri ile turizmin daha sürdürülebilir bir forma nasıl dnştrlebiyeği tartışılmıştır. Bu bağlamda turizm, evre, toplum ve turizmin çevresel, toplumsal etkileri, sürdürülebilirlik, eko-turizm kavramlarına değinilmiştir.

Çalışmanın çıkış noktası turizmin yaşam döngüsü modeli olup, Marmaris’te turizmin gelişimi, “turizm yaşam döngüsü modeli” ile değerlendirilmiştir. Marmaris örneğinde turizmin gelişimi incelenirken Türkiye’nin turizm gelişimi veya bu gelişimin çevresel ve toplumsal etkileri de ele alınmıştır.

Nurgün Oktik’in “*Dünden Bugüne Yalıkavak’ta Sosyal Yaşam*” adlı eserinde Yalıkavak beldesinin sosyal yapı çözümlemesi yapılmıştır. Yalıkavak’ta kışın da yaşayan nüfusa monografi tekniği kullanılarak 72 soruluk bir görüşme formu, sadece yazlık olarak kullanılan ve “ikinci konut” olarak adlandırılan evlerde oturan insanların profili ve sorunlarını saptamaya yönelik 34 sorudan oluşan ikinci bir alan çalışması yapılmış, böylelikle iki farklı anket uygulanmıştır. 2004-2007 yılları arasında derinlemesine mülakatlar ve odak grup toplantıları yapılmıştır. Yalıkavak’ta dünden bugüne yaşam ve değişimlerin deseni saptanmaya çalışılmıştır (Oktik, 2007).

Oktik’in (2011) “*İkinci Konut ve Sürdürülebilirlik Arasındaki İlişki*” adlı çalışması ikincil konutlarla ilgili ilk çalışmadır. 1996-2009 yılları arası Muğla bölgesinde yapılan araştırmalar, sosyolojik bir bağlamda, genel olarak turizmin ve özellikle ikinci konutların kırsal yaşamda meydana getirdiği değişiklikleri değerlendirmek için kullanılmıştır. Oktik’e göre turizm, gelişmekte olan ülkelerde sosyal ilerleme için önemli bir araç haline gelir. Sürekli büyüyen uluslararası turizm pazarı, doğal kaynaklara ve iş gücüne sahip olan ülkeyi bu pazar için bir ‘üretici ve imalatçı’ haline getirebilir (Oktik, 2011, s.248). Tezin giriş bölümünde kavramsal çerçevenin oluşturulduğu kısımda daha detaylı ele alınan durum, Kalkan’da turizmin büyümesi sonucu ortaya çıkan değişimleri ifade ederken belirtilmiştir.

Özdemir ve Kervankıran (2011)’ın “*Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği*” adlı çalışmada halkın turizme ve turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapılan ankette turizmin yerel halk tarafından nasıl algılandığı, ne gibi tatil alışkanlıklarının olduğu, halkın turizme açık olup olmama durumu ve Afyonkarahisar’da turizmin gelişmesi için neler yapılması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç kısmında yerel halkın turizmin ildeki gelişim sürecine

olumlu yaklaştığı, ilin doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinden ötürü turizmin gelişimine müsait bir yer olduğu, bu nedenle turizm yatırımlarının artması gerektiği düşünülmüştür.

Sağır (2011), “*Kültürel Bütünleşme Bağlamında Antalya’nın Finike İlçesi’ne Yerleşen Turistlerin Sosyolojik Çözümlemesi*” adlı çalışmasında kullandığı iki yöntemden ilki, Türkiye’ye yerleşen turistlerin yaşadıkları yerlerdeki sorunları, bölgeye katkıları ve sosyal yapıda meydana gelen değişimleri, basına yansıyan haberlerden yansıyanları içerik çözümlemesiyle ortaya koymak olmuştur. İkinci yöntemde ise, Finike’de sürekli yaşayan yani oraya yerleşmiş olan turistlerle yapılan görüşme sonuçlarını çözümlemiştir. Çalışmanın sonuç kısmında, bölgede yerleşik olarak yaşayan turistler için yapılması gerekenlere dair sosyal ve kültürel konularla ilgili uzmanlara ve yetkili kurumlara düşen sorumluluklar ele alınmıştır.

Uçar ve arkadaşları (2012), “*Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi ve Fethiye Örneği*” adlı çalışmalarında kırsal turizm ve Fethiye’nin kırsal turizm olanaklarının sosyo-ekonomik yapıya etkisini araştırmışlardır. Fethiye bölgesinde yaşayan halkın ve yerel işletmelerin kırsal turizmle ilgili farkındalığını tespit etmek ve Fethiye’de planlı bir kırsal turizm yapılanma sürecinin gerekliliğinin belirtilmesi amacıyla yapılan bu araştırmada sosyal bilimlerin nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ve katılımcı gözlemden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda yerel halkın, kırsal turizme olumlu ve sıcak baktığı fakat turizmde aktif olarak çalışmalarına ve bölgedeki turizm faaliyetlerinin farkında olmalarına rağmen kendilerine ait yaşam alanlarını oluşturma konusunda çekimser davrandıkları görülmüştür.

Ongun ve Gövdere’nin “*Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmaya Etkisi: Şirince Örneği*” adlı araştırmalarında bölgenin kırsal turizm açısından sahip olduğu arz kaynaklarını ve mevcut turistik talebi belirlemek, bölgenin kalkınabilmesi için kırsal turizmi bir alternatif olarak sunmak, kırsal yaşam biçimini ve geleneksel yaşam tarzını korumak, kırsal turizmle birlikte göçün nasıl değiştiği bulgularına ulaşmak amaçlanmıştır. Yerel halk, işletmeler ve konaklama hizmeti veren otel ve pansiyonlarla toplam 30 görüşme gerçekleştirilmiş, elde edilen bulgular doğrultusunda, sit koruma alanı kapsamında olması nedeniyle yeni

yerleşimlere izin verilmemesi Şirince'nin günümüze kadar korunup gelmesindeki en önemli etken olarak tespit edilmiştir. Kırsal turizmin yörenin kalkınmasında pozitif katkıları olduğu da eklenmiştir (Ongun ve Gövdere, 2015).

Şükran Gülşen Hançer, 2016 senesi Diyarbakır'da gerçekleştirdiği “Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı: Diyarbakır örneği” adlı saha çalışmasında yerel halkın turizme bakış açısını bölgenin kalkınmasındaki önemi yönünden değerlendirmiştir. Hançer,

Turizmden ekonomik kazanç elde eden kesimin, genel olarak turizmin gelir üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Turizm imkânlarının yerli halk tarafından yetersiz bulunduğu tespit edilmiş, yerel halkın kişisel özellikleriyle turizmin yaratmış olduğu etkilerin birbiriyle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Turizmin gerek bölgesel kalkınma gerekse kentin geleceği bakımından etkili bir araç olduğu sonucuna varılmıştır (Hançer, 2017).

Arslan (2017)'ın, “1950-2000 yılları arasında Muğla'da turizm (Ulaşım- örgütlenme-tanıtım- eğitim)” adlı doktora tezinde Muğla'daki turizm hareketleri 1950- 2000 yılları arasında mevzuat, ulaşım, örgütlenme, tanıtım ve eğitim açısından değerlendirilmiştir. Bu tez Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Milli Kütüphane Arşivi, resmi yayınlar, yerel gazeteler ve tetkik eserlerden yararlanarak oluşturulmuştur.

Çuhadar ve Akçıl'ın çalışmasında (2018) Antalya ili Kaş ilçesine bağlı Kalkan bölgesinde faaliyet gösteren ve TripAdvisor web sitesinde yer alan konaklama işletmelerine yönelik çevrimiçi değerlendirmeler analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında Kalkan bölgesinde yer alan 8 butik otel, 23 otel, 10 villa, 13 apart otel ve 27 pansiyon olmak üzere 81 adet konaklama işletmesi ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan veriler 19-25 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Kalkan bölgesindeki konaklama işletmelerine yönelik çevrimiçi müşteri değerlendirmeleri ile işletme türü, yıldız sayısı (oteller için), konum ve fiyat düzeyi arasındaki farklılıkları inceleyen hipotezler test edilmiştir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, çevrimiçi müşteri değerlendirmeleri ile işletme türü ve fiyat düzeyi

arasındaki ilişkide istatistiksel anlamda ciddi bir farklılık ortaya çıkmıştır. Buna karşın, işletme konumu ve otellerin yıldız sayıları ile çevrimiçi müşteri değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Aynı zamanda Kalkan eski Belediye Başkanı Şeref Karabağ'ın da oğlu olan mimar Kutay Karabağ (2018)'in "Özgün Bir Yerleşim Olarak Kalkan'ın Tarihi ve Mimari Nitelikleri" adlı makalesinde bölgenin yerleşim tarihi, ticaret ilişkileri, Kalkan'daki geleneksel dokunun oluşum ve gelişimi, mimari nitelikleri, bölgenin planlama tarihi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Tarihi ve mimari özelliklerin incelendiği çalışmanın sonunda *"Kalkan'daki geleneksel dokunun özgün mimari niteliklerinin ve mekânsal ilişkilerin ciddi tahribata uğradığı, yapı yoğunluğu ve açık alan kullanımı gibi temel özelliklerinin, yeniden eski hale dönülemeyecek düzeyde bozulduğu tespit edilmiştir"* (Karabağ, 2018, s.224). Ayrıca yazıda, geleneksel mimari dokusunun Kalkan kültür mirasının en önemli bileşenlerinden biri olduğu vurgulanmış ve ruhsatsız yapıların bu dokuyu bozduğu belirtilmiştir. Öneri olarak "turizmin kültürel ve doğal mirasla ilişkilerini tanımlarken, Kalkan ve hinterlandındaki sosyolojik, çevresel, fiziksel ve kültürel etkilerinin kontrol edilmesine imkân verecek bir yönetim planı" hazırlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Karabağ, 2018, s.225).

Toker (2019)'in doktora tezi olan "Tarihsel süreçte Didim'de yaşanan göçlerin yarattığı değişimin turizm ekseninde incelenmesi" adlı çalışmada, Didim yaşamını inşa eden ve göçün katmanları olarak kavramsallaştırılan toplumsal grupların yarattığı dinamikler ve turizmle olan ilişkileri incelenirken; zaman içinde meydana gelen olayları, hareketleri ve etkileşimleri açıklamak amacıyla "temellendirilmiş kuram yaklaşımı" benimsenmiştir. Bu çerçevede 42 katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılarak yürütülen bu çalışmanın sonucunda; yerli halkın Didim'in ekonomik yaşamında yer alamamasına karşın baraj göçmenlerinin ve turizme bağlı göçmenlerin Didim ekonomisinde egemen bir yapıda olduğu açığa çıkarılmıştır.

Buzlukçu'nun (2020) "Yerel Halkın Yer Kimliği, Topluluğa Bağlılığı, Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Gelişimini Destekleme Tutumu ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi" adlı Sosyoloji Anabilim dalında yaptığı doktora tezinde yerel halkın kendini tanımlama biçimi,

yer aldığı topluluğa bağlılığı ve onu sahiplenme düzeyi, sürdürülebilir turizme ilişkin tutumu, turizmin gelişmesi içine sağlayabildiği destek ve hayattan memnuniyetleri arasındaki ilişkileri incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Seferihisar’da yaşayan yerel halka yönelik bir uygulama gerçekleştirilmiş ve yüz yüze anket uygulaması sonucu 500 kişiden veri toplanmıştır. Sürdürülebilirlik anlayışını barındıran “yavaş şehir (cittaslow)” felsefesinden hareketle yaptığı çalışmada Buzlukçu, Seferihisar’daki turizme ve turiste yönelik algı ile tutumları, yavaş şehirlerde yerin önemi ve sürdürülebilme biçimlerini irdelemektedir. Yerel kimliğin korunarak toplumsal etkileşimi olumlu biçimde geliştirmeyi ve böylece turizmin olumsuz sonuçlarını azaltmayı içeren yavaş şehir felsefesinin Seferihisar’daki yansımalarını ele almaktadır.

An ve Alarcon (2020), “Kırsal turizm nasıl sürdürülebilir olabilir? üzerine sistematik bir inceleme” adlı çalışmalarında Ocak 2009’dan Aralık 2019’a kadar olan 10 yıllık bir süre boyunca Web of Science veri tabanında yayınlanan 29 dergiden sürdürülebilir kırsal turizm ile ilgili 76 makaleyi ele almakta ve literatürü kapsamlı bir şekilde gözden geçirmektedirler. Kırsal turizm sektöründe sürdürülebilirliği anlamının çeşitli yönlerini inceleyerek elde ettikleri verileri tablolar halinde sunarlar. Tablolar araştırmanın amacını, konularını, ayrıntılı konularını, araştırma yöntemlerini ve verilerini ortaya çıkaracak şekilde kapsamlı bir liste halindedir. İncelenen makalelere bakıldığında sürdürülebilir kırsal turizm ile ilgili çok sayıda çalışma yapıldığı ve her birinin bütüncül bir sürdürülebilirlik anlayışıyla yazıldığı belirtilir. Çevresel, ekonomik, toplumun tüm alanlarındaki etkileşimler, sosyal yönler dikkate alınarak analiz edilir. Bu makalede sürdürülebilirlikle ilgili akademik literatüre sistematik inceleme ve uygulamalı içerik analizi yoluyla yaklaşılmakta, kırsal turizm sektöründe yapılacak başka çalışmalarda konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ve anlayış geliştirilerek yaklaşımın derinleştirilebileceği, böylece konuya yeni bir araştırma yönü hakkında farkındalık yaratacağı düşünülmektedir. Seçilen 76 makaleye üç yöntem uygulanmıştır: 47 makale için analiz, 27 makale için nitel ve birleştiren karma analiz, 2 makale için nicel ve nitel analiz kullanılmıştır. Özellikle Avrupa merkezli ve Asya olmak üzere önemli bir araştırma konusu olarak ele alınan sürdürülebilir kırsal turizmin, zaman geçtikçe önemi artan bir konu haline geldiği görülür. İkincisi, genel olarak, kırsal turizme uygulanan sürdürülebilirlik kavramının

araştırmacılara bağılı olarak farklı yorumlanıp uygulandığı ileri sürülmüştür. Araştırmanın sonucunda bütüncül bir sürdürülebilirlik bakış açısıyla çalışmaların gerçekleştirildiğı vurgulanmıştır.

Gizem Özgürel ve Cevdet Avcıkurt'un "Turizm Destinasyonlarında Turistin Temsilcisi Olarak Yerleşik Yabancıların Yerel Halk ile Sosyal Etkileşimleri ve Sosyal Etkileşimde Kalış Süresinin Etkisi" adlı çalışmalarında turizm destinasyonlarında yerleşik hale gelmiş yabancıların kalış sürelerinin artmasında yerel halk ile sosyal etkileşimlerinin devam etmesi arasında ilişki olup olmadığını araştırılmıştır. Marmaris'te turistlerle aynı olarak Birleşik Krallık kökenli yerleşik çok sayıda İngiliz yaşadığı belirtilmiştir. Kalkan'da da İngiliz vatandaşlarının nüfusta önemli bir yer kaplaması ve/veya tatil için buraya gelmesi açısından Marmaris'le benzer bir durum söz konusudur.

Çalışmadan elde edilen bulgular; Marmaris'te yerleşik yabancı-yerel halk ilişkisinin olumlu, kaliteli, samimi bir biçimde gerçekleştiğini, yerleşik yabancıların yerel halk ile etkileşimlerini yüksek düzeyde önemsediklerini ve temaslarından yüksek düzeyde memnun olduklarını göstermektedir. Söz konusu bulgular, turist-yerel halk çatışma ve uyumsuzluklarının kalış süresinden bağımsız olarak kültürel farklılıklardan kaynaklandığı savını desteklemektedir (Özgürel ve Avcıkurt, 2020, s.776).

Özgürel ve Avcıkurt'un çalışmaları, yerleşik yabancıların yerel halk ile olan etkileşimlerini ve turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Ali Erdem Akgül, "Turizmin Aile Yapısına Etkilerinin, Turizm Sektöründe Çalışanların Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi (Kuşadası Örneği)" konulu nitel çalışmasında turizmin aile olgusuna toplumsal değişme bağlamında etkilerinin neler olduğunu ele almıştır. Yarı yapılandırılmış soru formu kullanarak 42 kişiyle yüz yüze ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiş, turizm çalışanları gözünden turizmin aile yapısına etkilerini incelemiştir. Literatürde yerel halkın turizme bakış açısını ele alan epeyce çalışma bulunmakta iken turizm çalışanlarının perspektifinden bakan örneklerin az olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada

turizmin aile yapısı üzerinde etkileri olup olmadığı, turizm çalışanlarının bakışı bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışmanın bulguları turizmin aile yapısı üzerinde etkili olduğunu göstermiştir (Akgül, 2020).

Babalık (2021), “1950-2000 yılları arasında Aydın'da turizm” başlıklı henüz yayınlanmamış doktora tezinde Aydın'da sosyal ve ekonomik alanda önemli bir yere sahip olan turizmin gelişimini 1950-2000 yılları arasındaki elli yıllık süreç içinde değerlendirmiştir. Aydın'daki turizm hareketleri hem Türkiye'nin bu dönemde izlediği politikalar, hem de özelde Aydın'da yapılan uygulamalar ve beraberinde turizmi destekleyen ulaşım, sosyo-kültürel faaliyetler, ekonomik gelişmeler ve eğitim alanları da ele alınarak desteklenmiştir.

Keleş (2021), “Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği” başlıklı tezinde turizmin etkilerine bağlı olarak yerel halkın yaşam kalitesinin, yaşam yeri memnuniyetinin ve turizm gelişimine verilen desteği ele almıştır. Manavgat'ta yaşayan yerel halkla yapılan ankete 639 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, turizmin yöre halkı üzerindeki ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerinden oluşan üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Turizmin ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerinin yöre halkının doğrudan yaşam kalitesine tesiri olduğu bulunmuştur. Ayrıca yöre halkının turizmi desteklemesinde sosyokültürel ve çevresel faktörlerin güçlü bir etkisi olduğu görülmüştür.

Güleryüz'ün (2021) “Türkiye’de Turizmin Tarihsel Gelişimi” adlı doktora tezinde turizm çeşitlerine, ülkemizde turizmin tarihi gelişimine, yabancı ülkelerde ve Türkiye’de izlenen turizm politikalarına değinilerek bu sektörün ekonomideki yeri, seyahat olgusu ve gelişimi üzerinde durulmuştur.

Yayla, “Sürdürülebilir Turizm Projelerinin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü” adlı doktora tezinde Isparta ili Keçiborlu ilçesine bağlı Kuyucak Köyü'nde yürütülmüş olan “Lavanta Kokulu Köy” projesinin bölgeye sağladığı katkıları ele almıştır. Tezde kartopu örneklem yöntemi kullanılmış, yarı standartlaştırılmış görüşme yöntemiyle yerel halk ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların projeyi genel olarak, bölgeye olan ekonomik, sosyo-

kültürel ve çevresel katkıları bakımından değerlendirmeleri, lavanta sezonunu süre açısından yorumlamaları ve projenin geleceğine yönelik düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Yerel halktan elde edilen veriler, betimsel analiz kullanılarak incelenmiş, lavantaların mor renginden ötürü tarlaların turiste cazip geldiği ve turistik bir ürüne dönüştüğü, tarım faaliyetleri haricinde yerel halkın bu sayede ikinci bir gelir kaynağına sahip olduğu, araştırmanın yapıldığı Kuyucak Köyü çevresinin de buna bağlı olarak yani turizm aracılığıyla geliştiği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca sosyo-kültürel açıdan bakıldığında, kadınların özgüven kazandığı ve iş hayatında daha çok yer almaya başladığı da görülmüştür (Yayla, 2021).

Gamze Uçar (2022)'ın, “Yavaş Şehir Olma Yolunda Bir Sahil Kasabası: Antalya-Kaş Örneği” adlı çalışmasında, Antalya'nın diğer turizm beldelerinden farklı bir niteliğe sahip olan Kaş ilçesinin yavaş şehir olma potansiyeli, yerel halk ve yerel yönetim perspektifinden değerlendirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve araştırma deseni olarak fenomenoloji deseni kullanılmış, dört kadın, beş erkek olmak üzere toplam dokuz katılımcı ve Kaş Belediye Başkanı ile yarı yapılandırılmış form kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmış, veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre, Kaş'ın sosyal profili ve sahip oldukları imkanlara bakıldığında konsept olarak yavaş şehir olma potansiyeli taşıdığı ancak çok sayıda geliştirilmesi gereken yönlerinin bulunduğu, özellikle yerel halk ve yönetim arasındaki iletişimsizliğin en büyük engel olduğu ileri sürülmüştür (Uçar, 2022).

Liu ve arkadaşları (2023), “Kırsal toplum gelişimi için turizmin faydaları” adlı makalelerinde kırsal turizmin kırsal toplumun gelişimine ekonomik, sosyokültürel, çevresel, eğlence ve eğitim başta olmak üzere dört temel özelliğini belirterek 32 alt özellik daha eklemiştir. Çalışmanın en büyük katkısı, turizmin ekonomik faydaları olduğunun inkâr edilememesidir. Kırsal bölgelerin düşük üretkenlik, düşük eğitim ve düşük gelir gibi sorunları olduğu ve bu sorunlardan dolayı kırsal nüfusun kente kaydığı, sonucunda ise ekonomik büyüme hızının düşüklüğü, istihdam olanaklarının azalması, çiftçiliğin yok olmaya başlaması gibi problemleri yarattığı belirtilmiştir. Tarihi ve kültürel miras üzerindeki etkileri, demografik değişimlerin keskinliği, düşük yaşam kalitesi gibi durumların oluşumu üzerine tartışılmıştır. Liu ve arkadaşlarına göre turizm, kırsal topluluklar için faydalıdır. Bu faydalar arasında

ekonomik kalkınma, yerel kültürlerin korunması, bölgesel iş birliği, çevre koruma, sosyal gelişme ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması bulunabilir. Bir turizm projesinin kırsal topluluklara fayda sağlaması için, geleneksel yaşam tarzlarını korumak ve doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanmak gibi yerel değerlere saygı gösteren bir yaklaşım önerilmiştir. Turizm faaliyetleri, yerel halkın katılımını ve yerel işletmelerin desteklenmesini teşvik etmelidir. Sonuç olarak, turizm kırsal topluluklar için potansiyel faydalar sunar. Ancak, turizm faaliyetlerinin yerel değerleri, kültürü ve doğal kaynakları korumak için sürdürülebilir bir yaklaşım benimsemesi önemli görülmüştür.

Turizm hakkında çok sayıda çalışmalar yapıldığı görülmüş, yazılan kitaplar ve tezlerin içinden bu araştırmayla bağlantılı olanlar tespit edilmiştir. Literatür taraması, teze başlanılan tarihten itibaren başlamış ve teslim aşamasına kadar sürmüştür. Tarama yapılırken bu tezin anahtar kelimeleri “sosyal değişme, turizm, sürdürülebilir turizm, Kalkan” olduğundan yola çıkılmış, konudan uzaklaşmamaya çalışılmıştır.

2.5. Turizm Nedir ve Kime Turist Denir?

TDK güncel Türkçe sözlüğe göre turizm tanımı şöyle yapılmaktadır. “Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi. Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü” (<http://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 15.05.2022).

Turizm teriminin gerçek kökeni ‘tour’ sözcüğü olup, İbranice ‘öğrenme, araştırma’ anlamına gelen ‘tarah’ sözcüğünden türemiştir. İbraniler olağan bir biçimde yaşanılan yerlerin dışındaki uzak yerleri görmek, oralarda yaşayan daha mı iyi? Oturan insanların ekonomik ve sosyal durumlarını incelemek üzere gönderilen kişilere turist ve bunların eylemlerine de ‘turlamak’ derlerdi (Oktik, 2007, s.27).

Birleşmiş Milletler ve Dünya Turizm Örgütü’nce yapılan tanıma göre turizm, “*çalışma amacı olmadan eğlence, iş ya da farklı kişisel amaçlar doğrultusunda, bir yılı aşmayan sürede, ikamet edilen çevreden başka yerlere gidilmesi*”dir (UN ve UNWTO, 2008, s.10). Civelek’e göre, “Turizm sadece ekonomik bir olay değil, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasal yönleri de

olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkisi altına alan ulusal ve uluslararası platformdaki harekettir. Gerek ülkeler içinde gerek ülkeler arasında, büyük insan kitleleri, dinlenmek, yeni yerler görmek, değişik kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler” (2010, s.331). Turizm, ekonomik boyutlarının yanı sıra çok boyutlu kavranması gereken bir faaliyet olarak görülebilir. İnsanlar çeşitli nedenlerle turistik hareketlilik içinde yerini alır. Böylece farklı coğrafyalar, insanlar ve hayat tarzları tanır, gündelik rutinin dışına çıkar, gezer, dinlenir, tatillerini değerlendirirler.

Özdemir’e göre, “*insanları birbirlerine daha da yakınlaştıran turizm, hayat tarzlarında, geleneklerde ve arzulanan gayelerdeki çeşitlilik konusunda bir bilinçlenme yaratmaktadır*” (1992, s. 72). Değişik yerleri gören, farklı yaşam tarzları olduğunu keşfeden, yeni insanlarla tanışan bireylerin belli bir farkındalığa sahip olduğu ileri sürülebilir. Böylece bilinç düzeylerinin yükseldiği, bireysel olarak sadece kendini zenginleştirmekle kalmadığı, başka insanlarla olan etkileşimi sayesinde çevresine de bu değişimin etkilerini yaydığı düşünülebilir.

Oktik’e göre

turist, turizm tanımındaki şartlara uygun olarak seyahat eden kişidir. Kişi böyle bir istekte merak, din, eğlence, dinlence, sağlık gibi faktörlerden dolayı bulunur. Bu istek biyolojik olabildiği gibi sosyolojik de olabilmektedir. Bu noktada da insan ve toplum yaşantısında turizm gereksinmesinin olup olmadığına bakılmalıdır (2007, s.30).

Turizm, ülke ekonomilerinin gelişip büyümesi adına önemli bir kaynak olmakla beraber değişik hayat tarzlarını fark etmeyi sağlayan kültürel etkileşimi sağladığı da söylenebilir.

John Urry’nin yazdığı kitaba adını verdiği “*Turist Bakışı*” kavramını Foucault’nun “*tıbbi bakış*” kavramından alıp turizme uyarlamasıyla ortaya çıktığı belirtilir. “Turist bakışı bir kavram olarak, turistlerin mekânları ve insanları görme biçimlerinin ve manzaraların nasıl seçileceğinin turizm endüstrisi tarafından inşa edildiğini ve düzenlendiğini ifade etmektedir” (Toker, 2021). Urry “*turist bakışı*” kavramını açıklarken, bu bakışın gündelik bakış gibi

olmadığını, farkındalık içerdiğini, turistin gittiği yerde, baktığı, gördüğü her şeyde sıradan olanın sıra dışılığını ayırt edebildiğini belirtir. Neyin farklı olduğundan ziyade insanlara neyin farklı geldiğini bulmalarının turist bakışını oluşturduğunu ifade eder. Turist bakışının zevk, seyahat ve turizmle ilgili olduğunu ileri sürer (Urry, 1995). Urry’e göre turistler gittikleri yerde mutlu olmak, keyif almak, gezmek, yeni yerler görmek, bundan tatmin sağlamak isterler. Farklılık ve haz peşinde olan insanlar tüketimin merkezini oluşturur ancak ulaşmak istedikleri hazzı tatmin edemezler. Bu noktada Urry, kitlesel tüketimden bireysel tüketim tarzına geçiş olduğunu vurgular (Toker, 2021).

2.6. Turizm ve Sosyal Değişme

Turizmin olduğu yerlerde toplum ilişkilerinde zamanla birtakım değişimler gözlenebilir. Bir yöre turizmden önce sahip olduğu özelliklerin pek çoğunu turizmle birlikte dönüştürebilir. Oktik’in belirttiği üzere, *“turizm ve değişme olguları arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Modern çağla beraber turizmin daha fazla anlam kazandığını belirtir. Modernleşmenin geleneksel yapıdan modern toplumsal yapıya geçiş olduğunu ve tüm yapısal değişimleri içinde barındırdığını eklemektedir”* (2007, s.33). Butler’a göre, turist bölgeleri dinamik olduğundan zamanla evrilmekte ve değişmektedir. Bu evrim, ziyaretçilerin tercih ve ihtiyaçlarındaki değişiklikler, fiziksel yapıların ve tesislerin kademeli olarak bozulması ve olası yenilenmesi ve bölgenin başlangıçtaki popülerliğinden sorumlu olan orijinal doğal ve kültürel cazibelerin değişimi (hatta kaybolması) gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır (2008, s.5).

Toplumsal yapıda meydana gelen bir değişiklik tüm yapıyı etkiler. Wallerstein’a göre sistemin merkezinde sermaye vardır. Kapitalizm nedeniyle de merkez ülkeler yarı çevre ve çevre ülkelere kendi üretim ürünlerini dayatır. *“Wallerstein, sistemin merkezine sermayeyi yerleştirir. Değişmeyi de merkez ülkelerin kendi ürünleri olan üretim, teknoloji ve kültürün, yarı-çevre ve çevre ülkelere kabul ettirilmesi olarak betimleyerek, değişimi daha çok merkez ülkelerin “bir modernleştirme” faaliyeti olarak kabul eder”* (Oktik, 2007, s.25).

Kırsal toplumlarda turizm, modernleşme sürecini hızlandıran ve değişimi sağlayan etkenlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Kırsal toplumun pazara açılması, hizmet sektöründe yer alma ve kendine özgünlüğün bir ekonomik araç olarak kullanımı, iş olanaklarının yaygınlaşması, ailenin küçülmesi veya çözülmesi, kırsal yöreden göçün azalması ve o bölgede nüfusun yoğunlaşması, iş bölümünün ve mesleklerin artması gibi tüm toplumsal yapıda meydana gelen değişimler buna örnek olarak verilebilmektedir (Oktik, 2007, s.35).

Özdemir ve Kervankıran’a göre

Günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde oynadığı rol giderek önem kazanmaktadır. Bu durum, yalnız uluslararası turizm hareketinden büyük pay alan gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de turizme verilen önemi artırmaktadır (2010, s.3).

Turizmin gelişmesinde önemli faktörlerden biri olan coğrafi çevre, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli amaçlarla kullandığı, insanı etkilediği kadar kendisinin de etkilendiği, doğal ve kültürel elemanlardan ve karşılıklı ilişkilerden oluşan bütünsel bir mekândır. Bu mekâna en fazla gereksinim duyan, hatta onun varlık nedeni olan sektör turizmdir (Soykan, 2003).

Turizm faaliyetlerinde tercih edilen güzergahların doğal ve tarihi yapısı, bunların korunması, coğrafi koşulları önemli olup turistlerin ilgisini, talebini artırmak adına yapılan bazı faaliyetler çevreye zarar verebilmektedir. “*Turizmin gelişmesi için doğal ve yapay çevrede bazı tahribatlar söz konusu olabilmekte, bu durum da uzun vadede turizm faaliyetlerini sekteye uğratabilmektedir*” (Sancar, 1991, s.100). Özdemir’e göre, ekonomik, sosyal, kültürel pek çok yararı olan turizm sektörü, aşırı doğal kaynak kullanımı ve yanlış yer seçimleri nedeniyle doğal alanların, tarihsel değerlerin ve kıyı alanlarının tahrip edilmesine yol açabilmektedir (Özdemir, 1992).

Issı'nın (1989) *“Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri”* adlı çalışmasında çevresel tahribatın her türünde bir miktar turizmin payı olduğu ileri sürülür. Çevre sorunlarına karşı duyarlılığın geçmiş yıllara göre yükseldiği belirtilir. Turizmin yarattığı olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz sonuçları da açıklanır. Örneğin, aşırı yapılaşmanın bölgesel/yerel özelliklerin özgün yapısından uzaklaşmaya neden olduğu ve turizmin çevre tahribatının bir başka yönünü oluşturduğu belirtilir. Kalkan'da en çok şikâyet edilen konu aşırı yapılaşmadır. Burada yaşayan insanlar kışın inşaat gürültüsünden, yazın turist kalabalığından, bölgenin doğal dokusunu ve özgünlüğünü yitirdiğinden bahsetmişlerdir. İlkın ve Dinçer'e göre, *“doğal çevrenin bozulması, altyapı eksikliği, gecekonduların çoğalması, su ve hava kirliliği, trafik, temizlik sorunları turizm hizmetlerinin gelişimine engel olmakta ve dinlenmeye gelen, monotonluktan, stresten kurtulmak isteyen turistleri de olumsuz etkilemektedir”* (1991, s.101).

Su kirliliği, gürültü, orman tahribatı, hava ve toprak kirliliği, aşırı yapılaşma, özellikle tatil yörelerinde görülen bitmemiş inşaatlar, kirli sokaklar, toprak erozyonu, bitki örtüsünün zarar görmesi, çıplak yamaçlar gibi çevresel faktörlerin de turizmi olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu problemler turizmden kaynaklı olmaktan ziyade *“çeşitli sanayi kollarının, tankerlerin yol açtığı, hava kirliliği, katı-atıkların denize dökülmesi, su kaynaklarının azalması”*ndan dolayıdır (Issı, 1989, s.119). Ancak tüm bunlar sadece bölgede yaşayanları değil orada var olan turizmi de olumsuz etkiler.

2.7. Sürdürülebilir Turizm

Dünyada hemen hemen tüm bölgelerde *“sürdürülebilirlik kavramı”*nın gündeme gelmeye ve beraberinde buna ilişkin tartışmaların artmaya başladığı söylenebilir. *“1972 ve 1980 yıllarındaki gelişmelerden sonra sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları”* literatürde görülmeye başlanmıştır. *“Sürdürülebilirlik kavramı kısaca kıt kaynakların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması anlamına gelmektedir”* (Dönmez, 2016, s.1). Bu kavramın özellikle turizm ve ekonomi alanlarında sıkça kullanıldığı çünkü dünyada en çok çevre ile ekonomi arasındaki dengesizlikten dolayı çevre sorunlarının yaşandığı görülür. Turizmin ileride varlığını devam ettirebilmesi için yaşanan çevre sorunlarının farkında olmak

önemlidir. Ayrıca ekonomi olgusu da sürdürülebilirlik üzerinde oldukça ciddi bir etkiye sahiptir.

Sürdürülebilirlik son yıllarda sıkça karşılaşılan ve “sürmek” eyleminden türeyen, bir şeyin devam edebilir olmasını içeren anlama sahiptir. *“Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin, bozulmadan, kesintisiz, aşırı kullanımla tüketmeden ve ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yetkinliği olarak bilinmektedir”* (Gündüz, 2016, s.104).

Sürdürülebilirlik kavramının başka bir tanımına daha bakılacak olursa, *“bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği”* dir (Karaman, 1996, s.102).

Birkan’a göre, *“sürdürülebilirlik kavramı turizme uygulandığında, turizm kaynaklarının tüketilmeden, kirletilmeden ve tahrip edilmeden gelecek nesillerin de kullanabilmesini sağlayacak şekilde kullanılmasının düzenlenmesi olarak ifade edilebilir”* (2001, s.17). *“Sürdürülebilir turizm kavramı, doğal ve kültürel çevreye hassas, biyo çeşitliliği korumayı amaç edinmiş, gelecek kuşakları turizme kazandırmayı hedefleyen, uzun vadeli düşünen ve yerel toplumları destekleyen bir turizm anlayışıdır”* (Yurtsal, 2019, s.62).

Avcıkurt’a göre sürdürülebilir turizm; “sektörün önemli girdileri olan doğal ve yapay çevreyi, insan kaynaklarını olumsuz etkilemeksizin turist kapasitesini arttırmayı ve turistik ürünlerin kalitesini yükseltmeyi amaçlar. Sürdürülebilir turizm turizme kaynak olan bölgesel ve yerel çekiciliklerin korunup geliştirilerek devamlılığını sağlamak olarak ifade edilebilir” (Avcıkurt, 2003). Sürdürülebilir turizm anlayışında ziyaretçilerin hangi amaçlarla seyahat ettiği ve gittikleri o yeri tercih etmelerindeki sebepler bilinirse turistleri çeken unsurları korumak hatta bu unsurları daha iyi hale getirmek amaçlanabilir.

Kuntay, sürdürülebilir turizmi “gelecek için perspektiflerin geliştirildiği, turistlerin ve ağırlayan bölgenin güncel ihtiyaçlarını yerine getirdiği, yaşayan, canlı sistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, temel ekolojik süreçlerin ve kültürel bütünlüğün göz önüne alınarak estetik,

sosyal, ekonomik ihtiyaçlarla birlikte tüm kaynakların yönetiminin bütünleştirildiği” bir turizm anlayışı olarak ifade etmiştir (Kuntay, 2004, s.77).

WTO (1998) sürdürülebilir turizmi, “insanın etkileşimde bulunduğu ya da bulunmadığı vrenin bozulmadan ve değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamın devamını sağlayan sistemlerin sürdürüldüğü ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal, estetik ihtiyaçlarını tatmin edecek biçimde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şekilde yönetildiği bir kalkınma şekli” olarak tanımlar. “Turistik yerlerde vre kalitesi, diğer ekonomik sektörlere kıyasla daha önemlidir çünkü vre sorunları turizm ürününü direkt olarak etkiler” (Baysan, 2004).

Dal ve Baysan’ın belirttiği üzere,

doğal kaynakların korunmasının geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal stratejiler ile bütünleştirilmesi için yapılan evrensel ölçekteki girişimler, 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Stockholm’de yapılan konferans (Human Environment) ile başlamış, 1980’de hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi ve 1987 Brundtland Raporu ile geliştirilmiştir. Bu girişimlerde vre korumasının kalkınmaya bir engel teşkil etmediği, tersine doğal vrenin korunmasının kalkınma için önemli olduğu kabul edilmiştir (2007, s.70).

vresel problemlerin arttığı turistik bölgelere gelip gitmeler zamanla azalarak orayı tercih edilmeyen bir yer haline dönüştürebilir. İnsanlar yeni yerler görüp tanımanın yanı sıra tatil yapmak ve keyif almak için gittikleri bölgelerde, yaşadıkları şehirlerin sorunlarını görmek istemezler. Tekeli’ye göre, vre sorunlarının geri dönülemeyecek boyuta ulaşması, orada yaşayanların yaşam kalitesini düşürdüğü gibi, turizmin o bölgede ekonomik fayda getirmesini de engelleyecektir. Turizmin hızlı ve aşırı gelişmesinin yarattığı vre sorunları arttıa hem turistler hem de yörede yaşayan yerli halkın da sorunlar yaşaması kaçınılmaz hale gelecektir (1992). Yerel halk, turizmin ekonomik getirisinden genel anlamda memnuniyet duysa bile ortaya çıkan sorunlardan şikayetçi de olacaktır.

Ulaşım araçlarının gelişmesi sayesinde insanlar dünyanın bir ucuna bile kolayca gidebilmekte, izin günlerini ve/veya tatillerini kullanarak farklı yerlere seyahat edebilmekte, böylelikle turizmi canlandırmaktadırlar. “*Küreselleşmenin hızlanması ve sanayileşmenin son yıllarda artmasıyla beraber özellikle gelişmiş ülkelerde yaşam standartları yükselmiş ve çoğalan tüketim eğilimi sonucu çevresel bozulma daha fazla olmuştur*” (Mebratu, 1998, s.493). Dünyanın herhangi bir noktasına ulaşmak teknolojik gelişmeler sayesinde kolaylaşmış ve bu durum beraberinde seyahatleri, turistik faaliyetleri artırmıştır. Turistik faaliyetlerin artması çevre sorunlarını çeşitlendirmiş, çözümü zor bir noktaya getirmiştir.

Can’a göre,

destinasyonların rekabetçi pozisyonlarını koruyabilmeleri ve sürdürebilmeleri, turizm çekicilik unsurları olan çevresel kaynaklarını sürdürülebilirliğiyle mümkün olacaktır. Kültürel ve fiziki kaynakların korunması turizm ekonomisinde büyük bir önem taşımaktadır. Turizm, ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmenin önemli bir nedeni olmakla birlikte kontrol edilmediğinde geri dönüşümü mümkün olmayan olumsuz etkileri de söz konusu olabilir (Can, 2013, s.24).

“*Başarılı bir turizm için temiz, düzenli ve sağlıklı bir çevreye ihtiyaç vardır. Çevre ve turizm etkileşiminde turizmin sürdürülebilirliği ancak çevre kalitesinin sağlanmasıyla mümkün olabilir*” (Dal, 2007, s.71). Doğal yapı ve dokunun bozulmasıyla turistik anlamda da o yerin değer kaybedeceği bu nedenle çevreyi korumanın önemi anlaşılabılır. Bir yörenin turistik özelliklerini koruyabilmesi sürdürülebilir turizm anlayışı ile gerçekleştirilebilir.

Middleton ve Hawkins’e göre sürdürülebilirlik,

İnsan nüfusunun faaliyetleri ile doğal, sosyal ve kültürel çevreleri arasında uyumun bulunduğu bir denge durumu” dur. “İnsanlar ayrı bir tür olarak evrimleştiğinden beri, içinde yaşadığı ekosistemlere önemli değişiklikler getirmek için benzersiz bir yeteneğe sahip olmuştur ve evrimin ilk yıllarında bu yerleşmiştir (1998, s.16).

“İnsan toplu yaşama geçişle birlikte içinde yaşadığı çevreyi ve doğal kaynakları olabildiğince fazla oranda kullanabilmenin yollarını aramıştır. Bunun sonucunda kendiliğinden var olan doğaya karşı, bu doğanın yeniden üretildiği ve insan emeğinin ürünü olan yeniden üretilmiş ikinci doğa oluşturulmuştur” (Tuna, 2007, s.16).

Turizm dünyada oldukça önemli bir ekonomik kaynak olup ister gelişmiş ister gelişmekte olan ülkeler olsun hepsinde de oldukça değerlidir. Turistik faaliyetlerin hız kazandığı bölgelerde sürekliliğin sağlanması için alınması gerekli önlemlerin farkına varılmadığında olumsuz bedeller ödenmek zorunda kalınabilir.

Birçok ülke için turizm gelirlerinin kalkınma açısından önemi göz önüne alındığında, bu gelirlerin sürekliliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Önemli turistik arz değerlerine sahip ülkelerin aç gözlü bir yaklaşımla bu değerlerden maksimum faydayı sağlama yolunda geçmişte gösterdikleri faaliyetlerin olumsuz sonuçları zaman içinde ortaya çıkmaktadır (Eser vd., 2012, s.29).

Turistlerin ilgisini çekebilecek farklı temaların yaratılması sayesinde insanların merakını ve dikkatini canlandırmak mümkün olabilir. *“Bir şehri veya bölgeyi turizm için pazarlamak, her şeyden önce ziyaretçiler tarafından satın alınacak çeşitli hizmetler ve cazibe merkezleri yaratmaya ve orayı sürdürülebilir hale getirmeye bağlıdır”* (Ersun, 2009, s.96). Turistik ziyaretlerin ve konaklamaların amacı kişiden kişiye değişebileceği gibi, işin değişmeyen kısmı talep edilenlerin sorun çıkmadan ve istekler doğrultusunda yerine getirilip getirilmediği yani başka deyişle memnuniyet derecesinin yüksekliğidir. İnsanlar genelde talep ettikleri hizmeti bulmak amacıyla tatil bölgelerini seçerler. Dinlenmek, gezmek, görmek gibi maksatlarla seçilen yerlerde beklediğini bulamayan, hayal kırıklığı yaşayan bireyler tekrar aynı lokasyonu tercih etmeyecektir. Bölgedeki doğal dokunun bozulması, hizmet kalitesinin düşmesi, bazı alt yapı sorunları, elektrik ve su problemi, yerel halkın olumsuz tavırları gibi pek çok etken nedeniyle o bölgenin eski cazibesini koruyamaması, zamanla turistik özelliğini yitirmesine sebep olabilir.

Sürdürülebilirliğin kalkınma ile ilişkisine bakıldığında TÜSİAD Raporu'na (2012) göre, *“sürdürülebilir kalkınma, insan yaşamının gereksinimleri ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında bir denge kurularak, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir planlama yapılmasını amaçlayan bütünsel bir yaklaşımı ifade etmektedir”* (TUSİAD, 2012, s. 13) Dünya Turizm Örgütü (WTO), sürdürülebilir turizmi tanımlarken, *“gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser”* diye belirtmektedir (TUSİAD, 2012, s. 17). Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı'nda, tüm konaklama tesislerinin hazırlaması gereken belgeleri ve uyması mecburi olan kuralları, 25.07.2024 tarihli 2024-5 Sıra Sayılı Genelgede yayınlamıştır. Bu belge ve sertifikaların her yıl yenilenmesi zorunlu olup yetkilendirilmiş firmalar aracılığıyla söz konusu belgelerin/sertifikaların geçerlilik süresi bitmeden yenilenmesi gerekliliği yasal olarak da belirlenmiştir.

Turizmin yarattığı olumsuz sonuçları fark etmek ve bunların çözülebileceği anlayışına sahip olmak için sürdürülebilirlik anlayışına ihtiyaç duyulabilmektedir. Sadece ekonomik anlamda değil çok boyutlu yarar sağlayan turistik faaliyetlerin devamını sağlayabilmek, bölgelerin kalkınmasına da kaçınılmaz olarak katkıda bulunabilir. Bu nedenle “sürdürülebilir turizm” anlayışının uygulanması ve yaygınlaşması turizm kaynaklı sorunların çözümü için önemli görülebilir. Turistik yörelerdeki ekonomik katkıları ve insanların geçim kaynağının çoğunlukla turizm olduğu düşünülürse yerel halkın da sürdürülebilirlik anlayışına sahip olması beklenebilir.

2.8. Turizm Sosyolojisi, Yapı ve Değişme

Turizm sosyolojisi, sosyoloji biliminin yaklaşımı ile “turizm” olgusunu araştırarak inceleyen özel bir alandır. Turizm olayını yaşayan insanların ortak yaşamlarının bir ürünüdür. *“Turizm sosyolojisinin kapsamına giren konular ve araştırmaların turist, turist ve yerel halk arasındaki ilişkiler, turizm sisteminin fonksiyonu ve yapısı ile turizmin ortaya çıkardığı sonuçlar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir”* (Avcıkurt, 2020, s.13).

Çallı'ya göre,

son otuz-kırk yıldır öne çıkmaya başlayan turizm sosyolojisi, turizmin alt bir alanı olup, metodolojik ve teorik açıdan büyük zorluklar içeren ve halen gelişmekte olan bir alandır. Dünya genelinde kabul edilmiş sosyolojik bir perspektif olmamakla birlikte; tek bir turizm sosyolojisi anlayışı da yoktur (2015, s. 139).

Dann ve Cohen'e göre, "turizm sosyolojisi" halen daha sosyolojinin içerisinde özel bir çalışma alanı olarak yapılandırılmamıştır. Bu nedenle tek bir bakış açısı yoktur ve sosyoloji turizme, tüm turizm alanları ve özelliklerini kapsayacak şekilde bakar (1991).

Turizm sadece ekonomik boyuta sahip değil aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasi ve çevresel yönleri olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkileyen bir olgudur. Özdemir'e göre, "Turizmin bireysel davranış, aile ilişkileri, toplu yaşam tarzları, ahlaki tutumlar, değer sistemleri, yaratıcı güçler, örf ve adetler, geleneksel törenler ve toplum örgütlenmesindeki değişikliklere katkıları, onun sosyal ve kültürel etkileri yoluyla olmaktadır" (Özdemir, 1992, s.86). "(...) turist kabul eden ev sahibi yöre halkı, turistin düşünce ve davranış biçimlerinden etkilenmeye başlar. Turistlerin gittikleri bölgede yabancı olmaları yöre halkının dikkatlerini kendine çeker. Ev sahibi bölge halkı gözünde turistler, zengin ve seyahat edebilecek kadar boş zamana sahip kişiler olarak algılanırlar" (Gürbüz, 2002, s.55).

Turistik faaliyetlerin geliştiği bölgelerde, burası kırsal bir yer bile olsa, kentleşmenin daha hızlı olduğu söylenebilir. Turizmden sonra bir yörede, turistlerle olan etkileşimler sonucu kurulan ilişkiler sayesinde, yerel halkın başka ülkelere gitme istekleri artabilir, farklı coğrafyaları, kültürleri yerinde gözlemleyebilme fırsatı yarattıkları görülebilir. Böylelikle bu kişilerin, yaşadıkları yere ve turizme yaklaşımları değişebilir.

Turizmin, kırsal bölgelerin kentleşmesini hızlandığı ileri sürülmüştür. Kırsal bölgelerde turistik kuruluşların ortaya çıkmasıyla, bu bölgelerdeki toplumsal tekdüzelik bozulmakta, toplumda değişik özellikleri ve çıkarları olan kümelerin sayısı artmaktadır. Böylece kırsal bölgelerde kentsel iş dışı zaman etkinliklerinin

yayılmasıyla, toplumsal yapıda köklü değişiklikler olmaktadır (Civelek, 2010, s.346).

Turistlerin çevreye duyarlı davranmaları sayesinde gittikleri bölgelerdeki doğal yapının korunmasına da katkı sağladıkları ileri sürülebilir. *“Turizmde doğal ve kültürel özelliklerin kullanılmaya başlanması ile turistlerin çevre dostu aktiviteleri tercih etmesi, çevrenin korunmasına ve yerel halkın ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece turizm, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelirlerini artırmada önemli bir sektör haline gelmeye başlamıştır”* (Özdemir, 1992, s.4). Özdemir’in de vurguladığı üzere, turizmin birey, aile, toplum, sosyal sınıflar, nüfus ve seyahat gibi konulara ilgiyi artırdığı, insanların hayat standardının yükselmesine etkileri olduğu söylenebilir.

2.9. Turizm Olgusunun Tarihsel Gelişimi ve Değişimi (Dönüşümü)

Turizm çalışmaları sosyal bilimlerin göz ardı edilmiş alanlarından birisidir. Turizmin yarattığı insan, para ve mal hareketliliği, seyahat sektörünün bel kemiğini oluşturması, yerel ve ulusal düzeyde yarattığı ekonomik etki ve geçim kaynakları bu sektörün bacasız sanayi olarak da anılmasına neden olmuştur. Bu nedenle turizm çalışmalarında genellikle turizmin ekonomik katkıları ilgi odağı olurken, sosyal, kültürel ve politik faktörleri fazla irdelenmemiştir (Wang 2000). Turizm, en temel anlamıyla eğlence ve dinlenme amaçlı seyahat etmek ya da yine aynı amaçlarla bir yerde geçici olarak bulunmak şeklinde tanımlanabilir. İnsanlar yerleşik yaşama geçmeden önce göçebe olarak yaşamışlardır. O dönemlerde, iklim ve yaşam koşullarının uygun olduğu yerlere gitmek zorundaydılar. Yani seyahat etmek hayatı sürdürebilmenin temel koşullarından birisiydi. Ancak uygar topluma geçildikten sonra nüfus hareketleri genellikle savaş, salgın hastalık, sel, kuraklık gibi trajik olaylar sonucu oluşmuştur.

Descartes 17. yüzyılın başlarında seyahat etmeyi insanların farklı yüzyıllardaki insanlar ile konuşmasına benzetmiştir. Ona göre, açlık, korku ve baskıdan kurtulmak için seyahat eden insanlar yeni gittikleri yerde karnını doyurmayı, daha güvende ve özgür olmayı umut etmişlerdir. Bunun yanında zengin, güvenli ve saygın bir toplumda yaşayan insanlar ise

sıkıntıdan kurtulmak, sıradanlıktan uzaklaşmak, egzotik olanı keşfetmek için seyahate çıkmışlardır (Boorstin, 1992, s.78).

Adam Smith 1776’da yayınlanan *Ulusların Zenginliği* adlı eserinde İngiltere’deki varlıklı ve soylu ailelerin çocuklarını üniversiteye başlamadan önce yurtdışına seyahat etmeye göndermelerinin gelenek haline geldiğinden ve bu seyahatin genç insanların gelişimi, yabancı dil öğrenmesi, aydınlanması ve olgunlaşması için ne kadar önemli olduğundan söz eder (Smith, 1977, ss.1030-31). Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta Boorstin’in de belirttiği gibi bu dönemde seyahat eden insanları “turist” olarak nitelemenin doğru olmayacağı yönündedir. Onlar turistten ziyade seyyah ya da yolcudurlar (traveller). İngilizce’de *traveller* (yolcu) kelimesinin kökleri “*külfet, eziyet ve zor iş*” anlamına gelmektedir. Benzer kelimenin *travail* (yolcu) Fransızca’da kökü “işkence aleti” anlamına gelmektedir (Boorstin, 1992, s.85).

Daniel Defoe’nun 1720’li yıllarda piyasaya çıkan, *A Tour Through the Whole Island of Britain* adlı eserinde “turizm” anlamına gelebilecek “tur” kavramını kullandığı söylenebilir. Ancak turizmin kavram olarak kullanılması daha sonraki dönemlere aittir. Dictionary sitesine göre ilk kez 1805 yılında kullanıldığı kayıtlara geçen turizm kelimesi ise eylem olarak keyif almak için tura çıkmak anlamına gelirken, iş anlamında ise turistlere konaklama, ulaşım gibi hizmetler sağlama anlamına gelmektedir (Dictionary, 2024).

Endüstri devrimine kadar turizmin bir üst sınıf aktivitesi olduğu ve bu nedenle etkilerinin de sınırlı olduğu öne sürülebilir. Roma döneminde patronların yazlıklarına seyahati ya da İngiltere’de aristokrasinin sayfiye yerlerine ve/veya yurtdışına seyahatleri buna örnek olarak verilebilir. Eski dönemlerde turizmin bir üst sınıf aktivitesi olarak görüldüğü yani ortaya çıkmış olduğu söylenebilir. Çünkü (görelî) ucuz uçak, gemi, tren gibi kitlesel ulaşım araçları yokken seyahat etmek güçlü bir ekonomik gücü ve serbest zamanı gerektiriyordu. Endüstri devrimiyle ve teknolojik gelişmelerle beraber turizmin daha geniş kitlelere yayıldığı ve metalaşmaya başladığı görülebilir. Mesela İngiltere’de ilk seyahat şirketi olan Thomas Cook 1841 yılında kurulmuştur. “Thomas Cook” dünyadaki ilk turizm acentesi olarak kabul edilir ve literatürde kitle turizminin öncüsü olarak görülür.

1840'ta Thomas Cook'un başlattığı seyahat acenteciliği, seyahatin kurumsallaştırıldığı ilk aşamadır. 1851'de yüz altmış beş bin kişilik ilk turunu düzenleyen Cook, 1856'da her şey dahil sisteminin ilk örneğini oluşturdu. Dünyanın birçok yerine seyahat acentaları kuran Thomas Cook dünya turizm tarihi açısından dönüm noktası teşkil eder (Güleryüz, 2020, s.1433).

Lash ve Urry'nin de vurguladığı gibi Thomas Cook kupon sistemiyle (voucher system) birlikte teknolojik gelişmeleri seyahat olgusuyla örtüştürmüştür. Lash ve Urry, turizmin gelişmesi için teknolojinin tek belirleyici olması fikrini reddetmişlerdir. Teknolojik gelişmelerin turizmin önünü açabilmesi için sosyal olarak turizmi organize etmenin gerekliliğinden bahsederler (Lash ve Urry, 1984, ss.52-53). Cook'un kupon sistemi tam da bu noktada çok önemlidir. Gittikleri ülkelerde İngiliz turistlerin harcama yapmalarını sağlayan bu sistem, günümüzdeki ifadesiyle bir nevi alışveriş çeki niteliğindedir. O dönem döviz büroları olmadığından bu kuponlar oldukça işlevsel bir özelliğe sahipti denebilir. Kupon sistemi örneğin İtalya'nın tüm şehirlerinde yaygın olarak kabul görmüştür. Gittikleri yerde ulaşım, konaklama, yeme-içme gibi ihtiyaçlarını turistler bu kuponlar sayesinde karşılayabilmişlerdir. Ayrıca kullanmadıkları kuponları iade ederek bedelini geri alabilmişler ve bu açıdan da oldukça memnun edici olmuştur.

Conti ve Parelli'ye (2006) göre, Thomas Cook'un *cookism* olarak nitelenen dönemi kitle turizmin kalfalık dönemi olarak belirtilirken, Fordizm ise kitle turizminin ustalık dönemidir. Turizmin, işçi sınıfını ve orta sınıfları da kapsayacak şekilde kitleselleşmesinin tam anlamıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda başladığı görülmektedir. Bu yıllar özellikle gelişmiş ekonomilerde Fordist üretim ve tüketim stratejilerinin ve Keynesçi refah devletinin pik yaptığı dönemlere tekabül etmektedir. Fordizmin en önemli stratejisi, kitlesel üretimin kitlesel tüketimle örtüşmesidir (Harvey, 1991; Beynon ve Nichols, 2006). Fordist üretimin konveyör bant sistemine bağlı üretim stratejisi, niteliksiz ve/veya yarı nitelikli emeğin de düzenli iş piyasasında kazanmasını mümkün hale getirmiştir. Böylece alt sınıflardaki bireyler de sağlık, ücretli izin ve diğer sosyal hakları elde edebilmiştir. “*Bu sistemde çalışma disiplini yanında tüketimi destekleyici yeterli ücret ve boş zaman (leisure time) olgusu da önemlidir*” (Harvey, 1991, s.126). Bu dönemin ardından üst sınıfın, turizm

tekeline elinde bulundurmasının kırıldığı ve alt sınıf olarak nitelendirilen kesimin de boş zamanlarını değerlendirebilmek amacıyla seyahat etmeye başladığı görülmüştür.

Beynon ve Nichols'a göre (2006), Fordist ya da Post-Fordist dönemler, başka bir deyişle standart kitlesel tüketime dayalı üretim ve esnek kitlesel tüketime dayalı üretim, sadece üretim süreçleri ile ilgili kavramlar değildir. Nasıl ürettiğimiz ya da tükettiğimiz, yaşam biçimimize ve ideolojik boyut dahil olmak üzere kültürümüze de etki eden bir süreçtir. Bu yaklaşımın en belirgin açılımını Frankfurt Okulu Sosyolojisinde görmek mümkündür (Jay 1973). Nitekim Frankfurt Okulu öncülerinden Gramsci'ye (2011) göre bu yeni üretim modeli spesifik bir yaşam modeli yarattığı gibi hayatı nasıl anladığımız ve hissettiğimizin de ayrılmaz bir parçasıdır.

Harvey, Fordist üretim sistemlerinin Amerika Birleşik Devletleri'nde 20. Yüzyılın başlarında gelişmeye başlamasına rağmen sistemin Avrupa'daki etkilerinin 1950'li yıllarda görülmeye başladığını vurgular. Harvey, Fordist dönemde uluslararası düzeyde küresel bir tüketim pazarının yaratıldığından söz eder. Burada temel amaç küresel popülasyonun yeni kapitalist dinamiklere dahil edilme sürecidir. Bu yeni enternasyonalizm aynı zamanda bankacılık, sigorta, hizmetler, oteller, havalimanları ve son olarak turizm gibi bir dizi başka etkinliği de beraberinde getirmiştir (Harvey, 1991, s.137).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Fordist sistemin temel unsurlarından olan standartlaşmanın (tek tiplilik anlamında), turizmde yaygın bir anlayış olduğu görülmektedir. Bu anlayış, belirli bir turizm sezonu üzerine odaklanan ve fazla esnekliğe yer vermeyen bir turizm modelini temsil eder. Bu model kapsamında, yazlık ve kışlık turizm yöreleri birbirinden oldukça farklı mekânlar gibi görünmektedir. Kış aylarında bu yöreler hayalet yerleşim yerlerine benzemektedir. Restoranlar, oteller, pansiyonlar, iş yerleri genellikle kapalıdır. Bu bölgeler, turizm sezonunun başlamasıyla ironik olarak kış uykusundan uyanır.¹ Bu dönemin bir diğer özelliği de Avrupa Kıtası'nın, Akdeniz Bölgesi ve Kuzey Afrika'nın dünya turizmi için merkez bölgeler olmasıdır. Hatta Conti ve Parelli'ye göre tarihsel olarak marjinal durumda

¹ Bu duruma örnek olarak Kaş ve Kalkan'da 29 Ekim itibariyle pek çok işletme kapanış partisi yapar. Yine buralarda 23 Nisan ya da 1 Mayıs tarihleri sezon açılışı olarak kabul edilir.

kalmış ve tarıma dayalı geleneksel toplumlardan oluşan Akdeniz Havzasının sahil kesimleri, daha zengin olan Batı ve Kuzey Avrupalıların “yüzme havuzu” haline gelmiştir (2006, s.4). Shelmerdine (2002) 1950’li yıllarda turizmin, formal eğitimi olmayan aile işletmelerinin egemenliğinde olduğunu belirtmiştir. Bu küçük aile işletmeleri, konaklama ve yiyecek sektörüne odaklanmış ve sezonluk çalışma prensibine göre organize edilmiştir. Mevsimlik işgücü istihdamı yaygındır ve teknoloji kullanımı düşüktür. Yaz turizmi odaklı çalışıldığı için, bu tür işletmelerde ısıtma sistemleri gibi konular göz ardı edilmiştir ve açık mekanların kullanımı ön plandadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de göreceğimiz gibi, özellikle 1973 Petrol (Dünya Ekonomik) krizini izleyen yıllardan sonra geleneksel Fordist kültür terk edilip, Post-Fordist sistemlere geçilmesi turizm alanında esnek yaklaşımları ve sürdürülebilir turizm anlayışını beraberinde getirmiştir. Görüldüğü üzere hem turizm hem de turistik yörelere ilişkin yaklaşımlar oldukça dinamik olup, evrimsel bir değişim çizgisi izlemektedir. Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta ise bu dönüşümlerin kesin çizgiler ile ayrışan bir dönüşüm olmadığıdır. Turizmde Fordist ve Post-Fordist yaklaşımların zamana ve mekâna bağlı olarak eklemlenmesi de söz konusudur (Torres 2002; Conti ve Parelli 2006).

Greenwood (1976)’un yaklaşık 50 yıl önce yayınlanan “*Tourism As An Agent Of Change (Değişimin Faili Olarak Turizm), A Spanish Basque Case*” başlıklı makalesinde İspanya’nın Bask Bölgesinde bulunan Fuenterrabia sahil kasabasına yabancı turist ziyaretlerinin artmasıyla birlikte zamanla meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimlere odaklanılmıştır. Fuenterrabia’nın turizm öncesi ekonomisi tarıma dayanmaktaydı. Makale, kasabadaki turizmin ilk başlarda özellikle ekonomik olarak yerel halkın aile işletmelerinin yararına olacak şekilde gelişirken, zamanla bu yararın dışarıdan gelen müteahhitlerin ve işletmecilerin lehine döndüğünü dramatik bir şekilde anlatmaktadır. Bu dönüşüm, mekânda yeni toplumsal tabakalar yaratırken, politik olarak da yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve tarım sektöründen hizmet sektörüne bir geçiş yaşanmıştır. Turizm öncesinde tarım ve ticarete dayalı ekonomisi olan yörede, geçim kaynakları aile işletmeleri lehineyken, zamanla dışarıdan gelen bazı yatırımcıların lehine dönmüştür. Bu noktada, turizmden kaynaklanan sektörel geçişler ve bunların yarattığı geçim kaynakları çeşitliliğine değinmek de önemlidir.

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde, insanların yerleşik yaşama geçmesinden Endüstri Devrimi'ne kadar olan dönemde tarımsal üretimin egemen olduğu söylenebilir. Endüstri Devrimi ile birlikte işgücünde tarımdan endüstriye doğru bir kayma yaşanmışken, günümüzde bu kaymanın hizmet sektörüne doğru olduğu görülmektedir. İşgücü istihdam ağırlıkları değişse bile pek çok ekonomide tarım, sanayi ve hizmet sektörleri bir arada bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, insanlar için farklı uzmanlaşma alanları ve esnek, geçişken alanlar sunmakta ve alternatif geçim kaynakları yaratmaktadır. Tarım sektöründen hizmet ağırlıklı turizm sektörüne geçiş, sadece Fuenterrabia'ya özgü bir durum değildir. Bu durum, dünyanın farklı yerlerinde olduğu gibi Türkiye'de de Kapadokya bölgesi, Ege ve Akdeniz sahil köyleri ve Karadeniz gibi pek çok yörede benzerlik göstermektedir. Turizm, turist kitlesinin isteklerine göre mekânın ya da çevresinin değişimini ve metalaşmasını gerektirdiğinden, hizmetlerin metalaştığı ileri sürülebilir. Temel geçim kaynağının turizm olduğu yerlerde, turizmin sürdürülebilir olması çok daha önem kazanmaktadır. Aynı zamanda, tarımdan turizme geçişin yaşandığı ve geleneksel paydaşlar arası rekabetin yönetilemediği mekanlarda görülen bu rekabet çatışma unsuru da olabilmektedir. Bu rekabet dar alanda (belirli bir yöre) kıt kaynaklar üzerine olan bir rekabettir.

2.9.1. Modernite ve turizm

Boorstin (1992), modernite kavramı ile seyahat ve turizm kavramlarının birbirlerini karşılıklı olarak etkilediklerini ileri sürmüştür. Ona göre, keşifler çağı olan 15.yüzyıl, insanlığın ufkunu genişleterek Rönesansın da önünü açmıştır. 17. yüzyılda gezginler Avrupa, Amerika ve Doğu'da gezerek farklı ekonomik, siyasi, düşünce sistemleri ve yaşam biçimleri konusunda insanları bilgilendirmiştir. Bu durum, Aydınlanma dönemine ve düşüncesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu bağlamda, seyahat evrensel bir katalizör işlevi üstlenmiştir. İlk turizm şirketi Thomas Cook'un 1789 Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkışı da tesadüf olarak görülemez. Bu tez konusu açısından değerlendirildiğinde, modernite aynı zamanda seyahatten turizme doğru bir dönüşümü de içerir.

Moderniteye ilişkin sosyal teorilerin, klasik sosyal bilimcilerden (Marx, Weber, Durkheim, Simmel gibi) çağdaş sosyal bilimcilere (Giddens, Beck, Bauman gibi) kadar uzanan güçlü

bir geleneğe sahip olduğu söylenebilir. Bauman (1987), son tahlilde modernitenin bir aydınlanma projesi olduğunu belirtmiştir. Lyotard (1984), modernitenin yerini post-moderniteye bıraktığını savunurken, Habermas (1985) bunun henüz tamamlanmamış ve hala devam eden bir süreç olduğundan bahsetmiştir. Giddens’a göre Avrupa’da 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan ve daha sonra etkisini küresel olarak gösteren modernite, post-moderniteye geçişten ziyade, modernitenin etkilerinin daha radikal ve küresel bir boyutta yaşandığı bir evreye geçişi temsil etmektedir (Giddens, 1996, ss.1-3).

Lefebvre, “*Mekânın Üretimi*” (1991) adlı eserinde Logos ile Eros arasındaki mücadelenin yarattığı büyük diyalektik süreçten söz eder. Bu diyalektik, bir zıtlık yarattığı gibi birliği de barındırır ve uygarlığımızın önemli bir parçasıdır. Örneğin teknoloji “logos”u temsil ederken Eros’un şiir ya da müziği temsil etmesi gibi (1991, s.392). Logos aklı ve bilgiyi temsil etmektedir (1991, s.248). Logos, Batı tarihinin rasyonalite sürecine tekabül eder ve Avrupa’da bilim, teknoloji ve endüstrinin gelişmesinin temelinde o yatar (1991, ss.109 ve 135). Eros ise irrasyoneldir, zevki ve sefayı temsil eder. Eros hem tüketir hem de tüketilir. Boş zamanlarda, fiziksel tatminde, tatil beldelerinde veya köylerinde, kayak pistlerinde, güneşli kumsallarda, gece hayatında ve şenliklerde kendini gösterir (1991, s.310). Eserde, mekanların üretimi üzerine odaklanıldığı için, Logos-Eros diyalektiği ilişki halinde olan modernitenin iki mekanına tekabül etmektedir. Logos, faydacı, araçsal, düzen ve kontrolün mekanıdır. Eros’un mekânı ise yaşam doyumunun kaynağıdır. Eros’a yer olmasa, bu dünya büyük ölçüde anlamsız ve hayat sıkıcı olurdu. Bu bağlamda, Logos ve Eros, aralarında her ne kadar diyalektik bir ilişki olsa da, modernitenin mekanlarıdır.

Urry ve Larsen (2011), “*Tourist Gaze 3.0*” adlı çalışmalarına “insanlar turizm için neden normal iş ve ikamet yerlerinden ayrılırlar ve turizm yoluyla tüketilen mal ve hizmetler gerçekten gerekli midir?” sorularından hareket ederek başlarlar. Bu kitap, bu sorulara yanıt aramaktan çok turist bakışı ile ilgilenir. Ancak Logos-Eros diyalektiği açısından bakıldığında, bu sorunun yanıtı son derece nettir. Turizm daha çok Eros mekanına tekabül eder ve bu mekân olmadan yaşam son derece sıradan olabilir. Marcuse, “Eros ve Uygarlık” adlı eserinde benzer vurgular yapmıştır. Ona göre uygarlık tarihi, Logos (akıl) ve Eros (zevk) arasındaki mücadelenin tarihidir, kültürü inşa eden Eros’tur (1955, s.95). Cohen ve Taylor

(1992), Rojek (1993) ve Wang (2000) gibi yazarlar turizmi, modern insanın, modernitenin karanlık yüzüne karşı bir direnişi olarak görürler. Onlara göre turizm, moderniteye karşı bir tepkidir ve onun yabancılaştırıcı etkilerinden bir kaçıştır.

Lefebvre, modernitede Logos'un mekânı domine ettiğini kabul etmekle birlikte, Eros'a da belirli alanlar açtığını gösteren kanıtların varlığından söz etmektedir. Modernite, rasyonel olmayan veya irrasyonel faktörleri kontrol altına alırken, onları kısıtlamak yerine serbest bırakacak kontrollü mekanlar yaratmıştır. Bu tür yapısal olarak ayrılmış 'meşru' mekanlarda içgüdüler, dürtüler, arzular, oyun, duygular, heyecanlar, hayaller gibi faktörlerin tüketilmesine olanak tanınmıştır (Lefebvre, 2014). Bu bağlamda, Giddens'in modernitenin farklı mekanlar yaratarak tutkunun özelleştirilmesini de ortaya çıkardığı savı önem kazanmaktadır (Giddens, 1991, s.163). Burada rasyonalite ile bağdaşmayan tatil, çıplaklar kampı, kumar, rehabilitasyon gibi aktivitelerin bir nevi rasyonelleştirildiğini ve metalaştığını söyleyebiliriz (benzer tartışmalar için bkz. Wang 1996; 2000; Shields 1991).

2.9.2. Turizmin metalaştırılması

Turizmi modern sosyal yaşamın metalaştırılmasının bir uzantısı olarak tartışan çalışmalar bulunmaktadır (Watson ve Kopachevsky 1994; Wang 2000). Aslında bu durum kapitalizmle birlikte yaşamın da bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Kapitalizm, sermaye birikimini birincil olarak meta üretimi ve tüketimi yoluyla sağlamaktadır. Tüketim süreci, reklam, kültür, ideoloji gibi araçlar yoluyla manipülasyon ve ürünlerin, zevklerin, deneyimlerin standartlaştırılmasını içerir. Standartlaşma, modernitenin önemli boyutlarından bir tanesidir denebilir. Modernitenin karmaşık bir sosyokültürel boyutu olarak turizmin, kapitalist tüketim kültürünün aynı genel metalaşma ilkelerine tabi olması neredeyse kaçınılmazdır.

Wang'a göre (2000, ss.188-9), turistik tüketim kültürü iki anlamda ele alınabilir. İlk olarak, modern kapitalist toplumda turizmin de içinde olduğu malların, hizmetlerin ve deneyimlerin pazarlanması ve tüketimi konusunda kültürel bir yönelim vardır. Burada turizm, turistler için hedonistik bir deneyim ve sürekli haz alma beklenen metalaşmış ve tüketimi amaçlayan bir nihai son niteliğindedir. İkinci olarak, turizm sembolik bir tüketim olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Burada turistlerin zevkleri, yaşam tarzları ve sosyal değerleri kadar turizm pazarının statü farkına göre oluşması söz konusudur. Yani bireylerin yaş, cinsel kimlik, sosyal sınıf, etnik köken ve sosyal konumları pazar ve sunulan ürünler ile etkileşim halindedir.

Campbell'e göre turizm, modern tüketim kültürünü açıklamak için önemli araçlardan bir tanesidir. Turizm deneyiminin metalaştırılması söz konusudur, bu da seyahatin metalaştırılmasını gerektirir. Geçmişte macera ile özdeşleştirilen seyahat, günümüzde zevk ve keyif veren bir deneyime dönüştürülmüştür. Reklam ve pazarlama yoluyla da bu deneyimin metalaştırılması pekiştirilmiştir. Turizm acenteleri tarafından beslenen egzotik ya da farklı destinasyon tarzı söylemler ve imajlar gibi sembolik temsil yoluyla da desteklenen turizm, tüketim kültürünün önemli bir parçası haline gelmiştir. Burada, meta merkezli bir ürün yerine deneyim merkezli bir ürün pazarlanmaktadır (1995, ss.118-9).

Sanayi Devrimi'nden önce seyahat ve turizm arasında kesin çizgiler vardı. O dönemlerde seyahat pahalı ve riskli bir aktiviteydi. Stres faktörü yüksekti ve insanlar daha çok meslekleri icabı seyahat ediyorlardı. Bunun aksine, günümüzde turizm rahat ve göreceli olarak ucuz bir aktivitedir. Fussell (1980), kâşif, gezgin ve turist arasındaki temel farklılıklara dikkat çekmektedir. Burada sözü edilen üç grubun ortak noktası seyahattir; ancak kâşif, keşfetmek için seyahat eder. Onun yolculuğu risklidir ve bilinmeze doğrudur. Turist ise yalın bir klişeye doğru güven içerisinde hareket eder. Gezgin ise bu iki ekstrem durum arasında seyahat eder (1980, s.39). Fussell, bu gruplar içerisinde kâşiflere daha çok değer verirken turistler için yaptığı yorumlar ise pek iç açıcı değildir. Çünkü turizm, aslında sunulduğu gibi olmayan, sahte mekanların popüler olmasına yol açar. Turizm, seyahat deneyiminin doğasını değiştirmiştir. Boorstin de benzer kaygılardan söz etmiştir. Ona göre sadece mekanlar değil, olaylar da sunulduğu gibi değildir ve bir sahtelik içerirler.

Watson ve Kopachevsky'nin da vurguladıkları gibi seyahat olgusu, spontane, bağımsız bir deneyimden turizme, yani *“bir diğer rutin hale getirilmiş, paketlenmiş, ticari bir ürüne”* dönüştür (1994, s.645). Seyahatin kolaylaşması ve maliyetlerin düşmesiyle birlikte, turizm eğitim gibi faydacı işlevlerden koparak bir tür eğlence, keyif, tüketim kültürü haline

gelmiştir. Böylece turizm, sadece seçkin bir kitlenin tekelinde kalmamış, popüler kültür içinde kitlesel bir olgu olarak demokratikleşmiştir denebilir. Bu durumlar, kitle turizmine yönelik her şey dahil paket programları için daha geçerli olabilir. Bu nedenle, günümüz turizm anlayışının önemli bir kısmına tekabül ettiği ileri sürülebilir. Ancak, turist homojen bir kategori değildir. Christaller (1963), turist türlerinin turizm bölgelerine göre değiştiğini belirtmektedir. Yukarıda vurgulandığı üzere, turizm metalaşmış bir tüketim aktivitesi olabileceği gibi, turistin sosyal ve ekonomik statüsüne, yaşam biçimine bağlı olarak sembolik bir tüketim malzemesi şeklinde de karşımıza çıkabilir.

Kitle turizmi, endüstri kapitalizminin bir ürünüdür. Kraliçe Victoria'nın saltanat döneminin (1837-1901) endüstriyel kapitalizm döneminden ziyade, endüstriyel üretimin standartlaştırıldığı ve daha rasyonel hale getirildiği Fordist endüstriyel döneme tekabül ettiği söylenebilir. Fordist üretim sistemi ve kitle turizminin gelişmesi arasındaki ilişkiye de bu kısımda kısaca değinilmiştir.

Ritzer, günümüzde hâkim olan rasyonelleşme biçimi olarak toplumun hemen her alanında varlığını gösteren McDonalddlaşmanın temel boyutlarını saptamıştır. Bunlar; verimlilik, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik, denetim ve rasyonelliğin irrasyonelliğidir. Urry ve Larsen'e göre (2011), turistlerin bakışları sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite, eğitim, milliyet ve yaş gibi faktörlerin filtresinden geçer. Bakış, tarihsel, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak da değişim gösterir. Burada kullanılan bakış kavramı (gaze), bir bireyin (veya bir grubun) diğer bireylere, gruplara veya kendisine ilişkin farkındalığı ve algısıdır. Yani turistin bakışı, gördüğünün yansıması değildir; bu bakış bir düzenleme, şekillendirme ve sınıflandırmadır. Bu pekiştirmede söylem gibi sembolik araçlar kullanılmıştır.

2.9.3. Turizm bölgesi yaşam döngüsü yaklaşımı

Turizm bölgesi yaşam döngüsü (TBYD) yaklaşımı aynı zamanda turizmde öz-yıkım yaklaşımı olarak da anılmaktadır. Hall (2006), bu yaklaşımın çoğunlukla Avrupa ve özellikle Akdeniz bölgesi için en fazla geçerliliğe sahip olduğunu savunsa da, aynı genel düşüncenin başka yerler için de ifade edilebileceği görüşündedir. Cohen gibi bazı yazarlar, sosyal değişimin tek yönlü modellerinin sorunlarına dikkat çekmiş olsalar da, turistik alanların

evrimine dair TBYD modelin tutarlı olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Büyüme ve değişim hızları büyük ölçüde farklılık gösterebilir, ancak nihai sonuç neredeyse TBYD modelinin temel varsayımları ile örtüşmektedir. Burada öne sürülen model, turizmin başlangıçta yavaş ilerlediği, daha sonra hızlı bir büyüme yaşadığı, ardından dengelendiği ve sonrasında gerilemeye geçtiği ürün/meta döngüsü kavramına dayanır. Başlangıçta, erişim zorluğu, tesis ve yerel bilgi eksikliği nedeniyle bölgeye az sayıda ziyaretçi gelir. Tesisler (otel, bar, kafe gibi) ve farkındalık arttıkça, ziyaretçi sayısı da yükselir. Pazarlama, bilgi yayma ve daha fazla tesis sağlanmasıyla bölgenin popüleritesi de artmaya başlar. Ancak en sonunda, taşıma kapasitesi seviyelerine ulaşıldıkça, turist sayısındaki artış hızı düşüşe geçebilir. Bu kapasite sınırlamaları çevresel faktörler (arazi kıtlığı, su kalitesi, hava kalitesi gibi), fiziksel tesisler (ulaşım, konaklama, diğer hizmetler gibi) veya sosyal faktörler (kalabalıklaşma, yerleşik halkın rahatsızlık duyması gibi) açısından tanımlanabilir. Aşırı kullanım ve ziyaretçilerin etkileri nedeniyle bölgenin cazibesi diğer bölgelere kıyasla azaldıkça, ziyaretçi sayısı da en sonunda düşüşe geçebilir.

Plog (1974), Turizm Bölgesi Yaşam Döngüsü yaklaşımını, yerleşim yeri ve ziyaretçi türü arasındaki karşılıklı etkileşim üzerine inşa eder. Turistik alanların geliştikçe farklı türde ziyaretçilere cazip hale geldiğini öne sürer; başlangıçta az sayıda maceracı allocentric (dışa dönük maceraperestler) çekilir, ardından alan daha ulaşılabilir, daha iyi hizmet sunan ve bilinen bir hale geldikçe daha fazla mid-centric (orta seviyede yenilik arayanlar) ziyaretçi çeker, ve sonunda bölge eskidikçe, daha az farklı hale geldikçe ve ziyaretçilerin geldiği yerlere daha fazla benzedikçe psychocentric (daha güvenli, tanıdık ortamlarda rahat edenler) ziyaretçilerin ilgisi azalmaya başlar. Turist sayısı uzun süre azalmayabilir, ancak daha yeni gelişmiş bölgelerle rekabet etmek zorunda kaldıkça alanın potansiyel pazarı zamanla küçülür. Plog, argümanını şöyle özetler: “*Bir destinasyonun, yavaş yavaş veya kademeli olarak da olsa, kaçınılmaz bir şekilde kendi sonuna doğru ilerlediğini gözlemleyebiliriz. Turistik alanlar, daha ticari hale geldikçe ve ilk başta turistleri çeken niteliklerini kaybettikçe, kendi yıkımlarının potansiyel tohumlarını taşırlar*” (1974, s.58). Plog’un bu çalışması, turist destinasyonlarından elde edilen empirik bulgulara değil, Amerikalı turistlerden bazılarının uçakla seyahat ederken diğerlerinin neden uçakla yolculuğu tercih

etmediği sorusu üzerine yaptığı anket çalışmasından elde ettiği verilere dayanmaktadır. Çalışmanın en çok referans alan bölümü, “*popüler turist destinasyonlarının kendi yıkım potansiyellerini de içinde taşıdığına*” vurgu yapılan bölümdür. 1970’li yılların başında bile turistik alanların zamanla önemini kaybedebileceği fikrini kavramsallaştırma çabası açısından oldukça önemlidir.

Turizm bölgesi yaşam döngüsü kavramının teoriye giden yolunun başlangıç noktası Buttler’ın 1980 yılında *The Canadian Geographer* dergisinde yayınlanan “The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution and Implications for Management of Resources” başlıklı makalesidir. Makale, popüler turizm destinasyonlarının evrim döngüsü kavramı üzerinde durmakta ve bu kavramın kaynakların yönetimi ile ilgisini irdelemektedir. Turizmin çevre üzerindeki etkileri ve çevreye duyarlı turizmin gerekliliği, yaklaşık kırk yıl önce, turizmde “*öz-yıkım teorisi*” olarak bilinen bir kavramla belgelenmiştir. Bu teoriye göre, belirli bir turizm destinasyonunda turizm gelişir ve dört aşamalı bir döngü içinde düşüşe geçer (Hall, 2006). Birinci aşamada, uzak ve egzotik bir yer, zenginlerin yerel halktan izole bir şekilde yaşayarak huzurlu bir dinlenme ve rahatlama alanı sağlar. İkinci aşamada ise, turizm orta sınıfın da ilgisini çekecek şekilde gelişmeye başlar. Üst ve orta sınıf ziyaretçilerin akınına yanıt verebilmek için turizm tesisleri inşa edilir. Ayrıca, turizmle birlikte gelen kentleşme, bölgenin orijinal “*kaçış cenneti*” niteliğini yitirerek, ılımlı sayıda turist ziyaret ettiği bir şehre dönüşmesine yol açar. Yerel halk, daha önce hiç olmadığı kadar gelir elde etme fırsatını görerek, tarım ve geleneksel iş kültürünü bırakarak turizm çalışanı olmaya başlar. Yerel halk ile artan turist sayısı arasındaki kaçınılmaz etkileşim, çoğu zaman olumsuz olarak değerlendirilen çeşitli sosyal sonuçlar doğurur. Ayrıca, artan turist konaklama kapasitesine kıyasla arz fazlası, ürün ve fiyatlarda düşüşe yol açar ve bu durum, varlıklı turistlerin başka yerlere yönelmesine neden olur.

Üçüncü aşamada ise, kitle turizmi gelişir ve sosyal davranış ve ekonomik güç bakımından daha düşük standartlara sahip insanları cezbederek, sosyo-çevresel sorunlara ve turizm bölgesinin daha da bozulmasına yol açar. Dördüncü aşamada ise, tüm turistler, sosyal sürtüşme ve katı atık yükü altında ezilen bölgeden ayrılır, geride terkedilmiş turizm tesisleri, kirlenmiş plajlar ve eski yaşam tarzına dönmesi artık mümkün olmayan bir yerel halk bırakır.

Cancún (Meksika'nın Quintana Roo eyaletinde bulunan ve eyaletin merkezi olan şehirdir), bu teorelin üçüncü aşamasına oldukça yaklaşmış durumdadır. Yapılan son bir anket, ziyaretçilerin yalnızca %20'sinin geri dönmeyi düşündüğünü ortaya koymuştur (Simon, 1997). Sadece son zamanlarda hükümet ve yatırımcılar, büyük ölçekli turizmin yarattığı sorunları ele alarak çevre üzerindeki etkileri en aza indirme ve daha fazla zarardan kaçınma yönünde adımlar atmaya başlamıştır (Hall, 2006).

2.9.4. Küreselleşme ve turizm ilişkisi

Dünyadaki ekonomilerin, kültürlerin ve nüfusların birbirine giderek daha bağımlı hale gelmeye başladığı bir süreç olan küreselleşmenin, turizmi de etkilediği ve turizme uluslararası bir boyut kazandırdığı ileri sürülebilir. Küreselleşme, turizmdeki hareketliliği artırmış, ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler ve seyahat etmenin geçmişe nazaran daha ekonomik hale gelmesi sonucunda insanlar daha sık yer değiştirebilmiş ve daha uzak yerlere seyahat edebilmiştir. Havayollarının yaygınlaşmasıyla uçak seferlerinin artması sonucu, ulaşım maliyetleri (görece olarak) düşmüştür. Aynı zamanda, internet ve mobil teknolojiler sayesinde insanlar, oturdukları yerden cep telefonları ile seyahat planlarını yapabilmış ve biletlerini kolaylıkla alabilmışlerdir. *“1960’lı yıllarda ortaya çıkan ve 1980’lerden itibaren çok sık kullanımına başlanan küreselleşme kavramının, 1980’lerde ivme kazandığı ve sermaye hareketlerinin bu tarihler itibari ile öncelikli olarak sanayileşme ve ekonomik birlik kurmuş ülkelere doğru yöneldiği görülmektedir”* (Buluk ve Özkök, 2016, s.38).

Giddens küreselleşmeyi karmaşık süreçlerin bir araya geldiği bir olgu olarak tanımlar. Ona göre küreselleşme, modernitenin dünya çapında yayılmasıdır. Küreselleşme, siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik etkenlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkmıştır. *“Küreselleşme dört boyutlu bir süreçtir. Bu boyutlar kapitalist dünya sistemi, ulus-devlet sistemi, askeri dünya düzeni ve uluslararası iş bölümüdür”* (Emre, 2015, s.10). Sadece kapitalist dünya ekonomisi küreselleşmenin tek boyutu değildir. *“Küreselleşme her şeyden önce, dünyanın her tarafındaki insanlar arasındaki etkileşimin hızını ve kapsamını artıran bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme tarafından yönlendirilmiştir”* (Giddens, 2012, s.84). Giddens’a göre bilgi toplumu, telekomünikasyondaki gelişmeleri kendi yaşamlarıyla

bütünleştirmeye istekli tüketicileri artırmıştır. Böylece insanlar çok yorulmadan veya hareket etmeden de sipariş verebilmiş, alışverişini yapmış ve biletlerini alabilmişlerdir. Bu sayede uzaklar bile yakınlaşmıştı denebilir. Sanayileşmeyle birlikte ulaşım araçlarındaki değişimler ve iletişim sektöründeki gelişmeler sayesinde taşımacılık ve iletişim çok daha hızlı hale geldiğinden daha bütünleşmiş bir “ulusal” topluluk ortaya çıkmıştır. Uluslararası ticaretin yaygınlaşması ve kişilerin yaşam standartlarındaki yükselişle beraber, insanların seyahat etme eğilimleri artmıştır. Kısacası, küreselleşmenin hem ulaşım hem de iletişim anlamında yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde etkisini artırdığı ileri sürülebilir.

Wallerstein, küreselleşmenin aslında 500 yıldır mevcut olduğunu ve bu sürecin yeni gelişmediğini savunur.

Immanuel Wallerstein ve ondan önce Fernand Braudel modern dünyanın her zaman, en azından on altıncı yüzyıldan beri, politik ve kültürel boyutları birleştiren bir dünya ekonomisi olduğunu belirtmişlerdir. Modern Avrupa’nın oluşumu Avrupalıların okyanuslara yayılması ve dünyanın geri kalanını kolonisi yapması ile aynı zamana rastlar. (...) Diğer bir deyişle küreselleşme yeni değildir (Collins ve Makowsky, 2014, s.252).

Wallerstein, küreselleşmeyi sadece ekonomik bir süreç olarak görmez, sosyal ve politik krizlerle de ilişkilendirir. Küreselleşmenin kapitalist dünya sisteminin kritik noktalarına ulaştığını ve bu sistemin gelecekte nasıl şekilleneceğini belirleyecek politik mücadelelerin önemini vurgular. Kapitalist dünya sisteminin tamamen farklı bir biçimde yeniden şekillenmesi gerektiğini belirtir. Wallerstein’in küreselleşmeye eleştirel biçimdeki yaklaşımı bu sürecin daha geniş bir perspektiften incelenmesi gerekliliğini ortaya koyar (Wallerstein, 2000). O, “*Globalization or The Age of Transition?: A Longterm View of The Trajectory of The World-System*” adlı makalesinde küreselleşme hakkındaki görüşlerini aktarırken dünyanın bir kriz aşamasında olduğunu ileri sürmektedir. “Küreselleşme, aslında birçok olasılığı olan bir geçiş aşamasında bulunan dünya ekonomisi için gereksiz bir yenilgi duygusu yaratmıştır. Son elli yılın dünya tarihine bakıldığında, hiçbir şeyin önceden belirlenmiş olmadığı açıktır. Bu makale, Kondratieff döngüleri (Sovyet ekonomisti Nikolai

Kondratieff tarafından ortaya atılmış olan “ekonomik döngü teorisi”, dünya ekonomisinin uzun vadeli döngülerle hareket ettiğini ve bu döngülerin yaklaşık 40 ila 60 yıl sürdüğünü belirtmiştir) ayrıntılı olarak inceler ve onları büyümeden ziyade birikim üzerine odaklanan kapitalizmin üç büyük yapısal krizi ile ilişkilendirir. Bir sonraki döngünün nasıl sonuçlanacağı, küreselleşmeden fayda sağlayanlar ile demokratik ve eşitlikçi yeni bir tarihsel aşama yaratmak isteyenler arasındaki siyasi mücadelenin sonucu olacaktır (Wallerstein, 2000). Wallerstein dünya sistemini “çekirdek”, “çevre” ve “yarı çevre” olmak üzere üç ana bileşenden oluşan bir sistem olarak tanımlar. Küreselleşmenin çekirdek ülkeler için avantaj sağlarken çevre ve yarı çevre ülkeler için dezavantaj olduğunu savunmuştur. Gelecekteki ekonomik daralmaların çözilemeyeceğini ve kapitalizmin sonunda başarısız olacağını ileri sürmüştür.

Bauman küreselleşmenin hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu savunur. Ona göre, küreselleşme insanlara daha fazla mobilite sağlamıştır. Bauman’ın “mobilite” terimi, genel olarak hareketlilik ve yer değiştirme yeteneğini ifade eder. Sosyolojik ve ekonomik bağlamda, mobilite, bireylerin veya grupların sosyal, ekonomik veya coğrafi konumlarını değiştirme kapasitesini belirtir. “Sosyal mobilite”, bireylerin ve/veya grupların sosyal hiyerarşide yukarı ya da aşağı hareket etmelerini ifade eder. Örneğin, bir kişinin eğitim alarak daha yüksek bir sosyal statü kazanması sosyal mobilitedir. “Ekonomik mobilite” bireylerin ve/veya grupların ekonomik durumlarını iyileştirme ya da kötüleştirme kapasitesini ifade eder. Örneğin, bir kişinin daha iyi iş bulması ve gelirinin artması ekonomik mobilitedir. “Coğrafi mobilite” ise bireylerin ve/veya grupların bir yerden başka bir yere taşınmasını ifade eder. Örneğin, iş veya eğitim gibi nedenlerle şehir veya ülke değiştirmek coğrafi mobilitedir. Bauman, küreselleşme bağlamında mobilitayı tartışırken, insanların ve sermayenin dünya genelinde nasıl daha hızlı ve kolay bir şekilde hareket edebildiğini vurgular. Bu hareketlilik, küresel ekonomik ve sosyal dinamikler üzerinde önemli etkilere sahip olabilir (Bauman, 1998).

Bauman, küreselleşmenin, birleştirici olmaktan çok bölücü olduğunu savunur. Örneğin, zengin ve fakir arasındaki ayrımı derinleştirdiğini, geleneksel kurumların gerilemesine yol açtığını, yeni teknolojilerin ise zamanı sınırlandırdığı ve mekânı daralttığını ileri sürmüştür.

Tüm bunların algılarımızı etkilediğinden, etkileşimlerimizi değiştirdiğinden bahsetmiştir. İnternetin çıkışı ve bilgisayarların çoğalmasıyla kamusal alanlar azalmıştır. Kısacası Bauman, küreselleşmenin etik ve ekonomik sonuçlarını, bu süreçten kimlerin faydalandığını ve kimlerin zarar gördüğünü sorgulamıştır. Dünya üzerindeki yoksulluğu ve ayrımcılığı yaygınlaştıran küreselleşmenin, mevcut egemenlik ve baskı güçlerini derinleştirdiğini savunmuştur. Bauman'a göre, modern toplumun hızla değişen ve sürekli yenilenen yapısı, insanların güvenli bir yere sahip olmalarını zorlaştırır. Bu süreç, insanların yurtsuz ve yerleşmez hale gelmesine neden olabilir. Yersizlik, sadece fiziksel yurtsuzluk değil, aynı zamanda sosyal bağlantıların ve toplumsal kimliklerin kaybı anlamına gelir. Bauman'ın bu görüşleri, modern toplumun insanları nasıl etkilediğini ve sosyal dışlanmanın nasıl bir sorun olduğunu anlamak için önemli bir perspektif sunabilir (Bauman, 2013).

Bauman'ın yersiz-yurtsuzluk olarak ifade ettiği küreselleşmenin yol açtığı yeni durum Castells tarafından *“ağ toplumu”* kavramıyla tanımlanır. *“Castells, bilgi toplumuna ağların ortaya çıkışının ve ağ ekonomisinin damgasını vurduğunu öne sürdü. Küresel iletişimin olanaklı kıldığı bu yeni ekonomi kesin olarak kapitalist bir ekonomidir. Ancak, bugünün kapitalist ekonomisi ve toplumu geçmişinkinden farklıdır”* (Giddens, 2012, s.158). Telekomünikasyon ve bilgisayarlar sayesinde kapitalizmin genişlediğini düşünen Castells de Habermas gibi yarattığımız dünyayı artık tam olarak kontrol edemediğimizi ileri sürmektedir.

Castells'in ifadeleri, klasik sosyologlardan Weber'in 1920'de ifade ettiği *“demir kafes”* kavramını çağrıştırmaktadır. Bu kavram, bürokrasinin bireylerin yaşamını sistematik olarak işgal ettiği ve insanları hapsedtiği düşüncelerinden hareketle Weber tarafından dile getirilmiştir. Küreselleşme Castells'e göre, daha sinsi şekilde hayatlarımıza girmekte ve bireyleri kontrol etmektedir. Dünyayı ele geçirecek veya hesaplarımızı kontrol altında tutan robotların hakimiyeti değil *“elektronik temelli mali işlemler sistemi biçiminde”* yaşamın işgal edildiğinden bahsetmiştir (Castells, 2000). Yine de bilgi teknolojisinin olumlu yönlerine ve katkılarına vurgu yapmıştır. *“Castells, bilgi teknolojisinin çoğu kere yerel güçlenmenin ve topluluğun yenilenmesinin bir aracı haline gelebileceği sonucuna varmaktadır”* (Giddens, 2012, s.159).

2024 yılında dünyanın çeşitli yerlerinde turizme karşı protestolarla karşılaşmıştır. Bu protestolar özellikle popüler yazlık destinasyonlarında artan yerel halkın karşı çıkışını göstermektedir. Örneğin, Barcelona’da halk sokaklara döküldü ve “şehirimizde turist istemiyoruz”, “turistler evlerinize geri dönün” gibi sloganlar atarak turistlere su tabancasıyla su sıktılar. Gazete manşetlerinde haber “*Barselona’da 6 Temmuz’da yapılan ve yaklaşık 3 bin kişinin katıldığı gösteri sırasında bazı vatandaşlar, ellerindeki küçük su tabancalarıyla restoranda oturan turistlere su sıkıyordu*” şeklinde yer aldı (Oksijen, 2024) Benzer olay Kanarya Adalarında da yaşandı. Binlerce yerel, turizm politikalarına karşı protesto düzenledi. Protestocular yerel kültürlerine ve doğaya, turistler tarafından saygıyla yaklaşılmasını talep ettiler. Venedik’te günübirlikçi turistlere ücretler getirildi. Bu ücret uygulaması, sürekli artan ziyaretçi akışını azaltmak için bir önlem olarak görüldü. Bali’de yeni bir turizm vergisi getirilmesinin de ziyaretçilerin kutsal yerlere saygı duymaması ve ahlaki davranışlarındaki uygunsuzluk sebebiyle olduğu yine aynı gazete haberinde belirtilmiştir. Habere göre, küreselleşme ile birlikte popüler turizm yerlerinde doğal kaynakların aşırı kullanımı çevresel zararların artmasına yol açmış, bu durum orada yaşayanları öfkelenlendirmiş ve protesto gösterileri başlamıştır.

Dijital platformlar, sosyal medya kullanımı, insanların turistik destinasyonlar hakkında bilgilenmelerini kolaylaştırmıştır. Turizmin geldiği yörelerde iş imkanlarının artması, ekonomik şartların iyileşmesi, gelen ziyaretçilerle yerel halk arasında kültürel etkileşimin sağlanması olumlu sonuçlardır. Ancak, turizm süreci iyi yönetilmediğinde pek çok sorunla karşılaşılabilir. 2024 yılında, turizm yoğunluğunun fazla olduğu dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan protestoların kaynağı olarak, turizmin olumsuz sonuçlarının ön plana çıktığı ileri sürülebilir.

1980’lerden sonra ülkemizde tatil olgusunun değişmeye başladığı görülür. Geçmişte, ekonomik durumu daha ileri düzeyde olan kimseler keşfetmek için gezerken, zamanla bu seyahatler kitle turizmine dönüşmüştür. Sadece Türkiye’de değil, dünyada kitle turizminin kaçınılmaz olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmada, değişen turizm algısı Kalkan örneği bazında ele alınmış ve turizmin yörede yarattığı değişimler araştırılmıştır. Kalkan’daki değişimlerin özel ve yegâne olmamakla birlikte, tüm turistik yerlerde karşılaşılabilen sorunların bir

benzeri olduğu görülmüştür. Yani, dünya sistemindeki değışimler (postmodernizm, neoliberalizm, yenedünya) ve şimdi de küreselleşme, tüm dünyayı etkilediğı gibi Kalkan'daki turizmi de etkilemiştir. Modernleşmenin gerektirdiğı ve/veya getirdiğı süreçler bağlamında buradaki turizmin sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. YÖNTEM

Kasapoğlu'na göre,

Sosyoloji, toplumsal ilişkiler ve onları düzenleyen başta eğitim, siyaset, aile gibi kurumlar ile bu ilişkilerin içinde oluştuğı ekonomik-sosyal-kültürel, hukuksal yapı ve süreçleri, grup, sınıf ve örgütleri hem makro hem de mikro hem nicel hem de nitel teknikler aracılığıyla tarihsel ve mekânsal bağlamından koparmaksızın, yapı-birey ile kuram ve uygulama bütünlüğü içinde inceleyen bir bilimdir (2011, s.14).

Bu çalışmada turizmin Kalkan'daki gelişim süreci ve sonuçları sosyal yapıya, ekonomiye, insan ilişkilerine, çevreye olan etkileri bağlamında ele alınmış ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Yorumsamacı sosyal bilimin araştırma tekniğı olan niteliksel araştırmanın en temel özelliğı, birey ve grupların davranışlarının nedenlerini anlamaya yönelik olmasıdır. Araştırmacının veriyi toplarken görüşülen kişiyle iletişimde kalabilmesi ve durumu ele alırken insan odaklı olması, bu yöntemin öne çıkan özelliklerindendir. Bu özellik subjektif olsa da görüşülen kişilerden araştırmaya ilişkin detaylı bilgi alınmasına imkân sağlayabilir. Ayrıca, birkaç tekniğın beraber kullanılmasına olanak tanınması da niteliksel araştırmanın özelliklerindendir.

Coşkun ve arkadaşlarına göre nitel araştırma, araştırma probleminin disiplinler arası ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasının önemini vurgular. Bu yaklaşımda, incelenen olgu ve olaylar kendi bağlamlarında değerlendirilerek insanların bu olgu ve olaylara yükledikleri anlamlar yorumlanır. Araştırmanın daha derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde yapılmasına olanak tanıyan nitel araştırma, yorumlayıcı bir yaklaşımı benimser. Bu nedenle bireylerin

yaşantıları, deneyimleri ve algıları üzerinden anlamlandırma sürecine odaklanır. Böylece, olayların ve olguların bireyler için taşıdığı anlamlar ile bu anlamların bağlamsal etkileri incelenir (2010, s.302).

Bu araştırmada, turizmden önce ve turizmden sonra olmak üzere iki dönemi de gözlemleyen ve Kalkan’da yaşayan kişilerin, süreç içerisindeki değişimlerini kendi perspektif ve yorumlarıyla paylaşımları sağlanmıştır. Görüşmelerin tamamı yüz yüze ve Kalkan’da gerçekleştirilmiştir. 20’si Türk, 21’i yabancı uyruklu toplam 41 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapan araştırmacı, Ağustos 2021’den beri Kalkan’da yaşamaktadır. “Nitel araştırmacılar, dar anlamda belirli bir soru üzerine yoğunlaşmaz, bir bakış açısı benimserken derinlemesine görüşmeler yapan araştırmacı, Ağustos 2021’den beri Kalkan’da yaşamaktadır. *“Nitel araştırmacılar, dar anlamda belirli bir soru üzerine yoğunlaşmaz, bir bakış açısı benimserken kuramsal-felsefi paradigma hakkında sorgulayıcı, açık uçlu bir yerine oturtma süreci dahilinde enine boyuna düşünürler”* (Neuman, 2014, s.22). Kalkan’da hızlı gelişen turizmin sonuçlarını süreç içinde gözlemleyen, yerleşik olan ya da uzun zamandır burada yaşayan insanlarla görüşmeye özen gösterilmiştir. Diğer turistik yörelerdeki gelişmelerin bir benzerinin burada olduğunu ve turistik faaliyetlerden kaynaklı sorunların etkilerini fark ederek Kalkan’ın sosyolojik incelemesini yapmak önemli görülmüştür. *“Çalışma başlamadan önceki ön düşünceler, çalışmanın yürütülmesi sırasında atılan adımlar ve araştırma sürecinin tüm aşamalarında rol alan öğeler”* olmak üzere bu üç bileşen, araştırmacının tezi tasarlarken izlediği aşamaları oluşturmuştur (Creswell, 2021, s.51).

3.1. Araştırma Evreni ve Örneklem

Katılımcılar, Kaş’a bağlı Kalkan mahallesinden seçilmiştir. Kaş ilçesinin Kalkan mahallesini seçme amacı, turizmin hızla geliştiği ve yöreyi önemli ölçüde değiştirdiği gözlemlendiğinden, bu değişimin yarattığı olumsuz sonuçların tespit edilmesi ve çözümün bir parçası olabilmek adına önemli görülmüştür. Neuman’a göre: *“Nitel araştırmacılar örnek olayları yoğun biçimde incelemek için çok seyrek çok büyük sayıda örnek olaylar arasından temsili bir örneklem çeker”* (2014, s.320). Bu çalışmada, katılımcılara görüşmelerin yapıldığı

kişilerin bağlantıları sayesinde ulaşılmıştır. İlk görüşülen kişi araştırmacı tarafından bulunmuş, sonraki katılımcılarla ise her görüşülen kişinin referansı ile iletişime geçilmiştir. Araştırmacı, turizmden önce Kalkan'ın nasıl bir yer olduğunu, turizmin gelmesinden sonra burada nelerin değiştiğini gözlemleyebilmiş ve/veya deneyimlemiş, iki dönemin karşılaştırmasını yapabilecek kişilerle görüşmeye özen göstermiştir. Böylece, katılımcılara ulaşabilmek için araştırmacı kartopu tekniğini kullanmıştır.

Neuman'a göre kartopu örnekleme, *“araştırmacının örnek bir olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı raslantısal olmayan bir örneklemdir”* (2014, s.324). Turizmin en çok yörede yaşayanları etkilediği anlayışından yola çıkarak derinlemesine görüşmelerin yapıldığı katılımcıların tamamı Kalkan'da yaşayan kişilerden oluşmuştur. Diğer turistik yörelerle kıyaslandığında kişiye özel tatil imkanları sunulan Kalkan'da, turizmin gelişmesiyle ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel anlamda çok yönlü bir dönüşüm başladığı ileri sürülebilir. Bu çalışmada, turizmin olumlu ve olumsuz sonuçları katılımcıların perspektifinden ele alınmış, turizmden sonra meydana gelen değişikliklerin doğurduğu sorunların aşılabilmesine yönelik “sürdürülebilir turizm” anlayışına sahip olmanın önemi tartışılmıştır.

Kalkan mahallesindeki toplam nüfus, 2023 verilerine göre 3917'dir. Yaz aylarında gelen tatilcilerle birlikte nüfusun on kat arttığı belirtilmiştir. Kalkan'da yaşayan Türkler, yabancılar ve yerel halktan kişiler ile görüşülmüştür. Katılımcılar arasında doğduğundan beri Kalkan'da yaşayan veya kısa süreli başka yerde kaldıktan sonra geri dönen kişiler yer almaktadır. Toplamda 20 Türk katılımcıdan 18'i erkek, 2'si kadındır. YK21'den YK41'e kadar olan 21 kişi ise başka ülkelerden gelerek burada yaşamaya başlayan yabancı uyruklu vatandaşlardır. Yabancıardan 15'i kadın, 6'sı erkektir. Böylece toplam 17 kadın, 24'ü erkek 41 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. 18 Eylül 2022'de başlayan görüşmelerin sonuncusu 17 Mart 2024'te gerçekleştirilmiştir. Bütün görüşmeler yüz yüze yapılmış ve ortalama 40-80 dakika sürmüştür. Katılımcıların onayı alınarak konuşmalar ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Bu kayıtlar olduğu gibi deşifre edilerek senaryo analiz kağıtlarına yazılmıştır. Oluşturulan veriler belirlenen başlıklar altına ilgili kısımlara yerleştirilmiş ve nitel analiz

programı olan MAXQDA kullanılmıştır. Bu program veri analizlerinin yapılmasında ve görüşmelere ilişkin grafik ve şekillerin oluşmasında araştırmaya katkı sağlamıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu tez kapsamında yüz yüze gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlarda yer alan sorular için öncesinde görüşme çerçevesi ve senaryo formu düzenlenmiştir (“Ekler” kısmında Ek 2 ve Ek 3 olarak yer almaktadır). Kalkan’da yaşayan yerli halk, başka şehirlerden ve/veya ülkelerden gelip yerleşen Türk ve yabancı kişilerle görüşülmüştür. Kalkan’da gelişen turizmin devamı adına sürdürülebilir turizm anlayışının önemi, katılımcıların görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bölgenin süreç içerisinde yaşadığı değişimler ve dönüşümler üzerinde durulmuş, turistik bölgelerin zamanla turizm nedeniyle tükeniyor olması, Kalkan örneğinde de gözlemlenmiş ve Kalkan’da turizmin devam edebilmesi için neler yapılabileceği, gelecekte nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin, katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma, alanda yapılmış nitel bir saha araştırmasıdır. Betimleyici çalışma olup, keşif amaçlı bir araştırmadır. Kalkan’ın turizm öncesi ve sonrası nasıl bir yer olduğu, görüşülen kişilerin ifadelerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Araştırmacı, yönlendirici olmayan sorular hazırlamıştır. Neuman’a göre *“Saha görüşmesi, sorular sorma, dinleme, ilgi gösterme ve söylenenleri kaydetmeyi gerektirir. Saha görüşmesi, bir araştırmacıyla bir üyenin ortak ürünüdür. Üyeler, anlayışları, hisleri ve iş birliklerinin öznel anlamlar açığa çıkaran bir tartışma sürecinin bir parçası olduğu etkin katılımcılardır”* (2014, s.585). Kalkan’da yaşayan katılımcıların görüşlerini almak için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu formda 7 açık uçlu soruya yer verilmiştir. Katılımcılara temel olarak 20 soru yöneltilmiş, ancak görüşmenin akışına bağlı olarak soru sayısı artmıştır. Konuyla ilgili daha detaylı bilgiler edinebilmek için açık uçlu soruların altına deşme sorular hazırlanmıştır.

Görüşmeler esnasında ses kaydı yapılması için öncelikle katılımcıların izni alınmış ve gönüllülük esasına göre kayıt gerçekleştirilmiştir. Ses kayıtları olduğu gibi deşifre edilerek senaryo analizlerine kaydedilmiştir. Tezin dördüncü bölümü olan “Bulgular” kısmında elde

edilen veriler, MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulguların yorumlanması ve literatürde yer alan çalışmalarla ilişkilendirilerek sonuca varılması, çalışmanın “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında ele alınmıştır. Kalkan’daki turizmin sürdürülebilir olması ile ilgili önerilere ve bu tezin sağlayabileceği katkılara da yer verilmiştir.

Bu tezde nitel araştırma tekniklerinden “derinlemesine görüşme tekniği” kullanılmıştır. Kalkan’ın yerlisi olanlar ve/veya 35 seneden uzun süredir burada yaşayan 17 Türk, 2 yabancı katılımcıyla sözlü tarih tekniğinden yararlanılmıştır. Uzun zamandır Kalkan’da yaşayan bu kişilerden bazıları, 50-60 sene öncesine kadar geriye dönük gözlem ve deneyimlerini paylaşmışlardır. Ek 1’de bulunan katılımcı listesinde bu kişilerin bulunduğu kısımlar (*) ile işaretlenmiştir. Turizmden önceki Kalkan ve sonraki Kalkan arasındaki süreci değerlendirebilmek açısından önemli görülmüştür. Böylece, Kalkan’ı çok eskiden beri tanıyıp yörenin geçmişini bilen, burada doğmuş, büyümüş ve yaşayan yerel halkın ileri gelen kişileriyle yapılan derinlemesine görüşmelerde sözlü tarih çalışmasından da yararlanılmıştır. Dursun ve Aydın’a göre sözlü tarih, *“geçmişin anlatılarını ve kişisel deneyimleri aktarmayı sağlar, yazılı kaynaklardan elde edilemeyen derinlemesine bilgiler sunar. Sosyal bilimciler, bu yöntemi kullanarak toplumsal olayların ve bireylerin yaşamlarını daha kapsamlı bir şekilde anlamayı amaçlarlar”* (2022). Kalkan’daki turizmin geldiği boyutları ve yarattığı değişimleri daha iyi anlayabilmek adına, yörenin yaşlı insanlarıyla görüşülmüştür. Kendileri geçmişte Kalkan’ın sahip olduğu kültür, gelenek ve göreneklere dair örnek olaylar anlatmışlardır. Günümüzde ise bu gelenek ve göreneklerin artık uygulanmadığını belirtmişlerdir.

3.3. İşlem

Bu tez, araştırmacının yaşadığı yerde karşılaşılan sorunlardan yola çıkarak ve tez danışmanının önerisiyle, kendisinin de içinde yer aldığı bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu Mayıs 2022’de belirlenmiş ve tez önerisi ilgili enstitüye sunularak onay alınmıştır. Tezin konusu, başlığı, problemi, amacı ve önemi düşünülerek görüşme çerçevesi oluşturulmuştur. Katılımcının yönlendirilmemesi ve soruların nesnel ifadelerle sorulması

planlanmıştır. Cevaplayanın tüm sözel ve sözel olmayan ifadelerinin (deşme soruları, gözlem, vücut dili, semboller gibi) araştırmacı tarafından gözlemlenmesine özen gösterilmiştir.

Araştırmanın sistematik ve düzenli sürdürülebilmesi için bir çalışma takvimi oluşturulmuş, buradaki zamanlamaya uyulmaya çalışılmıştır. Ancak veri toplama süreci, planlanandan uzun sürmüştür. Bunun sebeplerinden biri, yazları turizm sezonu nedeniyle görüşülecek kişilerin yoğun çalışıyor olmasıdır. Araştırma verileri Eylül 2022 ile Mart 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Yabancı katılımcılarla İngilizce dilinde görüşülmüş, YK21 ve YK23 ile Türkçe görüşme yapılmıştır. Bu iki yabancı uyruklu katılımcı, 30 yıldan uzun süredir Kalkan'da yaşadıkları ve Türkçe'yi iyi konuşabildikleri için kendileri Türkçe görüşmeyi tercih etmişlerdir.

Görüşme soruları ve görüşme çerçevesi hazırlandıktan sonra pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Üç Türk ve bir yabancı uyruklu vatandaşıyla pilot çalışma yapılmış, böylece, eklenmesi veya düzeltilmesi gereken kısımlar belirlenmiştir. Kalkan'ı çok iyi tanıyan, burada doğup büyümüş, yöreye önemli katkıları bulunan ve sosyal hayatta da aktif olan ilk katılımcı (Ka1, E, 40), kaynak kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmacı, diğer katılımcılara bu kişinin referansı ile ulaşmış ve her görüşülen kişinin verdiği isimlerle çalışmaya devam etmiştir.

Katılımcıların tamamı ses kaydı alınmasına izin vermiştir. Ses kayıt cihazına alınan görüşmeler olduğu gibi deşifre edilmiştir. Görüşmeler 40-80 dakika arasında sürmüştür. Türklerle olan görüşmeler bir gözlemci olmadan gerçekleştirilmiş, yabancılarla yapılan görüşmeler esnasında ise bir gözlemciye ihtiyaç duyulmuş ve deşifrelerin yapılmasında yine aynı kişiden destek alınmıştır. Tüm konuşmalar hiç değiştirilmeden aktarılmış ve senaryo analiz dosyasına yazılmıştır. Görüşme esnasında tutulan gözlem notlarından da yararlanılmıştır. Nisan 2024'te, MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılarak toplanan veriler analiz edilmiş, elde edilen bulgulara ilişkin tablo ve şekiller oluşturulmuştur. Mayıs 2024'ten itibaren tezin "Bulgular" kısmı yazılmaya başlamış ve Ekim 2024'e kadar devam etmiştir. Bulgulardan yola çıkılarak kavramsal çerçeve tamamlanmış ve araştırmanın

“Yöntem” kısmı yazılmıştır. Daha sonra, “Sonuç ve Öneriler” bölümü, elde edilen veriler ve literatürde yer alan diğer çalışmalar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Tezin bulguları, bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın bu son kısmı, katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak Kalkan’da bundan sonra neler yapılabileceğine ilişkin geleceğe yönelik bulguların değerlendirmelerini içermektedir.

3.3.1. Veri toplama teknikleri

Bu tezde sosyal bilimlerin metodoloji yaklaşımlarından “yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımı” kullanılmıştır. Yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımının tekniklerinden “derinlemesine görüşme tekniği” ile veriler toplanmıştır. “Yarı-yapılandırılmış açık uçlu mülakat yürütme, mülakatı ses kaydına alma ve ses kaydını yazıya dökme” aşamaları uygulanmıştır (Creswell, 2021, s.162). Araştırılmak istenen konu nicel araştırma teknikleriyle derinlemesine irdelenemeyeceğinden nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Altunışık ve arkadaşlarına göre nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını esas almaktadır. Araştırma problemi, yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (2010, s.302).

Araştırma amacı doğrultusunda Kalkan’da yaşayan yerli yabancı insanların turizmden kaynaklanan değişim ve dönüşümleri nasıl algılayıp yorumladıkları, bu konudaki duygu ve düşünceleri önem kazanmaktadır. Bu tezde, nitel yöntemin bir parçası olan derinlemesine görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. *“Nitel araştırmalarda, araştırmacı genellikle gözlemcidir. Nitel araştırmacılar bilgiyi doğrudan kaynaktan almak isterler. Çalıştıkları ortam, katılımcılar ya da dokümanla doğrudan ilişki içinde ve uzun zaman harcayarak bunu gerçekleştirirler”* (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012, s.236). Evreni temsil eden bir örneklem alanında yapılan derinlemesine görüşme soruları, katılımcılara yöneltilerek alınan yanıtlar, gönüllülük esasına göre ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Daha sonra transkriptleri yapılmış ve bu aşamada konuşmaların aslına sadık kalınmıştır.

Araştırmadaki katılımcılara kartopu tekniğiyle ulaşılmıştır. Görüşülen kişiler, araştırma konusuyla ilgili deneyim ve fikirlerini paylaşabilecek kişilerin iletişim bilgilerini

araştırmacıya vermişlerdir. Yani hemen her katılımcı, çalışmaya katkı sağlayabilecek kişileri yönlendirmiştir. Araştırmacı, bu kişilere önce telefonla ulaşmış ve çalışması hakkında kısaca bilgi vermiştir. İletişim sağlanan tüm kişiler görüşmeyi kabul etmiş ve gönüllü katılım sağlamışlardır. Kartopu tekniğinde *“can alıcı özellik, her bir kişinin ya da birimin bir diğeriyle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantıyla bağlı olmasıdır. Bu, her bir kişinin ağıdaki diğer kişilerin tümünü doğrudan tanıdığı, onlarla etkileşime girdiği ya da onlardan etkilendiği anlamına gelmez”* (Neuman, 2014, s.324).

3.3.1.1. Derinlemesine görüşme tekniği

Niteliksel araştırma tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme, sosyal bilim araştırmalarında kullanılan veri toplama tekniklerindendir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği kişilere araştırmacı tarafından önceden hazırlanan açık uçlu sorular yöneltilir ve konuşma esnasında hem ses kaydı alınır hem de not tutulur. Her sorunun altında bazı değişme soruları da oluşturulur. Bunlara “sondaj sorular” da denebilir. *“Sondaj sorusu, kişinin davranış, tutum ve görüşlerinin kökenine iner, neden ve niçinlerini araştırır”* (Gökçe, 1992, s.107). Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmış ve yanıtları detaylandırabilmek için değişme sorular da eklenmiştir. Görüşülen kişilerin kendini rahat hissedebilecekleri bir ortamın sağlanması önemsendiğinden, katılımcıların istedikleri herhangi bir mekânda bir araya gelinmiş ve çevrede çok gürültü olmamasına dikkat edilmiştir. *“Uygun olmayan koşullarda görüşme yapılmamalı. Bir kişiyle evinde rahat bir hava içinde değil de bir sokak başında veya saçak altında görüşme yaparsanız hata olasılığınız yüksek olur”* (Gökçe, 1998, s.129). Görüşmeci ile görüşülen kişi arasında gerçekleşecek sohbet tarzı görüşmelerde derin bilgiye ihtiyaç duyulduğu için, derinlemesine mülakat yöntemiyle verileri elde edilmesi uygun bulunmuştur.

Derinlemesine görüşme biçimlerinden yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular hazırlanmış ve görüşmeler bu temel sorular doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, soruş biçimi, düzeni, sıklığı önceden düzenlenmiş soruların yer aldığı görüşmelerdir. Bu teknik ile farklı kişilerin verdikleri yanıtları daha sistematik hale getirmek amaçlanmıştır. Özellikle farklı görüşmeciler araştırmaya katıldıkça süreç daha anlamlı hale gelebilir. Bu

çalışmada, sorular önceden belirlenmiş olsa da, katılımcıların anlatımı ve farklı paylaşımları doğrultusunda yeni sorular doğabilmiştir. Görüşülen kişi ile görüşmeci arasında etkileşimin doğal akışı içinde soruların kendiliğinden oluştuğu durumlar yaşanmıştır. Bu nedenle, öncü sorulara katılımcıların deneyimlerine ve hikayelerine ilave olarak izleyici sorular eklenmiştir. “Bu yaklaşımın avantajı, görüşmeciye, bireysel farklara ve durum değişikliklerine göre esneklik kazandırmasıdır. Sorular derinlemesine iletişimde bireyselleştirilebilir ve ani değişimler, birdenbire ortaya çıkan durumlara göre, görüşme daha güncel hale getirilebilir” (Neuman, 2014).

3.3.2. Veri analizi

Araştırma süresince, görüşülen kişilerin ses kayıtları çözümlenerek senaryo analiz formlarına yazılmıştır. Bu yazılar okunduktan sonra, bulgularla ilgili bir fikir oluşmuştur. Katılımcıların ifadeleri, aslına sadık kalınarak birebir deşifre edilmiştir. Görüşülen 41 kişinin demografik özelliklerini gösteren tabloya, “Ekler” kısmında Ek-1 olarak yer verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda çalışmanın başlıkları ve temaları belirlenmiştir. Veri analizinde katılımcıların görüşlerine referans verilerek bulgular yazılmıştır. Katılımcı için kısaca “Ka”, kadın için “K”, erkek için “E” ve yabancı katılımcı ifadesi “YK” şeklinde belirtilmiştir. Böylece, katılımcıların konuşma cümlelerinin ardından parantez içerisinde katılımcı kodu, cinsiyeti ve yaşı sırasıyla yazılmıştır. Örneğin, birinci katılımcı 40 yaşında bir erkektir ve şu şekilde ifade edilmiştir: (Ka1, E, 40).

Nitel çalışmalarda “*veri toplama süreci sürekli dir. Araştırmacılar sürekli olarak insanları, olayları gözlemlerler ve konu hakkında daha derinlemesine bilgi almaları gerektiğinde belli katılımcıları seçerek onlarla görüşmeler yaparlar*” (Creswell, 2021, s.240). Bu çalışmada, eski Kalkan belediye başkanlarından biriyle 8 Kasım 2024 tarihinde yeniden görüşülmüştür. Belediyecilik dönemi, Kalkan’ın günümüzde geldiği nokta ve çözüm olarak neler yapılabileceği değerlendirilmiştir. Görüşme bir saatten biraz uzun sürmüştür ve ses kaydı alınmıştır. Bazı katılımcılar, tez süreci içerisinde araştırma hakkında bilgi almak istediklerinde, çalışma hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Creswell’in belirttiği gibi, “*Nitel araştırmalarda analiz hem veri toplama sürecinde hem de veri toplama*

süreci bittikten sonra yapılabilir. Bu tür araştırmalarda analiz yapılma nedeni, şablonları, düşünceleri, açıklamaları ve anlamları keşfetmektir” (Creswell, 2021, s.240).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu tezde, katılımcılara yöneltilen yedi adet öncü soruya ve bunların altında konuşmayı daha derinleştirmek için, deşme sorulara yer verilmiştir. Görüşme sırasında sohbetin akışına göre, katılımcının daha fazla değinmek istediği noktalar üzerinde durulmuştur. Konudan uzaklaşmayacak şekilde konuşma esnasında farklı sorular doğmuştur. Yarı yapılandırılmış soruların görüşme esnasında bu esnekliği sağlamasından faydalanarak ve görüşme çerçevesine sadık kalarak, konuyu detaylandırmaya yönelik eklemeler yapılmıştır. Ses kaydı alınan tüm görüşmeler, olduğu gibi senaryo analizine aktarılmıştır. Öncesinde, deşifrelerin tamamı okunmuştur. Tezin başlıkları altında katılımcıların neler söyledikleri, önceden oluşturulan nodlar doğrultusunda uygun kısımlara yazılmıştır.

Araştırmada ilk olarak, Kalkan'ın turizmden önce nasıl bir yer olduğu ele alınmıştır. İkinci kısımda, turizmin burada gelişmesini etkileyen faktörlere değinilmiştir. Üçüncü bölümde, turizmden sonra sosyal yapıda meydana gelen değişimler ve sonraki başlık altında ise yabancıların Kalkan'a yerleşme sebepleri araştırılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde sadece yabancı katılımcılarla görüşülmüş ve temel sorunun altında üç deşme sorusu yöneltilmiştir. Yabancı uyruklulardan özellikle İngiliz vatandaş sayısının Kalkan nüfusunda önemli bir yer kapladığı ve yöreyi önemli ölçüde değiştirdiği düşünülürse, yabancıların buradaki turizmin gelişimine olumlu katkılar sağladığı anlaşılabılır. Kalkan'daki turistik faaliyetlerin süreç içinde artmasıyla doğan sonuçlar, katılımcıların deneyim ve gözlemlerinden yola çıkarak ele alınmıştır.

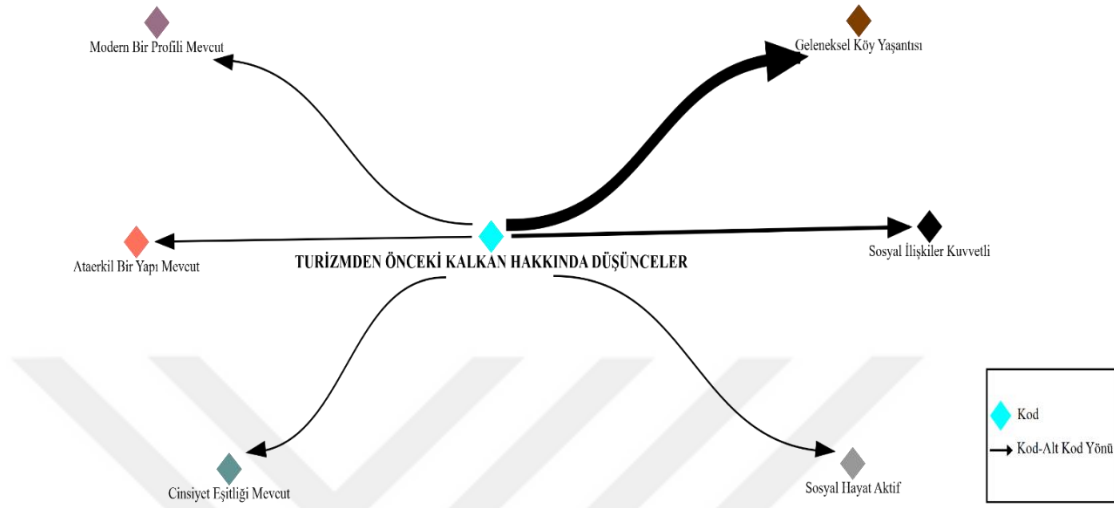
Bulgular kısmının beşinci başlığı altında, turizmin Kalkan'a yansımaları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Altıncı bölümde, turizmden kaynaklı sorunların çözümüne ilişkin katılımcıların düşüncelerine yer verilmiştir. Son olarak, görüşülen kişilerin hayalindeki Kalkan'ı anlatmaları istenmiş ve bu konudaki fikirlerini belirtirken, düşledikleri Kalkan'ın nasıl mümkün olabileceğini ifade etmeleri sağlanmıştır.

Turizmin Kalkan’a olumsuz yansımaları ile buradaki sürdürülemezlik durumu arasında ilişki olduğu için, “Bulgular”ın sürdürülemezliğin kodlandığı bölümünde, turizmin Kalkan’a olumsuz yansımaları da kodlanmıştır. Kalkan’da turizmin sürdürülebilirliği hakkındaki düşüncelerde, bazı katılımcılar “turizmin sürdürülemez” olduğunu belirtmişlerdir. Bu katılımcılar, kaçak/çarpık/aşırı yapılaşma, pahalılık, bölgeye kapasitesinin üzerinde ziyaretçi gelmesi, burada yaşayan yabancı uyrukluların ülkelerine geri dönmesi, kâr/menfaat odaklı ilişkiler, turist profilinin değişmesi ve yabancı uyruklulara ayrımcılık yapılması gibi olumsuz etkenlerden dolayı Kalkan’da turizmin sürdürülemez olduğunu düşünmektedirler.

Kalkan’da turizmin “sürdürülebilir” olduğunu düşünen katılımcılar ise, buranın tarihi ve doğal zenginlikleri, denizi ve ikliminin güzel olmasına bunu bağlamaktadırlar. Yani sürdürülebilirlik kodu, Kalkan’ın doğal güzellikleri ve ikliminin yaşamaya elverişli olması için de kodlanmıştır. Ancak, turizmin burada sürdürülebilirliğine dair çok fazla veri bulunmamaktadır. Yani katılımcıların tamamına yakını Kalkan’da sürdürülebilir turizmin olmadığını ve bu yönde devam ederse gelecekte de olamayacağını belirtmişlerdir. “Sürdürülebilir” diyenler de alt yapı çalışmalarının çok iyi olması veya belediyenin önlem alması gibi nedenlerle değil, Kalkan’ın doğal güzellikleri, iklimi ve doğası nedeniyle bu düşünceye sahiptirler. Burada yine “sürdürülemezlik” ile ilgili ifade vardır. “Sürdürülebilir” dedikleri yerde bile önemli bir alt yapı veya başka bir etken yoktur. Kısacası, Kalkan’da turizmin sürdürülebilir olmasına ilişkin pek çaba sarf edilmediği anlaşılmaktadır.

4.1. Turizmden Önceki Kalkan Hakkında Görüşler

Kalkan’a turizm gelmeden önce yörenin nasıl bir yer olduğu katılımcılara sorulmuş ve geleneksel köy yaşantısının gözlemlendiği, sosyal ilişkilerin kuvvetli, sosyal hayatın daha aktif olduğu şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bazı katılımcılar, Kalkan’ın modern bir profile sahip olduğunu, cinsiyet eşitliğinin bulunduğunu ileri sürerken, bazıları yörenin ataerkil yapısının öne çıktığını belirtmişlerdir. Yabancı katılımcıların sıklıkla böyle düşündükleri görülmüştür. Kendi kültürleriyle kıyasladıkları için görüş farklılıkları olabileceği düşünülmüştür. Türkler’in geleneksel aile yapısının Batılılara nazaran daha ataerkil algılandığı ileri sürülebilir.

Şekil 1. Turizmden önceki Kalkan Hakkında Düşünceler

4.1.1. Turizmden önce geleneksel köy yaşantısı

Kalkan’da turizm öncesi geleneksel köy yaşantısının olduğuna ilişkin veriler, özellikle burada doğup büyümüş ya da uzun yıllarını geçirmiş kişilerden elde edilmiştir. Ka1, E, 40, atalarının da bu topraklarda yaşadığını ve 600 yıl öncesine kadar uzanan bir geçmişe sahip olduklarını belirtmiştir.

“Kalkan sarp kayalıklar, dağlardan oluşuyordu, ulaşım çok zordu. (Ulaşım) Patikalardan filan oluyordu” (Ka1, E, 40).

78 yaşındaki bir katılımcı, bazı büyük evlerin altında sarnıç bulunduğunu ve Kalkan’daki kendi evlerinin altındaki sarnıcın hala durduğunu ancak artık kullanılmadığını belirtmiştir. Bu durum, yakın zamanlara kadar Kalkan’da şebeke suyunun, yani en temel altyapının bile bulunmadığını göstermektedir.

Eskiden sadece insanlar testilerle, bakraçlarla gidip ordan su alıyorlardı evlerine. Bir de böyle büyük yapıların altında sarnıçlar vardı. Mesela bu evin altında (dedesinden kalma oturduğu evi göstererek) duruyor sarnıcımız, kullanmıyoruz ama hala

duruyo. O zamanlar evlerin altında sarnıçlar var. Yağmur sularını o sarnıçlarda biriktiriyor sonra kullanma suyu olarak kullanıyorlar. (Ka5, E, 75).

15 yıldan uzun süredir Kalkan'da bir katılımcı, ilk geldiği yıllarda turist rehberliği yaptığını ve sonrasında işletmecilikle uğraştığını söylemiştir. İnsanların geçmişte suyu nasıl elde ettiklerini, turistleri gezdirirken içine girdikleri köy evlerini ve o zamandan bu yana nelerin değiştiğini anlatmıştır.

Kördere'nin ilerisinde gördüğünüz tarihi sarnıçlar var. Rum döneminde sarnıçlarla yağmur sularını toplayıp onlarla su ihtiyaçlarını karşılıyolar. (...) İlk gittiğimiz zamanlarda orada şimdiki gibi çok fazla bina yoktu, bildiğiniz bir köy gibiydi. Daha yeşildi, her taraftan sular akıyordu. Köy meydanının orda caminin orda durdururduk arabayı, ben önce onları camiye götürürdüm camiye anlatırdım. Ordan çıkardık köy okuluna giderdik mümkünse ordaki evlerden birisine girerdik. Evin içinde kanaviçeler, köy halıları bildiğiniz bir köy evi şeklindeydi (Ka7, E, 41).

Yaklaşık kırk yıl önce Kalkan'a gelen ve buradaki ilk turistik konaklama tesislerinden birini kuran bir katılımcı, turizm gelmeden önceki yörenin durumunu anlatmıştır.

(...) diyebilirim ki burda hiçbir şey yoktu. Ben geldiğimde de bir şey yoktu. Köyün belli bir kısmında, benim yerleştiğim otel yaptığım kısımda da elektrik yoktu, su yoktu. Ben gelmeden (1987'de) 5-6 yıl öncesine kadar Kalkan, zeytincilikle gelişen başka hiçbir şeyin olmadığı bir köydü (Ka11, E, 61).

1979 yılında, henüz 13 yaşındayken İstanbul'dan babasıyla birlikte Kalkan'da ilk restoranı açtığını söyleyen bir katılımcı, o dönem köyde yaşanan elektrik sorunu ve özellikle yiyeceklerin bozulmaması için karşılaştıkları zorluklardan bahsetmiştir.

Elektrik yok, su yok, Kaputaş köprüsü bitmemiş yol yok. Köyün genel jeneratörü var, 12'den 2'ye kadar çalışıyor. Biz ilk (X) Restoran'ı o zaman açtık, 1979'da. Kalkan sahilde bir pınar vardı, suyu ordan getiriyorduk. Kasap yok, eczane yok, banka yok. Bir tane bakkal var Şakir amca, başka hiçbir şey yok. Manav filan öyle

şeyler hiç bekleme yani. Kasap nasıldı biliyor musun? Şimdi Atatürk büstünün olduğu yerde Bezirgânlı Sıtkı diye biri vardı. Bir tane sıteyşin (station) vagon bir Anadolu araba, arabanın arkasına bi kuzu iki keçi, genelde daha çok keçi, daha ucuz olduğu için, canlı koyuyor. Atatürk büstünün orda dut ağacı vardı, şimdi yok. O dut ağacının altında hayvanlar canlıyken satardı. Sen gelirdin “bana butunu ver, bana ciğerini ver, kaburgasını ver pırzola yapıcım, bana bilmem nesini ver” diye kesilmeden önce (Ka12, E, 58).

Kalkanlı bir katılımcı, 1980’lerin başında köyde elektriğin olmadığını, iletişim için manyetolu (çevirmeli) telefonları kullanarak santrale bağlanıp görüşmek istedikleri yerlere ulaşabildiklerini anlatmıştır.

1980’de ilk balıkçı barınağı yapıldı. Pansiyon yoktu, bir tane pansiyon vardı. Zamanla bu 2’ye 3’e arttı. Gelen misafirlerin konaklayacağı bir yer yoktu hatta o dönemlerde Fransızlar çok gelirdi, ‘80’li yılların başlarında. Bi de ağustos ayında İtalyanlar gelirdi. Her yer İtalyan olurdu (Ka13, E, 48).

Doğduğundan beri Kalkan’ın Bezirgân Köyü’nde yaşayan bir katılımcı, geçmişte yolların şimdiki kadar kolay olmadığından, Kaputaş Plajı’nın oradan geçen asfalt yol yapımında ölen dört işçiden üzüntüyle bahsetmiştir.

Şu an bizim yürüdüğümüz Likya dediğimiz yollar var ya (...). Bu Kaşla Kalkan arasındaki yol aslında daha darmış, (karşılıklı) haber gönderirlermiş. Hani siz çıkmayın (diye). Bir kafilé gidermiş. İlk açıldığında mesela 60’lar, 70’lerde orada da 4 tane kişi şeyden okumuşundur Kaputaş plajının orda asılıdır o levha, 4 kişi öldü (Ka15, E, 55).

Kalkan’dan Kaş’a ulaşımın geçmişte neredeyse imkânsız olduğu ve bölgeyle başka yerler arasında yol bulunmadığı, Kaputaş Plajı’nın da bulunduğu güzergaha yapılan asfalt yolun 1960’lı yıllarda başlanıp 1968’de açıldığı anlatılmıştır. Katılımcıların ifadelerinden sadece atla, deniz yoluyla ya da Likya yollarından yürünerek Kalkan’a ulaşılabilirdiği anlaşılmaktadır. Günümüzde, yasal onayı alınan ve birçok antik kente zarar vereceği

düşünülen Kaş Double Yol Projesi'ne itirazlara rağmen, bu yolun on bir arkeolojik alanın ve dokuz doğal koruma bölgesinin içinden veya yakınından geçeceği ileri sürülmektedir. İnsanların turistik yerlere rahatça ulaşması hedeflenirken, turizmin bu yoğunluğu taşıyıp taşıyamadığına bakılmadığı, tarihi değerlerin, doğal güzelliklerin ve kültürel mirasın korunmasına yönelik önlemlerin alınmadığı vurgulanmaktadır. 2017'den beri gündemde olan Finike-Demre-Kaş-Kalkan bölünmüş yol projesine, Kaş Kültür ve Çevre Derneği başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları, yerel halk ve çevreci kişilerin karşı çıktıkları gözlemlenmektedir. Bir yerde turizmin gelişebilmesi için öncelikle yol, elektrik, su gibi altyapı hizmetlerinin sorunsuz olması beklenebilir. Kalkan'a yatırım yapmak için ilk gelenlerin ifadelerine bakıldığında, turizm başlamadan önce Kalkan'ın tipik köy özellikleri gösterdiği görülmektedir. Sadece son 20-25 yıldaki değişimin ise çok hızlı olduğu belirtilmektedir. 23 Ocak 2025 tarihinde yasal onaydan geçen Double Yol Projesi'nin de bu gelişmelerden biri olduğu ileri sürülebilir.

Dışarıdan gelip Kalkan'da ilk işletmeleri 35-40 yıl önce kuran katılımcılar, bölgenin geçmişte tam bir köy yaşantısına sahip olduğunu dile getirmişlerdir. O dönemde hiçbir altyapı hizmetinin bulunmadığını, elektrik ve suyun belli noktalara ulaştığını ve bugün benzer sorunların bu defa kalabalık nedeniyle yaşandığını belirtmişlerdir.

Kalkan'dan uzakta, yolu olmayan, elektriği suyu olmayan, kimsenin gelip geçtiği bir yer değildi yani. Tabi dağ başında bir yerdi diyebiliriz. Dolayısıyla ben burda turizme başladığımda tüm kendim yaptım alt yapısını hatta belediyeye de yazılı bir evrak vermek zorunda kaldım o zaman (Ka14, K, 73).

Turizmin gelişmesinde önemli faktörlerden biri olan “coğrafi çevre, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli amaçlarla kullandığı, insanı etkilediği kadar kendisinin de etkilendiği, doğal ve kültürel elemanlardan ve karşılıklı ilişkilerden oluşan bütünsel bir mekândır. Bu mekâna en fazla gereksinim duyan, hatta onun varlık nedeni olan sektör “turizm”dir” (Soykan, 2003). Günümüzde Kalkan'ı ziyaret edenlerin, bölgenin coğrafi özellikleri ve doğasıyla cazip geldiği için yöreye hayran kaldıkları katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir.

4.1.1.1. Sosyal ilişkiler ve yaşam

Turizm faaliyetleri başlamadan evvel Kalkan'da insan ilişkilerinin daha samimi ve sıcak, aralarındaki bağların daha kuvvetli olduğu, birbirleriyle paylaşım ve dayanışma içinde bulundukları dile getirilmiştir.

“Daha sıcak ilişkiler vardı, şimdiki gibi değildi tabi. Yani konu komşu herkes birbirine saygılıydı. Bir imece usulü de vardı, bugün senin zeytini toplayalım yarın benimkini gibi” (Ka6, E, 56).

Geçmişte geleneksel köy yaşamının hâkim olduğu Kalkan'da işlerin ortaklaşa yapıldığı, imece usulünün yaygın olduğu anlatılmıştır.

“Mesela biz önce çarşıya gitsek 8-10 yaşlarında iken tamam mı? Oradaki Kalkan'ın vatandaşları bile büyükleri bile bize göz kulak olurdu. Ha ama şimdi öyle bir şey yok” (Ka17, E, 62).

Yabancı katılımcılardan uzun süredir Kalkan'da yaşayanlar, geçmişte bölgenin insanları arasında samimiyetin belirgin şekilde gözlemlendiğini ancak günümüzde bu yakınlığın artık kalmadığını ifade etmişlerdir.

“Yerel halkı inanılmaz derecede harika insanlardı. Köy içine yürüdüğümde sürekli durup karşılaştığım insanlarla sohbet ederdim. İnsanlar çok iyiydi” (YK26, E, 60).

“O zamanlar şimdiki gibi fazla İngiliz olmadığından Türklerle daha çok kaynaşıyorduk. Geçmişten farklı olarak şimdi Türkler'in de sayısı yüksek. Kalkan o dönemlerde pek iç göç almıyordu. Şimdi burası o kadar büyük ki herkesle iletişim kuramıyorsun” (YK22, K, 66).

Doğduğundan beri Kalkan Bezirgân'da yaşayan bir katılımcı, kültürel öğelerinden biri olan düğünlerin geçmişte nasıl yapıldığını, o zamanlar köy halkının nasıl iş birliği içinde olduklarını anlatmıştır. Kimsenin “benim, bana ait, paylaşmam” gibi düşüncelere sahip

olmadığını dile getirmiştir. Kalkan'da 1980'lerden sonra bu adetlerin kalmadığı anlaşılmaktadır.

(...) Ertesi sabah düğün evinin yakacağı odunları temin etmek için mahallenin tüm gençleri kendilerinden böyle bir şey istenmemiş olsa bile kendi aralarında anlaşarak eşeklerini alıp dağlara odun yapmaya giderler. (...) Şayet düğün evinde geç vakit mezeler tükenirse gençler komşuların kümeslerinden tavukları alıp hemen orda kesip tüylerini yolarlar. Düğün evinde yemekçi kadınlara pişirmeleri için götürürler. “Şimdi böyle bir şey olacak ha”. (...) 1980'den sonra bitiyor artık. Kimse “benim tavuklarım kayıp, kim çalmıştır?” diye bir şikâyet etmezler. Senin evin önünde bir kuzu ya da oğlak varsa onu alırsın düğünde keser yersin ama “benim kuzu, keçi veya oğlak kayıp” demez kimse ya da çalmışlar diye şikâyet etmezdi çünkü tavukların nereye, niçin götürüldüğünü herkes bilirdi. Bu bolluk son düğünlere doğru azalmaya başladı. O zamanlar ağılda koyun, keçi ne varsa sofraya meze olurdu. Bu anlattıklarımız nerden baksan 1970ler (Ka3, E, 62).

Kalkan'da geçmişte köylerde sinema ve tiyatro etkinliklerinin düzenlendiği anlatılmıştır. Kadın-erkek beraber katılım gösterdiği bu sosyal mekanların günümüzde dahi olmadığı görülmüştür. Kaş dahil olmak üzere Kaş'ın hiçbir mahallesinde sinema salonu ya da açık hava sineması bulunmamaktadır.

“Aslında sosyal faaliyet zaten vardı burlarda. Yani ben size desem ki 1970ler burda köyde üç tane sinema vardı desem karı, kız, erkek hepsi aynı beraber sinemaya gidip izliyor desem belki inanmacağsınız. Ki doğrusu bu” (Ka15, E, 55).

“Kalkan'da sinemamız vardı, her gün farklı film oynardı. Şu an halk evinin olduğu yerde (Kalkan kültür evi) sinemamız vardı. Televizyon yok, Vizontele filmini hayal edin. Belediye başkanlığı zamanında babam aküyle bir yansıtıcı kurdu” (Ka13, E, 48).

Kaş Yeşilköy'de bir tiyatro grubunun olduğu ve bu grubun her yıl tiyatro günleri düzenlediği bilinmektedir. Kalkan'a sadece 10 dakikalık mesafede bulunan bu mahallede, 2024 Ekim ayında üç gün süren gelenekselleşmiş tiyatro etkinliklerine halkın katılımı yoğun olmuştur.

İnsanların kültürel etkinliklere olan ilgisi, geçmiş yıllarda açık hava sinemalarını izleme geleneğinden ve tiyatro günlerinin her yıl düzenli yapılmasından besleniyor olabilir.

4.1.1.2. Turizmden önce kadınların konumu

Turizm başlamadan önce Kalkan'da yaşayan kadınların modern bir profile sahip olduğu, sosyal yaşamdan soyutlanmadıkları ve dışa dönük oldukları anlatılmıştır.

“Bi kere o zamanın kadınları daha modern. Nerden biliyorum? Eski resimleri paylaşıyorlar hep, kıyafetleri filan yine köylü kıyafetleri ama öyle açık insanlar. Çok fazla insan Kalkan dışında eğitim görüyorlar filan, bir de ticaret yapıyorlar” (Ka10, E, 70).

Geçmişte kadınların sosyal yaşama rahatlıkla katıldıklarını ve kamusal alanları kullanabildiklerini ileri süren, doğduğundan beri Kalkan'da yaşayan bir katılımcı, yörük kültüründe zaten kadının ön planda ve erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu vurgulamıştır.

“Kadının toplum içindeki yeri ve konumu hiçbir zaman erkeğe göre azımsanmaz ve geri planda değildir. Çünkü Yörük Türkmen kültüründe kadın erkek eşittir ve kararları birlikte alır. Kadın erkek ayrımı çok söz konusu değil bu coğrafyada” (Ka1, E, 40).

Yılın belli dönemlerini eşiyle burada geçiren bir katılımcı, 26 senedir düzenli olarak geldikleri Kalkan'da ilk ziyaretleri esnasında dikkatini çeken bir durumu paylaşmıştır.

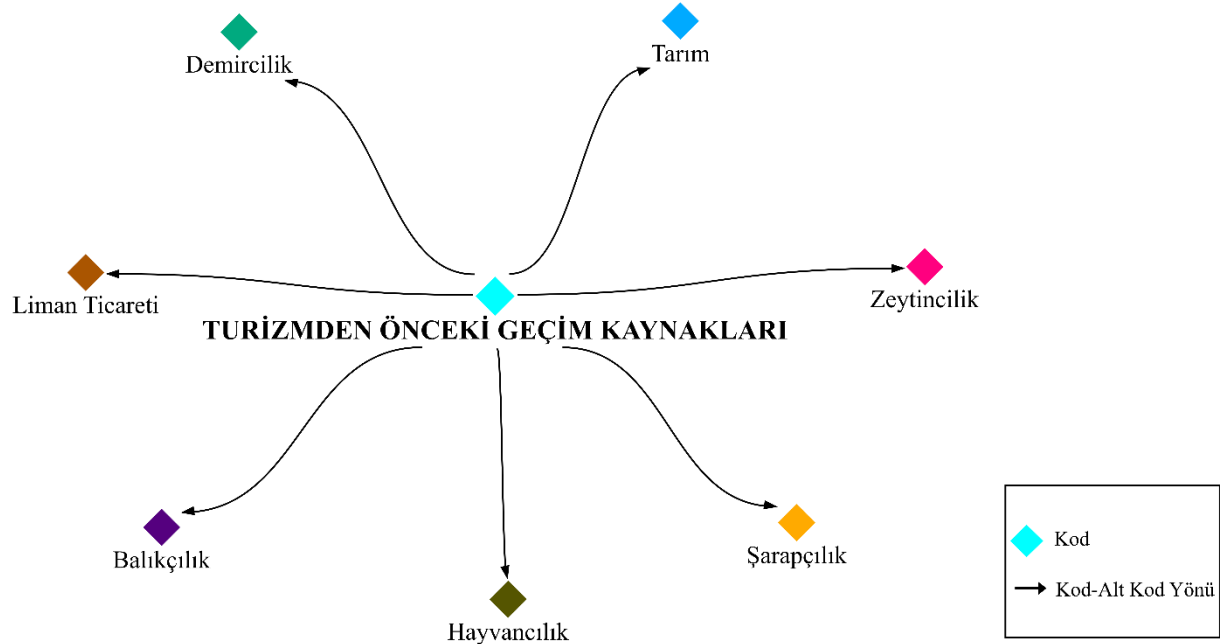
Ben Türkiye'ye gelmeden önce dünyanın pek çok yerini dolaştım. İtalya, Fransa, İspanya gibi. Türkiye'ye gelmek benim için apayrı bi deneyimdi. Daha önce gittiğim yerlerde at arabasında insan hiç görmemiştim. Okey, kâğıt oyunları, tavla oynayan erkeklerle dolu kıraathaneler başka hiçbir yerde görmemiştim. Aklıma kadınların nerede olduğu sorusu geldi. Kadınların nerede olduğu sorusunu kendime sorduğumu çok iyi hatırlıyorum. Normalde böyle bir mekâna (kadın ve erkeklerin ayrı olduğu) “bir daha hiç gitmem” demem gerekiyordu (YK24, K, 51).

Kendi kültürlerinde kadın ve erkeklerin gittiği ayrı mekanlar olmadığı için bu durumu ilk gördüğünde yadırgadığını anlatmıştır. Kıraathanelerin cinsiyetçi mekanlar olduğunu, bundan

hoşlanmadığını ve orada olmayı tercih etmeyeceğini belirtmiştir. Türk katılımcılar, kadın-erkek ilişkilerinin adil olduğunu ve kadınların rahat ve modern yaşama sahip olduklarını ifade ederken, yabancı katılımcılar ise buradaki erkeklerin ön planda bulunduğunu, çalışanların ve iş yeri sahiplerinin çoğunlukla erkeklerden oluştuğunu dile getirmişlerdir. Kültür farklılıklarından kaynaklı olarak kadınların konumunun benzer şekilde değerlendirilmediği ve yorumların birbirine uymadığı ileri sürülebilir. Yabancıların konuya ilişkin gözlemlerini içeren ifadeler ve kadın-erkek ilişkilerinin yerel kültürle yorumlanmasının farklı olduğu görülmüştür.

4.1.2. Turizmden önceki geçim kaynakları

Turizm öncesi Kalkan'da geçim kaynaklarının günümüzde değiştiği ve çoğunlukla turizm sektörüne yönelim olduğu görülmüştür. İnsanlar turizmden daha çok kazanmaya başlayınca, diğer işleri bırakmış ve ekonomik olarak refahı artıran turistik faaliyetlere odaklanmışlardır. Bu bölümde, geleneksel köy yaşantısının sürdüğü dönemde Kalkan'ın geçim kaynakları, katılımcıların anlatımlarına dayanarak aktarılmıştır.

Şekil 2. Turizmden Önceki Geçim Kaynakları

Geçmişte liman ticaretinin yapıldığı Kalkan’da zeytincilik, tarım, hayvancılık, balıkçılık, demircilik ve şarapçılık (az da olsa) gibi geçim kaynakları olduğundan bahsedilmiştir. Özellikle zeytinciliğin yapıldığı, zeytinyağı fabrikalarının bulunduğu ve insanların zeytinlerini topladıktan sonra bu fabrikalara götürerek yağını sıktırdıkları, kendilerine yetecek kadarını ayırıp geri kalanı sattıkları ifade edilmiştir.

“Ben (1987’de) gelmeden 5-6 yıl öncesine kadar Kalkan, zeytincilikle gelişen başka hiçbir şeyin olmadığı bir köydü. Ondan önce burda liman olarak bazı ticaretler yapılmış, kömür gibi liman olarak kullanılmış ama asıl geçim kaynağı zeytincilik ve bunun dışında hiçbir şey yoktu” (Ka11, E, 61).

Turizmden öncesi zeytincilikle geçinirlerdi. Ticaret kapısı İzmir’di buranın. Tüccarlar vardı benim çocukluğumda. Buradaki tüccarlar şimdiki gibi değildi, kravatlı, fötrlü. Dedğim gibi değişim zamanı Şeref Bey’in amcasıgil falan. Genellikle manifatura üzerine. Burdan zeytinyağı gider İzmir’e, kamyonete yükletirler. Dört tane zeytinyağı fabrikası vardı zaten merkezde, ben onu biliyorum (Ka6, E, 56).

Turizm endüstrisinin büyümesi, Kalkan’da geleneksel zeytincilik ve tarım faaliyetlerinin büyük ölçüde azalmasına yol açmıştır. Çoğu Kalkanlı, daha kazançlı olan turizme yönelirken, çok az sayıda zeytinyağı fabrikası ve seracılık faaliyetleri kalmıştır. Civardaki Bezirgân gibi köylerde bile, tarım topraklarının villa arazisi olarak satışı, tarım faaliyetlerini azaltmıştır.

“Ben ilk geldiğimde burda etraftaki evlerin hiçbiri yoktu. Sadece Kalkan’da, Kalkan derken de köy içi ve yakın çevresini kastediyorum. Sadece oralarda evler vardı. Mesela Bezirgân, küçük bir köydü. Bezirgân’da sadece oranın yerlileri yaşıyor ve tarımla uğraşıyordu” (YK38, K, 54)

Turizmin yükselişi, hayvancılığın azalmasına da sebep olmuş, Bezirgân Köyü’nde az sayıda koyun ve keçi sürüleri kalmıştır. Bu hayvancılık faaliyetleri ise genellikle yaşlılar tarafından sürdürülürken, genç nüfusun büyük çoğunluğunun büyük şehirlerde, özellikle Antalya ve Fethiye’de yaşamlarına devam ettikleri söylenmiştir.

“Eskiden Bezirgan’da en az 1500 tane büyük baş küçük baş mal (hayvan) vardı. Turizm bitirdi bu olayları, her şey bitti. Günde 250-300 turist gelse buraya davarla niye uğraşacaksın. Gençliğimde, çocukluğumda 300-400 tane keçiyle dağlarda keçi güdüyodum” (Ka3, E, 62).

Tarihi ambar evlerinin bulunduğu Bezirgân Köyü’ne ilgi gösteren ziyaretçilerin artmasıyla onlar için konaklama yerlerinin yapıldığı, köyün neredeyse tamamının turizme yöneldiğinden bahsedilmiştir.

“Günümüzde çobanlıkla uğraşan çok fazla aile kalmadı. Benim ailem arasında birkaç tane var. Hala 800 ila 1000 civarında keçileri var ama artık onlar da yok olma sürecinde. Sanırım önümüzdeki 3-5 yıl içinde o sürüler de kaybolur” (Ka1, E, 40).

Kalkan’ın deniz kenarı olması, geçmişte balıkçılığın önemli bir geçim kaynağı olmasına imkân tanımış, ancak diğer geleneksel geçim kaynakları gibi balıkçılık da zamanla gerilemiştir. Buna karşın, çocukluğundan beri balıkçılık yapan ve teknesiyle şu anda turistlere balık tutma imkânı sağlayan birkaç kişinin bu geleneği yaşatmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Günümüzde ise restoranların kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve turistlere balık tutma fırsatı sağlamak amacıyla, sadece küçük teknelerle yapılan olta balıkçılığı görülmektedir.

“(…) işte üç beş ay da balıkçılık yapıyorduk, o kadar. Başka hiçbir şey yoktu” (Ka17, E,62).

“(…) sahil kenti olduğu için küçük çapta balıkçılık da var” (Ka10, E, 70).

“Birkaç tane de tekne vardı, denizden balık tutardı. Çevre ve civarındaki insanlara satmaya çalışırdı. O şekildeydi” (Ka16, E, 40).

Geçmiş yıllarda ticaretin yapıldığı doğal liman Kalkan’dan özellikle hububat tarzı ürünlerin ihraç edildiği görülmüştür. Zeytin, zeytinyağı, kömür, kereste, arpa, buğday, nohut gibi gıda malzemelerinin gemilerle taşındığı ve Kalkan’ın Bezirgân yaylasında yetişen ürünlerin başka ülkelere satıldığı anlatılmıştır. Bu nedenle köyün adının ticaret kapısı anlamındaki “bezirgân” kelimesinden geldiği ileri sürülmüştür. Özdamar’a göre Kalkan’ın köyleri

adlarını, sahip oldukları belli özelliklere göre almışlardır. Adını kişi mesleklerinden alan köy ise Bezirgan'dır. Buranın eskiden ticaret yapıldığı ve önemli ticaret yolu üzerinde yer almasından ötürü günümüzdeki adının Bezirgân olduğu dile getirilmiştir (Özdamar, 2019, s.53).

Elli yıldır Kalkan'da yaşayan bir katılımcı, babasının geçmişte tüccar olduğunu ve Kalkan'daki limanda ticaret yaptığını, karayolundan ulaşımın olmadığı eski dönemlerde ticaretin deniz yoluyla gerçekleştiğini anlatmıştır.

Kalkan o zaman bir ticaret merkezi gibi. Teke Yarımadasının bütün mahsulü Kalkan'a geliyor. Başka bir yere gidemiyor çünkü dağlar geçit vermiyor. Mesela Kaş'a gidemiyor. Fethiye tarafı da uzak geliyo o tarafa da hiç gidemiyor hepsi buraya iniyo. O zamanki koşullarla eşeklerle, develerle, hayvanlarla taşıyolar dolayısıyla burada o mahsulü değerlendiren tüccarlar var. (...) Rumlar gidince o mübadelede 1924'tü zannediyorum, '22'den '24'e kadar Rumlar göç ettikten sonra bizimkiler devraldı o ticaret hayatını. Aynı şekilde devam ettirmeye çalıştılar. O nedenle yaşam çok hareketli. Yol yok, deniz ticareti ile bütün ulaşım (Ka5, E, 56).

Doğduğundan beri Bezirgân Köyünde yaşayan bir katılımcı ise, buranın eskiden bir geçiş yolu olduğunu ve ticareti yapılacak ürünlerin mutlaka Bezirgan'a uğradığını, çünkü başka bir güzergâh bulunmadığını ifade etmiştir. Kalkan'ın coğrafi koşulları sebebiyle Bezirgan halkının ticaretle uğraştığı anlaşılmaktadır.

Bezirgân zaten burası bi geçiş güzergâhıdır Toroslardan. Çünkü altında başka bir geçiş yeri yok. (...) Şey bu Teke Beyliği var ya bu Elmalı bütün orlardan develerlen, bir dediğin iki, üçyüz deveye yüklenirmiş buğdayı, nohut, fasulye neyse mercimek. Bezirgân'a geliyor. Bezirgân'da ambarlarda konaklıyorlar, fiyat veriyorlar, hani Bezirgân ticaret şeyi olduğu için. Diyor ki hani buğday 5 akçe veyahut 1 akçe, nohut... İsim zaten buranın oradan. Ticaret merkezi ya (Ka15, E, 55).

Otuz yıldan uzun süredir Kalkan'da yaşayan ve mesleği mimarlık olan katılımcı, -geçmişte restorasyon çalışmaları yaparken- çatılardan Marsilya kiremitleri çıktığını, söktükleri

parçaların üzerindeki yazılardan bunu anladıklarını, başka ülkelere ve/veya şehirlere limandan genellikle kereste ürünleri gönderildiğini, dönüşte ise Kalkan'a ticaret gemileriyle bu kiremitlerin getirildiğini anlatmıştır.

“Kereste ticareti Kalkan’ın geçmişinde yapılıyor. Limana indirilen keresteler gemilere yüklenerek Avrupa’ya gönderiliyor. Dönerken de oradan kiremit gibi çeşitli inşaat malzemeleri getiriliyor” (K10, E, 70).

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında Kalkan’ın geçmişteki ekonomik kaynaklarının içinde şarapçılık, demircilik ve kömürcülük olduğu hatta bunların da ticaretinin yapıldığı anlaşılmaktadır.

“(…) şarapçılık yapıyor şarap üretiyorlar. Şarapçılığın olduğunu nerden biliyoruz işte, Kekova turuna gittiğinde denizin altında o şarap anforalarını, kalıntıları görmek mümkün. (...) Rumlar daha çok demircilik yapıyor” (K7, e, 41).

Geçmişte gümrük müdürlüğünün Kaş değil Kalkan’da bulunması nedeniyle ticaretin Kalkan limanından yapıldığı ve bölgede ticari faaliyetlerin geliştiği görülmüştür. Bu limandan geçmişte kömür ticareti yapıldığından da bahsedilmiştir.

“Büyük teknelerin gelip buradan kömür yüklediklerine kömür getirip götürdüklerine, onları biliyoruz. Ticari hatta, zaten burda ticaret var. Aşağı indiğiniz zaman o camimiz var, zamanında onun yanında şey var, gümrük evi var. (...) Kaş’ta gümrük yokken Kalkan’da gümrük vardı” (Ka18, E, 50).

Geçmişte geçim kaynaklarının çeşitli olduğu Kalkan’da, günümüzde insanların büyük çoğunluğunun turizme yönelmesiyle birlikte turizmin neredeyse tek geçim kaynağı haline geldiği görülmektedir. “Turizm sektörü, yerel ekonomilerde önemli bir gelir kaynağıdır ve bu gelirler diğer sektörlerle aktararak ekonomik büyümeye katkı sağlar. Turizmden elde edilen gelirler, öncelikle turizm sektörünü canlı tutar ve daha sonra diğer sektörleri harekete geçirerek dolaylı yoldan gelir getirir” (Avcıkurt, 2020).

4.2. Kalkan'da Turizmin Gelişmesini Etkileyen Faktörler

Kalkan'da turizmin gelişmesini etkileyen faktörler üç ana başlık altında ele alınmıştır. Coğrafi faktörler, beşerî faktörler ve kültürel faktörler olmak üzere üç ana başlık altında yer alan alt başlıklarla konu detaylı olarak incelenmiştir.

Şekil 3. Kalkan'da Turizmin Gelişmesine Etki Eden Faktörler

4.2.1. Coğrafi faktörler

Kalkan'da turizmin gelişimini etkileyen faktörlerden sıklıkla coğrafi etkenler katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bunlardan en çok da Kalkan'ın doğal güzellikleri ve iklimi dile getirilmiştir. Yılın büyük kısmını güneşli geçiren Kalkan, coğrafi konumuyla da insanların tercih ettikleri turistik bir yerdir.

4.2.1.1. Doğal güzellik

Kalkan'ın turkuaz renkli, serin, temiz ve berrak denizi, burayı dünyanın en güzel yerlerinden biri haline getirdiği öne çıkan bulgulardandır. Turistlerin Kalkan'ı tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden biri olarak denizinin güzelliği gösterilmektedir.

İlk geldiğim sene 1982, tatil yapıyorduk daha doğrusu. Tatil esnasında dolaşırken Kalkan'ı da keşfettik. (...) buradan ben bir tatil evi almayı düşündüm ilk defa, 1983 yılında. Dolayısıyla en çok beğendiğimiz şey de suydur tabi ki, denizi bi kere

Kalkan'ın muhteşem bi deniz. Çok temiz, çok soğuk, serin bir suyu var ve koyun derinliğinden dolayı da çok güzel, derin bi mavisi var. Koy zaten muhteşem bir koy (Ka14, K, 73).

Likya Bölgesinde rehberlik yapan (Ka7, E, 41), tatlı su karıştığından dolayı denizin turkuaz renkte olduğunu ve yukarıdan bakıldığında mavinin nerdeyse her tonunun görüldüğü Kaputaş Plajı'nı örnek olarak belirtmiştir.

“(...) tatlı su karıştığı için suyun rengini açıyor ve turkuaz rengi burdan geliyor. Yani siz aynı suya belli bir açıdan belli bir yükseklikten ışığın da yansmasıyla beraber mavinin her tonunu, turkuaz rengini sağlayan bir anlamda o suyun karışması” (Ka7, E, 41).

Katılımcılardan biri, yaklaşık 50 senedir yaşadığı Kalkan kıyılarına yakın yerleşim olmadığını ve tekneyle gezerken bunun daha iyi anlaşıldığını ifade etmiştir. Ona göre, Kalkan'ın dağlık bir bölgede bulunması nedeniyle yapılaşmanın denize dik olması, kıydan denize girmeyi zorlaştırırsa da evlerin çoğu bu sayede deniz manzaralıdır. Sadece Kalkan halk plajı ve Kışla mevkiinde sahilden denize giriş bulunmaktadır.

(...) tekneyle çıkıp sahilden gittin mi uçsuz bucaksız sahil. Göcek'ten çık Gökova'ya kadar git belirli noktalarda yerleşim vardır ama saatlerce gidersin yeni bir yerleşim yerine gidersin, o arada hiçbir şey görmezsin (Ka12, E, 58).

Kalkan'ın, katılımcılar tarafından doğal güzelliklerinin yanı sıra coğrafi konumu ve ılıman iklimi sayesinde yazları bunaltıcı olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca dik yamaçları sayesinde evlerin tamamına yakınının deniz manzaralı olması da, turizmin gelişmesini etkileyen faktörler olarak anlaşılmaktadır.

4.2.1.2. Coğrafi konum

Kalkan, coğrafi konumu ve dağlık alanı sayesinde çoğu evden denizin görülmesi mümkün olan bir yerdir. Dik yokuşlar nedeniyle ulaşımın zor ve yolların fiziki açıdan tehlikeli bulunduğu ileri sürülebilirken, bu durumun bir avantajı da manzarasının güzelliğidir. Katılımcıların sıklıkla buranın atmosferinin büyüleyici olduğunu belirtmeleri de

manzarasının etkileyiciliği sayesinde. Aynı zamanda Kalkan'ın eğimli arazisinden dolayı evlerin çoğundan denizin görülebilmesi turizmin gelişmesini olumlu etkilemiştir.

Buradaki manzara hiçbir yerde yok. Ben bütün Batı Anadolu'yu koy koy gezdim diyebilirim. Bi Turunç'ta görebilirsiniz mesela. Denizin koy olarak görüldüğü ama belli bir açıyla, dik bir açıyla buna rağmen yapılan hiçbir evin birbirinin manzarasını kesmeyecek şekilde denizi bu kadar göreceğiniz yani Santorini gibi bir yer. Turunç'ta Söğüt'te birkaç yer var (Ka7, E, 41).

“(...) coğrafi yapısı gördüğünüz gibi konumu bu şekilde. Her açıdan denizi çok rahat görebiliyorsunuz. Yani en tepedeki villa da görüyor, en alttaki villa da... Bir de insanlarda biliyorsunuz, denizi görme ayrı bir lüks, yani tercih edilebilir bir şey” (Ka16, E, 40).

Geçmişten beri ulaşım çok zor olmasına rağmen, hatta karayolu henüz yapılmamışken bile insanların deniz yoluyla, seyahat tekneleri ve yelkenlileriyle Kalkan'a geldikleri anlatılmıştır. Özellikle İtalyanlar'ın “sailing” diye adlandırılan geziler (özel teknelerle kendi ülkelerinden buraya geldikleri) yaptıkları ve bunun çok eskiye dayandığından bahsedilmiştir.

Ulaşım her ne kadar güç olmasına rağmen turistik anlamda buraya gelen ilk ziyaretçiler deniz yoluyla geliyor ağırlıklı olarak. Bugünkü “sailing” demiş olduğumuz yelkenli haftalık, on günlük veya daha uzun süreli Akdeniz'deki koyları gezmek için keşfe çıkan Avrupalılar ağırlıklı olarak geliyor. İlk zamanlarda İtalyanlar filan daha yoğun. Bahsetmiş olduğum aşağı yukarı 40-45 yıllık süreçten bahsediyorum. Bunu 50 yıla da dayandırabiliriz tabi turizmin geçmişini Kalkan'da (Ka1, E, 40).

Kalkan'a karayolu ulaşımının geçmişte sınırlı ve oldukça zor olması, bölgenin doğal güzelliklerinin korunmasının başlıca nedenlerinden biri olmuştur. Eski dönemlerde, deniz yoluyla ulaşımın daha rahat olduğu belirtilirken, karadan yapılan yolculukların ise çok uzun, yorucu ve zorlu olduğu ifade edilmiştir.

4.2.1.3. İklim

Kalkan, ülkemizin güneyindeki diğer tatil yerlerine göre daha batıda yer almakta ve yaz sıcaklarının bunaltıcı olmadığı, düşük nem oranı nedeniyle hissedilmeme olasılığı yüksektir. Altı yıldır Kalkanlı biriyle evli olan ve İngiliz vatandaşı olan YK34'ün belirttiğine göre, buradaki iklim İngilizler için de çok caziptir.

“Buranın turistlere sunduğu çok güzel avantajları var. İklimi çok güzel, yaz ve kışın denize girebilirsiniz. (...) Tabi buranın ikliminin güzel olması, burada İngilizler’in yaşaması, diğer İngilizler için de burayı daha popüler hale getiriyor” (YK 34, K, 39).

Kalkan’da neredeyse dokuz ay boyunca yaz yaşanmasının turizm için büyük bir avantaj olduğu ve sezonun daha uzun tutulabileceği, bölgenin ikliminin de buna imkan verdiği belirtilmiştir.

“Doğa olarak dokuz ay yaz yaşıyoruz. Dünyada az bulunan olaydır. Avrupa’nın dibinde dokuz ay yaz yaşayan bir yerdeyiz. Şu an 7 ay turizm var burda ama Kaş’ta yaşıyor 9-10 ay. Buralarda 9 ay turizmin yaşanılır bir mevsimi var” (Ka11, E, 61).

Katılımcılara göre, Kalkan’da düşük nem oranı ve yaz aylarının ılıman seyretmesi, bölgedeki yaşam ve turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Kalkan’ın yılın büyük kısmında denize girilebilir olması ve kış aylarının ılık geçmesi, turizm potansiyelini artırarak sezonun uzamasına katkı sağlamaktadır. Kalkan’ın bu avantajlı durumu turizmin burada yaz dönemiyle sınırlı kalmayarak daha uzun süre devam edebilme potansiyeli olduğunu göstermektedir. İlerleyen kısımlarda katılımcılar buna da değinmişler ve turizmin tüm yıla yayılabileceğini belirtmişlerdir.

4.2.2. Beşerî faktörler

Kalkan’da turizmin gelişmesini etkileyen beşerî faktörlere bu kısımda yer verilmiştir. Katılımcıların sıklıkla ifade ettikleri etkenlerden başlayarak sıralamak gerekirse; yabancı uyrukluların Kalkan’a yerleşmesi, hizmet kalitesi / misafirperverlik, ünlülerin Kalkan’ı

popülerleştirmesi, işletme ve işletmeciler, turizm acenteleri, altyapı faktörlerinin geliştirilmesi, yerel halkın turizme adapte olması şeklinde yedi alt başlıkta ele alınmıştır.

4.2.2.1. Yabancı uyrukluların Kalkan’a yerleşmesi

Katılımcılara dışarıdan gelen Türk veya yabancı uyrukluların Görüşmeler sırasında herkesin olumlu düşünceler içinde olduğu gözlemlenmiştir. Kalkan’ın gelişmesinde ve turistik anlamda tanınan bir yer olmasında sonradan gelip buraya yerleşen kişilerin pozitif etkileri vurgulanmıştır. 1970’li yıllarda gelmeye başlayan yabancıların zamanla sayılarının arttığı anlaşılmaktadır. Burada “yabancı”dan kasıt sadece yabancı uyruklular değil, aynı zamanda farklı yerlerden gelen Türkler’dir. Katılımcılar özellikle Erkut Taçkın’dan sıklıkla bahsetmişlerdir. Kendisi bir rock şarkıcısı olup, Kalkan’a çok şey kattığı dile getirilmiştir.

Teoman ve Tiraje vardı İstanbullu abla kardeş. Teoman, Tiraje, Korsan, Erkut Taçkın, babamın adı Gürkan. Onlar (Erkut Taçkın ile) İstanbul’dan arkadaş, babam saksafon çalıyo, Erkut malum solist. Ordan çok sıkı fıkı bir arkadaşlıkları var. Babam bahriyeden emekli olur olmaz, olmadan hatta, 12 Eylül’den önce bu, bir keşif gezisine çıkıyolar. Babam denizci olduğu için buraları biliyo. Adrasan ve Kalkan, listede son kalan iki yer oluyo, Kalkan’da karar veriliyo. (...) Biz restoranı açıyoruz Erkut da Pasha’s Inn diye, babası amiraldi, Pasha’s Inn “paşanın hanı” anlamında bir pansiyon açıyo buraya. (...) turizm bunlarla geldi (Ka12, E, 58).

Katılımcılara göre, Kalkan’ın ilk olarak İngilizler tarafından keşfedilmiş olması, ardından İstanbul ve diğer yerlerden gelen Türklerin buraya gelip çeşitli işletmeler açmaları, bölgenin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Zaman içinde pek çok ünlünün de buraya yerleşmesi, Kalkan’ın bilinirliğini artırmış ve turistik bir cazibe merkezi haline gelmesine katkıda bulunmuştur.

Deniz kenarında doğası korunmuş bir yer olarak İngilizler gelmeye başladı 1968 depreminden sonra, ‘70li yıllarda yavaş yavaş başladı. Önce böyle tek tük geliyolar. İstanbullu insanlar buna öncülük etmeye başladı. İstanbul’dan insanlar işletmecilik yapmaya başladı. Mesela sanatçılardan Erkut Taçkın, rahmetli oldu ya o geldi

yerleşti sahilde restoran işletti falan. Metin Akpınar yer aldı, Sezen Aksu yer aldı. İstanbullularla İngilizler turizmi geliştirdiler bir şekilde (Ka5, E, 78).

Yabancı ziyaretçilerin Kalkan’a rağbeti arttıkça, bu talebi karşılamak için seyahat acenteleri ve tur firmaları kurulmuş ve bu firmalar ziyaretçilerin transferi konusunda çalışmaya başlamışlardır. Yaklaşık 40 yıl önce Kalkan’a yerleşen bir Türk katılımcı, İngilizler’in bölgeye gelmesi ve burada yaşamaya başlamalarının yöreye çok katkı sağladığını belirtmiştir. Kalkan’ın gelişim süreci, ilk ziyaretçiler ve sonrasında kurulan turizm altyapısıyla birlikte hızla ilerlemiştir denebilir.

1990’lı yıllarda Almanlar, İtalyanlar, Fransızlar karavanlarla gelirler ya da kapıdan gelirler acenteyle. İngilizlerle çalışan ilk kişilerden biriyim. İyi ki İngilizler geldi. Yoksa bu kadar gelişemezdik. İngilizlerle beraber Kalkan da zenginleşti diyeyim. Daha sonra bizlerle birlikte yaşayan yaklaşık 400-500 tane İngiliz var. Son on senedir de buraya yerleştiler devamlı yaşıyorlar. Onlarla da beraber biraz medeniyet geldi (Ka11, E, 61).

Doğduğundan beri burada yaşayan ve çocukluğunun denizlerde geçtiğini belirten katılımcı, yaklaşık 50 yıl öncesine kadar Kalkan’ın turizm ve turist kavramları hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığını, hatta bu kavramların ne anlama geldiğinin dahi bilinmediğini anlatmıştır.

Ben 61 yaşındayım. Benim dediğim tam 6-7 yaşlarında filanım ben. (...) Bir yukarıdaki mahallede oturuyoruz biz. Dediler ki aşağıya turist gelmiş. Ben de koşturuyorum ama ben niye koşturduğumu bilmiyorum, tamam mı? (...) Herkes ona bakmaya gidiyor, tamam mı? Ben de koşturuyorum, arabayı göreçeğim illa. Gittim aşağıda bir tane kahve (...) ve yanındaki andız ağacının dibinde bir tane masa var. şimdi bir baktım (...) bütün halk, kadın, kız, erkek neyse herkes koşturuyor aşağıya, turist görmeye. İki kişi var meğer yabancılarımış. Bizim bütün halk şöyle yuvarlak olmuş. Böyle bakıyorlar ben de bakıyorum ama bir taraftan da ben sağa sola bakıyorum araba nerde acaba diye. (...) bu turizm bu hale geldiyse, herkes bir ekmek yiyorsa, bizim kendi çabalarımızdan değıldir. Yani halkın çabasından değıldir.

Biz her şeyi burada yabancılarda gördük. Kültürü, her şeyi onlardan öğrendik biz (Ka17, E, 62).

Katılımcılar, turizmin yarattığı değişimlerin özellikle son on yılda çok belirgin olduğunu dile getirmiş ve geleneksel köy yaşantısının değiştiğini ifade etmişlerdir.

“Dışarıdan gelenlerin (mutlaka) faydası olmama şansı yok, çünkü sonuç olarak Kalkan kırsal bir alan yani. Kürdan nedir bilmeyiz? Örnek veriyorum ya tabii ki dışarıdan gelenler birtakım uygulamalarla burayı modernleşme yolunda ilerletti” (Ka18, E, 50).

Kalkan’da villacılığın öne çıktığı ve bu tarz evleri ilk olarak yabancıların inşa ettiği anlatılmıştır. Yabancıların yaptıkları villaları kiralayıp bu işten çok kazanç sağladıklarını gören yerli halkın da benzer bir yol izlemeye başladığından bahsedilmiştir. Buradan “villa turizmi” olarak adlandırılan tatil anlayışının yabancılar tarafından başlatıldığı anlaşılabılır. Yabancılar, evlerini ve/veya villalarını kendi ülkelerindeki tanıdıklarına kiralayarak hem para kazanmış hem de buranın tanıtımını yapmışlardır. Kalkan’ın turizm sektöründe villacılığa evrilmesi ve yerel halkın da bu sürece entegre olduğu söylenebilir. Villa turizminin, yörenin tanıtımına ve ekonomik kalkınmasına olan etkisi katılımcılar tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir.

İngilizler buraya gelmiş filan ama onlar başlamış kiralamaya benim bildiğim, ilk o şekilde başlamış. Adam işte burada iki ay kalıyor, işte geri kalan 10 ay boyunca burası boş. İşte eşine dostuna söylüyor, onlar geliyor kalıyor vs derken bir villa turizmi oluşuyor. Ondan sonra da popülerlik başlıyor (Ka20, K, 39).

“Kalkan’ın ünü arttıkça burada yaşayan İngilizler, eşlerini dostlarını davet ettikçe buradaki 2-3 odalı villalar da 7-8 odalı villalara dönmeye başladı” (YK22, K, 66).

Katılımcılardan biri, 35 yıl önce Kalkan’da butik otel açtığını ve buranın yurtdışında tanıtımını en iyi yabancıların yaptığını anlatmıştır. Kendi işletmesiyle ilgili reklamları Türkiye’de değil, İngiltere bültenleri ve medyasında verdiğini eklemiştir.

Turizmin gelişmesiyle ilgili en önemli faktör şu ki, bir yerin reklamının yapılması. Bunu devlet yaptı demiyorum bakın bunu buraya gelen yabancılar yaptılar. Bi kere ağızdan ağıza Kalkan’a çok büyük reklam yapıldı. İlk önce öyle devam etti ve çok iyiydi o zaman. (...) Burdaki aktiviteleri İngilizler kendi memleketlerinde çok tanıttılar. İnanın ki biz tanıtmadık onlar kendileri tanıttılar (Ka14, K, 73).

“Kalkan her yerden uzak, küçük turistik bir köydü. Ama İngilizler burayı keşfettikten sonra bence çok şey değişti. (...) Burası turistik bir belde olup turist çekmedi, yabancılar burada turistik bir belde yarattı” (YK39, K, 53).

Katılımcılar, yabancı vatandaşların Kalkan’ı keşfetmelerinden sonra buranın tanınmaya başladığını ve turistik bir yer haline gelmesindeki en büyük etkenin onlar olduğunu vurgulamışlardır. Kalkan’ın popülaritesinin artmasında ve gelişip değişmesinde en önemli faktörlerin başında yabancıların katkıları olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.2.2. Hizmet kalitesi / misafirperverlik

Kalkan’da sunulan hizmet kalitesi ve yerel halkın misafirperverliğinin, dışarıdan gelen yabancılar ve/veya Türkler’in buraya yerleşme kararı almalarında oldukça etkili olduğu anlatılmıştır. Yerel halkın sıcakkanlılığı, samimi ve içten davranışları katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanan özellikler arasında yer almıştır. “Turizm” kavramı henüz bilinmezken, Kalkan’ı keşfetmek niyetiyle gelen “çantalı turist” olarak adlandırılan kişilerin konaklayacak yer bulamadıkları için yerel halkın evlerinde misafir edildikleri dile getirilmiştir. Zamanla ziyaretçilerin sayısının artması ve konaklama ihtiyacının çoğalmasıyla, yerel halk farklı çözüm yolları aramaya başlamıştır.

“Coğrafi güzelliğinin yanı sıra turizmi etkileyen burda yaşayan insanların güzelliği. Kültürün tetiklemiş olduğu paylaşımcı ruhu, keşfetme ruhu, yeni insanlarla iletişim ve etkileşimdeki girişkenlikleri Kalkan turizmini hep olumlu etkileyen faktörler” (Ka1, E, 40).

“Sıcakkanlı insanlar olduğu için buralılar, evlerinin birer odasını veriyolar ilk zamanlarda, gelen tekrar geliyordu çünkü memnun kalıyorlardı ve gittiklerinde onlar da reklamını yapıyor orda” (Ka9, E, 45).

Yerel halkın samimi ve misafirperver tavrının, Kalkan'daki turizmin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir.

“Turizm gelmeden önce örnek veriyorum. Bir aile geldiğinde burada yaşayan 30 aile varsa herkes o aileyle ilgilenirdi. Yani işte Türk misafirperverliğini göstermek için denize giderlerdi işte akşam bize gelin bu tür misafirperver, bu devam etti, devam etti” (Ka18, E, 50).

İlk gelen turistlerin yerel halkın samimiyetinden ve Türkler'in misafirperverliğinden oldukça etkilenip memnun kaldıkları, ülkelerine döndüklerinde bu deneyimlerini anlattıkları dile getirilmiştir. Böylece süreç içerisinde daha fazla ziyaretçinin Kalkan'a geldiği ve halkın bundan memnun kaldığı, turizmcilerin de hizmet kalitesini yükselttiği ifade edilmiştir.

Ben kendi otelimde bile şu an on yıldır hem Mayıs hem Ekim ayında aynı odaya gelen, aynı tarihte gelen misafirlerimiz olduğunu söyleyebilirim. Yani biz artık aile gibiyiz onlarla. Sadece bizle değil burdaki restorancılarla, mekâncılarla aynı organik yapıyı kurmuş bir müşteri potansiyeli var. (...) Bu insanlar buraya geldiler, bayıldılar, bi daha geldiler. Çok memnun kaldılar, sevdiler, bi daha geldiler (Ka7, E, 41).

Yerel halk ve dışarıdan gelen yatırımcıların, turizmden daha fazla para kazanmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Bu durumu devam ettirebilmek için hizmet anlayışlarını her defasında daha da geliştirdikleri belirtilmektedir. Kalkan'a eskiden nitelikli ziyaretçilerin geldiğinden bahsedilmiştir. Bu kaliteli ortamın oluşması sayesinde işletmelerin kendilerini sürekli yenilediği, hizmet anlayışını üst seviyeye çıkardığı, ziyaretçilerin hoşnut kaldıkları için düzenli olarak buraya gelmek istedikleri anlatılmıştır.

4.2.2.3. Ünlülerin Kalkan'ı popülerleştirmesi

Katılımcıların sıkça vurguladıkları ifade, Kalkan'ı ünlülerin popülerleştirmesidir. Kalkan'ın tanınmasında ünlülerin önemli bir etkisi olduğu düşünülmüştür. Ülkemizdeki pek çok sanatçı, politikacı, artist ve şarkıcının geçmişte gelip burada bir süre yaşadıkları anlatılmıştır. Çalışmanın “4.2.2.1. Yabancıların Kalkan'a Yerleşmesi” adlı başlığında ismi sıklıkla geçen

Erkut Taçkın ile ilgili bu bölümde görüşülen kişilerin bazı konuşmalarına yer verilmiştir. Aynı zamanda Sezen Aksu, Metin Akpınar, Orhan Boran, Zeki Alasya, eski turizm bakanlarından Bülent Akarcalı, Teoman ve Tiraje Evcı (kardeşler), sanatçı Ahmet Gülhan gibi ünlü isimlerin Kalkan'ın tanıtımına önemli katkıları olduğu dile getirilmiştir.

1976-77, o dönemlerde sanatçı Ahmet Gülhan geldi burda ev aldı. Sezen Aksu, Metin Akpınar onların hepsi burda gayrimenkul aldı, 80li yılların başında. Kalabalık oldukça hepsi kaçtı. Erkut Taçkın vardı, çok iyi bir insandı. Oğlu trafik kazasında rahmetli olunca her şeyden elini ayağını çekti, sattı çekti gitti İstanbul'a. (...) Orhan Boranlar gelirdi. Bizim evin terasına sohbet etmeye gelirlerdi. Balıklar kızartılır, rakılar içilir filan. Öyle, sohbet etmeye gelirlerdi hepsi. Keyifli zamanlardı. Metin Akpınar herkesi çağırırdı, yemekler sofralar kurulurdu filan Metin Akpınar'ın herkes sohbetini dinlemeye gidilirdi. Ben çocuktum o zamanlar da ablalarım abilerim gidip sohbetlerine katılmışlardır. Öyle bi dönemden geçtik (Ka13, E, 48).

Kalkan'ın bu popülerleşme süreci, tanınmış kişilerin bölgeye ilgi göstermesiyle hız kazanmış ve onların etki alanıyla genişlemiştir. Ünlü isimlerin burayı tercih etmesi, Kalkan'ın çekiciliğini ve sosyal prestijini artırmıştır. Böylece, Kalkan'a olan ilgi zamanla artmış ve bölge turizminin gelişmesine önemli etkileri olmuştur.

Yaklaşık 20 yıldır Kalkan'da yaşayan İngiliz vatandaşı bir katılımcı, Kalkan hakkında kitap yazmayı düşündüğünü, yerel halktan yaşlı insanlarla sözlü tarih yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirdiğini anlatmıştır. Katılımcı, Kalkan'a dışarıdan gelip yerleşenlerin, yörenin tanıtımını daha iyi yaptıklarını eklemiştir.

Burdaki insanlarla konuştuğum kadarıyla Türkiye'nin değişik kesimlerinden özellikle İstanbul'dan ilk olarak 1970li yıllarda gelmişler. Erkut Taçkın, Uluç Bilgütay ve Uluç'un babası ile aynı zamanlarda Kalkan'a gelenlerdir. Uluç'un babası ile Erkut Taçkın denizciydi. Uluçlar burda restoran açtı, Erkut pansiyon açtı. Erkut Taçkın ünlü birisi olduğundan onu duyan arkadaşları büyük şehirden buraya

gelmeye başladılar. Bu kişiler aynı zamanda varlıklı insanlardı. Kalkan'ın dışarda yaşayanlar tarafından ilk keşfi böyle olmuş (YK29, E, 64).

4.2.2.4. İşletme ve işletmeciler

Katılımcılar arasında İstanbul'dan 45 yıl önce gelip Kalkan'da ilk restoranı babasıyla birlikte açan (Ka12, E, 58); 37 sene evvel Kalkan'a yatırım yaparak ilk turistik tesislerden birini kuran (Ka11, E, 61); ve 1986'da seyahatleri esnasında Kalkan'ı keşfedip 1987'de arsa alarak buranın ilk butik otellerinden birini açan (Ka14, K, 73) bulunmaktadır. Ayrıca, annesi yabancı babası Türk olan katılımcılardan (YK21, K, 65) de Kalkan'a 1989 yılında ilk olarak geldiğinde, halen işletmeye devam ettiği butik otelin temellerini attığını, o günden bu yana doğal çevreyi bozmadan da işini devam ettirdiğini anlatmıştır.

Ben geldiğimde Kalkan'da birkaç tane dışında hiç villa yoktu. İşte ben kaldım burda otelcilik hayaliyle, ben burda bi otel yapayım dedim. Öyle bir heyecanla 23 yaşında burda kaldım. Otelcilik ile Kalkan'daki turizmi yukarı taşıdık. Hepimiz çok çalıştık, tüm otelciler. (...) Bizlerden gelen yani Türk vatandaşları, Kalkan'da turizmi başlattık. (...) Buraya ilk gelen İstanbul, Ankara, İzmir gibi biz turizmcilerle gelişti. İnanın yüzde 99'u otelin hem sahibi hem müdürü hem aşçısı olarak öyle çalıştık ki çok candan çalıştık. Otelleri açtığımızda ben hatırlıyorum birçok otelde plastik masa sandalye ile açtık. Daha sonra imkânlarımızı geliştirdik, daha modern mobilyalar, hamamlar saunalar filan, biz kazandıkça bunları yaptık. Ama imkânsızlıklarla bile burda turizmin ilk gelişmesi söyleyebilirim 1991-'92 (sanırım üçüncüydim), otel olarak ben de açıldım (Ka11, E, 61).

“(...) bazı birçok şeyin öncülüğünü biz yaptık. Mesela ilk tur operatörünü biz getirdik. Ondan sonra da gelişti, şimdiki haline geldi. Bu kademeli olarak oldu tabi, bir anda olmadı” (Ka12, E, 58).

Ben bu arsayı aldığımda tabi ora Kalkan'ın 2 km dışında kalıyor şimdi Kalkanla birleşti fakat o zaman Kalkan'dan uzakta, yolu olmayan, elektriği suyu olmayan, kimsenin gelip geçtiği bir yer değildi yani. Tabi dağ başında bir yerdi diyebiliriz.

Dolayısıyla ben burda turizme başladığımda tüm kendim yaptım alt yapısını hatta belediyeye de yazılı bir evrak vermek zorunda kaldım o zaman. İnşaat yapmak istiyorsanız alt yapısını kendiniz yapacaksınız diye tutturdular, biz de imzaladık kâğıtları. İmara açılmış bir yer olmasına rağmen çok saçma gelmişti bana o zaman ama mecbur kaldık (...) Kendim binama kadar elektriğimi, suyum, yolumu çektim. Gerçekten zor oldu fakat bugün geldiğimiz noktaya baktığımızda tabi ki burası çok değerli bir yer oldu, aşırı değerli bir yer oldu. Hani bugün “kaç paradır buranın değeri?” diyemeyeceğiniz kadar değerli bir yer, satmaya kıyamayacağınız kadar değerli bir yer oldu (Ka14, K, 73).

Bu işletmecilerin hikayeleri, Kalkan’ın turizm sektöründeki gelişimine büyük katkı sağladığı, bölgenin ekonomik ve sosyal yapısını önemli ölçüde şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar, Kalkan’ın sahip olduğu potansiyeli önceden görerek buraya yatırım yaptıklarını, böylece yörenin turistik bir cazibe merkezi haline gelmesine katkı sağladıklarını dile getirmişlerdir. Kalkan’daki işletmecilik anlayışının gelişmesinde ve şekillenmesinde en büyük etkinin, yerel halka öncülük eden ve dışarıdan gelen yatırımcılar olduğu söylenebilir. İşletmelerin kaliteli hizmet anlayışına sahip oldukları, müşteri memnuniyetini önemsedikleri ve böylece kendilerini sürekli geliştirdikleri, katılımcılar tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir.

4.2.2.5. Turizm acenteleri

Kalkan’ın yurtdışında tanıtımı ile ilgili olarak turizm acentelerinin etkileri de önemli bir rol oynamıştır. 1970’li yıllarda insanların seyrek olarak Kalkan’ı ziyaret etmeye başladıkları, zamanla daha çok insanın geldiği anlatılmıştır. Bu ziyaretlerin artmasında, yabancılara burayı anlatan ve seyahat etmek isteyenleri yönlendiren turizm acenteleri büyük katkı sağlamıştır. Tur şirketlerinin yurt dışında Kalkan’ın reklamını yaparak, turistlerin ulaşımı ve konaklamaları gibi pek çok şeyi titizlikle organize ettikleri vurgulanmıştır. Zamanla ulaşım ile ilgili zorlukların azaldığı, konaklama imkanlarının arttığı ve acentelerin bölgeyi daha rahat pazarladıkları belirtilmiştir. Bu acentelerin titizlikle yaptıkları organizasyonlar, Kalkan’ın daha geniş kitlelere tanıtılmasında ve daha rahat erişilebilir bir turistik destinasyon haline

gelmesinde büyük rol oynamıştır. Turizmin acenteler tarafından organize edilmesi, hem ziyaretçilerin memnuniyetini artırmış hem de bölgenin ekonomik gelişimine önemli ölçüde katkı sunmuş. Katılımcılardan biri, tur acenteleri henüz yokken Kalkan'a ilk gelen yabancıları Bezirgân Köyü'ne eşeklerle götürdüğünü anlatmıştır. Geçmişte turist getiren ilk tur firmalarının hangileri olduğundan da bahsetmiştir.

“Thompson (Tamsın) diye bir acente firması o dönemde Kalkan'a tur getirmeye başladı. Ondan keri (sonra) Anatolia sky diye bir tur başladı, ondan keri Yeşil Dalyan diye bir tur başladı. Öger, Nazar bunlar başladı. Biz turizme alıştık” (Ka2, E, 72).

Katılımcılar, geçmişte tur şirketlerinin Kalkan'a sadece İngiliz turistleri değil, başka ülkelerden de turistleri getirdiklerini anlatmışlardır. İlk zamanlarda farklı ülkelerden de gelenler olduğu, ilerleyen süreçte İngiliz turistlerin yoğunlaşması ve Kalkan'a yerleşme kararı almalarıyla, diğer ziyaretçilerin sayısında azalma gözlemlendiği belirtilmiştir.

Eskiden biz turizmle de uğraşıyoduk. Bi seyahat acente açtık ve özellikle Kalkan için turlar satıyoduk. Fransız geliyodu, İtalyan geliyodu, Alman geliyodu. Gerçekten çok karışık turistler geliyodu. Sonra İngilizler işgal edince yavaş yavaş, durdu sanki. Sanki biraz İngiliz koloni oldu burda. Kalkan'ın adı böyle çıktı (YK23, K, 61).

Katılımcıların ifadelerine göre, ilk zamanlardaki ziyaretçi çeşitliliği yerini zamanla İngiliz ağırlıklı bir turist kitlesine bırakmıştır. İngilizlerin yerleşmesiyle, hizmet sektörünün ve turizm anlayışının da onların beklentilerine göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Yabancı katılımcılardan biri otuz yıl önce Kalkan'a ilk gelişlerinin hikayesini paylaşmış, seyahat acentesinin Kalkan'ı önermesiyle burayı ziyaret etmeye karar verdiklerini anlatmıştır. Tur firmasının verdiği tavsiye sayesinde Kalkan'ın güzelliklerini keşfettiklerini söylemiştir.

Ben İngiltere'den geldim ve Kalkan'ı 1996 yılında keşfettim. Kalkan'a gelmeden önce, biz Yunanistan'ı çok sevdiğimizden hep Yunan Adalarına giderdik. Ama daha sonra farklı bir yer denemek istedik. Bunun için bir seyahat acentesine gittik ve oradan bize Kalkan'ı tavsiye ettiler. Biz de “Kalkan da neresiymiş yaa?” dedik.

Türkiye’de olduğunu söylediler. Türkiye adını duyunca çok şaşırdık. 1996 yılında bunlar oldu. Kalkan’a gelir gelmez buraya âşık olduk (YK26, E, 60).

Kalkan’ın sunduğu nezih, kaliteli ve kişiye özel tatil imkanları, ulaşım, konaklama, yeme içme ve eğlence seçenekleri açısından acentelerin doğru rehberlik yapması sayesinde ziyaretçilerin memnun kaldığı görülmektedir. Tur firmalarının başarılı yönlendirmeleri ile butik tatil anlayışı sunan Kalkan’ı tercih edenlerin sosyo-ekonomik durumlarına bakıldığında, bu kişilerin başka turistik yöreleri tercih edenlerden daha yüksek bir sosyo-ekonomik duruma sahip oldukları katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Christaller (1963), turist türlerinin turizm bölgelerine göre değiştiğini ve turizmin metalaşmış bir tüketim aktivitesi olabileceği gibi, turistin sosyal ve ekonomik statüsüne, yaşam biçimine bağlı olarak sembolik bir tüketim malzemesi şeklinde de karşımıza çıkabileceğini belirtmektedir. Kalkan, havuzlu, saunalı, hamamlı, spor salonu gibi olanaklara sahip lüks villalarda konaklama seçeneği sunduğu gibi, güzel manzarasını izleyebilme ve herhangi bir yere koyacağı karavan ya da kuracağı çadırda tatil yapma imkanlarını da sunabilir. Kalkan’ın bu çeşitlilik ve lüks konaklama seçeneklerinin, bölgenin cazibesini ve turizm potansiyelini daha da artırdığı ileri sürülebilir. Tur firmalarının rehberliğiyle, Kalkan turistler için adeta bir cennet haline dönüşmüş ve ister lüks villalarda konaklamayı tercih etsinler, isterse doğal alanlarda sakin bir tatil geçirmek istesinler, burada herkesin tatil anlayışına uygun bir seçenek bulunduğu dile getirilmiştir.

4.2.2.6. Altyapı faktörlerinin geliştirilmesi

Turizmin gelişimi ve devamlılığı için altyapı hizmetlerinin sorunsuz olması kritik öneme sahip görülmektedir. Altyapı denildiğinde; su, elektrik, yol, kanalizasyon, çevre temizliği, trafik ve otopark gibi konular akla gelmektedir. Kalkan’da özellikle yaz aylarında alt yapı sorunları yaşandığı anlatılmıştır.

Eski belediye başkanı Şeref abi Saklıkent’ten, 45 km öteden suyu getirdi. Aşağıda pınar vardı, onu basıyolardı o da yeterli değildi. Hamallar vardı mesela, askılar olurdu, tenekelerle su dağıtırlardı evlere. 1998, ‘99’lu yıllarda suyu getirdi. Çok zor coğrafya burası. Ova’da, Kınık’ta bir liraya yaptığını burda on liraya yapamazsın,

her yer taş. Antalya ilinde bile arıtma yoktu, burda vardı. ‘90’lı yılların sonunda arıtma yapıldı. Türkiye’de otuz tane arıtma varken bir tanesi Kalkan’daydı. Şeref abi yaptırdı bunları. Saklıkent’ten su gelmesi turizmi çok değiştirdi birden fırlattı yani. Suyun olmadığı yerde ne olur ki? Taşıma suyla değirmen mi döner? Turizmin gelişmesinde Saklıkent suyunun çok önemi vardır (K6, E, 56).

1990’lı yılların sonu, 2000’lerin başında Kalkan’a şebeke suyu geldiği anlaşılmaktadır. Suyun Kalkan’a getirilmesiyle turizmin gelişmeye başladığı dönemin hemen hemen aynı zamanlara tekabül ettiği gözlenmiştir. Geçmişte, Kalkan halk plajının ordaki pınarın su kaynağı olarak kullanıldığı, yerel halkın su ihtiyacını ise evlerin altındaki sarnıçlarda toplanan yağmur suları ile karşıladığı anlatılmıştır. Bu altyapı eksiklerine rağmen, o dönemlerde bile Kalkan’ın turizm sektöründe epeyce gelişme gösterdiği belirtilebilir. Su kaynaklarının yetersizliği, elektrik altyapısındaki eksikler, halkın ve yatırımcıların çözüm bulma çabaları sayesinde aşılmıştır. Kalkan’ın günümüzde, geçmişe kıyasla modernleşmiş ve gelişmiş altyapısıyla turistlere daha iyi hizmet sundukları ifade edilmiştir.

(...) turizmin gelişebilmesi için her şeyden önce su lazım. Bizim pınar dediğimiz tek su kaynağımız orası yani. O suyu 1974’te belediye kuruldu burda. Daha doğrusu 1928’de ilk belediye kurulmuş. ‘36’da lağvedilmiş. 1974’te belediye tekrar kurulmuş. İşte o suyu evlere dağıtmaya başladılar falan. Eskiden sadece insanlar testilerle, bakraçlarla gidip ordan su alıyorlardı evlerine. Bir de böyle büyük yapıların altında sarnıçlar vardı. Mesela bu evin altında (dedesinden kalma oturduğu evi göstererek) duruyor sarnıcımız, kullanmıyoruz ama hala duruyo. O zamanlar evlerin altında sarnıçlar var. Yağmur sularını o sarnıçlarda biriktiriyor sonra kullanma suyu olarak kullanıyorlar (Ka5, E, 78).

Issı’ya göre, “kanalizasyondan ve katı atıklardan oluşan su kirliliği tatil bölgelerindeki yoğunlaşma ile tahammül edilemeyen seviyelere ulaşmaktadır. Turizmden kaynaklanan su kalitesini değil ancak miktarı üzerinde baskı oluşturan bir diğer konu da yaz aylarında kullanılan su miktarındaki artıştır” (2011, s.123). Kalkan’da yazın sürekli suların kesildiği ve katılımcıların bu sorunu sıklıkla dile getirdikleri görülmüştür. Altyapının iyileşmesi,

şebeke suyunun olması ise hem turistlerin bölgeyi ziyaretlerine devam etmelerini mümkün kılmış hem de halkın yaşam kalitesini artırmıştır.

4.2.2.7. Yerel halkın turizme adapte olması

Kalkan'da hızlı gelişen turizme yerel halkın çabuk uyum sağladığı, turistlere gösterdikleri yakınlık ve yardımseverlikleriyle -özellikle ilk zamanlarda imkanları çok sınırlı olmasına rağmen- ziyaretçilerin hoşnut oldukları sıklıkla dile getirilmiştir. Misafirlerin kültürleri, lisanları, davranış tarzları, giyim biçimleri, alışkanlıkları yerel halktan oldukça farklı olsa da yöre insanı bu farklılıkları yadırgamadan kabullenmiş, yabancı turistleri misafirperverlik ve samimiyetle karşılamıştır. Katılımcıların bu kodlama altında 11, yerel halkın misafirperverliğine ilişkin 13 katılımcı ifadesi vardır. Görüşülen kişiler, turistlerin ilk gelmeye başladıkları döneme dair gözlemlerini paylaşmışlardır.

1980 başlarındaki jenerasyon son derece saygılı, meraklı ve bi yerde de mesafeliydi. Çünkü dışardan birileri gelmiş, garip garip huyları var. İçiyolar, Ramazan'da oruç tutmuyolar, gülüyolar, şarkı söylüyolar, gitar çalıyolar, enstrüman çalıyolar gecenin bilmem kaçına kadar, kadınlar kızlar geliyo gidiyo yani onlar için bir kültür şoku demiyeim de bir kültür farklılığıydı. Ama onlarla çok iyi geçinildi çünkü dediğim gibi onlar hem öğrenmeye niyetli hem de paragöz değildi (Ka12, E, 58).

Turizmden önceki zamanlarda, köy yaşantısına sahip olan yerel halkın, ziyaretçileri misafir olarak gördükleri, evlerinde misafir ettikleri, yemeklerini paylaştıkları dile getirilmiştir. Doğduğundan beri Kalkan'da yaşayan 72 yaşındaki katılımcı, bölgeye gelen ilk turistleri kendisinin gezdirdiğini, Bezirgân Köyü'ne eşeklerin üstünde çıkardığını anlatmıştır.

Bi de turiste evinden ne varsa onu yedirmeye başladılar. Bi de evine almaya başladılar insanlar. Ev pansiyonculuğu başladı. Turizm daha yeni yeni oturmaya başlıyor o zamanlar. Yeni evlerde bir odada beş kişi yatırdığımı bilirim. (...) Ben dili çok az biliyordum ondan keri turistle diyalogu fazla şeydince ben bundan öğrendim, turisti bura (Bezirgân Köyü'ne) çıkarmaya başladım. Ordan salı günleri

Fethiye hamama, Saklıkent’e, Dalyan’a götürmeye başladım. Köyü gezdirirken bu köyü sevdiler. Köy de benden ekmek yiyodu (Ka2, E, 72).

Köy halkının turistlere gösterdiği sıcak ilgi ve yardımseverlik, bölgedeki turizmin başlangıcında önemli bir rol oynamıştır. Yerel halkın geçmişte ticaretle uğraşmasından ötürü eskiden beri yabancılara alışkın olduğu, üretmeyi seven ve ürünlerinin ticaretini yapan bir toplum olmasından ötürü de turizme çabuk uyum sağladıkları anlatılmıştır.

Bu girişken ve dost canlısı halk, yeni gelir kapısı olan turizmi de açıkçası çok yadırgamıyor. İnsanlar ile ticaret vesilesiyle zaten etkileşim içinde olmuş olmaları ticaretin bir farklı kolu olan hizmet sektörü turizmi de pek yadırgamıyorlar. Zaten üretken bir toplum. Sadece elindeki ürünleri kiloyla satmak yerine porsiyonlayıp servis edip hizmet olarak verip karşılığını alıyor (Ka1, E, 40).

Bezirgân halkının geçmişte ticaretle uğraşmasının, turizme uyum sağlamalarına zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Yabancılarla geçmişte yaptıkları ticaret sayesinde yerel halkın başka ülkelerden insanlarla önceden de iletişim kurdukları, farklı kültür ve anlayışları daha kolay kabullendikleri görülmektedir. 1980’lerden sonra Kalkan’a gelen yatırımcıların turizm sektörüne olan katkıları da yerel halkın turizme entegre olmasını sağlamıştır. Dışarıdan gelen yatırımcılar sayesinde Kalkan’ın turizm potansiyelinin değerlendirildiği ve yerel halkın turizmin getirdiği fırsatları görmelerini sağladığı ileri sürülebilir.

“‘80’li yıllarda Özal dönemindeki gelişmelerle beraber yavaş yavaş ticari hayat gelişti, elektrik geldi falan filan derken. Türkiye’de dışardan yatırımcılar geldi, Kalkan’a tesisler yapmaya başladılar” (Ka13, E, 48)

Turizmin gelişmesiyle köylerin sosyo-kültürel yapılarında değişimler yaşandığı, ilk zamanlar ücret düşünmeden turistlere evlerini açan insanların zamanla bundan para kazanmaya başlamasıyla bakış açılarının ekonomik anlamda değiştiği ve kazanç sağlamaya odaklanıldığı söylenebilir. Bu değişim, yerel halkın turizmin getirdiği fırsatları keşfetmesi ve gelir elde etme potansiyelini fark etmesiyle ortaya çıkmıştır. Turizm sektörü, yerel ekonomiyi canlandırdığı gibi, insanların yaşam tarzında ve sosyo-kültürel yapılarında da belirgin

değişimlere yol açmıştır. İlk başta misafirperver bir şekilde turistlere kapılarını açan yerel halk, zamanla bu durumdan ekonomik kazanç sağlama yollarını geliştirmiştir.

4.2.3. Kültürel faktörler

Kalkan'da turizmin gelişmesini sağlayan kültürel faktörlere; Kalkan'ın ticari geçmişi ve tarihi geçmişi olarak iki alt başlık olarak bu kısımda yer verilmiştir.

4.2.3.1. Kalkan'ın ticari geçmişi

Kalkan halkının geçmişte ticaretle uğraşması ve yabancılarla eskiden beri etkileşimde olmaları nedeniyle, turizme daha çabuk uyum sağlamalarına yol açtığı belirtilmiştir. Kalkan'da uzun yıllar boyunca liman ticareti yapıldığı, yerel halkın Bezirgân Köyü'nden getirdikleri ürünleri limana indirerek uluslararası gemilerle başka ülkelere gönderdikleri anlatılmıştı. Köyün adı “Bezirgân kelimesinin aslı, “alışveriş yapan” anlamında olan “Farsça bâzârgân veya bâzergândan gelmektedir” (Özdamar, 2019). Bu ticaret deneyimleri, Kalkan halkının yabancı ziyaretçilerle daha rahat iletişim kurmasına ve farklı kültürleri tanımasına olanak sağlamış olabilir. Bu da turizmin gelişmesiyle birlikte, halkın yeni fırsatlara hızla adapte olmasını kolaylaştırmış gibi görünmektedir. Kalkan'ın günümüzdeki ticaret hayatındaki başarısını, eskiden beri süregelen ticari geçmişine bağlayan bir katılımcı, eski bir Rum köyü iken limanda ticaret yapıldığını ve bu ticaretin uzun süre devam ettiğini belirtmiştir.

Belli yaşın üstündekiler zaten Kalkan'a “Kalkan” demez, “iskele” olarak hitap ederler, isimlendirirler. Dediğimiz gibi Roma döneminden kalma göç yolu da mevcut, Bezirgân'ı Kalkan'a bağlayan. Tarihi ambarlarımız var Bezirgân'da, bu göç yolu üzerinde. O da halkın yüzyıllardır çeşitli yollardan, güzergâhlardan gelen tüccarlarla etkileşim içerisinde olduğunu gösterir. Yabancılarla iletişim kurmakta da bu sebeplerden dolayı çok da güçlük çekmiyolar (Ka1, E, 40).

Geçmişte dedesinin ve babasının burada ticaret yaptığını anlatan bir katılımcı, Meisli tüccarların Kalkan'a gelerek buradaki ticari hayatı oluşturduklarını, böylece ticaretin geliştiğini ve uzun yıllar devam ettiğini anlatmıştır.

Kalkan o zaman bir ticaret merkezi gibi. Teke Yarımadasının bütün mahsulü Kalkan'a geliyor. Başka bir yere gidemiyor çünkü dağlar geçit vermiyor. Mesela Kaş'a gidemiyor. Fethiye tarafı da uzak geliyo o tarafa da hiç gidemiyor, hepsi buraya iniyö. O zamanki koşullarla eşeklerle, develerle, hayvanlarla taşıyolar. Dolayısıyla burada o mahsulü değerlendiren tüccarlar var. Esas Meis'ten geliyo. Meis'te 15 bin nüfus yaşıyo o zaman. O mahsuller Kalkan'a inince Meisli tüccarlar buraya yerleşmişler, inşa etmişler bi şekilde. Evler hep iki katlı, altları hep depo. O gelen mahsul bu depolarda birikiyor sonra gemiler geliyo gemilere yükleniyö. O zamanlar Osmanlı Gümrük İdaresi var. Benim çocukluğumda da... Sanırım 1958 yılına kadar devam etti. O nedenle büyük bir ticari hareket var (Ka5, E, 78).

Kalkan halkının ticari geçmişi sayesinde turizme ayak uydurmalarının daha kolay olduğu anlaşılmaktadır. Rumlar, mübadele zamanında köyü terk ettiklerinde yerlerine Bezirgan'dan liman bölgesine inen Türkler, ticarete devam etmiştir. Ticaretle uğraşanların miras bıraktığı ticari hayatta meydana gelen boşluk, buradaki Türkler tarafından kapatılmaya çalışılmıştır. Zamanla turizmin gelişmesiyle birlikte, bu ticari faaliyetler yeni bir alana kaymış ve insanlar hızla gelişen, daha çok para kazanabildikleri turistik faaliyetlere yönelmişlerdir. Bu adaptasyon süreci, Kalkan halkının çevresel ve ekonomik değişimlere olan esnekliğini ve uyum yeteneğini göstermektedir. Tarihi ticari bağlar ve alışkanlıklar, turizmin hızla benimsenmesine ve gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

4.2.3.2. Kalkan'ın tarihi geçmişi

Kalkan'da turizmin gelişmesinde, bölgenin köklü bir tarihi geçmişe sahip olması önemli bir etkidir. Bu coğrafya, pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Yaklaşık 3000 yıl önce var olan Likya Uygarlığı ve diğer birçok uygarlığın mirası olan antik kentlerin varlığı, ziyaretçilerin ilgisini çeken unsurlar arasındadır. 3 Ekim 2022 tarihinde görüşülen 81

yaşındaki Kalkan Bezirgânlı katılımcı, kendisine 100 yaşındaki bir tanıdığının anlattıklarını paylaşmıştır.

Eskiden burada Rumlar yaşadı. Bizim çok önemli mimari binalarımızın çoğu Rum yapısıdır. Burda Rumların yaşamasının çok büyük etkisi var. Meis'te bunlar hatta daha sonra gittiler memleketlerine hatta Yugoslavya'da "Kalkan" isminde bir yer ismi bile var. Burdan giden göçmenlerin... Hatta Yunan başkanı var Papanderau, onun burada yaşadığını benden çok daha yaşlı insanlar anlattılar. Yusuf Çetinkaya diye bir amcamız, 100 yaşında filan vardır o anlattı. Papandreu gelmiş burda kalmış (Ka4, E, 81).

Bezirgân Köyü'nde doğan başka bir katılımcı da Kalkan'ın çok eski zamanlardan beri bilindiğini söylemiştir. Ona göre, bölgedeki tarihî geçmiş çok eskiye dayanmaktadır; bu nedenle, yabancılar atalarının yaşadıkları toprakları görmek amacıyla Kalkan'a gelmeye başlamışlardır. Bu ziyaretlerin devamında uyanan hayranlık, ziyaretçilerin yerleşme isteklerinin artmasına neden olmuştur.

Şimdi burda ben turizmin gelişmesini şundan buluyorum. Şimdi. İzçiler diyem artık veya keşifçiler diyim. Bir, birincisi gelişmesinin sebebi zaten tarihi bir bölge burası. Likyalılar, Romalılar, Yunanlılar, Bizanslılar bunlar bir etkin, zaten kazılar Osmanlı zamanında başladı. Bu kazıların bizim müzede olmayanları çoğu Londra'da, şey Almanya müzelerinde vardır. Ve onların çok etkeni oldu aslında Türkiye'ye. Yani böyle tarihi yerler var (Ka15, E, 55).

Kalkan'a ilk geldiğinde bu bölgede turist rehberliği yaptığını anlatan katılımcı, yörenin tarihi geçmişini mesleğinden ötürü iyi bildiğini, coğrafi özelliklerinin ise burayı farklı kıldığını anlatmıştır. Yaklaşık 1,5 saat süren derinlemesine görüşme sırasında, Kalkanla ilgi bilgi ve deneyimlerini paylaşan katılımcı, yörede yirmi sene önce (2000'li yılların başlarında) mezarlığın üzerinde kalan kısımda hiç yerleşim olmadığını, eski zamanlarda köy mezarlıklarının yaşam alanının çıkışına yani merkeze uzak yapıldığını anlatmış ve

günümüzde ise mezarlığın şehir içinde kaldığını göstererek, köyün nasıl büyüdüğünü bu örnekten yola çıkarak anlamanın mümkün olduğunu vurgulamıştır.

Bir köyün, yerleşimin tarihini öğrenmek istiyorsanız mezarlığına gitmeniz lazım. Mezarlığa gittiğinizde mezar taşlarında verilen tarihlerden o köyün ne kadar köklü bir tarihe sahip olduğunu daha rahat görebilirsiniz. (...) Biz biliyorsunuz Antalya'nın en batısındaki yerindeyiz ki, her işimizi görmeye Fethiye'ye gidiyoruz, oraya daha yakın olduğumuz için. Aradaki Eşen Çayı, Antalya ile Muğla arasındaki sınırı oluşturuyor ki buranın da tarihi özelliği var (Ka7, E, 41).

Kalkan'da yaşayan yöre insanının Yörük Türkmenler'den olduğunu ve buradaki geçmişlerinin 15. yüzyılın ortalarına dayandığını resmi kayıtlara bakarak görebileceğimizi belirten bir katılımcı, buranın köklü bir tarihi geçmişe sahip olduğunu anlatmıştır. Katılımcı, kendi atalarının da en az 600 sene öncesinden beri bu topraklarda yaşadığını ifade etmiştir.

Yerel halkın çoğunluğu aslında Yörük Türkmen halkı. Bu kişilerin geçmişi takribi 1455 yıllarına dayanıyor. Çünkü ibadethanelerin yani tekke ve zaviyelerin öşür kayıtları var. Tabi ki bir yerleşim yerinde eğer bir ibadethane var ise bu da minimum birkaç jenerasyondur bu insanların burada yaşadığını ifade ediyor. Kayıtlı olarak Bezirgân ve Kalkan'ın 500 yılına geri gidebiliyoruz. Şu an halkın akrabalık bağı, kurmuş oldukları atalarından bahsediyorum. (...) minimum 700-750 yıllık bir geçmişe uzanabiliyoruz kan bağı olarak (Ka1, E, 40).

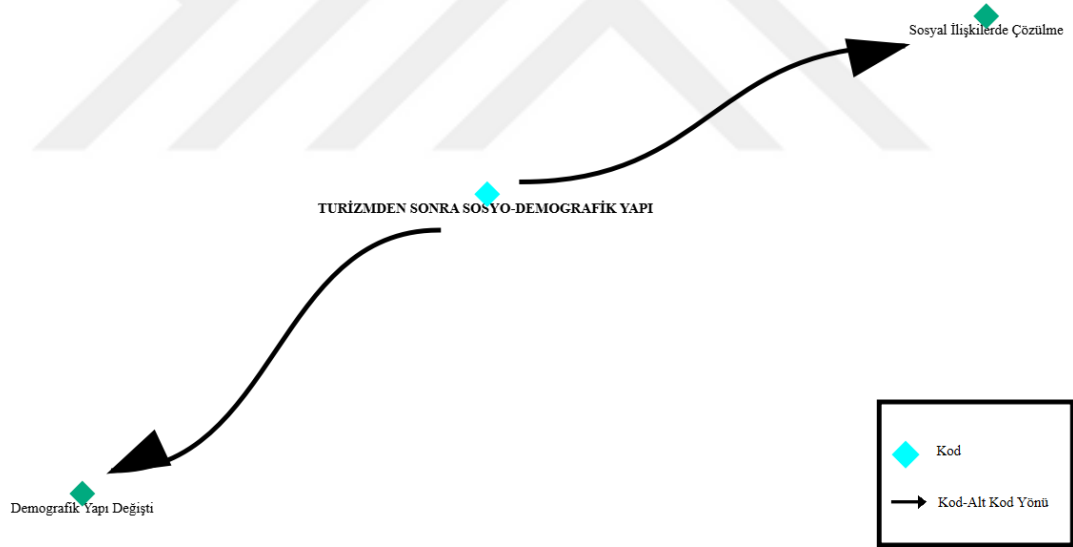
Kalkan ve civarının tarihi geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır. Turistlerin buraya ziyaret için gelme sebeplerinden biri, atalarının yaşadıkları yerleri ve onlardan kalan tarihi kalıntıları görmektir. Kalkan'ın yakın çevresinde; Kaş'ta yer alan ve binlerce yıllık yazıtlarıyla ünlü Antiphellos (Kaş), Likya'nın en büyük liman şehirlerinden Patara, UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan Xanthos, Apollon ve Artemis'in annesi Leto onuruna kurulan ve son kazı çalışmalarında tapınaklarıyla oldukça etkileyici olan Letoon, kaya mezarları ve tiyatrosuyla Tlos Antik Kentleri bulunur. Bu antik kentler doğa ve tarihin iç içe geçtiği muhteşem yerlerdir (Akşit, 2008).

4.3. Turizmden Sonra Sosyal Yapıda Meydana Gelen Değişimler

Turizmin gelişimi, sosyal ilişkiler ve demografik yapıda önemli değişikliklere yol açmaktadır. Kalkan'daki turistik faaliyetlerin artmasıyla, sosyal ilişkilerde çözümler yaşandığı ve demografik yapıda değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Katılımcılar bu bölümde, bölgeye dışarıdan çok sayıda insanın gelip yerleşmesinden sonra yörenin sosyal yapısında meydana gelen değişimleri dile getirmişlerdir.

4.3.1. Turizmden sonra sosyo-demografik yapı

Turizmden sonra Kalkan'ın demografik yapısının değiştiği ve sosyal ilişkilerde çözümler yaşandığı belirtilmiştir. Katılımcılar, geçmiş ile günümüz arasındaki farklılıkları örnekler vererek anlatmışlardır.

Şekil 4. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı

4.3.1.1. Sosyal ilişkiler

Eskiden küçük bir balıkçı kasabası olan Kalkan, sosyal ilişkilerin sıkı ve aile, komşuluk bağlarının kuvvetli olduğu bir yer olarak tanımlanmıştır. Sosyal yaşamın, yerel etkinlikler ve gelenekler çerçevesinde şekillendiği, yörede yaşayanların birbirlerini tanıdığı, aralarında sıcak ve samimi ilişkiler olduğu anlatılmıştır. Kalkan'da tipik bir köy yaşantısının

gözlemlendiği ancak, turizmin hızla gelişmesiyle Kalkan’a birçok yabancı geldiğinden günümüzde, sokakta gördükleri pek çok kişiyi artık tanımadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca, yerel halktan kişilerin evlerini, arsalarını ve topraklarını dışarıdan gelen kişilere satmaya başlamasıyla, Kalkan’a farklı insanların yerleştikleri ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığı belirtilmiştir.

“Nüfusun az olması sebebiyle herkes birbirini tanıyordu 20-25 sene önce. Şimdi yolda birbirini selamlayan (taniyan) insan sayısı azaldı. Nüfus çoğaldı birbirini tanıyan insan sayısı azaldı” (Ka1, E, 40).

“Çoğu yer satıldı el değişti. Şimdi köylerimiz de aynı tehlikeyi yaşayacaklar. Habire gelip alıyolar işte. Bunların içinde kara paracılar var, mafyacılar var. Ne olduğu belirsiz insanlar çok var” (Ka5, E, 78).

Turizmin etkisiyle Kalkan’da sosyal ilişkilerin zayıfladığı, yörenin gittikçe kalabalıklaştığı ve daha kozmopolit hale geldiği ifade edilmiştir. Katılımcılar, eskisi gibi sokakta yürürken tanıdık ve aşina yüzler göremediklerini, artık çoğu kişiyi tanımadıklarını sıklıkla vurgulamışlardır.

Nüfusun az olması sebebiyle herkes birbirini tanıyordu 20-25 sene önce. Şimdi yolda birbirini selamlayan insan sayısı azaldı. Nüfus çoğaldı birbirini tanıyan insan sayısı azaldı. Öte yandan popülist kültürün getirmiş olduğu hem gıda tüketimi hem de kılık kıyafet yaşam tarzı olarak geleneksellikten uzaklaşıldı (Ka1, E, 40).

Dışarıdan gelen birçok kişinin yörede gayrimenkul sahibi olması, iş kurması veya başka sebeplerle Kalkan’a yerleşmeleri sonucunda yöredeki sosyal ilişkilerin zayıfladığı, samimi ortam ve diyalogların pek kalmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre, sokağa çıkıldığında tanıdık yüzlerle karşılaşma olasılığı eskiye nazaran azalmıştır. Ayrıca, Kalkan’a yeni gelen kişiler arasında illegal faaliyetlerde bulunanların olduğu da dile getirilmiştir.

4.3.1.2. Demografik yapıdaki değişim

Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerden yatırım yapmak veya yaşamlarını sürdürmek için Kalkan’a gelenlerin yanı sıra, özellikle İngilizler’in de Kalkan’ı tercih ettikleri belirtilmiştir. Son yirmi yıl içinde Kalkan’ın nüfus yapısındaki değişimin belirgin olduğu gözlemlenmiştir.

Demografik yapı İstanbul, Ankara’dan gelenlerle değiştı. Daha çok İngilizler ve İstanbullular yerleştı. Kısmen Ankara’dan da var. Onlar geldiler, bizim yerel halk köylere, dağlara doğru çekildi. Kalkan şehir merkezinde yaşayan kalmadı diyebilirim. Eski Köy içi dediğimiz yerde geçen saydım, 8-9 aile kalmış sadece. Eskiden Rumların yaşadığı ana yerleşke, köy içi dediğimiz yerde 8-9 tane aile kalmış yaşayan. Satmış satmış gitmişler başka yerlere, tepelere filan. (...) Eskiden sokaklarda beraber büyüdüğümüz arkadaşlarla görüşemez olduk. Şimdi tabi eskiden yolda yürürken “hadi gel çay içelim” diyen arkadaşlarımız vardı, şimdi yoldan geçiyoruz tanıdık esnaf göremez olduk, herkes yabancı (Ka13, E, 48).

Dışarıdan gelenler yüzünden yerel halkın merkezdeki evlerinden taşınmaya başlaması ve boşalan yerlere yeni gelen insanların yerleştiği gözlenmiştir. Bu durumu Collis (2005), “The Multiple Modernities of a Coastal Village in Turkey” adlı doktora tezinde ele almıştır. Araştırmasında, Kalkan’daki turizm odaklı göçün yerel halk üzerindeki çok yönlü etkilerini incelemiştir. 2000’li yıllardan itibaren uluslararası tur operatörleri aracılığıyla özellikle İngiliz ziyaretçilerin Kalkan’a gelmesi ve zamanla merkeze yerleşmesiyle birlikte yerel halkın merkezden uzaklaştığını ve bu iki grup arasındaki göç akışını anlatmıştır (Collis, 2005).

2000’li yılların başıyla beraber Kalkan’da turistik tesis sayısı artmaya başladı. İnsanlar, yerel halk Kalkan merkezdeki evlerinden yavaş yavaş taşınıp köylere doğru gidip... Demografik yapı biraz değiştı yani özellikle İstanbul’dan, Ankara’dan gelen yabancı yatırımcılar burda yerlerini aldılar, kendileri ayrı işletmeler açtılar. Zamanla işte dediğim gibi İngilizler gelmeye başladı, tesis sayısı arttı, turizm belli bi noktaya ulaştı (Ka13, E, 48).

Son 15-20 yılda çok fazla insanın Kalkan'ı terk ettiği anlaşılmaktadır. Geçmişte neredeyse hiç maddi değeri olmayan arsa ve arazilerin turizmle birlikte fiyatlarının günümüzde çok arttığı görülmektedir. Kalkan'ın popüler hale gelmesiyle birlikte, eskiden ucuza sattıkları yerlerin şimdiki değerini gören insanların hayal kırıklığı ve kızgınlık yaşadıkları anlatılmıştır.

Eskiden bu civarda yaşayan insanlar, dükkân sahibiyken ev sahibiyken onlar da satıp satıp burdan gitmeye başladılar. Onların yerine Marmaris'ten, Bodrum'dan, ordan burdan, Güneydoğu Anadolu'dan gelen insanlar, buranın kıymetini bilmeyen, sadece para kazanmak için buraya gelen insanlar geldi ve burası bitmeye başladı. Bu insanları niye getiriyorsunuz buraya, niye satıyorsunuz, niye gidiyorsunuz, niye memleketinizi terk ediyorsunuz. Şartlar insanları bu hale getirdi. İnsanlar baktılar üç kuruş etmeyen evi 105 kuruş ederken ne yapsın, o heyecanla sattı gitti sattı gitti. Ne kadar çok bina yapılırsa dışardan o kadar yabancı insan buraya taşınıyo (Ka14, K, 73).

Biz pek çok Kalkanlı aile biliyoruz onlar artık Kalkan'da yaşayamayacak hale geldikleri için burayı terk ettiler. Mesela Fethiye'ye gittiler. (...) Türkler'in buraya gelmesi çok iyi çünkü bir zamanlar burada sadece İngilizler vardı. Burası Yorkshire, Worceskershire gibi Kalkanshire idi ('Shire' kelimesi, İngilizce'de 'eyalet', 'idari bölge' demek). Kaş'taki insanlar özellikle burası için Kalkanshire kelimesini kullanıyor. Ama şimdi burası daha kozmopolitan hale geldi (YK22, K, 66).

1998'den bugüne çok şey değişti. O zamanlar çok küçük bir yerdi. Çok otantikti, Türk'tü. Bugün ise çok İngiliz var. Çok değişik ülkelerden insanlar var. Bunun paralelinde mekân da bu değişime uyum sağladı. (...) Buradaki girişimciler artık yerel insanlardan çok Bodrum'dan, Antalya'dan ve başka yerlerden gelen insanlar. Ve tabii ki bu insanların çok farklı tarzları ve fikirleri var (YK24, K, 51).

Yabancı katılımcılar, Covid-19 sürecinde yurt dışına çıkışlar yasaklandığı için Türk ziyaretçilerin Kalkan'ı yeniden keşfetme şansı yakaladıklarını belirtmişlerdir. Pandemi

döneminde Türk turistlerin arttığı, İngiliz nüfusun ise azaldığı gözlemlenmiş; İngilizler'in Kalkan'a eskisi kadar gelemediği bu dönemde bazı yabancıların evlerini sattıkları ileri sürülmüştür. Katılımcılar, Kalkan'ın demografik yapısındaki değişimlerin bir nedeni olarak da Covid-19 sürecindeki kısıtlamalar olduğunu dile getirmişlerdir.

Burada yaşayan Türklerin sayısı gün geçtikçe arttı. İngiltere'de de benzer bir şey olmuştu, covid döneminde Devon ve Cornwall gibi sakin sahil kasabalarına büyük şehirlerden insanlar göç ettiler. Burada da covid döneminde Türk nüfus oldukça arttı. Mesela İstanbul gibi büyük şehirlerden gelen insanların sayısı oldukça arttı. Türkler de yıllar sonra Kalkan'ı keşfetmiş oldu. Buradaki plakalara bakıyorsanız, 07'den çok 34, 06 gibi plakalar var (YK37, K, 66).

Kalkan'ın turist profilinin olumsuz yönde değiştiğini düşünen katılımcılar da vardır. 1996'dan beri Kalkan'da yaşayan İngiliz vatandaşı olan bir katılımcıya göre, ilk geldiği zamanlardan bu yana Kalkan'daki insan profili olumsuz yönde değişmiştir. Eskiden daha nezih bir kitle Kalkan'ı tercih ederken, günümüzde kalitenin oldukça düştüğünü belirtmiştir. Katılımcı, yeni turist modelinin ilgi duyduğu ve talep ettiği şeylerin basitleştiğini ve niteliksizleştiğini, Kalkan'a yerleşen insan profilinin de kötüye gittiğini vurgulamıştır.

Ben buraya geldiğimde de burada değişik yörelerden insanlar vardı ama homojen bir yapıdaydı. Onlar buranın doğal güzelliğini, o saf halini, yerel halkını seven ve hoşnut olan insanlardı. Ama bu insanlar kayboldu. Şimdi gördüğüm şey ise burada orta sınıf üstü zengin insanların mülk edindiği. Mesela pek çok İngiliz buradan villa aldı ve almaya da devam ediyor. Yani onlar var burda. Bu insanların çoğu buradaki imitasyon eşya satan dükkânları seviyor, dev ekranlarda futbol maçlarını gösteren barların olduğu mekânları seviyor (YK26, E, 60).

İngiltere'den 13 yıl önce eşiyile birlikte gelerek Kalkan'a yerleşen bir katılımcı, ilk zamanlarda farklı ülkelerden turistlerin buraya gelip gittiğini, fakat süreç içerisinde Türk ziyaretçi sayısının arttığını dile getirmiştir.

Kışları burası daha güzeldi çünkü yerel halk ve biraz da İngilizler vardı. Ama yıllar sonra yani şimdi baktığımızda Türkler ve İngilizlerin yanında Ruslar, Ukraynalılar, Almanlar, Hollandalılar ve daha pek çok milletten insanlar görüyoruz. (...) hem İstanbul, Ankara gibi yerlerden gelen Türkler hem de yurtdışında yaşayan Türkler, Rus ve Ukraynalı turistler burda son yıllarda gözlemlediğimiz değişikliklerden. Bizim için çok daha iyi oldu. Bu sayede yerel insanlar dışında daha fazla Türklerle tanışıyoruz. Sonuçta biz Türkiye'ye taşındık. Türkler, harika insanlar ve Türk insanlarıyla Türkiye'deki yaşama dahil olmak (entegre olmak) çok güzel bir şey. Bu tabi ki buradaki İngilizlerle getto içindeymiş gibi yaşamaktan çok daha güzel (YK27, E, 56).

Yaklaşık yirmi yıl önce gelen ziyaretçilerin emeklilik çağındaki yabancılar olduğu, günümüzde ise Kalkan'ın gençler tarafından da tercih edildiği belirtilmiştir. Bu nüfus değişiminin olumsuz sonuçlar doğurduğu, bunun sürdürülebilir olmadığı ifade edilmiştir. Zira, bu insanların geçici süreyle burada yaşadığı ve Kalkan'ın farklı insan profilleri barındıran heterojen bir yere dönüştüğü dile getirilmiştir. Ayrıca, Ukrayna-Rusya Savaşı'nın da bu bölgelerden gelenlerin sayısını artırarak Kalkan'daki nüfusu etkilediği belirtilmiştir.

İlk geldiğimizde buraya yaşamak için gelen yabancılar emeklilik yaşındaydı. Son zamanlarda Kalkan'ın özellikle Türkler arasında da popüler olmasıyla birlikte daha genç yaşta insanlar yerleşmeye başladı. Önceleri Kaş'a daha çok genç insanlar yerleşirken Kalkan'a yaşlı nüfus geliyordu. Bu durum şu an değişmiş durumda. Artık burada yaşça daha genç pek çok Rus'un yerleşmeye başladığını görüyoruz. Bunun da sürdürülebilir olduğunu düşünmüyorum çünkü o insanlar da bence geçici bir süre için buradalar. İyi olan şey, artık genç nüfusun da buraya gelmesi ve iş olanakları yaratması. Bundan 5-10 yıl önce böyle bir şey yoktu. Yani Kalkan sosyal olarak değişiyor, gelişiyor ve daha heterojen bir yapıya kavuşuyor (YK31, K, 66).

Demografik değişimin insanlar arası ilişkileri etkilediği, gelirin neredeyse tamamen turizmden elde edilmesinin, ilişkilerdeki samimiyetsizliği artırdığı dile getirilmiştir.

Geleneksel ilişkilerin samimiyeti beslediği, ekonomik temelli iletişimin ise aile, akrabalık, komşuluk bağlarına olumsuz yansıdığı belirtilmiştir.

(...) komşuluk ilişkileri çok sarsıldı. Eskiden sokaklarda beraber büyüdüğümüz arkadaşlarla görüşemez olduk. Şimdi tabi eskiden yolda yürürken “hadi gel çay içelim” diyen arkadaşlarımız vardı, şimdi yoldan geçiyoruz tanıdık esnaf göremez olduk, herkes yabancı. Herkesin dini imanı para. Memlekette yeni zenginler çoğaldı, görgüsüzlük çoğaldı (Ka13, E, 48).

“Vallahi herkes, herkes parayı buldu, tamam mı? Sadece getirisi para. Başka hiçbir şey değil. Para. Şey olarak, bizim çok şey götürdü. İşte önce dedim ya, bir komşuluk ilişkileri bir bilmem, akraba ilişkileri, insan ilişkileri, bilmem ne hepsi gitti, hepsi gitti” (Ka17, E, 62).

Kalkan’da eskisi gibi mahalle kültürünün olmaması, insanların kuvvetli bağlar kuracak kadar birbiriyle zaman geçirmemesiyle ilişkilendirilmiştir. Turistlerin kısa süreli ziyaretlerde bulunmaları, yerel halkla kurulan etkileşimlerin derinleşmesini engellediği düşünülmüştür. Bu durum, samimiysiz, yüzeysel ve menfaat odaklı diyalogların ön plana çıkmasına neden olmuştur.

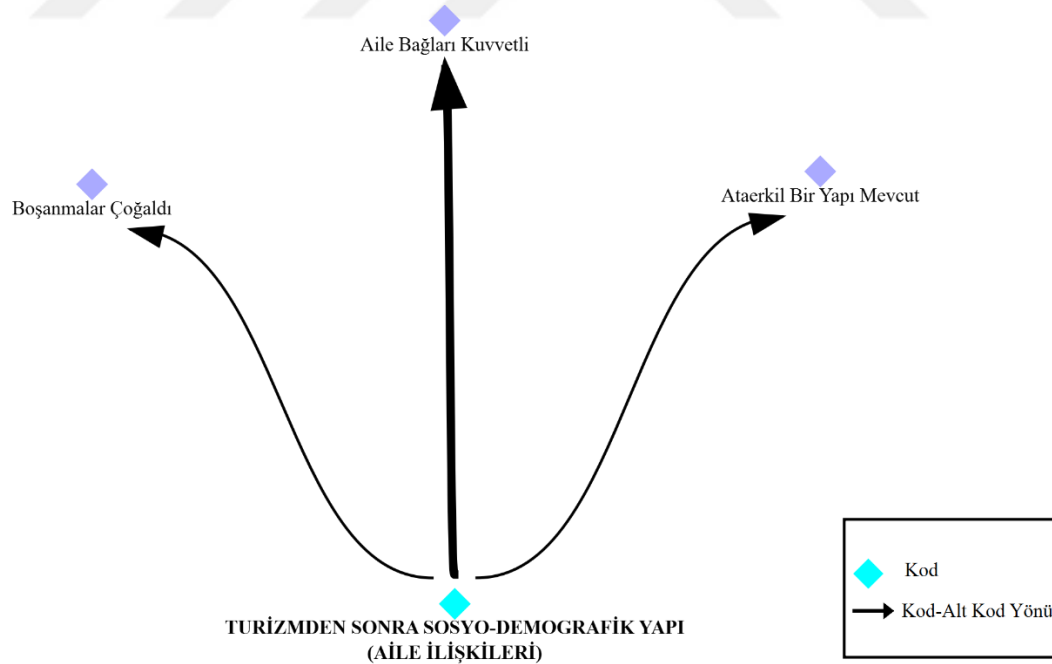
İnsanlar arası etkileşim, iletişim bir yerin mahalle kültürünü oluşturur ama Kalkan’ın insanlara bunu verebileceğini düşünmüyorum. Çünkü insanlar gelip gidiyor ve gelen insanları da buradakiler para olarak görüyor. Gelenler buradaki insanlarla iletişim ya da etkileşim kurmak amacı taşıyorlar. Sadece geliyorlar ve gidiyorlar (YK35, K, 53).

Kalkan’da nüfusun artması, turizmin gelişmesi, ekonomik ilişkiler nedeniyle sosyal bağların zayıfladığı ve bu bağların gelişiminin diğer değişimlerle paralel olmadığı vurgulanabilir. “Turizmin değer sistemlerinde; bireysel davranışlarda, aile ilişkilerinde, kolektif yaşam tarzında, ahlaki davranışta ve yaşam standartlarında değişime neden olduğu bilinmektedir” (Demir, 2020). Turizmin gelişmesi sosyal bağları hem olumlu hem de olumsuz açılardan etkileyebilir. Katılımcıların ifadelerine göre, turizmden sonra yöredeki insan ilişkileri olumsuz yönde değişim göstermiştir. Geçmişte geleneksel ilişkilerin insanlar arasındaki

etkileşimi ve bağları sağlamlaştırdığı; ancak turizmin gelişmesiyle yöre halkının kazanca odaklanarak çıkar besleyen davranışlara yöneldiği dile getirilmiştir. Bu durumun, kısa süreli gelen ziyaretçilerle kurulan iletişimin derinleşememesi ve bağ kurulamaması nedeniyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

4.3.2. Aile ilişkilerindeki değişimler

Katılımcılara, turizmden sonra Kalkan'daki aile ilişkilerinin nasıl etkilendiği sorulmuş ve üç farklı yanıt alınmıştır. Birincisi, yabancı katılımcılar tarafından Kalkan'daki aile bağlarının kuvvetli olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. İkincisi, yerel halktan kişilerin aile ilişkilerinde en çok dile getirdikleri değişim boşanmaların artması olmuştur. Son olarak, bazı katılımcılar Kalkan'daki aile yapısının ataerkil olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yabancı katılımcıların sıklıkla ileri sürdükleri başka bir düşünce ise, Türk ailesinde bağların kuvvetli olduğudur. Türk ailelerinin birbirleriyle dayanışma içinde olduklarını ve her zaman kuvvetli bir iletişim kurduklarını gözlemlemişlerdir.

Şekil 5. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Aile İlişkileri)

Yabancı katılımcılardan YK38, eşinin Türk olduğunu, eşinin ailesiyle kendi kültüründeki insanları kıyasladığında ülkesinde bireysel davranan ve yalnız vakit geçiren kişilerin daha fazla olduğunu dile getirmiştir.

Aile duyguları çok güçlü. Karşılık beklemeden yardımlaşma çok. Özellikle benim kültürümle karşılaştığımda oldukça farklı bir şey. Ben mesela Rotterdam’da doğdum büyüdüm, Rotterdam çok çalışan insanların şehri olarak bilinir. Bu nedenle hiç kimsenin kimseye ayıracak vakti yoktur. Burada herkes birbirini tanıyor. Eşim Mehmet, Hollanda’ya benimle yaşamak için üç aylığına gelmişti. Mehmet’in en çok dikkatini çeken, kafelerde yalnız oturan insanlardı (YK38, K, 54).

Kalkan’a 26 yıldır düzenli olarak gelen yabancı bir katılımcı başından geçen bir anıyı paylaşmak istemiştir. Annesinin vefat haberini burada bir restoranda otururken aldığını ve o an ağlamaya başladığında etrafındaki insanların onu teselli etmeye çalışıp, kendisine sarıldıklarını anlatmıştır. Sadece aile üyeleri arasında yaşanabilecek böyle bir samimiyet ve yakınlığı o an hissettiğini dile getirirken tekrar gözleri dolmuştur.

“İlk aklıma gelen şey, buradaki insanların çok cana yakın olmaları ve hala da öyleler, samimiler. 2013 yılında annemi kaybettiğimde biz Kalkan’daydık. Haberi aldığımızda “X” restorandaydık. Oradaki insanların arasında o acılı anımda ailemle berabermişim gibi hissettim” (YK24, K, 51).

Bazı yabancı katılımcılar tarafından Kalkan’daki aile ilişkilerinin kendi kültürlerinden farklı olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de gençlerin uzun süre ailesiyle yaşadığı, oysa kendi ülkelerindeki gençlerin reşit olduktan sonra ayrı bir düzen kurdukları ifade edilmiştir. “Klasik toplumda çocuk üzerinde ailenin, akrabaların, mahalle ve cemiyetin kontrolü vardır” (Aksoy, 2011). Bu durum geleneksel yaşamın sonuçlarından biri olarak görülebilir.

“Türkler aile odaklı yaşıyorlar, aralarında da çok güzel bir dayanışma var. Mesela biz belirli bir yaşa gelince ya da üniversiteye başlayınca ailemizden ayrılıyor, ama burada insanlar aileleriyle birlikte yaşıyorlar” (YK33)

Yabancı katılımcılar, buradaki aile yaşamının Türkler için çok önemli ve değerli olduğu görüşündedir. Ayrıca, Kalkan'da yabancılara aileden biriymiş gibi davranıldığı ve bundan dolayı kendilerini burada güvenli ve rahat hissettikleri belirtilmiştir.

Belki burayı bu hale getiren en önemli etken buranın yaratmış olduğu özgürlük hissi. Hiç kimse sizi rahatsız etmiyor. Çarşıda yürüdüğünüzde dükkânların önünden geçerken ve benzeri durumlarda kimse sizi taciz etmiyor. Rahatlatıcı (relax) ve sıcak bir atmosferi var. Herkes birbirini tanıyor ve o da buraya ayrı bir özellik kazandırıyor (YK39, K, 53).

Aluş'a göre, "aile bir bütündür ve ailenin her bir üyesi o bütünün vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu bütünlüğün korunması için bireyler arası ilişkilerde iyi bir iletişimin var olması" çok önemli görülür (2015, s.22). Kalkan'da aile içi ilişkilerde görülen samimiyet ve korumacı tavrın, burada yaşayan diğer insanlara da yansıdığı anlaşılmaktadır.

Geçmiş dönemlerde aile yapısında gözlemlenen ataerkil özelliklerin günümüzde tam olarak bitmediği ancak eskisi kadar baskın olmadığı belirtilmiştir. Yabancı katılımcılar, Türk aile yapısının erkek egemen bir yapıda olduğunu dile getirmişlerdir. Kendi kültürleriyle kıyasladıklarında bu şekilde değerlendirdikleri düşünülebilir. Örneğin, 17 yıldır Kalkan'da yaşayan İngiliz vatandaşı YK22, yörede ataerkil bir yapı olduğunu ve ilk geldiği yıllarda gözlemlediği şeyleri şimdi de gördüğünü söylemiştir.

"Buraya ilk geldiğimizde Türk kadınlarını restoran vb. yerlerde hiç göremezdik. Erkek egemen mekânlardı ve aslında hala öyle. Mesela biz süpermarketlerde kasiyer olarak çalışan pek çok kadın tanıyoruz. Mesela bu kadınlar evlendiklerinde çalışma yaşamlarına son verdiler" (YK22, K, 66).

Bölgeye turizmin gelmesiyle birlikte aile ilişkilerinde çözümlerin başladığı ve boşanmaların arttığı, katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Görüşmelerde, erkeklerin kafe, bar ve restoran tarzı işletmelerde çalıştıkları için geç saatlere kadar turist müşterilerle zaman geçirdikleri, onları memnun etmek adına yaptıkları hareketler ve bazen kurulan diyalogların

durumu farklı boyutlara taşıdığı belirtilmiştir. Bu tür sebeplerle evliliklerin sarsıldığı, hatta yıkıldığı dile getirilmiştir.

“Aile ilişkileri de aynı. Sen gece işi yapıyorsun, eşin evde. Ne yapıyor bu adam acaba diye aklına kötü kötü şeyler geliyor. Geçen arkadaş, “çok Rus olmaya başladı burda, ayrılıklar başlar yakında” diyor” (Ka9, E, 45).

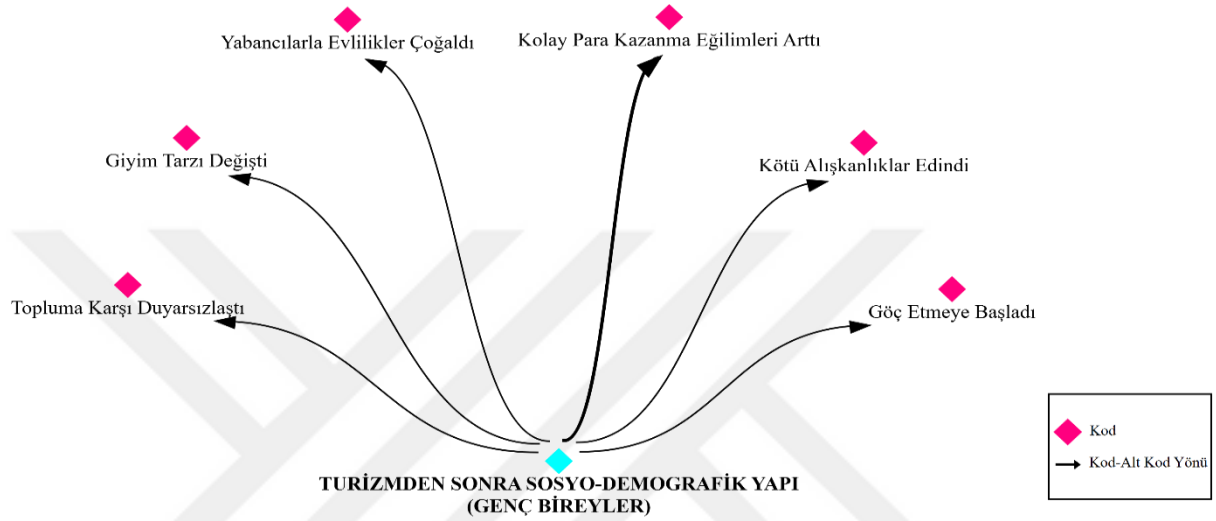
“Aile boşanma şeyleri vardı ama daha fazla oldu. Ben bayan olarak boşanıyordum dedim mi önce vakit “otur yerine kocan sana ne dedi, nedir sorun?” diye çözüm aranırdı şimdi kalktı. Boşanıyordum dediği vakit haklı oldu” (Ka3, E, 62).

Geleneksel aile yaşantısında, hane içindeki bireylerin beklentileri ve birbirlerine yönelik çeşitli baskıları olabileceği gibi, geçmişte aile bağlarının daha çok önemsendiği ve sıkı olduğu ileri sürülmüştür. Aile yapısındaki değişimin, Kalkan’ın sosyo-ekonomik yapısındaki değişimlerle ilgili olduğu söylenebilir. Geçmişte ailelerin daha kalabalık yaşadığı, ortak iş birliği ve dayanışmanın güçlü olduğu belirtilmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren, turizmin etkisiyle aile yapısının değişime uğradığı ifade edilmiştir. Yıldırım’a göre, “modernleşme ile modern aile hem bir ideal hem de bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile küçülür, parçalanır, kadın ve erkek arasındaki geleneksel mahremiyet algıları değişir, bireyler özgür ve tüketim odaklı olarak somutlaşır. Modern aile özgür, müreffeh, bireylerin eşit olduğu mutlu bir aile olarak konumlandırılır” (2018, s.123-124). Turizmin gelişmesiyle başlayan modernleşmenin, Kalkan’daki aile yapısını etkilediği, geniş aile yapısının yerini çekirdek aile tipine bıraktığı gözlenmiştir. Turizmden kaynaklı ekonomik rahatlamanın, bireyleri daha özgür hale getirdiği ve bu nedenle ayrı ev düzenlerinin kurulabildiği vurgulanmıştır.

4.3.3. Gençlerin durumundaki dönüşüm

Kalkan ve civarında yaşayan genç neslin turizmden nasıl etkilendiği ve gençlerin durumunda meydana gelen değişikliklerin neler olduğu sorulduğunda, gençlerin kolay para kazanma eğiliminin arttığı sıklıkla dile getirilmiştir. Aynı zamanda birtakım kötü alışkanlıklar edinildiği, topluma karşı duyarsızlaştıkları, giyim tarzlarının değiştiği, yurt dışına ya da

büyük şehirlere göç etmeye başladıkları ve yabancılarla yapılan evliliklerin arttığı ifade edilmiştir.

Şekil 6. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Genç Bireyler)

Kalkan'da gençlerin ekonomik sorunları olmadığı, bu nedenle zorluk gerektiren işlerde çalışmadıkları ve iş yerlerinin eleman bulma konusunda sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. Başka şehirlerden yaz sezonu çalışmak için getirilen gençlerin konaklayabilecekleri bir personel evi -yüksek kiralar nedeniyle- tutulamadığı anlatılmıştır. Kalkan'da ev sahiplerinin Mayıs ve Ekim ayları arasında kiracının çıkmasını talep ettikleri ve bunun normal bir durum olarak karşılandığı, dolayısıyla dışarıdan çalışmaya gelenlerin işyerlerinde koltuk, şezlong gibi eşyaların üzerinde yattıkları dile getirilmiştir.

“Gençler turizm yoluyla kolay para kazanmanın yollarına odaklanmaya başladılar. Herkes kolay yoldan nasıl köşeyi dönerim, hiç zahmetsiz yoldan nasıl para kazanırım? Herkes o modda” (Ka13, E, 48).

“Ne oldu tabi yeni jenerasyon, yani 90'lı jenerasyon daha çok turizme yöneldi. Daha çok para kazanmak isteğiyle, tarlada, bağda bahçede kimse çalışmak istemedi yani” (Ka19, E, 51).

Kalkan’da turizmden sonra gençlerin durumunda gözlemlenen durumlardan biri de kötü alışkanlıklar edinmiş olmalarıdır. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında alkol, esrar ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanma oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Yerel kültüre uygun olmayan davranışların gün geçtikçe arttığı, eğer önlem alınmazsa gençlerin kötü alışkanlıklara olan eğilimlerinin ileride daha büyük sorunlar yaratacağı ileri sürülmüştür.

“Biz duyuyoruz ot içenler varmış. Bir toplantıdan çağırdılardı orda konuşuldu, gençlerin yüzde 60’tan fazlası ot içiyolarmış. Turizmin getirdiği iyi şeyler de var kötü şeyler de var” (Ka4, E, 81).

Kendi öz kültürünü etkiliyor, içki özellikle. Şimdiki çocuklara bak, erkenden içmeye başlıyorlar. Eskiden böyle bir şey yoktu ki. Bizim kültürümüze çok girmesi iyi değil. Onlar serbest, her şeyi yapıyorlar ya. Bu kesim de görüyo, onlara özeniyorlar biraz. Kendi hayatlarını onlara göre yönlendiriyorlar (Ka9, E, 45).

“Beni üzen şu oluyor mesela, gençlerimiz alkolü çok daha kullanır oldular, çok basit kullanır oldular, sokaklarda şurada burada. Bir alkolle kalsa iyi, farklı yollar da olabildi artık gençlerde. Bunlar hoş şeyler değil. Benim şahsi düşüncem bu” (K16, E, 40).

Gençlerin neden böyle davrandıkları sorulduğunda, görüşülen kişiler tarafından Kalkan’da gençlere cazip gelecek sosyal, kültürel, sanatsal, sportif vb. alanların olmadığı belirtilmiştir. Buradaki gençlerin sosyalleşmek adına genellikle arkadaşlarıyla buluşup alkol, sigara hatta bazı uyuşturucu maddeler kullanabildikleri ve motosikletle hız yarışı yaparak eğlenmeye çalıştıkları ifade edilmiştir.

Bizim gençlerimiz napıyo? Buluşuyorlar lokantada, içiyorlar, başka madde de kullanıyorlar. Yani çoğu genç de pırıl pırıl gençler alkolik oldular. Kaç tane ailenin çocukları o kadar uğraştı aileler, alkolü bırakmadı çocuklar. Bütün gün bi restoran işletiyosan, elinin altında her şey var, sürekli müşteri denk geliyo, “hadi çak bi tane” (...). Eğlence anlayışları alkol almak, hızlı motosiklet kullanmak. Başka

alternatifleri yok ki. Spor yapabilecekleri yerler, kültürel sanatsal faaliyetler olmadığından gençler de zamanı böyle kullanıyorlar (YK23, K, 61).

Gençlerin Kalkan’da katılabilecekleri aktivitelerin oldukça kısıtlı olduğu, turizmle beraber başka kültürlerle etkileşimin arttığı, geleneksel aile yapısından uzaklaşarak bireyselliğin ön plana çıktığı, aile büyüklerinin eskisi kadar dikkate alınmadığı ve etraflarında gördükleri kötü örnekleri hayatlarına dahil ettikleri anlaşılmaktadır. Sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımının yaygın olduğu; restoran, kafe-barlarda çalışan gençlerin bağımlılık yapan her tür maddeye erişimleri kolaylaştığı ve acilen önlem alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı katılımcılara göre, tatile gelen yabancı turistler gibi yaşamaya özenen gençler bu tarz kötü alışkanlıklar edinmektedir. “Gençlerin turistlerle yakın ilişki kurmaları, onların davranışlarını ve hayata bakışlarını etkileyebilmektedir. Bununla birlikte turizm, gençlerin kendi geleneklerinden, değerlerinden uzaklaşmalarına ve turistlerin yaşam tarzına özenmelerine de neden olabilmektedir. Bu durum ise, aile içerisinde birçok soruna yol açabilmektedir” (Akgül, 2020, s.40-41).

Katılımcılar, Kalkanlı gençlerin yabancı kadınlarla evliliklerinin sıkça görüldüğünü belirtmişlerdir. Yabancılarla evlilik olgusunun hem olumlu hem de olumsuz yönleri olabileceğini düşünen katılımcılar, bu birlikteliklerin genellikle çıkar ilişkisi ve menfaat nedeniyle yapıldığını ifade etmişlerdir.

Bütün gençler İngilizlerle evlenmeye başladı. Kalkan’da İngiliz kadınlarla evlenmek çok fazla. İngiliz erkeklerin Türk kadınlarıyla evlenmesi Kalkan’da en fazla yirmi olmuştur şimdiye kadar. Çoğu parasından ötürü evleniyor. Kimisi bi villa aldırıyor, kimisi altına araba aldırıyor, kimisi dükkân açtırıyor, ortak çalıştırıyor, köşeyi dönünce bırakıyo (Ka2, E, 72).

Türk erkeklerinin İngiltere’ye gitmek istemelerinin, orayı kazanç kapısı olarak görmelerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Bazı katılımcılar, Kalkan’daki işletmecilerin genelde Türk erkekleri olmasından dolayı, yabancı eşlerle evlenmenin yabancı müşteri potansiyelini artırdığını dile getirmiştir.

Bi kere kaç tane genç, İngiliz kızlarıyla evlenmişler. Beraber işletme yapıyolar, tabi ki o işletme müşteri kolay çekiyo çünkü eşi İngiliz olduğu için. İngilizceyi de rahat konuşuyolar çünkü İngilizler'in de dil öğrenmekte çok çok kabiliyetleri yok. Ha uğraşması da gerekmiyor çünkü herkes İngilizce biliyo (YK 23, K, 61).

Katılımcıların ifadelerine göre, Türk erkeklerinin kimisi iş yeri açmak ve yabancı müşteri çekebilmek, kimisi İngiltere'ye gitmek, kimisi de mal mülk edinmek amacıyla yabancı kadınlarla evlilik yapmıştır. Bazı ilişkilerde kadınların erkeklerden yaşça büyük olmaları Türk toplumunun değer yargıları, örf ve adetlerine ters gelse de, burada erkeğin ailesi ve sosyal çevresi tarafından yadırganmadığı görülmüştür. Bu tarz birlikteliklerin çok sayıda yaşanmasından ötürü alışılmış olduğu ve yabancı kadınların sahip oldukları imkanlar sayesinde böyle ilişkilere olumsuz bakılmadığı belirtilmiştir.

Gençlerle ilgili katılımcıların dile getirdiği bir başka konu ise, yeni neslin turizmden elde ettikleri geliri sadece bireysel yararlarına olacak şekilde kullanmaları, toplum sorunlarına karşı duyarsız olmaları ve ortak faydayı gözetecek işlere yatırım yapmamalarıdır. Eskiden insanların bugüne nazaran daha zor şartlarda para kazanmalarına rağmen, yaşadıkları yere katkı sağlayacak kamusal girişimlerde bulundukları, günümüzde ise gençlerin kısa yoldan para kazanmanın yollarını aradıkları ileri sürülmüştür. Ekonomik ilişkilerdeki değişimin sosyal ilişkileri de etkilediğine dair katılımcılar, Kalkan özelinde örnekler vermişlerdir. İnsanların geçmişte yaptıkları işler ve yardımlarla takdir gördükleri, şimdi ise kazançlarının miktarına oranla saygı duyuldukları belirtilmiştir.

Önceden ambarda birkaç kış yetecek kadar buğdayı olan “ağa” olarak ifade ediliyordu. Ama şu an bankadan kredi çeken herkes ağa statüsünde fakat karşılığında bir emek yok. Topluma veya toplumun en temel taşı aile bireylerine katma değer sağlayan, geniş kitlelere uzanan bir ticari etkileşim yok. Biraz daha bireysel, bencil yaşam tarzları ve ticaret anlayışları ortaya çıktı. Bu da kamu yararına yapılacak olan harcamaları, kamu yararına yapılacak olan bağışları, faydalı işlerin önüne geçti (K1, E, 40).

Geçmişte, Kalkan’ın ileri gelenlerinin ve halktan insanların çabalarıyla sağlık ocağı, okul, su deposu, belediye hizmet binası gibi kamuya ait yapıların inşasına destek ve kaynak sağlandığı belirtilmiştir.

Gelişen turizm bireysel anlamda gençleri geliştirdi ama toplum, kamu yararına faydası olacak olan faaliyetlerde ise duyarsızlaştırdı. Faydaları toplum yararına değil kendi menfaat ve çıkarları üzerine harcamak daha mantıklı ve karlı geliyor. Coğrafyanın köklü turizm anlayışı, tanınmış olması, bunun yarattığı katma değerden dolayı ciddi bir turizm potansiyeli var ve bu potansiyelden elde edilen geliri kamu yararına harcamaktan ziyade kendi kişisel servetlerini artırmak üzere insanlar harcıyorlar (K1, E, 40).

Bazı katılımcılara göre, turizmden sonra geleneksel ilişkiler zayıfladığından, gençlerin büyüklerine karşı daha saygısız davrandıkları ileri sürülmüştür. Gençlerin aile büyüklerine, toplum içinde kendilerinden yaşça büyük kişilere karşı rahat tavırlarının arttığı belirtilmiştir.

“Gençlerde eskisi gibi saygı yok. Mesela minibüse bindiğinde on tane yirmi tane genç, hiç birisi kalkmıyor. Bir tane ailesinden bunu gören varsa bu kalkıyo o kadar. Turizmin iyi yönleri varsa bu bakımdan da kötü yönleri var” (Ka4, E, 81).

Geleneksel yaşantıdan uzaklaştıkça ve turizmin etkisiyle farklı ülkelerden, kültürlerden insanlarla kültürel etkileşime geçtikçe, sosyal yapıda meydana gelen değişikliklerden biri de insanların giyim tarzlarındaki değişim olmuştur.

Eskiden gençlerde burada, atıyorum, bir dövme yoktu, kulağında küpe yoktu. Biz de artık bu değişkenliğe uyduk, çevremizde görebiliyoruz. Böyle bir değişkenlik yarattı. (...) Şimdi mesela eskiden insanlar şalvarla geziyordu diyeyim mesela yani. Kafasında şapkayla, kasketle geziyordu. Şimdi daha farklı boyutlarda. İşte özellikle gençlerimizde görüyoruz, daha modern daha, yani, kültür yozlaşması oldu diyebiliyorum. Değişik bir şey oldu. Bunu beğenen vardır, beğenmeyen vardır, tartışılabilir bir konu. Böyle bir değişiklik oldu yani (Ka16, E, 40).

Bu değişimler katılımcıların çoğu tarafından olumlu değerlendirilmiş, Kalkan'ın yeniliklere açık ve değişikliklere uyum sağlayan toplum yapısına sahip olduğu ileri sürülmüştür.

Turizmden kaynaklı bir başka sonuç ise genç nüfusun göç etmesidir. Gençlerin Kalkan'dan gittikleri ve köylerde artık genç nüfusun nerdeyse hiç kalmadığı belirtilmiştir. Örneğin, Kalkan'ın Bezirgân Köyü'nde eskiden bir ilkokul olduğu ve köyde ilkokul, ortaokul hatta liseye gidecek yaş grubundan kimse bulunmadığı için uzun süredir o binanın kullanılmadığı anlatılmıştır. Bezirgan'a gittiğinizde köyü dolaşırken hiç genç insan kalmadığı ve orada yaşayanlarla konuşulduğunda gençlerin, olanakları daha çok olan Antalya, Fethiye gibi yakın yerlere taşındıkları anlaşılmaktadır.

“Gençler dışarı kaçmaya başladı. Eskiden hepsi burdaydı şimdi kaçıyo işe girmek için Antalya'ya, oraya buraya gidiyo. İngiltere'ye, Almanya'ya kaçtı. Bi kız arkadaşı buluyon, Kalkan'a istek yapıyo kalkıyon gidiyon İngiltere'ye” (Ka2, E, 72).

“Bütün gençlik burdan kayboldu. Yani kayboldu, insan, köyde genç bulamazsınız burda”(Ka15, E, 55).

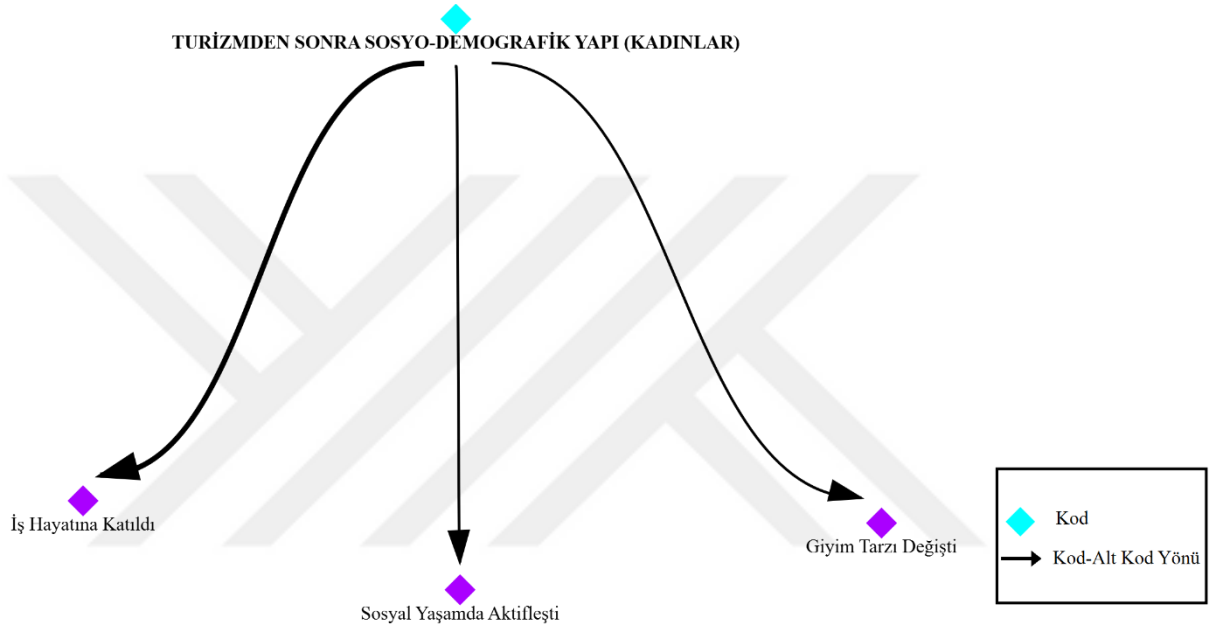
Katılımcılar tarafından, maddi durumu -görece- iyi olan ailelerin, çocuklarını okutmak için eğitim öğretim dönemi boyunca Fethiye'de ev tuttukları veya satın aldıkları, sezonda ise işleri için yeniden Kalkan'a döndükleri anlatılmaktadır. Ayrıca, bazı gençlerin de yabancılarla evlenerek köyden gittikleri belirtilmiştir.

4.3.4. Kadınların konumu

Kalkan'da turizmin gelişme süreciyle birlikte, kadınların konumunda değişimler olduğu gözlemlenmiştir. Geçmişte yalnızca ev içi görevlerle sınırlı olan kadınların, turizm sonrası sosyal yaşamda daha görünür hale geldikleri, iş hayatına katıldıkları ve ev dışına çıkarak ekonomik bağımsızlıklarını sağladıkları dile getirilmiştir.

Kadınların kamusal alanda daha fazla görünür olmalarını, turizmin olumlu etkilerine bağlayan katılımcılar, sosyal yaşamda aktif şekilde yer alan kadınların bu sayede yerel ekonomiye ve toplumsal hayata büyük katkı sağladıklarını ileri sürmüşlerdir.

“Hanımlarımızda çok değişiklik var. Villalara filan temizliğe gidiyor, kazanç kapısı var. (...) Bütün bayanlar, Akbel’in içersinde buralarda, temizliğe gidiyor para kazanıyo. Bu çok güzel bişey” (Ka4, E, 81).

Şekil 7. Turizmden Sonra Sosyo-Demografik Yapı (Kadınlar)

Katılımcılara göre, geçmişte daha çok ev içi roller üstlenen kadınların, evin dışında çalışmaya ve para kazanmaya başlamasıyla bu durum aile içi ilişkilere de yansımaktadır. İş gücüne katılan kadının konumu geleneksel aile dinamiklerini değiştirmiştir. Kadınların eğitim seviyesinin artması, toplumsal statülerinin yükselmesine ve aile içindeki rollerinin değişmesine yol açmıştır. Kadının dışarda çalışması, turizmin olumlu katkılarından biri olarak görülmüştür.

“Turizm yoğunlaşınca çeşitli ofisler açıldı, buralarda çalışanlar çoğunlukla kadınlar. Burda çalışmak için kadınlara bir alan yoktu ki eskiden. Anca devlet memuru, öğretmen filan olursan... Şimdi artık kadınlar da çalışıyor, sadece burda değil yani şehirlerde de öyle” (Ka9, E, 45).

Ayrıca bayanlar, atıyorum ev hanımı evde işini yapıyor. Ama turizm olunca bu insanlar otel işlettiler işte resepsiyona katıldılar, işte eşiyle restoran açtılar, eşi dışarıdaysa o mutfakta veya o, eşi mutfaktaysa o dışarıda. Bunun gibi paylaşım oldu. Bu da turizmin getirisi (Ka15, E, 55).

Yabancı katılımcılardan Kalkan’a ilk geldikleri zamanlarda kadınları evin dışındaki çalışma alanlarında göremediklerini, günümüzde iş hayatında daha fazla yer alan kadınlara bu olanağı geliştiren turizmin sağladığı düşünülmüştür. “Turizmle birlikte yerel sosyal yapılarda çeşitli değişimler ortaya çıkmıştır. Turizm özellikle kadınlar için farklı istihdam şekilleri ve iş imkânları yaratmıştır. Bu durum geleneksel sosyal çevrelerde yaşayan kadınların kendi ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına ve daha eşitlikçi sosyal yapılara sahip toplumların oluşmasını sağlamıştır” (Yıldırım ve Öztürk Deniz, 2018).

“Buraya ilk geldiğimizde Türk kadınlarını restoran vb. yerlerde hiç göremezdik” (YK22, K, 66).

“Şu da bir gerçek ki, bölgede turizmin gelişmesi kadınlara daha çok fırsat sunuyor” (YK29, E, 64).

Kadınların, geçmişe göre günümüzde sosyal hayatta daha aktif, görünür ve özgür oldukları belirtilmiştir. Turizmin sağladığı iş imkanları sayesinde ekonomik özgürlüklerini elde etme fırsatı bulan kadınların, sosyal yaşamlarının canlandığı ve toplum içinde daha aktif yer aldıkları gözlemlenmiştir.

Örneğin para harcamasını öğreniyor, restorana gitmesini öğreniyor, plaja gitmesini öğreniyor. Yani bunlar ne yani, normalde Kalkan turizme açılmasa normal İslamlar gibi Üzümlü gibi Çayköy gibi evde duracak hanımlar veya akşam ne yemeği yaptın, evde yiyecek örneğin. Ama şimdi Kalkan’a baktığın zaman her gün her aile dışarıdadır (Ka18, E, 50).

Kalkan’da turizmin gelişmesiyle birlikte, kadınların giyim tarzında belirgin değişimler gözlemlenmiştir. Turizmin etkisiyle, daha önce geleneksel ve muhafazakâr olan giyim tarzı,

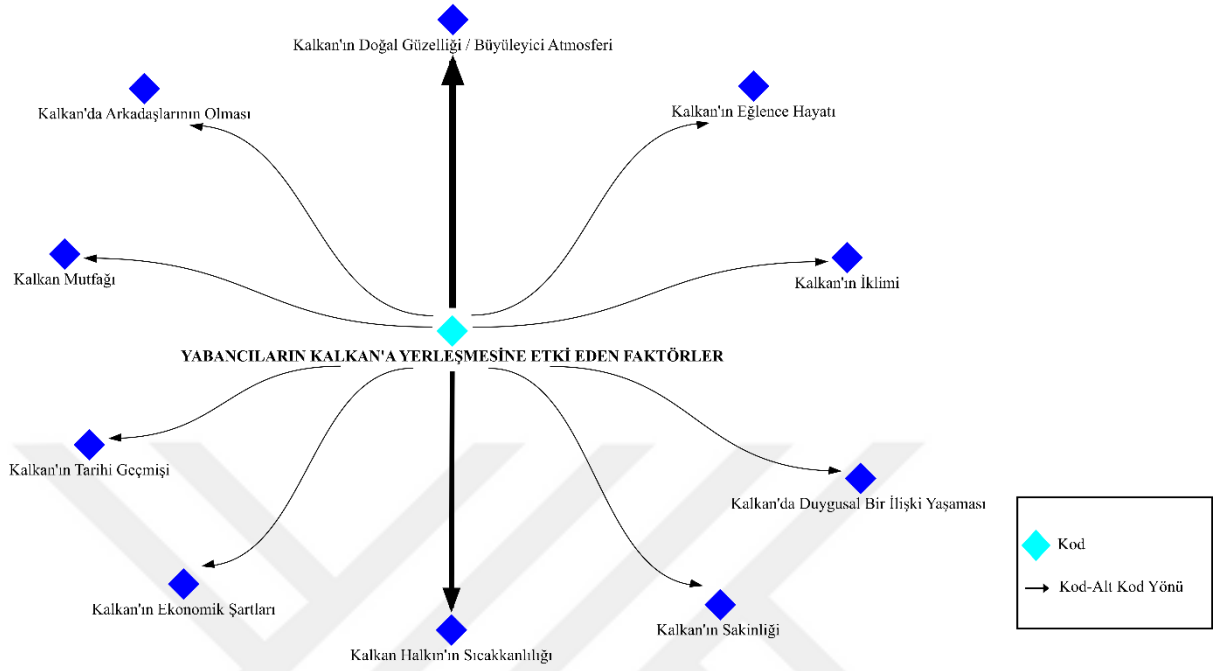
zamanla daha modern ve batılı tarzlara evrilmiştir. “Özellikle yaz aylarında turistlerin yoğun olduğu dönemlerde, kadınlar daha rahat ve açık kıyafetler tercih etmeye başlamışlardır” (Yılmaz, 2023; Demir, 2022).

“Buradaki kültürel durumda değişimler yaşandı. Eskiden sokağa çıkmayan bayanlarımız açığöz oldu, cin gibi oldu. Her şeyi bildi, gördü, öğrendi. Burada aşağı yukarı 40-50 sene evveli herkesin başı örtülüydü” (K4, E, 81).

Kalkan’da turizmin gelişmesinden sonra kadınların hem giyim tarzları hem de sosyal hayata katılma biçimlerinde değişimler olduğu anlaşılmaktadır. Turizmden sonra “kadınlar, daha özgür ve kendilerini ifade edebilecekleri kıyafetleri tercih ederek, toplumsal normlarda da bir dönüşüm yaratmışlardır” (Öztürk, 2020).

4.4. Yabancıların Kalkan’a Yerleşmesine Etki Eden Faktörler

Bu kısımda, Kalkan’a yerleşen yabancılarla yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Yabancı katılımcıların burada yaşamayı tercih etmelerinde etkili olan birçok faktör belirtilmiştir. Bu etkenler arasında, Kalkan’ın doğal güzelliği ve büyüleyici atmosferi ile yerel halkın sıcakkanlılığı, samimi ve misafirperver tavırları öne çıkmaktadır. Katılımcıların ifadeleri on alt başlık altında ele alınmıştır.

Şekil 8. Yabancıların Kalkan'a Yerleşmesine Etki Eden Faktörler

4.4.1. Kalkan'ın doğal güzelliği / büyüleyici atmosferi

Bu bölümdeki verilerin neredeyse tamamı, yabancılarla yapılan derinlemesine görüşmelerin çözümlemelerinden oluşmaktadır. Kalkan nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan yabancı uyruklu vatandaşların çoğu İngiltere'den gelmiştir. Kalkan'ın yaklaşık %30'unun İngiliz vatandaşı olduğu ileri sürülmektedir. “Özellikle İngilizler başta olmak üzere birçok yabancı, Kalkan'da yerleşik olarak yaşamayı tercih etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Kalkan'da yaşayan yabancı nüfus, turizmin gelişmesiyle birlikte artış göstermiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

Yöre dışarıdan gelen katılımcılara, burayı ilk gördüklerinde neler hissettikleri, Kalkan'a nasıl geldikleri ve yerleşme kararı alırken etkili olan sebepler sorulmuştur. Görüşme yapılan 21 yabancı katılımcıdan 15'i, 10 yıldan uzun süredir Kalkan'da yaşamaktadır veya her sene belli aralıklarla gidip gelmektedir. En kısa süreli olarak 5 yıldan beri burada ikamet eden, Belçika'dan gelip yerleşmiş 53 yaşındaki YK 39 vardır. Diğerleri 20 yıl ve üzeri zamandan beri burada yaşadıklarını söylemişlerdir. Yabancı katılımcıların tamamı, Kalkan'a dair ilk

hislerinde burayı büyüleyici bulduklarını belirtmiş, 15’i de “görür görmez buraya âşık olduk” ifadesini kullanmıştır.

Belçikalıyım. 2-3 yıl kadar önce eşimle Hollanda’dan ayrılmaya karar verdik ama nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Bir akşam öyle rastgele, eşim, “Türkiye’de yaşasak mı? Dedi. 5 yıl önce (Fethiye) Ölüdeniz’e taşındık, orada bir ev kiraladık. Tanıdığımız bir otel işletmecisi vardı. Bizi Kaş ve Kalkan’a götürmeyi teklif etti. Kalkan’a 4 yıl önce ilk defa geldik, görür görmez âşık olduk. Daha sonra burada bir ev, villa bakmaya başladık. Belçika’daki evimizi sattık ve orayla tüm bağlarımızı kestik. Kalkan’da ev aldık ve Belçika defterini kapattık (YK39, K, 53).

Yabancıların buraya yerleşme kararı almalarındaki en büyük etken olarak, Kalkan’ı büyüleyici ve etkileyici buldukları anlaşılıyor. “Kalkan’a gelen birçok yabancı, bölgenin güzelliklerine ve atmosferine hayran kalmaktadır. Örneğin, Kalkan’da restoran işletmeciliği yapan Alman Petra Bilgiç, bir Türk’e âşık olarak Kalkan’a yerleştiğini ve buranın Almanya’ya göre çok daha sıcak ve çekici olduğunu belirtmiştir” (Bilgiç, 2023).

“Zaten Kalkan’a tepeden girdiğin anda rüya gibi bir yere geldiğini hissediyorsun. Çok özel, ben buraya gelmeden önce insanlar Kalkan’ın Portofino’ya benzediğini söylemişlerdi ve gerçekten de burada sahil şeridi inanılmaz güzel. Turizmle uğraşanlar bunun farkında değil” (YK25, E, 58).

Kalkan’da devamlı yaşayanlar için bu manzaranın alışıldık olabileceği, ancak dışarıdan ilk kez gelenler için büyüleyici görüldüğü ileri sürülmüştür. Yabancıların buraya yerleşmelerindeki en büyük etkenin Kalkan’ın doğal güzellikleri olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.2. Kalkan halkının sıcakkanlılığı

Yabancıların Kalkan’a yerleşmelerinde etkili olan başka bir sebep de yerel halkın samimi, içten, misafirperver tutumlarıdır. Yöre insanını sıcakkanlı, cana yakın, dostane bulduklarını belirtmişlerdir.

Ama biz hayatımızda Kalkan’da olduğu kadar arkadaş canlısı insanla karşılaşmadık. İnsanlar yapmacık değil, gerçekten öyleler. İnsanlar bizimle ilgili şeyleri hatırlıyorlar, bizi herkes hatırlıyor. Bu duygu çok güzel. Bir sorunun olduğunda sana yardım etmek için ellerinden gelen her şeyi yapabileceklerini hissediyorsun (YK24, K, 51).

İlk izlenimim burada yerel halk İngilizler’in gelmesini istiyor olmalarıydı. Mesela biz Fransa’ya, İtalya’ya gittik ki onların kültürü İngiliz kültürüne yakın, orada insanlar sizinle konuşmuyorlar bile. Burada nereye gitsen seni güler yüzle karşılıyorlar. Bir mekâna girmesen bile sana her zaman nazikler. “Yarın bekleriz, iyi günler” diyorlar. Pek çok yere gittik ama İngilizler’in bu kadar sevildiğı bir yer görmedik. Buranın insanları bizim için en çekici yönüydü (YK28, K, 56).

Yabancı katılımcılar, buradaki insanların yaşam biçimlerine hayran olduklarını, yerel halkın doğal beslenerek hazır gıda kullanmadıkları, hatta kendi ekmeklerini bile evde yaptıkları için takdir ettiklerini belirtmişlerdir.

(...) yaşam biçimine hayranım. Mesela benim eşimin ailesi hala köyde yaşıyor. İnekleri, keçileri var. Tarımla uğraşıyorlar. Zeytin bahçeleri var. Zeytinlerini, zeytinyağlarını kendileri üretiyor. Evde salçaların, reçellerini yapıyorlar. Mesela onlar Migros’tan hiç alışveriş yapmıyorlar. Peynirlerini de kendileri yapıyor tereyağlarını da. Yemekleri çok otantik, çok güzel. Çok basit yaşıyorlar, bu durum benim çok hoşuma gidiyor (YK38, K, 54).

Ziyaretçiler, gittikleri yerlerde kendi kültürlerinden farklı davranışlar gözlemlediklerinde bunu ilginç bulmakta ve ilgi göstermekte, buralardaki yöresel geleneklere ve kültürel yapıya saygı duymakta ve takdir etmektedirler. “Turistlerin geleneksel kültürleri gözlemlemeleri ve takdir etmeleri, yerel halkın kendi kültürlerinden gurur duymalarını ve farklı yerel kültürler arasındaki kimliklere saygı göstermelerini sağlamaktadır” (tursab.gov.tr. Erişim tarihi: 19.11.2024).

4.4.3. Yabancıların Kalkan'a yerleşmesinde etkili olan diğer faktörler

Yabancıların Kalkan'a yerleşmelerinde buranın eğlence olanakları, iklimi, tanıdıklarının ve arkadaşlarının, evlilik yaptıkları kişilerin Kalkan'da olması etkilidir. Ayrıca Kalkan geçmişte sakin bir yer olduğu için, yaşadıkları yerdeki tempodan kaçarak burayı tercih eden katılımcılar da vardır. Gündüz denizde zaman geçirdikten sonra akşamları eğlenmeye gitme imkânı sunan Kalkan'da hem gündüz hem de geceleri iyi vakit geçirdiklerini anlatmışlardır. Bazı katılımcılar yılın büyük kısmını güneşli geçiren Kalkan'ı, ikliminden dolayı çok beğendiklerini dile getirmişlerdir.

Gece hayatını seviyorum. Burada çok güzel kulüpler var. Yapacak pek çok aktivite var. Burası çok güzel bir tatil beldesi. Tüm gün denizde yüzüp akşamları eğlenmeye gidebiliyorsun. Bundan daha güzel ne olabilir ki? Tatil için ideal bir mekânda olması gereken bütün kutucukların tiklenmesi gibi (YK34, K, 39).

“Dışarıdan bakanlar bize burada iklimi güzel olduğu için oturduğumuzu düşünüyorlar. Tamam, doğru, İngiltere'nin kötü havasıyla karşılaştırdığınızda buranın iklimi çok daha güzel” (YK40, E, 62).

Yabancıların Kalkan'da yaşayan arkadaşlarının olması, bir çevre edinmeleri ve/veya duygusal ilişki yaşamaları, buralı insanlarla evlilik yapmaları, yöreye yerleşme kararı almalarında etkili sebeplerdendir. Bazı katılımcılar Türklerle evlilik yaptıktan sonra Kalkan'a tamamen taşınmış, bazıları da yakın arkadaşlarının etkisiyle gelmişlerdir.

“Buraya gelmemdeki en büyük etken (eşim) Ahmet. Kalkan'a tatile gelmiştim ve eşimle tanıştım. Daha önceden buraya üç kere gelmiştim, Ahmetle son gelişimde tanıştık” (YK34, K, 39).

Ben de 5 yıldan beri Kalkan'a gidip geliyorum. İki yıl önce aynı Chantal gibi (X) Hotel'in oradan geçerken kendisiyle tanıştık, sohbet ettik ve ona “eğer burada satılık yer olursa haber verir misin?” demiştim. İngiltere'ye döndüm, evdeyim, kahve içiyordum. Chantal bana telefonda mesaj atarak bir link göndermişti. O linki

açtığımda iki yatak odalı bir dairenin satılık ilanıyla. Telefon numarasını aradım ve fiyatta anlaştık. Satıcıya evi ilandan kaldırmasını istedim. Evin içini bile görmemiştım (YK37, K, 66).

Yabancı katılımcılardan biri, İngiltere’de yoğun iş hayatlarının olduğunu ve artık bir tercih yapma noktasına geldiklerini anlatmıştır. “Daha az para ama daha sakin, stressiz bir yaşam mı; yoksa yoğun ve stresli bankacılığa devam mı?” diye eşiyile kendisine sorduğunu, ilk seçeneği uygulamaya koyarak, birlikte 17 yıl önce Kalkan’a gelip yerleştiklerini paylaşmıştır. Burada geçirdikleri sürede hem Türk hem de İngiliz pek çok arkadaş edindiklerini ve uzun zamandır Kalkan’da yaşamalarının en büyük etkisinin bu insanlar olduğunu belirtmiştir.

Otuz sene bankada çalıştım İngiltere’de, son 10 yıl Londra’da merkez bankasında. Çok stres var, iş olarak uzun gün. Bu yüzden az para, çok zaman dedik ve ben emekli oldum. Parası iyiydi ama boş zaman yoktu. “Neden yapıyoruz?” diye sordum. Daha az para daha çok boş zaman (less money more time). Üç kızımız var, büyükler. Üniversiteyi bitirdi birisi. Burada stres yok, 2007’de hayat daha ucuz. Biz Kalkan’ı çok sevdik ve burada arkadaşlar vardı. İngiltere’deki evi sattık daha iyi bir yaşam için buraya geldik (YK29, E, 64).

Buranın yabancılar tarafından tercih edilmesinin başka bir nedeni de ekonomik boyutudur. Katılımcılar, Kalkan’ın İngiltere’ye veya başka turistik yerlere nazaran daha ucuz olduğunu belirtmişlerdir. Emekli olduktan sonra buraya yerleşme kararı alan yabancılar, maaşlarıyla ilk zamanlarda çok rahat geçinebildiklerini söylemişlerdir.

“Buraya ilk geldiğimizde İngiliz parasıyla evler çok çok ucuzdu. Burada, İspanya’da Fransa’da harcamayacağın paranın çok daha azıyla çok daha iyi bir yer alabilirdin” (YK24, K, 51).

“İnsanlar geldiler, paralarını bankaya koydular ve faiz geliriyle oldukça rahat bir yaşam sürdüler. Dünyanın en güzel yerlerinden birisindeler, Akdeniz’deydiler ve fazla para

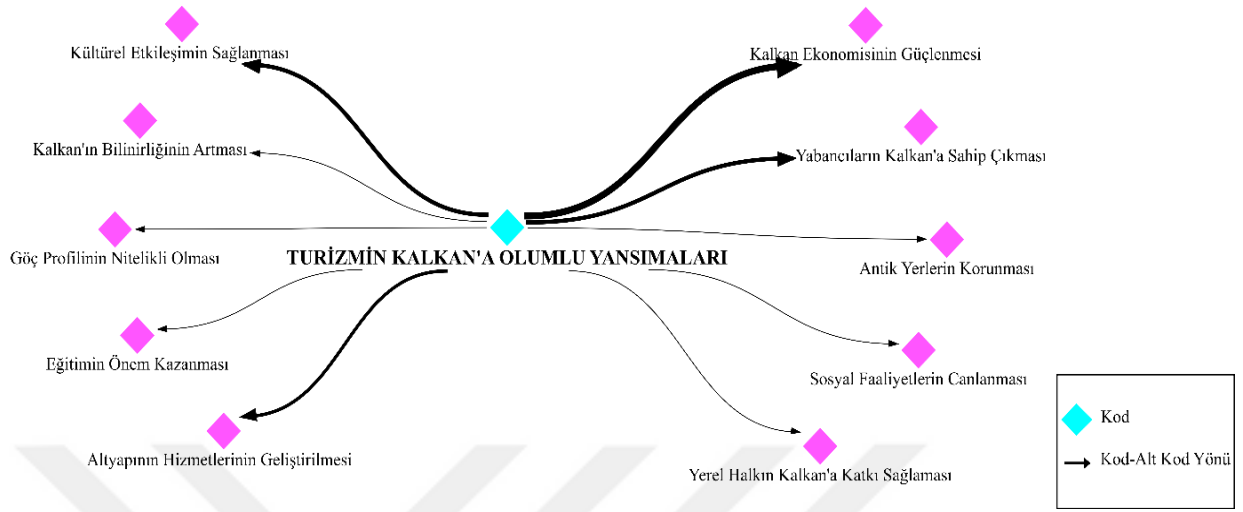
harcamalarına gerek yoktu. Bundan dolayı pek çok İngiliz Türkiye'yi tercih etti ve Kalkan bunlardan bir tanesi” (YK29, E, 64).

İngilizler'in yerleşmek maksadıyla Türkiye'deki turistik yöreleri seçtikleri ve bunlardan birinin de Kalkan olduğu belirtilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkiye'ye yoğun olarak turist gönderen ülkelerden gelen turistlerin geliş amacına ilişkin yaptığı bir araştırmada *“İngilizlerin, Türkiye'yi tercih etmelerindeki temel sebepler düşük maliyet, kaliteli tesisler, ikliminin uygunluğu ve güneşli gün sayısının çokluğu, Türk insanının misafirperverliği ile aile tatiline uygunluğu olarak sıralandı”* (www.turizmuncel.com, 2024).

Özetle, yabancıların Kalkan'ı tercih etmelerine ilişkin çok faktör olmasına rağmen bu tezde başlıcalarına değinilmiştir. *“Yabancıların Kalkan'a yerleşmesinde etkili olan faktörler arasında iklim, doğal güzellikler, yaşam maliyetinin nispeten düşük olması ve yerel halkın misafirperverliği gibi unsurlar da bulunmaktadır. Ayrıca, Kalkan'ın güvenli bir yer olması ve sunduğu sosyal olanaklar da önemli etkenlerdir”* (Yaşar, 2021; Göç İdaresi Başkanlığı, 2024).

4.5. Turizmin Kalkan'a Yansımaları

Bu bölümde turizm sonrası Kalkan'da nelerin değiştiği, turizmin olumlu ve olumsuz sonuçları ele alınmıştır. Öncelikle, katılımcıların görüşleri doğrultusunda, turizmin bölgeye sağladığı olumlu katkılar aktarılmış ve ardından olumsuz yansımaları tartışılmıştır.

Şekil 9. Turizmin Kalkan'a Olumlu Yansımaları

4.5.1. Olumlu etkileri

Bu kısımda, turizmden sonra Kalkan’da olumlu olarak meydana gelen değişimlerden bahsedilmiştir. Katılımcılar, bölgedeki ekonominin güçlendiğini, dışarıdan gelenlerin ve yabancıların buraya önemli katkılar sağladığını, yabancılarla iletişimin kültürel etkileşimi güçlendirdiğini, altyapı hizmetlerinin arttığını, Kalkan’ın daha popüler hale geldiğini, antik yerlere daha özenli davranıldığını, sosyal faaliyetlerin canlandığını, yerel halkın katılımlarının arttığını, buraya göç eden kitlenin nitelikli olduğunu ve eğitimin bölgede eskiye nazaran önem kazandığını ileri sürmüşlerdir. Urry’e göre, “*romantik turist bakışı çevre koruma girişimlerini besler ve destekler*” (1999, s.246). Aynı zamanda, “*Kalkan’da turizmin olumlu yansımaları arasında ekonomik kalkınma, istihdam artışı, altyapı gelişimi ve kültürel etkileşimler bulunmaktadır. Turizm, bölgenin ekonomik yapısını güçlendirerek yerel halkın gelir seviyesini artırmış ve yeni iş olanakları yaratmıştır*” (Kavaklı ve Karakaş, 2022). Görüşülen kişilerin turizmin olumlu etkilerine ilişkin sıklıkla vurguladıkları ekonomik yararlar başta olmak üzere, kültürel etkileşimin topluma katkıları, yabancıların Kalkan’a sahip çıkmaları, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, eğitime daha çok önem verilmesi ve antik yerlerin korunmasına ilişkin özenli davranılması gibi sonuçlar tespit edilmiştir.

4.5.1.1. Kalkan ekonomisinin güçlenmesi

Kalkan'da yaşayan yabancıların ve özellikle İngilizler'in bölge ekonomisini güçlendirdiği belirtilmiştir. Özellikle İngiliz para birimi üzerinden ticaret yapılmasının Kalkan'a maddi anlamda büyük kazançlar sağladığı vurgulanmıştır.

(...) ürün hak ettiği değere ulaşıyor eğer İngiliz para birimiyle ticaret yaparsanız.
(...) alım gücümüz düştüğünden dolayı bu bize pahalı geliyor. İngilizlerle çalışıyor olmamızın bize sağladığı en büyük avantaj hem üreticinin hak ettiği bedelin karşılığını alabilmesi hem de tüketicinin alım gücünün yükselmiş olması (Ka1, E, 40).

Kalkan'da villa kiralama işini ilk olarak yabancıların başlattığı ve kendi ülkelerindeki eş, dost, tanıdıklara villalarını kiraladıkları, böylece ekonomik olarak bölgenin daha da iyileştiği dile getirilmiştir.

(...) kendileri yılda bir defa iki defa tatile geliyorsa bile diğer aylarda eşine, dostuna, arkadaşına burayı kiraya veriyolar yani. Kalkan'ın pazarlamasına da bir katkıları var. Daha önemlisi Kalkan'ın değeri düşerse bu insanların yaptığı yatırımların değeri de düşecek. Bu kaygı olduğu için Kalkan'ı sürekli olarak pazarlıyolar (Ka7, E, 41).

Yerel halkın turizmden sonra refah düzeylerinin arttığı, geçim kaynaklarının büyük ölçüde turizm sektörüyle değiştiği ve yabancı ziyaretçilerin maddi katkılarıyla önemli gelişmeler kaydedildiği gözlemlenmiştir.

Tabii ki herkes turizm diyecek artık, mesela bir Sarıbelen Köy'ün öncesinde seracılık vardı. 4-5 yıl önce geriye döndüğümüzde bugün artık villa sektörüyle iç içe olmuş (...). Şimdi burada seracılık yaparken insanlar yılda bir seradan kazandığı rakam 20.000 TL iken, bugün binanın haftalığını veriyor 30.000 TL'ye. Siz olsanız burada seracılık yapar mısınız? (Ka16, E, 40).

Kalkan’da turizm sayesinde değ erlenen gayrimenkullerin değ erinin artması sonucu emlak piyasasının sürekli canlı kaldığı ve bölge ekonomisinin g  lendiğı belirtilmiştir.

İnsanların arazileri kıymetlendi, devlete ciddi bir turizm anlamında katkısı var burada. Her villadan devlet yüzde yirmilik, yüzde yirmi ikilik fatura kesiyor bina başına gelen her müşteri için, devlet için de ciddi bir katkı yani. “Bacasız fabrika” derdi ya eskiden, Süleyman Demirel mi söylemişti? Onun gibi bir şey yani ciddi bir ekonomik katkısı var, tartışılmaz yani ülke açısından (Ka16, E, 40).

Eskiden klasik köy yaşamının görüldüğü Kalkan’ın, turizm sayesinde hızlı bir büyüme gösterdiği, yabancılara bölgeye yerleşmeleriyle emlak fiyatlarının yükseldiğı ve villa kiralayanlar için bina sayısındaki artışın olumlu bir gelişme olduğı dile getirilmiştir. Urry’e göre “turizm, gelirle birlikte artar; çünkü talebin yüksek bir gelir esnekliğı vardır ve iletişim araçları yoluyla yeni tanıtım biçimlerinin bir sonucu olarak büyür. Örneğın, genellikle dünyanın en çok insan çeken bölgesi olan Akdeniz’e gelen ziyaretçi sayısının 1985’te 100 milyon iken 2025’te 760 milyona y kseleceğı tahmin edilmektedir” (Urry, 1995, s.238).

4.5.1.2. Yabancıların Kalkan’a sahip çıkması

Kalkan’ın doğal güzelliklerinin korunması,  evre temizliğinin önemsenmesi, yerel halkla yardımlaşma ve dayanışma içinde olunması ve çarpık yapılaşmaya karşı önlem alınması konusunda yabancıların gösterdikleri çabalar, katılımcıların ifadeleri doğrultusunda ele alınmış ve yabancıların Kalkan’ın ihtiyaçlarına duyarlı davrandıkları ve yerel halkla dayanışma içinde oldukları gözlemlenmiştir.

İngiltere’de yardımlaşma kültürü bizdekinden daha fazladır belki de. Taksi durağının karşısında marketi olan kişinin çocuğı vefat etti motor kazasında ve burda yaşayan İngilizler bir yardım topladılar. Bu mesela kültürel bir sonuçtur. Kendi aralarında birine yardım etme kültürü buraya yansıyor. Meis’ten Kalkan limanına yüzme yarışları yapılıyor sezon başında. Birinci olana formaliteden bir şey var ama muhtemelen kendi aralarında yardıma muhtaç bir aileyi belirliyorlar. Yüzücüler Kalkan’a yaklaşırken bekleyen insanlar orada oturuyor bir şeyler yiyip içiyorlar, orda

belli bir yardım toplanıyor. Oraya izlemeye gelenler topladıkları paralarla o aileye yardım ediyolar. KAPSA'nın sokak hayvanlarına yaptığı şeyler gibi Türkiye'de maalesef pek örneğini göremediğimiz güzel şeyler bunlar. Burda yaşayan, ikincil konutları olanların katkıları. Hemen organize olabiliyorlar (Ka7, E, 41).

Sokak hayvanlarının tedavi masraflarını karşılamak amacıyla

Kalkan'da kurulan KAPSA (Kalkan Association for the Protection of Street Animals), sokak hayvanlarının refahını artırmak amacıyla faaliyet gösteren bir dernektir. KAPSA, 2008 yılında kurulmuş, gönüllüler tarafından işleyen ve bağışlarla finanse edilen, sokak hayvanlarının sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmelerini sağlamak için çeşitli programlar yürütmektedir (KAPSA, 2024).

Kalkan'da bazı işletmelerin KAPSA'nın kermes gibi destek ve dayanışma etkinliklerine katkı sağlamak adına ücretsiz olarak mekanlarını kullanmalarına izin verdikleri ve ikinci el kıyafetler, el işleri, takı, ev aksesuarları, yiyecek, içecek gibi ürünlerin satılması için kurulan stantlardan toplanan kiralarla sokak hayvanlarının bakım masraflarının karşılandığı ifade edilmiştir.

Her yıl geleneksel olarak artık Kalkan-Sıçan Adası yüzme yarışı yapılıyor. Ve yine burdan elde edilen gelir ile öğrenciler okutuluyor, ihtiyaç sahibi ailelerin ihtiyaçları, örneğin bacağı kopan bir gencimiz vardı trafik kazasında ona mesela protez bir bacak yapıldı. SMA'lı hastalara destekler verildi (Ka1, E, 40).

Kalkan'da her sene Sıçan Adası-Kalkan arası yapılan yüzme yarışlarından elde edilen gelirin bir kısmının AKUT (Arama Kurtarma) Derneği'ne bağış olarak verildiği, bir kısmının okullara, yardıma muhtaç ailelere, öğrencilere ve okullara harcandığı, AKUT Derneği gönüllü üyesi olan YK23'ün son etkinlikte toplanan bağışların 6 Şubat 2023 Depreminde zarar gören illere destek sağlamak amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir.

Yabancılar sosyal anlamda toplum için bir şeyler yapmaya çalışıyorlar mesela. Yüzme etkinliği gibi para topluyorlar, okula bişey yapıyorlar, yapmak istiyorlar. Şimdi

deprem bölgesi için bi proje yapıyolar. Bizi de destekliyolar burda. O iyi bi şey. Ve o İngilizler bi inşaat şirketine veya başka yere mesela çok alışveriş yapıyolar o zaman o şirket de diyor “aa biz de yapalım, biz de katılalım destekleyelim”. Bazı yerlerde güzel bir bağlantı oluyor aralarında ve onların sözü de geçiyor tabi. Bir sürü malzeme aldın, para harcadın diye seni ciddiye alıyolar (YK23, K, 61).

Kalkan’da yaşayan yabancıların düzenlediği ve bu sene de 12 Ekim 2024 yılında yapılan Sıçan Adası Yüzme (Mouse Island Swim) etkinliğinde toplanan bağışların, Kalkan’da ihtiyaç duyulan yerlere aktarıldığı anlatılmıştır. Kalkan’a gelip yerleşen yabancıların, yaşadıkları yerin sorunlarına duyarlı davrandıkları ve pek çok sosyal sorumluluk projesi geliştirerek buradaki yaşamla bütünleştikleri dile getirilmiştir.

Kalkan’daki İngilizler bir fanusta yaşamak için gelmediler. O nedenle burada pek çok vakıf kurdular, sosyal sorumluluk projesi geliştirdiler, çevreye, hayvan haklarına daha duyarlı bir bilinç oluşturmaya çalıştılar. Yerel halkın eğitime erişimi için projeler geliştirdiler. Yani buraya entegre olmak için geldi (YK40, E, 62).

Kalkan’da doğal yapıya zarar veren durumlara karşı en büyük hassasiyeti yine yabancıların gösterdiği, zeytinliklerin kesilerek villa yapılması, tarım alanlarının villa arazisi olarak satılması ve betonlaşma arttıkça yeşil alanların yok edilmesi gibi sorunları yetkili mercilere şikâyet ettikleri belirtilmiştir. Bu duyarlı yaklaşımın, Kalkan’daki doğal ve kültürel özelliklerin korunması için ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Mesela Kalkan’da biz defalarca zeytinliklere inşaat yapılmasını, zeytinliklerin kesilmesini yerel makamlara yıllarca şikâyet ettik. Mesela jandarmaya, zabıtaya gidiyorsunuz ilk tepkileri “tabi ki haklısınız, zeytin ağaçlarını kesmek, zeytinlikleri yok etmek yasal değildir” diyorlar hatta bu insanlara ceza da yazıldı ama bu zeytinlikleri yok eden insanlar yok etmeye devam ettiler, etmekte. Biz şikâyete devam ettik, müteahhitlerin argümanı buradan söktükleri zeytin ağaçlarını başka yere ekecekleri yönündeydi ama hepsi arazide kuruyup gitti (YK31, K, 66).

Kalkan’da inşaat ve çevre kirliliği gibi sorunları şikâyet etmek için genellikle yabancıların yetkili birimlere başvurdukları gözlemlenmiştir. Yabancı katılımcılar, tarım arazilerine villalar yaptıkları ve arazilerin kıymetini bilmedikleri için yerel halkı eleştirmişlerdir. *“Tatil yerlerinde geliştirilen turizm tesislerinin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri yanı sıra, birçok durumda bu tesislerin estetik açıdan da doğal çevre özellikleri ile bütünleşmesi sağlanmamaktadır”* (Issı, 2011, s.124). Kalkan’da gelişigüzel yapılan kaçak inşaatlara, koruma planına ve imar iznine uyulmadığı, doğal dokuyu bozduğu için karşı çıkılmaktadır.

4.5.1.3. Kültürel etkileşimin sağlanması

Katılımcılar, Kalkan’a yerleşen yabancıların Türklerle kültürel etkileşime girdiğini, insanların kaynaşmasına ve birbirilerine karşı hoşgörünün artmasına olanak sağladığını, böylece Kalkan’ın zenginleşip geliştiğini dile getirmişlerdir.

“1990’lı yıllarda Almanlar, İtalyanlar, Fransızlar karavanlarla gelirler ya da kapıdan gelirler acenteyle. İngilizlerle çalışan ilk kişilerden biriyim. İyi ki İngilizler geldi. Yoksa bu kadar gelişemezdik” (Ka11, E, 61).

“Onların gelmesiyle Kalkan’a para girdi. (...) Bir kere ekonomik olarak olumlu diyelim. Ekonomik anlamda çok katkısı oldu, o kaçınılmaz” (Ka6, E, 56).

Kalkan’a yerleşen yabancıların etkisiyle yerel halkın aile ilişkileri ve sosyal yaşam tarzlarında birtakım değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Kültürel etkileşimin artmasıyla, yörenin gelenek ve göreneklerini tanımaya başlayan yabancılar, kendi kültürleriyle kıyasladıklarında gördükleri farklılıkların insanları kaynaştırdığını ve birbirine yaklaştırdığını dile getirmişlerdir. Civelek tarafından, “turizmin, kırsal bölgelerin kentleşmesini hızlandığı ileri sürülmüştür” (2010, s.346). Yabancıların Kalkan’a yerleşmesinden sonra, ilk başlarda küçük bir balıkçı köyü olan yörede değişiklikler olmuş, yerel halkla yabancılar arasındaki etkileşimin olumlu yansımalarıyla turizmin gelişmesi sağlanmış ve köy özelliklerinin yanı sıra kentleşmenin etkileri de görülmüştür. Turizmden sonra yerel halkın ekonomik refah düzeyinin ve yaşam kalitesinin arttığı vurgulanmıştır.

4.5.1.4. Altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi

Katılımcılar, altyapı hizmetlerinin turizmden sonra daha çok önemsendiğini, çünkü turizmin bir yerde gelişebilmesi için en önemli koşullardan birinin altyapı olduğunu belirtmişlerdir. 1990'lı yıllarda eski belediye başkanı Şeref Karabağ tarafından köye suyun getirildiği, o zamana kadar köyde şebeke suyu olmadığı anlatılmıştır.

Şeref abi Saklıkent'ten 45 km öteden suyu getirdi. Aşağıda pınar vardı, onu basıyolardı o da yeterli değildi. Hamallar vardı mesela, askılar olurdu, tenekelerle su dağıtırlardı evlere. Şeref Bey, '98-'99'lu yıllarda suyu getirdi. Çok zor coğrafya burası. Ova'da, Kınık'ta bir liraya yaptığını burda on liraya yapamazsın, her yer taş. Antalya ilinde bile arıtma yoktu, burda vardı. '90'lı yılların sonunda arıtma yapıldı. Türkiye'de otuz tane arıtma varken bir tanesi Kalkan'daydı. Şeref abi yaptırdı bunları. Saklıkent'ten su gelmesi turizmi çok değiştirdi, birden fırlattı yani. Suyun olmadığı yerde ne olur ki? Taşıma suyla değirmen mi döner? Turizmin gelişmesinde Saklıkent suyunun çok önemi vardır. Hem Kaş hem burası. Kaş'ı da Şeref abi halletmiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur o. İngiltere'de doktorasını yapmış. Burası için lüks bir belediye başkanıydı onu söylüyim size. Bizim için bir şansı o (Ka6, E, 56).

Kalkan'da altyapı konusunda halen bazı sorunlar yaşanmasına rağmen, turizmin artmasıyla beraber altyapının önemli ölçüde iyileştirildiği ve kentleşmenin gerektirdiği unsurların fark edildiği; geçmişte Kalkan'dan Fethiye'ye gidişin 3-4 saat sürdüğü ve Kaş ile Kalkan arasında asfalt yol olmadığı için bozuk toprak yoldan gidildiği anlatılmıştır. Günümüzde, Kalkan-Fethiye arasının bir saate düştüğü ve yol genişletme çalışmalarının devam ettiği görülür.

“Şimdi daha kolay, o zaman Fethiye'ye 4 saatte gidiyordun, şimdi bir saat 15 dakikada gidiyorsun. Köy yolu gibiydi. Şimdi hem yollar genişledi hem ulaşım daha kolay bir hal aldı. Ulaşımın daha kolay bir hal almasıyla da artış olmaya başladı” (Ka19, E, 51).

D-400 Karayolunun 1950'de inşa edilmeye başlanıp 2012'de şu anki halini alması ve halen genişletme çalışmalarının sürmesiyle ulaşımın kolaylaştığı, Fethiye-Göcek tünelinin aşırı

virajlı ve tehlikeli olan yola alternatif bir geçit olarak hizmet verdiği, tüm bu gelişmelerin ziyaretçiler için yolculuğu keyifli hale getirdiği anlatılmıştır. Yaz aylarındaki turist yoğunluğundan kaynaklı trafik ve ulaşım ilişkili sorunların kolaylaşması için Finike-Kalkan bölgesinde planlanan duble yol çalışmasının yasal onayı 23 Ocak 2025 tarihinde çıkmıştır. *“Antalya’nın batı ilçeleri Finike’den başlayıp, Demre-Kaş-Kalkan arasında toplam 74 kilometrelik 60 metre genişliğinde, gidiş- geliş 4 şeritli, 11 köprü ve viyadük, 6 tünel ile 12 alt ve üst geçitten oluşan bölünmüş yol projesine “Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) olumlu” kararı verildi”* (DHA, 2025). Birçok antik kenti tahrip etme riski taşıdığı ileri sürülerek Kaş Çevre ve Kültür Derneği ve halk tarafından bu yolun yapımına karşı çıkılmaktadır. *“Projeye karşı mücadele veren Kaş Çevre ve Kültür Derneği bu kez sesini duyurmak için change.org platformu üzerinden imza kampanyası başlattı. Kamuoyunda tartışmalara neden olan projenin 3 bin yıllık Likya Yolu ve antik kentlerin yok olmasına neden olacağı ön görülüyor”* (24Saat, 2025). Turizmin gelişimi altyapı sorunlarının giderilmesi ile paralel bir seyir izlemelidir ancak, çevreyi yıpratacak ve doğal dokusunu bozmayacak şekilde planlanmalıdır. Kalkan’daki turistik faaliyetlerin sürmesi de tarihi ve kültürel değerlerin korunmasıyla ilgilidir.

4.5.1.5. Kalkan’ın bilinirliğinin artması

Kalkan’da 1980’lerden sonra turizmin gelişmesiyle birlikte, köy yaşamının büyük ölçüde sona erdiği, yörenin doğal ve tarihi güzelliklerinin keşfedilmesiyle yabancıların ilgi odağı haline geldiği, özellikle 2000’li yıllardan sonra turizmin hızlı gelişimine tanıklık edilmiştir. Kalkan’ın günümüzde popüler tatil yörelerinden biri olarak, hem yurt içinde hem de yurtdışında bilinirliği artmıştır. Yabancı turistlerin burayı “büyüleyici, inanılmaz” gibi ifadelerle tarif ettiği belirtilmiştir. Kalkan’daki nüfusun ortalama yüzde 30’unu oluşturan İngilizler’in, yurtdışında yörenin reklamını yaptıkları dile getirilmiştir. Kalkan’ın popüler bir turizm merkezi haline geldiği, yabancıların bu tanıtıma olan katkılarından bahsedilmiştir.

(...) dünyada bir marka olmuş bir kent haline geldi, şehir haline geldi Kalkan’ımız. Özellikle İngilizler tarafından çok böyle beğenilen, tutulan bir bölge haline geldi. Hani biz deriz ya Türklerde işte Paris bizim gözümüzde Fransa, Paris. Onların

gözünde de oradaki medyada da, konuşmalarımızda sohbetlerimizde, samimi olduğumuz İngilizlerle konuşmalarımızda bunları kendi ağzından duyabiliriz. Bizim için Kalkan diyor, Paris, tabirini kullanıyorlar yani. (...) Kalkan bir marka oldu. Buradan geri dönüş yok. Bazısı için şu dakika beğenilmeyen bir şey de olabilir. Kimisine göre diyor ki, ya zeytinlikken daha güzeldi diyenler de var mesela. Ama böyle bir metropol, böyle bir dünya markası bir şehir olması da güzel bir şey (K16, E, 40).

Katılımcılar içinde Kalkan'ın eski sakin ve huzurlu halini tercih edenler daha fazla olmasına rağmen, Ka16, E, 40'a göre Kalkan, günümüzde dünya markası haline gelmiştir. Emlak sektöründe çalışan katılımcının ifadesine bakıldığında, emlak fiyatlarının artması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmekte ve gayrimenkulleri kıymetlenen yerel halkın refah düzeyinin yükseldiği ileri sürülmektedir. Katılımcının dile getirdiği hususlar, Kalkan'daki değişimin farklı perspektiflerden nasıl karşılandığı ve emlak piyasasındaki büyümenin yerel ekonomi üzerindeki etkisini özetlemesi açısından önem görülmüştür.

4.5.1.6. Antik yerlerin korunması

Kalkan'a yakın pek çok antik kentten biri olan ve Likya Uygarlığının başkenti olarak bilinen Patara, 1990 yılında "Özel Çevre Koruma Bölgesi" ilan edilmiştir. Bu bölge, arkeolojik ve doğal sit alanı olarak tanımlanmış olup, nesli tükenme tehlikesi altındaki caretta caretta deniz kaplumbağalarının önemli yuvalama ve yumurtlama alanlarından biridir. Kalkan'dan önce turizmin burada başladığı ancak sit alanı ilan edildiği için fazla yapılanmanın olmayışı nedeniyle turizmin Kalkan'a kaydığı dile getirilmiştir.

Biz turizme başladığımızda buranın ilk turistik yeri Patara'ydı. Esas turizm Patara'da başladı. Orda hiç kimse çivi çakamadı, o yüzden bu yana doğru kaydı. Orası öyle kaldı, bozulmadı, buraya kaydı. Havva Hanım (Patara antik kazı alanının sorumlusu Sayın Havva İskân Hoca) orayı dizayn eden o. Çok emek verdiler Fahri Hocayla, 1990'dan beri ordalar. Onlar biraz kontrol altına aldılar orayı. Orda çok fazla turizm sirkülasyonu yoktur. İşte yok olmasının nedeni de o, yani bir şey yapılmaması, binalar yapılıp inşa edilmemesi (Ka6, E, 56) .

Havva İşkan İşık ve Fahri İşık hocaların yıllardır Patara'daki kazı çalışmalarını yürüterek, bölgenin sit alanı ilan edilmesini sağladıkları ve oradaki yapılaşmanın önüne geçtikleri anlatılmıştır. Ancak yerli halkın topraklarını satamadıkları için bu durumdan memnun olmadıkları bir katılımcı tarafından belirtilmiştir. Patara halkına Side örneğini vererek yörenin korunması gerekliliğine dair bilincin önemini anlatmaya çalıştığını dile getiren katılımcı, benzer durumun Kalkan'da yaşandığını söylemiştir. Kalkan'a turizm gelmeden önce insanların arsalarını ucuza sattıklarını ancak zamanla çok değerlenen bu yerleri ellerinden çıkardıkları için pişmanlık duyduklarını dile getirmiştir. Hatta, yerel halkın satmış oldukları yerlere yapılan işletmelerde garsonluk, komilik yaptıklarını anlatmıştır.

Ordaki yerleşik halk yrkt ve dolayısıyla pek parayla ilgili ilişkisi olmadığı için o dönem verdikleri para çok iyi bir para gibi görünüyordu ama aldığı parayla çocuğunu evlendiriyor ya da bir araba alıyor ve o dönem mesela korunmaya karşı bir tepki vardı. "Gavurun taşı yüzünden bişey yapamıyoruz". Ve ben onlara şunu anlatmaya çalıştım, ben Side'de bulundum 80'li yıllarda ora da Patara gibi küçük bir yerdi. Ama oranın yerlisi şu anda yerini sattı etti ve tabi birkaç yerli, düzenini tutturanlar da var ama çoğu yerini sattığı için kendi ülkesinde bahçe temizleyen (...). O rneği verdiğimizde anlamıyolardı, sonra Kalkan o duruma geldi. Kalkan'ın hemen yanı başında aynı şey gelişmeye başladı. "Burası benim yerimdi" filan diyo ama bakıyosun şu an sefil durumda (Ka8, E, 64).

Yerli halk, korunma tedbirlerine tepki göstererek arsalarına villa tarzı turistik kiralama amaçlı evler inşa etmek isteseler de tarihi yerlerin korunması için alınan önlemler, turizmin olumlu etkilerinden biri olarak görülmüştür. Turistlerin ilgisini çeken antik kentlerin bakımı ve korunması ile ilgili çalışmaların, turizmin gelişmesiyle daha da önemli hale geldiği belirtilmiştir. *"Bir şehri veya bölgeyi turizm için pazarlamak, her şeyden önce ziyaretçiler tarafından satın alınacak çeşitli hizmetler ve cazibe merkezleri yaratmaya ve orayı sürdürülebilir hale getirmeye bağlıdır"* (Ersun, 2009, s.96). Antik kentlere ilgi duyan turistlerin gelmeleri için, tarihi ve doğal zenginliklerin korunması ve buraların ön plana çıkarılması, turizmin sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir.

İyi gelişmeler oldu. Kalkan civarındaki Patara, Letoon gibi sarı levhalı -antik- yerler harabelerdi. Patara harabeleri, bilmem ne harabeleri... Son yıllarda özellikle son 15-20 senede birçoğunda, öncelikle Patara'dan başladılar daha sonra Letoon olsun, Saklıkent yolu üzerine çıktığımızda bir kale vardır orda olsun, oldukça çalışmalar yapıldı (K11, E, 61).

Turizm sayesinde tarihi ve kültürel mirasın korunması için antik yerlere sağlanan kaynakların ve desteklerin önemsendiği, turistlerin tarihi yerleri ziyaret etmek, atalarının yaşadıkları mekanları merak ederek bölgeye geldikleri, böylece yerel halk ile yetkili birimlerde ortak mirasın korunmasına ilişkin farkındalığın arttığı vurgulanmıştır.

Türkiye'de turizm, bir yerin gelişmesi için önemli. Burada turizm olmasaydı belki eski Rum evlerinin olduğu Köy içi korunmayacaktı. Yine Patara'daki deniz feneri, turizm bölgesi olduğu için restore ediliyor. Burada da söylemeye çalıştığım gibi turizmin getirdiği pek çok olumlu şey var. Çünkü turistler göze hoş gelen şeyleri seviyor. Turistler, korunmuş ve bakılmış mekânları seviyor. İyi servis, güzel yemek istiyorlar. Burada turizmin gelişmesinin Kalkan'a önemli katkıları olduğunu söyleyebilirim (YK32, K, 59).

Kalkan hakkında yazdığı makalesinde Karabağ, *“yerleşimdeki geleneksel dokunun özgün mimari ve kentsel niteliklerini, onları şekillendiren tarihsel, coğrafi ve sosyal etkenler ışığında incelemektedir”* (2018, s.201). *“Kalkan köyünün 1982 yılında kentsel sit alanı ilan edildiği ve içindeki anıtsal yapılar ve bazı geleneksel konutlarla korunması gerektiği kararı çıkmıştır”* (Karabağ, 2018, s.210). Günümüzde, eski yerleşim yerinde (köy içi) ikamet eden çok az sayıda insan kaldığı ve evlerin genelde restorana, butik otele veya pansiyona dönüştüğü gözlenirken, katılımcılar Kalkan'ın doğal dokusuna uygun yerlerin korunması ve inşaatların da bu yapıya uygun olarak yapılması gerektiğini sıklıkla ifade etmişlerdir. Hem tarihi dokunun korunması hem de yeniliklerin bu yapıya uygun şekilde yapılması, bölgedeki turizmin sürdürülebilirliği açısından önemli görülmüştür.

4.5.1.7. Sosyal faaliyetlerin canlanması

Turizm sezonunda oldukça hareketli, kalabalık ve renkli olan Kalkan'ın, kışın tersine durağan, sakin ve sessiz olduğu; yazın birçok ziyaretçinin gelmesiyle kalabalıklaşan yerde kışın kimselerin kalmadığı, çoğu restoran, cafe ve dükkânın kapalı olduğu belirtilmiştir. Kış döneminde sosyal yaşamın hareketlenmesi için burada yaşayan insanların çeşitli aktiviteler planladıkları ifade edilmiştir.

“Hafta sonu yürüyüşleri, kış aylarında özellikle doğa yürüyüşleri, trekkingler filan organize ediyoruz. Emekli hayatı ve sosyal faaliyetlerini burda gerçekleştirmek isteyen İngilizler çoğunluğu oluşturunca etkinlikler, ister istemez kamunun dikkatini çekiyor ve başka vatandaşların da katılımını sağlıyor” (Ka1, E, 40).

Kalkan'da Eylül-Ekim aylarından itibaren Nisan sonuna kadar Likya yolunun etaplarında doğa yürüyüşleri yapıldığı, kışa denk gelen cadılar bayramı, Noel kutlaması gibi çeşitli partilerin düzenlendiği, insanların kendi aralarında buluşup evlerde film izleme etkinliklerine katıldıkları, pilates, yoga ve dans kurslarının açıldığı gözlenmiştir. Harvey'in bahsettiği gibi, kış aylarında bu yörelerin hayalet yerleşim yerleri gibi betimlenmesi, restoranlar, oteller, pansiyonlar, iş yerlerinin kapalı olması Kalkan için de geçerlidir ve bu benzetmedeki gibi turizm sezonunun başlamasıyla yöre, kış uykusundan uyanmaktadır (Harvey, 1991). Kış aylarında sosyal hayatı canlı tutmak için yapılan bu faaliyetlerin çoğunlukla dışarıdan gelip Kalkan'a yerleşen kişiler tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

4.5.1.8. Yerel halkın Kalkan'a katkı sağlaması

Yerel halkın yöreye katkılarından bahseden Kalkan Bezirgânı katılımcı, birçok kamu binasının geçmişte tamamen halkın kendi imkanlarıyla inşa edildiğini belirtmiştir. Sağlık ocağı, ilkokul, ortaokul, lise ve belediye binasının yerel halk tarafından yapıldığını dile getirmiştir.

Kalkan ve Bezirgân halkı, ikisi zaten aynı insanlar, ulaşım zor olduğu için ihtiyaç olan kamu kurum ve kuruluşlarının neredeyse tamamının ya arsasını ya binasını kendi imkanlarıyla yapmıştır. Altyapısını halkın oluşturmuş olduğu yapıların

üzerine belki küçük dokunuşları devlet yapmıştır. Ancak dediğim gibi parayı her zaman Kalkan halkı vermiştir. O yatırımlar yani sağlık ocağından, ilkokulundan, ortaokulundan, lisesinden, su depolarından, limanına kadar, belediye binasından belediyenin kuruluşuna kadar birçok kamusal yapı halkın birlik ve beraberliği ile ortaya çıkmıştır ve yok denebilecek kadar az imkânlarla bu gerçekleştirilmiş (Ka1, E, 40).

Elli senedir burada yaşayan bir katılımcı, Kalkan merkezde yer alan lise binasının hayırseverler tarafından kurulduğunu, ilk zamanlar yatılı olan okulun en ince ayrıntısına kadar düşünülüp inşa edildiğini anlatmıştır.

Taksicilerin tam karşısında bir okul var. O okul 1934'te başlatılmış 1937'de bitirilmiş. Tamamen özel, Mustafa Kocakaya'nın kendi imkânları ile ve köylülerin yardımlarıyla yapılmış bir okul, devletin beş kuruş katkısı yok. Ve sonra da düşünebiliyor musunuz devletin beş kuruş katkısı yok ve yatılı ilkokul tesisatı yapılıyor. (...) Nasıl becerdiler yani okul yapılırken zaten onları düşünmüşler, içerde fırın yapmışlar. Çeşmeler yapmışlar binanın içine, büyük bir sarnıç yapmışlar. Suları, yağmur sularını toplayıp çocukların temizliği için... Altta yatakhaneler yapmışlar. Hayret edilecek bir şey (Ka5, E, 78).

Geçmişte nüfuzlu kimselerin Kalkan'daki pek çok kamu binasının yapımında maddi manevi destek sunduğu, bu kişilerin Kalkan'daki okul ve devlet kuruluşlarından bazılarını yaptırdığı, toplum ihtiyaçlarına daha duyarlı davrandıkları anlaşılmaktadır. Günümüzde yerel halktan kişilerin veya dışarıdan gelen yatırımcıların sadece kendi kârlarını gözettiği, kamu yararına bir girişimde bulunmadıkları ve turizm sonrası para kazanma hırsının arttığı ifade edilmiştir. Greenwood'un (1976) Fuenterrabia kasabasında turizmle yaşanan değişimlerden bahsettiği gibi, Kalkan'da da benzer bir sürecin yaşandığı, geçim kaynaklarının turizme dayalı değişimi ve sektörel geçişlerin yerel halkın yaşam biçimlerini değiştirdiği, katılımcıların ifadelerinden çıkarılabilir. Turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkileri konusunda Greenwood'un Fuenterrabia kasabası örneği ile Kalkan'daki durumun benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu noktada, turizm yörelerinde yaşananların salt o yöreye özgü olmadığı anlaşılmaktadır.

4.5.1.9. Göç profilinin nitelikli olması

Kalkan’a özellikle son 20-25 yıldır yabancıların gelip yerleştikleri, burada turizmin gelişmesi ve kentleşmenin başlamasında bu göçün etkili olduğu belirtilmiştir. Dışarıdan gelen kişilerin belli bir bilgi birikimi ve deneyime sahip oldukları, Kalkan’a nazaran daha büyük ve gelişmiş yerlerden buraya geldikleri anlatılmıştır. Bu kişiler, katılımcılar tarafından “nitelikli” olarak ifade edilmiştir. Önce turist olarak gelen bu ziyaretçiler, sonra buraya yerleşme kararı almışlardır. Sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri yüksek olduğu için katılımcılar tarafından “nitelikli” diye betimlenen yabancıların, Kalkan’a çok olumlu katkıları olduğundan bahsedilmiştir.

(...) buraya gelen İngilizler kendi coğrafyalarına göre durumu iyi olan kimseler. Bu da Kalkan’daki iki milletin birbirleriyle anlaşmasına olanak sağlıyor. Buraya “holigan” diyebilecek olduğumuz futbol fanatığı, aşırı alkol tüketip olay çıkaran bir portföy çok fazla gelmiyor. Bunu Türkiye’nin, dünyanın çeşitli yerlerinde görebilirsiniz İngiliz holiganların sürekli gittikleri ve olay çıkardığı turistik destinasyonlar var ama Kalkan öyle bir yer değil (Ka1, E, 40).

Yabancıların yerel ekonomiyi canlandırdığı, yerel halkla aralarında kültürel etkileşimin olduğu ve böylece kültürel çeşitliliğin arttığı, Kalkan’ın uluslararası alanda tanınmasına ve turizmin gelişmesine katkıda bulundukları anlaşılmaktadır. Buraya gelen turistlerin insanlara ve topluma kolayca adapte olabildikleri, yerel halkı ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan zenginleştirdikleri gözlemlenmiştir. Kalkan’a yerleşen yabancıların benzer sosyo-ekonomik özelliklere ve İngiltere’nin diğer bölgelerine kıyasla daha iyi olanaklara sahip oldukları da vurgulanmıştır.

Göçle en çok gelip yerleşenler İngilizler. Uzun yıllar ben Fethiye’de, Marmaris’te çalıştım. Fethiye’ye, Marmaris’e gelen İngilizlerle Kalkan’a gelen İngilizler arasında, İngiltere içinde bile kendi kültürleri arasında çok büyük fark var. Şunu iddia edebilirim ki, istatistiki olarak kanıtlayabilirsiniz de İngiltere’de bile bu kadar elit İngiliz’i bir arada bulabileceğiniz bir köy bile bulamazsınız (Ka7, E, 41).

Türk ve yabancı ziyaretçilerin Kalkan'a yerleşmeleri sonucunda bölge ekonomisinin iyileştiği hem kültürel hem ekonomik olarak olumlu katkılar sağladıkları vurgulanmıştır. Conti ve Parelli'ye göre, tarihsel olarak marjinal durumda kalmış ve tarıma dayalı geleneksel toplumlardan oluşan Akdeniz Havzasının sahil kesimleri, daha zengin olan Batı ve Kuzey Avrupalıların "yüzme havuzu" haline gelmiştir (2006, s.4). Kalkan, turizmden önce çok daha ucuz bir yerleşim yeri olarak tanıtılmış ve buraya gelen emekli yabancı uyruklu vatandaşların maaşlarıyla rahatlıkla yaşayabildikleri, villa alabildikleri, konforlu bir hayat sürdükleri belirtilmiştir.

4.5.1.10. Eğitimin önem kazanması

Turizmin gelişmesiyle halkın kazancının artmış, refah düzeyinin yükselmiş ve yaşam standartlarının çok daha iyi hale gelmiş olduğu belirtilmiştir. Ekonomik olarak rahatlayan insanların, yabancılarla olan etkileşimleri arttıkça Kalkan'da eğitimin şimdiye kadar çok ihmal edildiği düşünülmüştür. Eğitim ve kültürden önce buraya para girdiğini belirten katılımcılar, yüksek meblağların etkisiyle bazı insanların hatalar yaptığını, hızlı zenginleşmeden kaynaklı sorunlar yaşandığını dile getirmişlerdir. Günümüzde ise Kalkan'daki ailelerin eğitime daha fazla önem verdiği, eğitimin önemini zamanla anladıkları ve paranın tek başına yeterli olmadığını fark ettikleri aktarılmıştır.

Şöyleydi, adamın yeri varsa satıyo, çocuğunu okula yollamıyodu o zamanlar. İşte benim param var falan çocuk okula gitmese de olur, ne gereği var falan filan. Tabi bi süre sonra o para bitiyö, boşluğa düşüyö, çocuğu gidiyö bi restoranda garsonluk, bulaşıkçılık yapıyö. Şimdiki nesil artık '90lardan sonra değişti. Şöyle değişti, baktılar ki eğitimsiz hiçbir şeyin olmayacağını anladılar. Herkes burda ne olursa olsun varını yoğunu koyar çocuğunu mutlaka okutur, üniversite bitirtir (Ka6, E, 56).

Kalkan'da yaşayan insanların çocuklarına iyi eğitim aldırabilmek amacıyla Fethiye, Antalya gibi daha fazla okul seçeneğine sahip yerlere gittikleri belirtilmiştir. Maddi durumu biraz daha iyi olan ailelerin eğitim-öğretim süresince Kalkan dışına çıktıkları ve geçici süreyle oralarda yaşadıkları, bu yerlerdeki eğitim olanaklarının yanı sıra sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin de daha tatmin edici olduğu dile getirilmiştir. Turizm sayesinde

ekonomik olarak zenginleşen ailelerin, çocuklarının eğitimine daha rahat bütçe ayırabildikleri vurgulanmıştır.

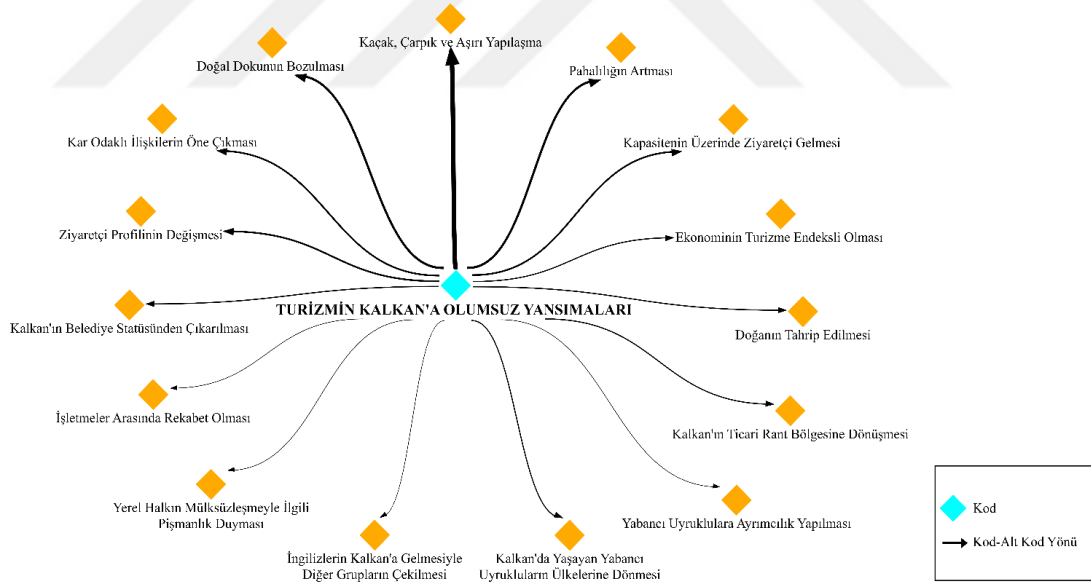
(...) kendilerinin burada okuduğu okullar yerine özel okullar için, daha iyi bir eğitim almaları için, kendi çocukları için Fethiye'ye taşıyorlar ya da Antalya'ya taşıyorlar. Şu anda 6 ayı Fethiye'de, 6 ayı Kalkan'da geçiren bir zümre var. Bunlar ekonomik olarak daha üst seviyede olan insanlar. Çocukları için ve malum burası kışın bir hayalet şehre döndüğü için, orda hem sosyal olanaklar daha fazla, sahilde gidip bir yürüyüş yapabilirsiniz (K7, E, 41).

“Turizmin gelişmesi insanların da ekonomik olarak iyileşmesine ve refah düzeylerinin artmasına neden oluyor. Çocuklarının eğitimine daha fazla para harcayabiliyorlar” (YK30, E, 68).

Eğitimin turizmden sonra önem kazanmaya başladığı, eğitimden önce turizmin bölgeye girmesiyle bazı sorunlar yaşandığı, kısa zamanda çok para kazanmaya başlayan insanların kazançlarını nasıl kullanacakları konusunda yanlış kararlar aldıkları anlatılmıştır. Süreç içerisinde buradaki insanların yaşam tarzlarında değişimler olduğu, gelirlerinin artması ile kavuşulan refaha alıştıkları görülmüştür. Parayı doğru değerlendirmenin yollarını aradıkları ve günümüzde sadece iyi kazanç sağlamakla kalmayıp eğitimin de önemini fark ettikleri dile getirilmiştir. Turizmin sürdürülebilirliği ve bölgenin pozitif yönde gelişimi için eğitim bilincinin arttığı, turizm sektöründe de eğitilmiş ve nitelikli personel gerekliliğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle *“turizm eğitimi, hizmet kalitesini arttırmak ve bölgenin rekabet gücünü korumak için kritik öneme sahiptir. Eğitim, sadece turizm sektöründe çalışanlar için değil, aynı zamanda yerel halkın genel bilgi ve beceri seviyesini artırarak bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına da katkıda bulunur”* (Olçay, 2008). Bu noktada, turizmin ekonomik ve sosyal etkilerinin yanı sıra, eğitimin daha fazla önem kazandığı ve sürdürülebilirlik için gerekliliği vurgulanmıştır. Bölgedeki eğitim olanaklarının sınırlılığı nedeniyle ailelerin başka şehirlere yöneldiği, turizm sayesinde bütçelerinin artmasıyla eğitime yeterli para ayırabildikleri de gözlemlenmiştir.

4.5.2. Turizmin Kalkan'a olumsuz yansımaları

Turizmin Kalkan'a olan olumsuz yansımalarının on beş alt başlık altında işlendiği bu kısımda, katılımcıların sıklıkla vurguladıkları konular öncelikli olarak ele alınmış ve diğer etkiler sırayla değerlendirilmiştir. İlk olarak kaçak, çarpık ve aşırı yapılaşmanın göze çarptığı, en fazla bundan şikâyet edildiği görülmüştür. *“Doğası bozulmuş ve çevre kirliliğinin yaşandığı yörelerde turistik çekiciliğin azalacağı düşünülürse; turizm faaliyetleri sırasında çevre boyutunun, göz önünde tutulması gereken çok önemli bir etken olduğu hemen ortaya çıkmaktadır. Günümüzde turistlerin, gittikleri ülkelerin çevre sorunlarına gittikçe daha duyarlı oldukları gözlenmektedir”* (Kösebalaban, 1996, s.168). Turistlerin çevreye duyarlılıklarını dikkate alarak hareket etmek son derece önemli görülebilir. Bu hem turistik alanların korunmasını hem de turistlerin beklentilerini karşılamayı sağlayabilir. Çevreye duyarlı turizm uygulamaları, sürdürülebilirlik ve yerel ekonomiye katkı açısından gereklidir.

Şekil 10. Turizmin Kalkan'a Olumsuz Yansımaları

4.5.2.1. Kaçak, çarpık ve aşırı yapılaşma

Kalkan’da imarsız pek çok arsaya villa yapıldığını vurgulayan katılımcılar, yasak olan tarım alanlarındaki inşaatların yapılma aşamasında zeytinliklerin kesildiğini ve çok sayıda ağacın yok edildiğini dile getirmişlerdir.

En büyük sorun şu, yerli insanlarımız ön ayak oluyo buna para kazanmak için. “Ya sen karışma ben yaparım, benim var belediyede şu var tanıdığım” falan öyle geçiyo. Ordan maksat, doğrudan para kazanmak, derdi o. Başka hiçbir derdi yok. Yanmış, yıkılmış, bitmiş adamın umrunda değil (Ka6, E, 56).

Kalkan’da aşırı yapılaşmanın yol açtığı alt yapı sorunlarına çözüm bulunmadığı ve inşaat sahiplerinin para odaklı davrandıkları için meydana gelen zararları göz ardı ettikleri ileri sürülmüştür. Katılımcılar, denetimsizlik sebebiyle kimsenin binaları inşa ederken dikkatli davranmadığını, bir an önce bitirip kiraya vermeye çalışıldığı için oluşabilecek tehlikelerin görmezden geldiğini belirtmişlerdir. Kanunların uygulanmaması ve yasal prosedürlerin hayata geçirilmemesi sonucu engellenemeyen bu kontrolsüz büyümenin doğaya, bitki ve hayvanlara zarar verdiği vurgulanmıştır.

“Daha inşaat mevsimi başlamadan inşaatlara başladılar hemen. Şimdi bunun bir kontrolü yok. Bu yapılan binalar sağlıklı mı değil mi kontrol eden yok” (Ka5, E, 78).

Bundan 10 sene evvel 50 tane villa vardı, 20 tanesi üst seviye villaydı. Şimdi bin tane villa var, 600 tanesi üst seviye. Şimdi talebin de bi sınırı var. Çünkü dediğim gibi sadece villa değil ki (...) Sokağa çıktığındaki durum, yürürkenki durum, arabayı park ederkenki durum, kordonda bilmem nerede yürürken sana hitap edilen durum yani hepsi... Her şeyin başı maalesef çarpık yapılaşma, özellikle köylerde. Birçok dinamiği bozdu (Ka12, E, 58).

Bu ihmallerden kaynaklı olumsuzluklarla baş etmenin her geçen gün zorlaştığı ve böyle devam ederse Kalkan’daki turizmin sürdürülebilir olma ihtimalinin tamamen kaybedileceği vurgulanmıştır. Görüşmelerde sıklıkla tedbirsizlik ve bir başıboşluk olduğundan söz edilmiş,

bu durumun turist ve turizmin kalitesini düşürdüğü ileri sürülmüştür. Turistik faaliyetlerin sürdürülebilmesi yönünde çabadan ziyade, “kısa vadede çok para kazanmak” şeklinde bir anlayışa sahip olduğu anlatılmıştır.

Bir parsele bir bina ve bir villa olacakken, iki bina ve on iki tane apart yapılmaya başlandı. Bodrumlar da kullanılmaya başlandı. Bunun getirdiği trafik yükü var, bunun getirdiği nüfus yükü. (...) Planlama ranta göre yapılıyor. En çok zarar veren şeylerden biri ranta dayalı imar planları ve denetimsizlik. Kaçak inşaatlar, bir yandan çok para kazandırıyor (Ka10, E, 70).

Kendi çapına kıyasla burası anormal derecede büyüyor ve Kalkan’da alt yapı hizmetlerinin aksama ihtimali de artıyor. Mesela İngiltere’de bir yerde yerleşim kurulacaksa inşaatın önce alt yapı hizmetleri sağlanır. Burada ise sistem tam tersi işliyor, alt yapı hizmetleri yoğun yapılaşmaya cevap veremiyor. Burada villa sahipleri inşaatını bitiriyor, kiraya veriyor ve başka bir şey düşünmüyor (YK22, K, 66).

Görüşmelerden Kalkan’daki belediyenin kaldırılarak Kaş’a taşınmasının, kaçak yapılaşmanın önüne geçilememesine neden olan sorunlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

2014 seçimlerinden sonra Kalkan Belediyesi kapandı. Yani büyükşehir yasasıyla beraber Kalkan, Kaş’a bağlı bir mahalle haline geldi. Ondan sonra kaçak inşaat konusunda yoldan çıktı. Dağlar, tepeler, köyler her yer kaçak inşaata başladı. Herkes ranttan nemalanmaya çalıştı. Bir anda 200’den fazla Kalkan’da villa kiralama şirketi oldu (Ka13, E, 48).

Avrupa ülkelerinde insanların tarım arazilerine izinsiz bina yapmalarına kesinlikle müsaade edilmezken, yerel yönetimler tarafından net cezai yaptırımlar uygulanmakta; kaçak yapılaşma ise genellikle yönetim açığı bulunan, gelişmemiş veya az gelişmiş bölgelerde mümkün olabilmektedir. Urry’e göre, “*küçük alanlardaki kitle turizmi, güçlü ve çevre bilinci olan bir devletin bulunmadığı ülkelerde ciddi çevresel hasarlara yol açıyor*” (Urry, 1999,

s.254). Kalkan’da turizmin çevre sorunlarını artırdığı, gerekli önlemler alınmadığı için de çözülemediği dile getirilmiştir.

Almanya tarım ülkesi, adamlar hemen öyle izin vermiyorlar hemen gideyim oraya bina kurayım yok öyle bir şey ama burada her şey kaçak. Yerel yönetimlerin de tavrı, işte bina yapılsın, bitsin, ben gidip ceza keseyim. Aslında kazma vurulduğu zaman gidip tepelerine dikilmeleri gerekiyordu (Ka20, K, 39).

İlk geldikleri zaman Kalkan’ın sakinliği ve doğal güzelliğine hayran kalarak buraya yerleşmeye karar veren yabancı katılımcılar, süreç içerisinde artan kalabalığa ve inşaatlara tahammül edemediklerini, bu sebeple artık kimsenin buraya yerleşmek istemediğini, hatta olumsuz gelişmeler nedeniyle ülkesine geri dönenler olduğunu dile getirmişlerdir.

“Buraya mesela dışardan Kalkan’a gelen bir misafir bana diyo ki: “Ben Kalkan’a 7-8 senedir geliyorum, burda da hatta bir ev almayı düşünüyorduk ama şimdi vazgeçtik.” “Niye vazgeçtiniz?” diyosun, “e görmüyor musunuz Kalkan’ın gidişatını?” Her yere bina yaptılar her yere” (Ka14, K, 73).

Turistlerin doğal dokusu bozulan yerleri tercih etmeyecekleri ancak bunun dikkate alınmadığı belirtilmiştir. Fussel’e göre (1980), turizm aslında sunulduğu gibi olmayan, sahte mekanların popüler olmasına yol açar. Turizm seyahat deneyiminin doğasını değiştirmiştir. Boorstin (1992) de benzer kaygılardan söz etmiştir. Ona göre sadece mekanlar değil, olaylar da sunulduğu gibi değildir ve bir sahtelik içerirler. Kalkan taş evleri, butik otelleri ve şık restoranlarıyla turistlerin ilgisini çekmektedir. Ancak buradaki butik tatil anlayışının yerini farklı bir konsepte bırakmaya başlaması olumsuz eleştirilere yol açmıştır. Kalkan’daki kontrolsüz büyüme, katılımcılar tarafından sürdürülebilir bulunmamıştır.

“Bu inşaatlaşma nedeniyle bizimle aynı zamanda gelen pek çok arkadaşımız Kalkan’ı terk etti. Bunun en büyük nedeni buradaki aşırı yapılaşma, yolların kötü olması, belediye hizmetlerinin buradaki eksikliği, çevre kirliliği, aşırı gürültü var” (YK31, K, 66).

“(...) plansız büyüme, yeşil alanları ve alt yapı ihtiyaçlarını gözetmeden gelişen inşaatlaşma sürdürülebilir değil” (YK30, E, 68).

ODTÜ Mimarlık Fakültesi akademisyenleri Keskinok, Özgönül ve Şahin Güçhan’ın 2005 yılında yayınlanan makalelerinde, Kalkan hakkında şunlar yazılmıştır: *“Kentte yeterince planlanmış alan olmasına karşın, planlı alan dışında kaçak yapılaşma süreci hızlanmıştır.”* Bu araştırma, 19 sene önce Kalkan’da yapılmış olup o dönem bile yapılaşmanın hızından bahsedilmiştir. 2025 yılına gelindiğinde inşaatların artarak devam ettiği ve kaçak yapılaşmanın önüne halen daha geçilemediği görülmektedir.

4.5.2.2. Pahalılığın artması

Pandemi sonrası turizm Kalkan’da yeniden yoğunlaşmış, fiyatlar diğer turistik bölgelere kıyasla daha pahalı hale gelmiş, ekonomik krizle birlikte arsa ve ev fiyatları aşırı yükselmiş, eskiden burayı ucuz bulan yabancılar bile artık kendi ülkelerinden daha pahalı olarak değerlendirmiş ve fiyat artışlarını eleştirmişlerdir.

“İngilizler, Kalkan’da bir cin tonik için ödenen paranın Londra’nın lüks kulüplerinde ödeyeceklerinden daha fazla olduğunu sıkça söylüyorlar. Son birkaç yıldaki gelişmeye baktığımızda buradaki yaşamın ileride daha da pahalılaşacağı rahatlıkla görülebiliyor” (YK30, E, 68).

“Bu kadar talep karşısında artık arazi değerleri, fiyatları çok uçmuş durumda. Kalkan, kesinlikle Türkiye ortalamalarının üzerinde bir yerdir” (Ka7, E, 41).

“Fiyatlar da İngilizler’e göre ayarlanıyo muhtemelen, çok pahalı. Ancak İngilizler bile tepki gösteriyor artık pahalı diye” (Ka8, E, 64).

2023-24 yıllarında Kalkan’da fiyatların belirtildiği gibi çok yükselmesinin nedenleri arasında, Ukrayna ile Rusya arasındaki savaş yüzünden çok sayıda kişinin gelerek buraya yerleşmesi ve Covid-19 pandemi döneminin durağan etkilerinin piyasadaki pahalılığı artırması yer almaktadır; ayrıca, bölgede özellikle Rus ve Ukraynalı vatandaşların yoğun

şekilde yerleştiği anlatılmaktadır. İşletmelerin Covid-19 sonrası kapanmalar nedeniyle zararlarını telafi etmek için fiyatları yükselttiği de pahalılığı oluşturan etmenlerdendir.

Burada gözlemlediğimiz en büyük değişiklik, fiyatların normalin üzerine çıkması. Hem pandemi hem de Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle son yıllarda buraya çok sayıda Rus ve Ukraynalı insan geldi. Buradaki ev sahibi insanlar, bu gelenlere evlerini hatta odalarını çok yüksek meblağlara kiralayabileceklerini fark ettiler (YK 27, E, 56).

Kalkan'da fiyatların ziyaretçilere çok yüksek geldiği, bu sebeple tatil için farklı lokasyonlar seçildiği, burada yapılacak yüksek rakamlı harcamalar yerine ülkenin veya dünyanın farklı yerlerinde tatil yapmanın daha uygun olduğu ifade edilmektedir.

“(…) fiyatlar çok yüksek. Diyecek “bu fiyata ben bilmem nereye de gidebilirim, niye Kalkan’a gideyim?” (...) Bi de o fiyat patlaması ne? Nerdeyse İstanbul gibi, Bodrum gibi fiyat var burda. Bazen Ankara’dan arkadaşlar geliyor pazara gidiyoruz, “domates burdan gelmiyor mu Ankara’ya, neden çifte kat burda?” diyo. Her şey böyle abuk subuk oldu bi şekilde” (YK23, K, 61).

Kalkan'da hayat pahalılığının maaşlı çalışanlar ve Türkler için yaşamayı her geçen gün daha zor hale getirdiği, barınmanın ekonomik anlamda sabit gelirli kişiler için pahalı olduğu, ev sahiplerinin yaz aylarında turistik amaçlı kiralama yaptıkları ve bu nedenle kiracıların sık sık taşınmak zorunda kaldıkları için geri dönmek istedikleri belirtilmiştir.

“Bizim burada öğretmen bir komşumuz var o arkadaşımız bize hep, öğretmen maaşıyla burada yaşamının bir mücadele olduğunu anlatıyor. Bazen küçük evinde odasını bile kiraya veriyor çünkü başka türlü maaşıyla burda yaşaması çok zor” (YK28, K, 56).

“Kalkan, pahalı olan Türkiye standartlarına göre çok daha pahalı bir yer. Burası Bodrum’dan bile pahalı. (...) Burada pek çok doktor, öğretmen, hemşire var ama bu ev kiralari onlar için çok yüksek. Maaşlarıyla karşılayabilecekleri paralar değil” (YK32, K, 59).

Yabancı katılımcılar, Türkiye’deki ekonomik istikrarsızlığın güvensizlik yarattığını ve kendilerinin ülkelerine geri dönme imkânı bulunduğunu, oysaki burada yaşayan Türkler için çözümün daha zor olduğunu dile getirmişlerdir.

Bu ekonomik sistem bir noktada patlayacak ve bu durum pek çok İngiliz’i de korkutuyor. Mesela Türk bankalarına para yatırmıyoruz hiçbirimiz, hesabımız Türk bankalarında yok. Bu durumları (ekonomik krizleri) İngiltere’de, Amerika’da geçmişte hep yaşadık. Buradaki herkes zengin değil. Özellikle köylerde çok fazla yoksul insan var. O insanların ne zorluklar altında yaşadıklarını hayal bile edemiyorum. Kaldı ki son birkaç yılda bizim için bile hayat burada çok pahalı (YK40, E, 62).

Kalkan’da pahalılığın en olumsuz etkisinin dışarıdan gelen Türkler üzerinde olduğu, yerel halkın turizm kazançları ve yabancı vatandaşların güçlü para birimi sayesinde pahalılıkla baş edebilirken, en dezavantajlı kesimin belirli ücret karşılığında çalışan dışarıdan gelen Türkler olduğu belirtilmiştir.

4.5.2.3. Doğal dokunun bozulması

Turizmle beraber Kalkan’da doğal dokunun bozulduğu, mimari anlamda belli bir standardın olmadığı, bölgenin otantik özelliklerini yitirdiği ve yerel kültüre ait hiçbir şeyin neredeyse kalmadığı anlatılmıştır. Örneğin Kalkan mutfağının kimse tarafından bilinmediği, sadece yabancıların damak tadına uygun yemeklerin yapıp sunulduğu ve yöresel lezzetlere menülerde yer verilmediği ileri sürülmüştür.

Mesela restorana gidiyorsunuz, Ali nazik istiyosunuz, üstüne rendelenmiş kaşar geliyor. Bu ne diyosun. Ali naziğin ne zamandan beri üstüne rendelenmiş kaşar konuyo? Ama şey diyo, “İngilizler böyle seviyolar.” Yani İngilizler böyle seviyo herkes tuhaf tuhaf şeyler yiyo. Tabi işletmelerin de para kazanması lazım, onlar kendine göre haklılar (YK23, K, 61).

Yunanistan’a gittiğinizde dışarda yediğiniz yemeklerin aynısının evlerde de yapıldığını görürsünüz. Örneğin kalamar dolmasını, karidesi evlerinde de yapıp

iyorlar. Kendi kültürünün bir parçası çünkü. Ama bugün Kalkan’da kaç kişi evinde bonfile yiyo ya da ahtapot ızgara yapıyo? Yörük kültürü var ama yaşanan hayat bambaşka. (...) Kalkan’da beş tane restoran sayamazsınız geleneksel yemeklerin bulunduğu (Ka7, E, 41).

Kalkan restoranlarında önerilen yemeklerin yerel halkın mutfağında pişmeyen, tamamen turistlerin beklentileri doğrultusunda oluşturulan ve yerellikten uzak menüler olduğu anlaşılmaktadır. Turistlerin gittikleri yerlerde, oranın özgün kültürünü görmek ve tanımak istedikleri dile getirilmiştir. “Bir destinasyonun, yavaş yavaş veya kademeli olarak da olsa, kaçınılmaz bir şekilde kendi sonuna doğru ilerlediğini gözlemleyebiliriz. Turistik alanlar, daha ticari hale geldikçe ve ilk başta turistleri çeken niteliklerini kaybettikçe, kendi yıkımlarının potansiyel tohumlarını taşırlar” (Plog, 1974, s.58).

Kalkan mimarisini temsil eden ve tarihi eski Rum yerleşimi olan “Köy içi” bölgesinde doğal dokunun da bozulduğu, çoğu evin işyerine veya konaklama alanına çevrildiği ve mesken olarak kullanılan sadece 5-6 hane kaldığı belirtilmiştir.

“Kalkan’ın “köy içi” dediğimiz yer Rum yapılarının olduğu yer. Şehrin en azından o köy içinin, silüetinin bozulmaması gerekiyordu. Restoranların göz alıcı görünmek uğruna yaptıkları, ışıklandırma vs. bu yapıyı bozuyor. Meis’e gittiğinizde renkli evler yapısını bozmamıştır, aynı şekilde duruyor” (Ka7, E, 41).

Kalkan merkeze akşamları indiğimizde oranın büyüğü bir havası vardı. Bugünkü gibi değildi. Bugün her yerde neon ışıkları, İngiliz Pubları, kahvaltıları var. Eskiden burada onlar yoktu, otantik bir yerdi. Çömlekçiler, tekstilciler, el işi takı-mücevher yapanlar vardı. Bu tarz dükkânlar vardı ve her şey çok daha küçük ve özgündü. Arnavut kaldırımli sokakları vardı, neon ışıklarından ziyade, loş ışıklar vardı (YK24, K, 51).

Kalkan, zamanla sadece turist kitlesinin zevkine hitap eden bir yere dönüşmüş, burayı büyüleyici bulan katılımcıların ilk hislerinin pek kalmadığı ve yöredeki değişim hızına inanamadıkları belirtilmiştir. Geçmiş çok eskiye dayanıp zengin bir kültüre sahip olmasına

rağmen günümüzde geçim kaynaklarının villa kiralama, inşaat, emlak ve restorancılıktan ibaret olduğu, merkezden yukarılara çıkıldığında bile her yerin evlerle dolduğu ve böyle devam ederse beton bina görüntüsünün daha rahatsız edici hale geleceği vurgulanmıştır.

Mesleğim iç mimarlık olduğundan ben de inşaatçılık yaptım, maalesef bu furyaya ben de uydum. Mümkün olduğu kadar yüksek bina yapmadım, yeşil bıraktım ama diğer binaların arasında kaldı gitti ve bakıldığında kötü bir Kalkan görüntüsü meydana geldi. Halen daha devam ediyor. Şu gördüğünüz yukarlara kadar, bir gün gelecek yukarıdaki bu tepeyi göremiycez (Ka11, E, 61).

Kalkan'daki yeni yapıların geleneksel mimariden uzak olduğu, yazlık bölge olması sebebiyle küçük pencere ve taş evler şeklinde inşa edilmesi gerekirken her tarafı camla kaplı sera gibi binalar yapıldığı, geçmişte tadilat yapılırken bile prosedürlere uygun davranıldığı ancak günümüzde inşa edilen yapıların hiçbir yasal sürece uygun olmadığı belirtilmiştir.

Yani tamam yapılsın inşaat, her zaman ihtiyaç var ama bu Malibu Style villalar, burda ne işi var? Yani deli bişey. Burda bayağ otantik bi mimari vardı. İlk seneler hatırlıyorum, bir eve tadilat ya da tamirat yapılyosa aynı şekilde yapmaya çalışıldılar eski Kalkan'ın içinde. Sonra ilginç ilginç binalar çıkmaya başladı (YK23, K, 61).

Turistler, ziyaret ettikleri ülkelerde oranın kültürünü tanımak, geleneksel mimarisini görmek, özgün yemeklerinden tatmak ve değişik yaşam biçimlerini gözlemlemek isteği taşırken, aynı zamanda tatil yaparak stresten uzaklaşmak için farklı destinasyonları tercih ederler. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), bu tür seyahatlerin turizmde önemli bir yer tuttuğunu belirtir (Tourism, 2024). Özgünlüğünü, yerel kültürünü ve doğal dokusunu kaybetmiş, sıradanlaşmış yerlerin ilgi uyandırmayacağı, insanların Kalkan'ı artık sadece denizi, havası, her mevsimde yaşamaya elverişli iklimi gibi doğal sebeplerden ötürü tercih ettiği dile getirilmiştir.

“(...) kentin ambiyansı turizmin sürmesinin etkenleridir. Kentin karakteri korunmalıdır. Kalkan'ı Kalkan yapan etmenler özellikle merkezdeki (Köy içi denilen kısım) bölgenin,

çarşısının değişimi konusunda özellikle çok hassas yaklaşılması gerekiyor. Mesela büyük neon ışıklara gerek yok” (YK29, E, 64).

“İnsanlar burayı doğal güzelliklerinden ötürü tercih ediyorlar. Sanırım zamanla turistler buradan elini ayağını çekecekler. Kapadokya gibi daha otantik yerler daha revaçta olacak. Orada mağara evlerde yaşamak daha cazip geliyor” (YK35, K, 53).

Katılımcılar, Kalkan’ın özgünlüğünü kaybetmemesi ve büyük şehirlere benzememesi gerektiğini belirtirken, gidişatın bu yönde olduğunu; 2015 yılında liman tarafında çıkan yangında geleneksel mimariye uygun dükkanların yandığını ve yangın sonrası orijinalinin zıttı beton binaların yapıldığını, bazı katılımcılar yangının kasıtlı çıkarılmış olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Burada yangın çıktıktan sonra, belki yanılıyorum ama ben o yangının kasten yapıldığını düşünüyorum. Buralar alüminyum çerçeveli, büyük pencere, hep İngilizce müzik çalan, menüde İngiliz kahvaltısı olan mekâna dönüştü. Yani yıllar içerisinde burası otantikliğini ve karakterini kaybetti. Artık burası özgün bir yer değil, sıradan bir yere dönüştü. Biz o özgün ve otantik Kalkan’a âşık olmuştuk (YK40, E, 62).

Neden Kalkan Antalya’ya benzemek zorunda? Neden her yer birbirine benzemek zorunda? Kalkan çok daha küçük ve özgün bir yer. 2015 yılında limanda büyük bir yangın çıktı. Yanan yerlerin yerine çok daha büyük, modern, gösterişli restoranlar açıldı. Buna hiç gerek yoktu. Deniz zaten orada, tarih zaten orada. Onun üzerine güzel yemeği ve kaliteli servisi eklemek çok daha güzel olurdu (YK38, K, 54).

Katılımcılar, ilk geldiklerinde büyüleyici buldukları otantik ve doğallığını koruyan Kalkan’ı özlediklerini, buranın eski halini yitirdiğini ve bozulduğunu ileri sürmüşlerdir.

4.5.2.4. Doğanın tahrip edilmesi

Katılımcılar, Kalkan’da son yirmi yılda turizmin kontrolsüz gelişimi nedeniyle aşırı yapılaşmanın, doğal çevrenin bozulmasının, ekolojik tahribatın, görüntü kirliliği ve gürültü

artışının ciddi sorunlar olarak öne çıktığını söylemişlerdir. Gürbüz ve Kışoğlu'na göre, *“Nüfusun artması tek başına bir çevre sorunu olmayıp çevre sorunlarının ortaya çıkmasına, plansız yapılaşmaya, doğal kaynakların tükenmesine ve daha fazla atık olmasına”* neden olur (2011, s.159). Turizmden kazanılan gelire odaklanılması nedeniyle yapılan villalar yüzünden yeşil alanların azaldığı, çevre kirliliğinin doğayı tahrip ettiği dile getirilmiştir.

Her yere bu kadar beton bina yaparsanız sadece beton bina değil tabi bu binalara giden yollar da ya asfalt ya beton. Yağmur suyunu emecek toprak kalmıyor. Bunun dışında burada yağmur suyunu tutacak pek çok makilik alan da inşaatlar uğruna yok ediliyor. Bu makilik alan sellere ve su baskınlarına engel oluyor aslında. Şimdi tepeden gelen suyu durduracak bir şey yok (YK31, K, 66).

Geçmişte yaygın olarak yapılan zeytincilik faaliyetlerinin yerini daha kârlı görülen turizm sektörüne bıraktığı, bu süreçte insanların zeytin ağaçlarını kesip tarım arazilerine villalar inşa ettikleri, bu nedenle de doğal dokunun korunmak yerine bozulduğu ileri sürülmüştür.

“Doğa anlamında zeytinliklerimizi kaybettik gördüğünüz gibi. Yüzde sekseni zeytinlik bir araziye ken bölgemiz, şu an bu rakam yüzde onlara yüzde on beşlere düştü diyebilirim yani. Kalkan için, ciddi bir zeytin ağacı kaybımız var” (Ka16, E, 40).

Kalkan'da doğa tahribatının en önemli nedenlerinden biri, yaz aylarında kapasitenin çok üzerinde ziyaretçi gelmesi olarak ifade edilmiştir. Turizmin yol açtığı olumsuzlukların birbirleriyle ilintili olduğu, bir konuda yapılan ihmalin zincirleme olarak diğer alanları da etkilediği anlaşılmaktadır.

4.5.2.5. Kapasitenin üzerinde ziyaretçi gelmesi

Kalkan'ın popüler turistik bir yer haline gelmesi ve yaz aylarındaki ziyaretçi sayısının normal kapasitenin üzerine çıkmasıyla daha fazla konaklama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Merkezdeki yerlerin ihtiyacı karşılamaya yetmemesi nedeniyle yörenin üst kesimlerine binalar inşa edilmiştir. Bu binaların imarlı olup olmadığına bakılmaksızın, izinsiz de olsa yapıldığı katılımcılar tarafından ileri sürülmüştür. Yaz aylarında artan turist sayısının, yoğun trafik,

otopark problemi, çevre kirliliği, elektrik ve su kesintileri gibi altyapının karşılayamadığı başlıca sorunlara sebebiyet verdiği belirtilmiştir.

Burası eski, küçük bir yer. Kaldırabileceği bir kapasite var. Çevre köylerde yaklaşık 15 bin tane villa var. Bu insanlar dağın tepesinde tatile gelseler bile, yemek yemeye, denize girmeye, alışveriş yapmaya buraya geliyolar. Dolayısıyla yaz aylarında yaşadığımız en büyük sıkıntımız trafik. Bunlara bir dur denmesi lazım. Artık elektrik hatları kaldırmıyor. Bu sefer buralarda arıtma tesisi olmadığı için foseptik kazılıyo ve bu sinek yapıyo. Sinek de turizmi olumsuz etkiliyo (Ka13, E, 48).

Yabancı katılımcıların tamamına yakını, yılın yarısını Kalkan'da geçirdiklerini, yazın Kalkan'ı terk ettiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen yabancıların tamamı ise Kalkan'ı kışın daha çok sevdiklerini dile getirmişlerdir.

Haziran'dan itibaren burası insandan geçilmiyor ve ben de o zamandan itibaren Kalkan'dan ayrılıyorum. Mesela geçen yıl yazın Hindistan'a seyahate gittim. Bu yaz yine Haziran'dan itibaren yurtdışına seyahate çıktım. Çünkü yazın burada yaşanmıyor, çok kalabalık ve gürültülü. (...) Burası harika bir yer, özellikle kışın çok güzel. Dediğim gibi yazın burası çok kalabalık olduğundan taşınmayı bile düşündüm (YK35, K, 53).

Bu dönemde dışarıya çıktığımızda Kalkan'ın neredeyse yarısı karanlık. Sadece az sayıda işletme/iş yeri açık. Bundan dolayı kışın burası çok daha sakin. Kışın kendini buraya daha fazla ait hissediyorsun çünkü dışardan fazla insan yok. Daha fazla yerel aktivitelere katılabiliyorsun. Yürüyüş (trekking) etkinlikleri, karaoke akşamları gibi. Kışın açık olan yerlere burda yaşayan insanlar gidiyor ve normal zamanda görmediğin insanları görme şansın oluyor. İnsan ilişkileri açısından kışın burası çok çok daha iyi (YK28, K, 56).

Katılımcıların ifadelerinden Kalkan'ın iki yüzü olduğu, kışın sakin, huzurlu ve doğayla iç içe hissedilirken, yaz aylarında kalabalıklaştığı ve aşırı sıcaklar nedeniyle burada kalmanın zorlaştığı anlaşılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Fordist sistemin temel unsurlarından

olan standartlaşmanın (tek tiplilik) turizmde yaygın bir anlayış olarak benimsendiği görülmektedir. Bu anlayış, belli bir turizm sezonu üzerine odaklanıp fazla esnekliğin olmadığı bir modeli kapsar. Esnek olmayan bu modelin hâkim olduğu turizm bölgeleri genellikle yaz ve kış olmak üzere iki farklı dönemle karakterize edilir. Kış aylarında bu bölgeler adeta hayalet yerleşim yerlerine dönüşür; restoranlar, oteller, pansiyonlar ve iş yerleri kapalıdır. Bu yerler, turizm sezonunun başlamasıyla ironik bir şekilde kış uykusundan uyanır (Harvey, 1991, s.137).

Collis, 2005 yılında yazdığı “The Multiple Modernities of a Coastal Village in Turkey” (Türkiye'deki Bir Kıyı Köyünün Çoklu Moderniteleri) adlı doktora tezinde de Kalkan’ın kış ve yaz olmak üzere iki farklı yüze sahip olduğunu belirtmiştir. Kış aylarında bir Türk köyü özelliği gösteren Kalkan’ın yaz aylarında turistik bir destinasyona dönüştüğüne ve bu nedenle burada iki farklı yaşam biçimi olduğuna değinmiştir (Collis, 2005).

4.5.2.6. Kar odaklı ilişkilerin öne çıkması

Turizmden sonra insan ilişkilerinin nasıl olduğu hakkında katılımcıların görüşleri bu kısımda yer almıştır. Görüşülen kişiler, menfaate dayalı ilişkilerin arttığını ve para kazanma hırısının esnaflar arasında çekişme ve rekabete yol açtığını belirtmişlerdir. Bu rekabet duygusunun, aynı zamanda yabancılarla olan iletişim ve aile ilişkilerine de yansıdığı dile getirilmiştir.

Ben bundan bir şey kazanıyorsam önemi var yoksa ilişki sadece ticari ya da para ilişkisine döndü. Mesela bir akrabası varsa ve o kişi daha iyi bir durumdaysa onu bile kıskanıyor, çekemiyor. Çünkü artık değer yargısı sadece onun para gücüne, yatırım gücüne dayanıyor. Dolayısıyla aile içinde de miras kavgaları, arsa kavgaları... (Ka8, E, 64).

Kalkan’ın popüler hale gelmesinden sonra burada gayrimenkul fiyatlarının aşırı yükseldiği ve turizmden sonra bölgeye hızlı para akışı olduğundan yerel halkın aniden zenginleştiği ileri sürülmüştür. İnsanlardaki kazanç hırısının arttığı ve topraklarının bu derece kıymetleneceğini bilmeyen yerel halkın birdenbire arsa zengini olduğu, çok emek harcamadan gelen paralarla bazı hatalar yapıldığı ve bu kişilerin kolay yoldan kazanmaya çalıştığı dile getirilmiştir.

Tarımla uğraşan bir adamın bir anda dededen kalan onun gözünde değeri olmayan bir tarlaya, biri bir gün geliyor ve ben buraya 1 milyon veririm. Adamın gözü açılıyor bir anda. Dolayısıyla var olanı korumak da yok yani. Bu insanlar ellerindekinin kıymetini bilmiyor (Ka20, K, 39).

Kalkan'da özellikle İngiliz vatandaşlar yaşadığı için emlak fiyatları ve ticaretin İngiliz para birimi üzerinden belirlendiği de anlatılmıştır. Pound'un Türk lirası karşısındaki değerinin oldukça yüksek olduğu (6 Kasım 2024'te, 1 sterlin 45 TL) ve ticaretin buna göre yapıldığı ileri sürülmüştür. Bazı işletmelerin, İngilizler'in ödeme gücünün Türkler'e nazaran daha iyi olduğunu gerekçe göstererek iki farklı fiyat menüsü hazırladıkları söylenmiştir. Yabancılar verilen liste ile diğer müşterilere sunulan menüdeki fiyatların farklı olduğu gözlemlenmiştir.

“Mesela burda Kalkan'da Kalkanlıların yerlisi için farklı bir fiyat var, Ankara'dan gelenlere fiyat başka ve burda yaşayan yabancılara ayrı, Türk olarak gelen turistlere ayrı fiyat uygulaması var” (YK29, E, 64).

“Biz karı koca yabancı olarak restorana gittiğimizde Türkler'in ödediği fiyatın iki katını ödediğimiz oldu. Mesela bazı restoranlarda Türkçe menüde fiyatlar varken yabancı menüde fiyat yazmıyor” (YK31, K, 66).

İşletmelerin kâr odaklı ve hırslı davranışlarının Kalkan'ı daha kötü bir yer haline getirdiği, nitelikli turist kitlesinin bu nedenle kaybedildiği düşünülmektedir. Turizmle ilgilenenlerin kısa sürede çok para kazanma hevesi eleştirilmiştir. Bazı katılımcılara göre, Kalkan artık turistlerin mekânı olmaktan çıkmış ve kara para aklayanlar ile binalar yapan inşaat şirketlerinin yeri haline gelmeye başlamıştır.

(...) fiyatları geri çekmek mümkün değil. Neden böyle oluyor? Çünkü insanlar anı düşünüyorlar. “Şimdi ne yapabiliriz, nasıl para kazanabiliriz?” in derdindeler. “Ruslar şu an burada, onlardan nasıl para kazanabiliriz, İngilizler burada onlardan nasıl para kazanabiliriz?” diye düşünüyorlar. Ancak bu yaklaşım turizmi öldürecek. Burada turizmden kastım, “sürdürülebilir turizm”. Kalkan turistlerin bir mekânı

değil, inşaat şirketlerinin ve kirli para aklayan insanların mekânı haline gelecek (YK40, E, 62).

Esnafın kazanç odaklı yaklaşımı, etik değerleri hiçe sayması ve rekabetçi tavırları nedeniyle hissedilen gerginliğin ziyaretçilere de yansıdığı, fiyatlandırma konusunda dürüst davranılmamasının güveni sarstığı dile getirilmiştir.

4.5.2.7. Ziyaretçi profilinin değişmesi

Katılımcılar, Kalkan'ı tercih edenlerin eskiye göre daha az harcayan ve yerel işletmelere değil, zincir marketlere para kazandıran; halkla etkileşime geçmeden içe dönük yaşayarak tatilini yapan ziyaretçiler olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca son zamanlarda buraya, büyük dev ekranlarda maç izlemek isteyen ve ucuz bira arayan, yüksek sesle müzik dinlemeyi seven, kültür seviyesi daha düşük kişilerin geldiği söylenmiştir.

“Gelenler de çok şey değil, Almanya’dan Avrupa’dan geliyorlar göya ama davranış biçimleri halleri tavırları hiç de Avrupalı gibi değiller. Turistin kalitesi de düştü. O üst seviyedeki İngilizler eli ayağını çekti, yerlerini sattılar buradaki” (Ka5, E, 78).

“Buraya ilk gelen İngilizler sanat kurslarına, yogaya, biniciliğe, turistik turlar gibi deneyimlere açıkken şimdi gelen İngilizler belirli bütçede hareket eden ve daha çok ucuz alkol peşinde olan insanlar” (YK41, K, 66).

Katılımcılar, son yıllarda özellikle Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin Kalkan'a geldiklerini ve döviz değer kazanırken Türk Lirasının eskiye göre daha düşük kaldığını, böylece bu kişilerin daha rahat tatil yapabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu ziyaretçilerin genel olarak “muhafazakâr villaları” tercih ettikleri dile getirilmiştir.

Yeni bir turist kesimi olan muhafazakâr kesimden gelen artış nedeniyle bazı restoranlar “alkolsüzdür” ibaresini tabelaya yazmaktadır. Avrupa’da yaşayan Türkler, eurodaki artış nedeniyle paraları daha değerli hale geldi. Eskiden geldiklerinde restoran fiyatlarını pahalı buldukları için yemek yiyemiyolardı.

Şimdi baktığınızda Kalkan'ın o en güzel restoranlarında oturup yemek yemeye başladılar (Ka7, E, 41).

Eskiden İngiltere'nin bürokratları gibi ünlü kişilerin Kalkan'a tatil için geldikleri, ancak uzun süredir böyle bir kitlenin artık burayı tercih etmediği vurgulanmıştır.

Yani eskiden buraya, kendini belli etmez, lordlar filan geliyor, İngiltere'de şatosu olan inanılmaz zengin insanlar geliyo. Boris Johnson vardı iki sene önce, yine dünyaca ünlü, ismi şu an aklıma gelmiyo, o burdaydı. İngiltere belediye başkanı burdaydı, Londra belediye başkanı burdaydı (Ka13, E, 48).

Yabancı ziyaretçilerden “elit” diye betimledikleri bir kesimin geçmişte Kalkan'a daha sık geldiğini anlatan katılımcılar, “muhafazakâr villacılık” anlayışının yaygınlaşmasıyla turist niteliğinin değiştiğini ileri sürmüşlerdir. 2020 yılında başlayan Covid-19 salgını nedeniyle yurt dışından gelişlerin kesildiği, özellikle İngilizler başta olmak üzere diğer yabancıların Türkiye'ye gelemedikleri belirtilmiştir. Türkiye'de büyük şehirlerden uzaklaşan insanların pandemi sürecini deniz kenarı, küçük ve sakin doğal ortamlarda geçirmeye karar verdikleri; bu sebeple Kalkan gibi kıyı şeridi yerlerde Türk turistlerin arttığı gözlenmiştir. Katılımcılar, pandemi sonrası (iki yıl gibi uzun bir sürenin ardından) yabancıların yeniden gelebildiğini ancak eski ziyaretçi profiline artık görünmediğini ve turist kalitesinin özellikle Covid-19 sonrasında önemli ölçüde düştüğünü dile getirmişlerdir.

Covid döneminde İngilizlere seyahat kısıtlaması vardı. Türkler de yurtdışına çıkamıyorlardı. Türkler Kalkan'ı yeniden keşfettiler bu dönemde. Mekân da buna uyum sağladı. Mesela Türk turistlerin artmasıyla birlikte eskiden alkollü olan bazı işletmeler alkolsüz oldu. Mekân muhafazakâr bir özellik de kazandı. Buraya ilk gelen İngilizler de çok değişti. (...) Mesela Eric Clapton, Abramovic buraya tekneleriyle geliyorlardı (YK25, E, 58).

(...) halen de İngiliz turist gelmeye devam ediyor fakat kalite çok düşmeye başladı. Bunu gerçekten son birkaç senedir çok derin bir şekilde hissetmeye başladık

Kalkan'da. Şimdi daha kaliteli bir turist, kendisinden üç sınıf aşağı turistle aynı mekânda yemek yemek istemiyor. Aynı sokakta yürümek istemiyor (Ka14, K, 73).

Kalkan'a ünlülerin eskiden daha sık geldiği, zamanla bu profilin değiştiği anlaşılmaktadır. Geçmişte gelen turistlerin, Kalkan'ı tercih eden eski ziyaretçi profilinin kalmadığını gördükçe buradan uzaklaştıkları ve ziyaretçilerin, kendilerini temsil eden yani statülerine uygun mekanları tercih ettikleri dile getirilmiştir. Katılımcıların sıklıkla vurguladığı gibi, Kalkan sokaklarında dondurma yalayarak ve göbeğini kaşıyarak gezen bir insan kitlesinin artmasından rahatsızlık duyulduğu belirtilmiştir. Turistlerin ve burada yaşayan yabancı uyrukluların özenli bir şekilde giyinip hazırlanarak sokağa çıktıkları, restoranlarda yemeklerini yiyip içeceklerini yudumladıkları, ancak dışarıyı izledikleri zaman gördükleri bu yeni profilden hoşlanmadıkları anlatılmıştır.

4.5.2.8. Ekonominin turizme endeksli olması

Kalkan'da geçmişteki geçim kaynaklarının başlıca zeytincilik, hayvancılık, tarım, ticaret gibi faaliyetlere dayandığı, yerel halkın turizmden daha fazla gelir elde etmeye başladıktan sonra diğer iş alanlarının neredeyse hiç kalmadığı dile getirilmiştir. Özellikle son 20 yıldır turizm sektörünün Kalkan'da en önemli ve başlıca geçim kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Arsa fiyatlarının yükselmesi, villacılığın ön plana çıkmasıyla, emlak satış/kiralama, turizm acenteciliği ve restorancılık gibi turistlere yönelik işlerin çalışma sektöründe daha fazla yer aldığı gözlemlenmiştir. Turizm sezonunun ortalama altı ay sürmesi nedeniyle çalışanların bu süreye göre planlama yapılan yörede, kışın çoğu yerin kapalı olduğu ve bu nedenle turizm çalışanlarının kazançlarını 12 aya yaymak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.

“Günümüzde çobanlıkla uğraşan çok fazla aile kalmadı. Benim ailem arasında birkaç tane var. Hala 800 ila 1000 civarında keçileri var ama artık onlar da yok olma sürecinde. Sanırım önümüzdeki 3-5 yıl içinde o sürüler de kaybolur” (Ka1, E, 40).

Turizmin faydaları var ama altı aylık. Altı ay çalışma sonra boş. Sigortayı nasıl tamamlayacak on iki aya? Her gün çalışması lazım, burda problem bu. (...) kazanç

kapısı var ama bu kazanç kapısı altı ay olduğu için dar gelirliler, sigortalarını dolduramayanlar, burda bir sıkıntı var (Ka4, E, 81).

Kalkanlı bazı kişilerin kış aylarını genelde Fethiye’de geçirdikleri ve çocuklarını oradaki okullara verdikleri, sezon başlayınca tekrar Kalkan’a döndükleri daha önce de belirtilmişti. Sezonun ortalama altı ay sürdüğü bu yörede, turizm sektöründeki hizmet çalışanlarının çoğunlukla farklı illerden getirildiği ifade edilmiştir. Turistik faaliyetlerden yılda yalnızca altı ay gelir elde edilmesine rağmen, işletmelerin on iki ay boyunca vergi, yer kirası gibi ödemeler yapmak zorunda kalmaları, turizmle uğraşanların şikayet ettikleri konulardan biridir.

Deniyor ki İstanbul’da bu fiyat, Antalya’da bu fiyat, İzmir’de bu fiyat. Ama İstanbul, 12 ay çalışan ve personel sıkıntısı olmayan bir yer. Müşteri sıkıntısı olmayan, konaklama sıkıntısı olmayan bir yer. Akıyo çünkü sürekli ve kazanıyorlar. Ama bu tür küçük yerlerde belli bi dönemde o parayı kazanmak zorundasın, yılın 12 ayı da yaşamı idame ettirmek zorundasın (Ka13, E, 48).

Yabancı katılımcılar, Kalkan’ın turizme endeksli bir ekonomiye sahip olmasıyla ilgili olarak, turizmin en önemli geçim kaynağı olduğunu ve turizm olmazsa insanların çok zor duruma düşeceklerini ileri sürmüşlerdir. Kalkanlıların turizm sayesinde ani bir zenginleşme yaşadığı, arazi fiyatlarının yükselmesiyle gayrimenkule talebin arttığı ancak bu durumun bazı olumsuz sonuçlara yol açtığı sıklıkla vurgulanmıştır.

“Tarım arazisine villa yapımı yasak olmasına rağmen araziye olan talepten dolayı fiyatlar çok yüksek ve insanlar yine yasak olmasına rağmen villa inşa edebiliyorlar. Bu arazi satışı, arazide villa yapımı ve işletilmesi gibi durumlardan dolayı burada pek çok insan zenginleşti” (YK29, E, 64).

“Kalkan’da her şey turizmle ilgili. Eğer turizm durursa buraya ne olacak hiçbir fikrim yok. Tabi ki Kalkan turizmden önce de vardı ama böyle bir Kalkan değildi. Çünkü burası kendi kendine yeten bir Kalkan’dan turizme bağlı bir yere dönüştü” (YK35, K, 53).

Kalkan’da geçim kaynaklarının, ekonominin ve yaşam tarzının turizme bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Kalkan’ın geçmişte kendi kendine yeten bir ekonomiye sahip olduğu, şimdiyse tamamen turizm odaklı bir geçim söz konusu diye belirtilmiştir. Eğer turizm biterse yöredeki insanların zor duruma düşeceği, çünkü diğer gelir kaynaklarının neredeyse unutulduğu dile getirilmiştir. Bu nedenle, Kalkan’da turizmin sürdürülebilir olması çok önemsemektedir.

4.5.2.9. Kalkan’ın belde statüsünden çıkarılması

2014 yılı büyükşehir yasası kapsamında hazırlanan kanun çerçevesinde, Kalkan “belde” statüsünden çıkarılarak Kaş ilçesine bağlı bir mahalle haline getirilmiştir. Mevcutta Kaş Belediyesine bağlı bir mahalle olan Kalkan’da, belediyenin kaldırılmasıyla birlikte çeşitli sorunlar yaşanmıştır. 1976 yılında kurulan Kalkan Belediyesi’nin tarihsel sürecine dair bilgiler veren bir katılımcı, o dönemde ocuk olduğunu ve oy kullanmak amacıyla Bezirėan köyünden Kalkan’a kamyonlarla götürüldüklerini anlatmıştır.

Büyükşehir yasası geldi, burası mahalle oldu belediye kalktı, kötü oldu bizim için onu söyliyim. Bütçemiz Kaş’tan fazlaydı. 1976’da belediye kuruldu o zamanlar nüfus sayımına göre yapıyolar ya biz çocuktuk o zaman. Bizi Bezirėan’dan kamyona bindirdiler, hatırlıyorum ben, sayım için buraya geldik sayı yükselsin diye. O zaman kuruldu belediye (Ka6, E, 56).

Kaş Belediyesi gelirinin büyük kısmını Kalkan’dan elde etmesine rağmen, buraya yeterince hizmet verilmediğini ileri süren katılımcılar, eskiden Kalkan’da bir belediye varken elde edilen tüm gelirin burada kaldığını ve buraya harcandığını dile getirmişlerdir.

Kalkan Belediyesi kalktığından beri belediye başkanları bize, Kalkan’a üvey evlat muamelesi yapıyor. Eskiden belediye buradayken bütün kaynağımız burada harcanıyordu. şu anda Kaş Belediyesi btsinin sanırım %40’ı Kalkan’dan gidiyor. (...) Bu kadar villadan alınan vergi olsun, emlak vergileri falan hepsi Kaş’a gidiyor. Ama en az paranın harcandığı yerlerden biri Kalkan’dır (Ka11, E, 61).

Belediyenin Kaş'a taşınmasının olumsuz sonuçlarından biri de kaçak inşaatların önüne geçilememesi ve kontrolsüz büyümeye sebep olan hızlı yapılaşma olarak dile getirilmiştir. Bu durumun, Kalkan için ciddi bir tehdit oluşturduğu katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

2014 seçimlerinden sonra Kalkan Belediyesi kapandı. Yani büyükşehir yasasıyla beraber Kalkan, Kaş'a bağlı bir mahalle haline geldi. Ondan sonra kaçak inşaat konusunda yoldan çıktı. Dağlar, tepeler, köyler her yer kaçak inşaata başladı. Herkes ranttan nemalanmaya çalıştı. Bir anda 200'den fazla Kalkan'da villa kiralama şirketi oldu (Ka13, E, 48).

On yıldan uzun süredir burada yaşayan yabancı katılımcıların gözlemlerine göre, Kalkan'a yapılan hizmetlerin yetersiz olduğu ve buraya yeterince para harcanmadığı belirtilmiştir. Belediye Kaş'a taşındıktan sonra bölgenin daha bakımsız ve kötü hale geldiği ileri sürülmüştür.

Biz buraya ilk geldiğimizde bir belediyesi vardı ve Kalkan Belediye Meclisi vardı. Ama artık bunlar Kaş'ta, burda yok. Bundan dolayı Kaş'ın pastadan aldığı dilim çok büyüdü. Kalkan'da en basit hizmetler bile ihmal edildi. Örneğin, kaldırımlarda yürüyemiyorsun. Burada özellikle köy içinde herkes yürümek zorunda ama insanlar canlarını riske atarak sokaklarda yürüyorlar. Bazı yerlerde bitki ve ağaçlar var ama yarım yamalak, sanki birisi peyzajına başlamış da yarım bırakmış gibi. Bunun tam aksi, özellikle son birkaç yılda Kaş'ta bu tarz hizmetler çok daha iyileşti (YK25, E, 58).

Katılımcıların sıklıkla vurguladığı durum, Belediyenin Kaş'a taşınmasından dolayı duyulan hoşnutsuzluktur. Aynı zamanda Kaş Belediyesi'nin elde ettiği gelirin ortalama %40'ının Kalkan'dan karşılanıyor olması eleştirilmiştir. Kalkan, çok sayıda yabancı turistin geldiği, İngilizler'in yoğunlukta olduğu ve yabancı para sirkülasyonunun sıkça yapıldığı bir yerdir. Yabancı katılımcılar, kaçak yapılaşma nedeniyle bina sayılarının her geçen gün artmasından dolayı hem görüntü hem de doğal doku anlamında kötüye giden Kalkan'ın artık bir yol

ayrımında olduğunu ileri sürmüşlerdir. Belediyenin Kaş'ta olmasından dolayı burada kontrol ve denetimlerin yapılmadığı, kaçak yapılaşmanın her geçen gün arttığı ve kontrolsüz büyümenin acilen önüne geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 12 Kasım 2012 tarih ve 6360 sayılı Kanun yirmi dokuz ilde, il özel idarelerini, köyleri ve belde belediyelerini kaldırmış, ayrıca bu illerdeki ilçe belediyelerini de büyükşehir ilçe belediyesi hâline dönüştürmüştür. 2014 yılında Kalkan'daki belediyenin kaldırılması ve pek çok köyün, beldenin “mahalle” statüsüne dönüştürülerek Kaş ilçesine bağlanması, 6360 Sayılı yerel yönetimler yasasıyla söz konusu olmuştur.

4.5.2.10. Yerel halkın mülksüzleşmeyle ilgili pişmanlık duyması

Geçmişte köy yaşantısına sahip küçük, mütevazı bir balıkçı barınağı olarak anlatılan Kalkan'ın, turizmden sonra çok hızlı büyüdüğü ve bu kontrolsüz büyüme sonucunda problemler doğduğu ifade edilmiştir. Yerel halkın sahip olduğu arsaların değer kazanmasıyla Kalkan gayrimenkul fiyatlarında ciddi yükseliş olmuştur. Turizmden önce başkalarına topraklarını satmaya başlayan insanlar, zamanla bu yerlerinin çok daha fazla değerlendirildiğini görmüşlerdir. Arazilerinin aslında epey ucuza gittiğini fark eden bu kişilerde pişmanlık oluştuğu ileri sürülmüştür.

Bir diğer konu da şuydu: Burada çalışırken insanlarla konuşuyoruz, “buralar bizimdi ama bi sigara parasına verdik” ve bi kıskançlık başlıyor “işte buralar benimdi, şimdi ben sefil durumdayım”. Ordaki yerleşik halk yörüktü ve dolayısıyla pek parayla ilgili ilişkisi olmadığı için o dönem verdikleri para çok iyi bir para gibi görünüyordu ama aldığı parayla çocuğunu evlendiriyor ya da bir araba alıyor (Ka8, E, 64).

Kalkan'a 37 sene önce gelip yerleşen ve yatırım yapan bir katılımcı, dışarıdan gelerek burada arsa alanların daha çok kazandıklarını gören yerel halkın bundan hiç hoşnut olmadıklarını dile getirmiştir. Bu katılımcı, Kalkan'daki turizmin gelişmesine önemli katkıları olan ve yaklaşık 40 yıl önce gelip burada yatırım yapan insanları kıskanmak yerine desteklemek gerektiğini düşünmektedir.

Yabancılar siz geldiniz, yerlerimizi aldınız, bizim çocuklarımız sizle mi çalışacak? 37 yıl önce milyarlar harcadım ben burada, yatırım yaptım yani. Kalkan'ın en büyük şansı ben gibi, Sinan gibi, İpek gibi buraya gelenler, geldiler kaldılar ve yatırımlarını hep buraya yaptılar. Hiç dışarıya çıkmadık. 37 senedir ben burda köylü oldum (Ka11, E, 61).

Kalkan'a yıllar önce dışarıdan gelen insanların ucuza arsa aldıkları ve zamanla aşırı yükselen emlak değerleri sayesinde büyük kazançlar sağladıkları anlaşılmaktadır. Kalkan'ın tanıtılması ve turizmde iyi bir noktaya gelmesinde bu kişilerin önemli rol oynadığı vurgulanmıştır.

4.5.2.11. İngilizler'in Kalkan'a gelmesiyle diğer grupların çekilmesi

Kalkan'ın ilk ziyaretçilerinin farklı ülkelerden gelen kişiler olduğu, Fransızlar, Almanlar, İspanyollar, İtalyanlar'ın ilgi gösterdiği yöreye 2000'li yılların başında İngilizler'in gelip yerleşmesiyle diğer yabancıların çekilmeye başladıkları anlatılmıştır. İlk zamanlarda İtalyanlar'ın sailing tekneleriyle gelip buradaki koyları gezdiğinden bahsedilmiştir. 1980'li yıllarda turizmin başlamasıyla tek tük gelen turistlere zamanla konaklama yeri ihtiyacı doğduğu, hatta henüz tur firmaları yokken “çantalı turist” diye adlandırılan, kendi imkanlarıyla gelen yabancılara, halkın ilk zamanlarda kendi evlerinin bir odasını kiraladıkları söylenmiştir. Sonrasında Kalkan daha fazla ziyaretçinin tercih ettiği popüler turistik yerlerden biri haline dönüşmüştür. Özellikle İngilizler'in hayran kalıp Kalkan'a yerleşmesiyle, ülkelerindeki arkadaş, eş, dost tanıdıklarına burada yaşamayı, tatil yapmayı önerdikleri dile getirilmiştir. Böylece Kalkan'da yabancılar tarafından yer edinmeler, ev, arsa, villa satın almalar başlamış ve süreç içerisinde bu durum artmıştır. En çok da İngilizler'in yerleştikleri yörenin ilerleyen zamanlarda küçük bir İngiliz köyüne benzediği ileri sürülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, bundan sonra ise artık her şey, buraya yerleşen yabancıların beğeni, istek ve beklentileri dikkate alınarak gelişmiştir. Ayrıca İngilizler'in Kalkan'da yer edinmeleriyle birlikte, başka ülkelerden gelen kişilerin zamanla Kalkan'dan gittikleri anlatılmıştır.

Fransızlar gelirdi, Almanlar gelirdi, İtalyanlar gelirdi. Hayret edilecek bir şey mesela, İtalyanlar buraya denizde dalmak için, balık avlamak için felan gelirlerdi yani. Kuzey ülkelerinden gelen tek tük olurdu. Bizde garip bir şey var mesela Almanlar'ın olduğu yere İngilizler gelmez filan. Bunları tabi sonradan öğreniyoruz. İngilizler'in geldiği yere de Almanlar pek gitmiyor mesela. Çok tuhaf bir şey var burda. İngilizler yoğunlaşmaya başlayınca diğerleri elini ayağını çekmeye başladı. İngilizler çoğalınca tamamen onlara yönelik bir turizm gelişti (Ka5, E, 78).

Geçmişte Fransız, İtalyan, İspanyol ve Almanların Kalkan'a sıklıkla geldiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların anlattıklarına göre, ilk başlarda konaklama yerleri olmadığı için turistler, yerel halkın kapılarını çalarak oda istemişler ancak zamanla ziyaretçi sayısı arttığı için, bu kişilerin konaklayacağı tesisler inşa edilmiştir. 1980'li yıllarda İngilizler'in yer edinmeye ve her geçen gün sayılarının artmasıyla, farklı ülkelere gelen turistlerin Kalkan'ı terk ettikleri ileri sürülmüştür.

(...) misafirlerin konaklayacağı bir yer yoktu hatta o dönemlerde Fransızlar çok gelirdi, '80'li yılların başlarında. Bi de ağustos ayında İtalyanlar gelirdi. Her yer İtalyan olurdu. Özellikle bu sailing tekneleriyle. Yaz aylarında Ağustos'ta İtalya'da komple tatil olduğu için sailing yapan İtalyanlar ve Fransızlar çok gelirdi. Böyle kültür seviyesi çok yüksek aristokratlar gelirdi. Kalacak yeri olmazdı, akşam da kalacak yer olmadığı için, pansiyon da bulamazlardı, evlerin kapısını vururlardı, “yatacak yerimiz yok, lütfen bizi evinizde misafir edin” diye şey yaparlardı (Ka13, E, 48).

Kalkan'da turizmin gelişmesiyle farklı ülkelere gelen pek çok ziyaretçinin 2000'li yıllardan sonra başka yerlere gitmeye başladıkları ve bu süreçte İngilizler'in Kalkan'a yerleştikleri gözlenmiştir. Sonrasında ise turizm, katılımcılara göre, tamamen İngilizler'in beğenileri doğrultusunda gelişimini sürdürmüştür. Kafe, bar ve restoranlarda İngiliz futbol takımlarının maç yayınlarının yapıldığı, Dalaman'a direkt (charter) uçuşların bile sadece İngiltere'den yapıldığı anlatılmıştır.

4.5.2.12. Kalkan’da yaşayan yabancı uyrukluların ülkelerine dönmesi

Yabancı katılımcılar, Kalkan’ı büyüleyici bulduklarını ve doğasından oldukça etkilendiklerini sıklıkla vurgulamışlardır. İlk geldikleri zamanlarda görür görmez buraya âşık olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak, turizmin hızlı gelişimiyle birlikte artan sorunlar nedeniyle bazı yabancılar, Kalkan’daki yerlerini satıp ülkelerine geri dönme kararı almışlardır. Örneğin, 30 Ekim 2023’te yapılan görüşmede, katılımcılardan bir İngiliz vatandaşı, Nisan 2023 itibariyle eşiyle beraber İngiltere’ye kesin dönüş yaptıklarını ve yaz sezonu dışında Kalkan’a arada gelmeye devam edeceklerini dile getirmiştir.

Buradaki alt yapı hizmetleri ve onların gidişatı hakkında çok ciddi kaygılarımız var. Su, elektrik, kanalizasyon... O kadar çok inşaat yapıldı ki gün gelecek elektrik, su, kanalizasyon, çevre kirliliği ciddi sorunlar olarak karşımıza çıkacak. Böyle devam ederse kaçınılmaz olarak burada alt yapı hizmetleri çökecek ve o zaman biz burada olmak istemiyoruz. Su sorunu, kuraklık küresel bir sorun. Burada da çok ciddi bir sorun. Ama burada her villanın bir havuzu var (YK29, E, 64).

Kalkan’ın eski cazibesini yitirdiği, turizmin doğurduğu olumsuz sonuçlar nedeniyle burayı terk etmeyi düşünen yabancıların arttığı gözlemlenmiştir. Görüşme esnasında katılımcılar, bu durumdan sıklıkla bahsetmişlerdir. Aşırı yapılaşma ve alt yapı hizmetlerindeki aksaklıklar sebebiyle dönüş kararı aldıkları belirtilmiştir.

“Bu inşaatlaşma nedeniyle bizimle aynı zamanda gelen pek çok arkadaşımız Kalkan’ı terk etti. Bunun en büyük nedeni buradaki aşırı yapılaşma, yolların kötü olması, belediye hizmetlerinin buradaki eksikliği, çevre kirliliği ve aşırı gürültü” (YK31, K, 66).

“Bugün inşaat şirketleri talebi karşılayabilecek hızda inşaat yapamaz hale geldiler. Bu tür gelişmeler insanların buraya yerleşmelerinde etkili oldu ancak bizim gibi turistleri itti. Çünkü kışın da burası gürültülü bir yere dönüştü gelip yerleşenler nedeniyle” (YK40, E, 62).

Yazın turizm sebebiyle aşırı kalabalık ve gürültülü olan Kalkan’ın kışın da inşaatlar yüzünden çekilmez hale geldiği belirtilmiştir. Katılımcılara göre, Kalkan’ı kentleştirmeye

alışan ve özgünlüğünü yitirmesine sebep olan hareketler, yörenin eski cazibesini kaybetmesine sebep olmuştur. Ayrıca turizmin başladığı yıllarda gelen turist kitlesinin olumsuz yönde değiştiği de ileri sürülmüştür.

O st seviyedeki İngilizler eli ayağını çekti, yerlerini sattılar buradaki. İşte bu ev, İrlandalı birilerinin mesela, senede en fazla 15 gün gelip kalıyolar diğer zamanlar kiraya veriyolar. Onun yanındaki İngiliz bir kadının evi, doğru düzgün geldikleri yok kiraya veriyo onlar da (Ka5, E, 78).

Katılımcıların ifadelerinden Türkiye’de yaşam maliyetlerinin artması ve bu durumun Kalkan’a yansımaları, emlak fiyatlarının ciddi şekilde yükselmesine sebep olmuştur. İlk zamanlarda gelip ev alan yabancılar, fiyatların artmasıyla evlerini satmışlar ve yüksek krlar elde etmişlerdir. Bu durum, geri dönme kararı almalarında etkili olmuştur. Yabancı katılımcılar, aynı parayla farklı tatil yerlerine gidebileceklerini, hatta daha az harcayarak hem kaliteli hem de sorunsuz tatil yapabileceklerini dile getirmişlerdir.

Tabi bilhassa fiyatların artmasıyla da bu fırsat bu fırsat deyip İngilizler’in çoğu evlerini satıp gitmeye başladılar. “İşte enflasyon var Türkiye çok pahalı zaten hani İngiltere’de de aynı parayı harcarız, kalkalım gidelim bu evi satalım, cebimize iyi bi para koyalım gidelim” dediler ve gittiler (Ka14, K, 73).

Kalkan’daki yaşam maliyetlerinin yabancılar için de oldukça fazla olduğu ve buranın dünya genelindeki diğer turistik yerlerle kıyaslandığında artık ucuz gelmediği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, evre ve altyapı sorunları, gürültü, kalabalık, doğal dokunun kaybolması gibi etkenler de eklendiğinde, Kalkan’ın eski popülaritesini yitirdiği gözlemlenmiştir.

Günümüzde evre kirliliği türlerinden “gürültü”, insanların rahatlık duydukları sessizliği yok eden ve insanı bunaltan bir kirlilik türüdür. Turizm faaliyetlerinin amaçlarından biri ise yine bu sessizliği yakalamak veya rahatsız etmeyen bir hareketlilik içinde bulunmaktır. şehir ve sanayi ortamlarında yoğun olarak yaşanan gürültü, en azından turizm kaynaklı olmamak zorundadır. Oysa ki yaz aylarındaki

sezonluk turistik yoğunlaşma, trafik ve insan kalabalığına sebep olmaktadır (Issı, 2011, s.124).

Yabancıların sakin, sessiz ve güzel doğası için geldikleri Kalkan'dan bu sebeplerle ayrılmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

4.5.2.13. İşletmeler arasında rekabet olması

Yabancı katılımcıların dile getirdiği bir sorun ise işletmeler arasındaki rekabettir. Bu rekabetin oluşturduğu gerginliğe değinilmiş, işletmeciler arasındaki durumun kendilerine itici geldiği belirtilmiştir. Ayrıca, bir işletmenin ne yaparsa diğerinin de hemen aynı şeyi yapmaya çalıştığı dile getirilmiştir. Rekabetçi ortamın kendilerini gergin hissettirdiğini ve işletmelerin para odaklı davranışlarının itici geldiğini ifade etmişlerdir. Yabancı katılımcılardan sekizi, Kalkan'daki bu rekabetin rahatsız edici olduğunu özellikle vurgulamıştır.

Kalkan'da dükkânlar çok sayıda ve iç içe olduğundan sürekli birbirlerini taklit ediyorlar. Birisi neon ışık koyarsa öteki “ben de bunu yapabilirim” diyor ve yapıyor. Mesela bazı yerlerde daha çok müşteri çekmek için mekânlar eğlence düzenliyor, Türk şarkıcılar çıkarıyor ve diğer işletmeler de bunu görüp yapıyor ama düşünmüyorlar İngilizler ne düşünür? (YK24, K, 51).

“Burada bir rekabetin olması, kısa zamanda çok para kazanma istekleri, gelen insanlar üzerinde bir baskı unsuruna dönüşebiliyor. Siz neden tatile gidersiniz? Rahatlamak için. İnsanlar böylesi baskıları hissettikleri yerlere ilerde gitmek istemeyebilirler” (YK27, E, 56).

Kalkan'da yer alan işletmelerin kendi aralarındaki rekabetten burada yaşayan yabancıların olumsuz etkilendikleri, huzursuzluk ve gerginlik hissettikleri dile getirilmiştir. Esnafların para kazanmaya odaklı hırslı davranışlarının hoş karşılanmadığı anlatılmıştır. Kalkan'a yerleşen insanların genelde metropollerin kalabalık ve gürültüsünden kaçarak sakinlik arayışı için burayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Ancak kaçtıkları ortama benzer koşullarla karşılaşınca buradan gitmek istedikleri ve hayal kırıklığı yaşadıkları anlaşılmaktadır.

4.5.2.14. Yabancı uyruklulara ayrımcılık yapılması

Kalkan’da yaşayan yabancılar, Türk olmadıkları için özellikle fiyat konusunda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu, yeme içme mekanlarında ve çeşitli kurumların faturalandırma sistemlerinde gördüklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, su faturalandırması yapan ASAT’ın (Antalya Su ve Atıksu İdaresi) yabancıların oturduğu evlerin sayaçlarını “yabancı mülkü” tarifesiyle hesaplayarak daha yüksek fatura çıkardıkları dile getirilmiştir.

“Yabancılar karşı buradaki ayrımcılığın kurumsal bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Örneğin, ASAT’ın suları faturalandırmasında dahi bunu görebiliyorsunuz” (YK30, E, 68).

ASAT görevlilerinin sayaçtaki ismin yabancı olduğunu görünce orayı mesken değil de “ticarethane” olarak işaretleyip faturalandırdıkları ve kiraya vermedikleri konutlara yanlış hesaplama yapıldığını belirtmişlerdir. Evi sadece kendileri kullanmalarına rağmen bu defa da “geçici yaşayan aboneler” olarak işaretlenip, yine yüksek fiyattan hesaplanan bir tarifenin uygulandığını ileri sürmüşlerdir.

İlk başta bütün yabancıların evlerine iş yeri tarifi uygulamaya başladılar ama buradaki insanlar evini kiraya vermedikleri için bunun haksızlık olduğunu ifade etti ama ASAT onun yerine farklı bir şey icat etti. O da “geçici yaşayan aboneler” diye bir kategori. Bu yolla ASAT bizden iş yeri tarifiyle bile daha yüksek tarifiede bedel çıkarmaya başladı. Ama burada İstanbul ve diğer büyük şehirlerden gelmiş ve geçici olarak yaşayan Türkler de var ancak onlar Türk oldukları için normal kullanım üzerinden faturalandırılıyorlar (YK31, K, 66).

İngiltere’den gelen ve altı senedir Kalkan’da yaşayan YK32, yabancılar eşit davranılmadığını, ödeme gücü yüksek kabul edildiklerinden dolayı kendilerine daha pahalı hizmet sunulduğunu ifade etmiştir. Bu durumu çok kez yaşadığını, bir iş yaptıracak veya bir hizmet alacaksa önceden iyice araştırma yaptığını, ortalama maliyeti hesapladığını ve işin sonucunu görmeden artık ödeme yapmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Kalkan’da verilen hizmetlerin süresi ve kalitesi konusunda vaatlerin güvenilir olmadığını ve verilen sözlerin

zamanında tutulmasında tutarlı davranılmadığını dile getirmiştir. Özellikle de Kalkan'da hem yabancı hem de yalnız bir kadın olarak daha temkinli olunması gerektiğini vurgulamıştır.

(...) eğer İngilizsen ve kadınsan Türklere söylenen fiyatları alabilmek için mücadele etmen gerekiyor. Bir tamir işim oldu mu malzemeyi ben alıyorum, sadece işçilik ödüyorum. Çünkü verdikleri malzeme fiyatları her zaman piyasanın en az üç katı. Tabi burada bir ayrımcılık var ama pek çok Türk sana gerçek fiyattan ziyade (senin) ödeyebileceğini düşündüğü fiyatı veriyor. Tabi buradaki İngilizler bu durumlara karşı kendi çözümlerini de üretiyorlar. Mesela benim tanıdığım pek çok İngiliz kadın kuaföre gitmiyor, kendi saçını kendi kesiyor (YK32, K, 59).

Katılımcıların ifadelerinden, Kalkan esnafına yönelik güven eksikliği ve yabancılara eşit olmayan fiyatlandırma politikalarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, tüm esnafların bu şekilde davranmadığı ve çok iyi, dürüst insanların da mevcut olduğu belirtilmiştir. Hatta, yabancıların buraya yerleşme ve yaşamlarının geri kalan kısmını Kalkan'da geçirme kararlarında yerel halkın samimi tavırlarının da etkili olduğu vurgulanmıştır.

4.5.2.15. Kalkan'ın ticari rant bölgesine dönüşmesi

Kalkan'da yaşayan hemen herkesin ticaretle uğraşması, alım-satım, kiralama gibi işler yapmasının, kâra odaklanılmasına neden olduğu dile getirilmiştir. Yabancıların nüfusun önemli bir kısmını oluşturması ile daha fazla para kazanılmaya başlanmıştır. Rant bölgesi olarak görülen Kalkan, yerel yönetimin boşluğundan yararlanan insanların mekânı haline dönüştüğü için eleştirilmiştir. Yerel halk, sahip oldukları yerlerin yüksek fiyatlara satıldığını gördükçe, buraları astronomik fiyatlara elden çıkarmış, arsa alım-satımı, villa yapımı ve kiralaması gibi işlerden büyük kazanç sağlamıştır. Katılımcılar, turizmin getirdiği bu hızlı değişimi durdurmanın imkânsız olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, Kalkan'da para kazanmanın yollarını keşfeden ve yatırımlarını buraya yapan insanların sayısının arttığı gözlemlenmiştir. Bu bölümde, turizm sonrası yaşanan hızlı değişim nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlar ele alınmıştır.

Biz Kalkan’da doğmuş büyümüş kişiler olarak ilk verdiğimiz örnek Kalkan’ın doğal yapısı ve kültürel değerlerinden dolayı tercih eden kişilerle hep barışık, hep birlikte yaşamayı tercih ettik ve emekler sarf ettik. Ve bugünkü ihtiyacımız olan birçok değeri beraber inşa edip var ettik. Ama maalesef son aşağı yukarı 20 yıldır sosyal medya kanallarının artmasıyla popülaritesinden dolayı gelen kişilerin büyük çoğunluğu maalesef alternatif bir ticari gelir kapısı yapmak için Kalkan’a geldiler. En büyük ticari gelir kapısı da kaçak villa ve bunu kiraya vermek (K1, E, 40).

Yerel halkın arsalarını dışarıdan gelenlere sattığını vurgulayan bazı katılımcılar, köylerdeki topraklara olan talebin arttığını ve yasa dışı işler yapan kişilerin burayı hem saklanma yeri hem de kazanç kapısı olarak gördüklerini ileri sürmüşlerdir.

“Çoğu yer satıldı el değişti. Şimdi köylerimiz de aynı tehlikeyi yaşayacaklar. Habire gelip alıyolar işte. Bunların içinde kara paracılar var, mafyacılar var. Ne olduğu belirsiz insanlar çok var” (K5, E, 78).

Yerel halkın Kalkan’daki bu olumsuz yöndeki dönüşüme katkı sağladığı ve denetimsizlikten yararlanarak kaçak inşaatların yapılmasına göz yumduğu katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. İyi kazanç sağlanması nedeniyle yapılanların yasal olup olmamasına dikkat edilmediği, ileride meydana gelebilecek sorunların hiç düşünülmediği ve kimsenin güvenilir binalar inşa etme amacı taşımadığı anlaşılmaktadır. Kalkan merkezde olmayan neredeyse tüm binaların kaçak olduğu, imarsız olmalarına rağmen belediyenin bu yapılara elektrik ve su sağladığı belirtilmiştir.

“Planlama ranta göre yapılıyor. En çok zarar veren şeylerden biri ranta dayalı imar planları ve denetimsizlik. Kaçak inşaatlar bir yandan çok para kazandırıyor. Belediye göz yumuyor bunlara, elektrik veriyo, su veriyo” (K10, E,70).

Buraya İstanbul’dan, Ankara’dan ve daha pek çok yerden insan göç etti. Bu insanların çoğu kâr amacı güderken aynı zamanda burada aşırı bir yapılaşmaya da sebep oldular. Kalkan’da turizm bu bağlamda gelişti. (...) Bence burada inşaat

sektörüne yoğunlaşan insanların kar dışında, işte doğal güzellikmiş, çevreymiş, ekolojymiş o tür kaygıları yok. Sadece paraya önem veriyorlar (YK26, E, 60).

Kalkan'da eğitim ve kültürel gelişme olmadan, turizmle birlikte yöreye hızlı para girdiği, bu durumun yerel halk arasında bir çeşit yozlaşmaya sebep olduğu belirtilmiştir. Turizmden sonra yerelliğin pek de korunmadığı ve kültürel erozyon yaşandığı anlaşılmaktadır.

Bir anda bize turizmden para geldi. Ve bizim bi fikrimiz bile yok, para ile ne yapabiliriz? Millet inşaat yapıyordu, hurra biz de inşaat yaptık. Ve şey yoktu yani, bizim ufkumuz hiç açılmadı. A yok o parayla güzel bi seyahat yapayım. Yurtdışına demiyorum ama gideyim Ankara'ya, gideyim Türkiye'de güzel yerler göreyim. Böyle bi şeyimiz olmadı ama para para, para para (YK23, K, 61).

Turizmin gelmesi ve hızlı gelişmesiyle birlikte Kalkan'ın kazanç yeri olarak görülmesi, farklı yerlerden gelen insanların buradaki rant elde etme çabalarından bahsedilmiştir. Kontrolsüz büyüme yüzünden aşırı yapılaşma, kalabalıklaşma, gürültü ve kirlilik oluştuğu; belediyenin kaçak yapılara elektrik ve su izni verdiği ileri sürülmüş, yerel yönetimler gerekli yasal işlemleri yapmadığı için eleştirilmiştir. Belediye Kaş'a taşındıktan sonra kaçak yapılaşmanın önüne geçilemediği ve denetimsizliğin arttığı belirtilmiştir.

4.6. Turizmden Kaynaklı Sorunların Çözümüne İlişkin Düşünceler

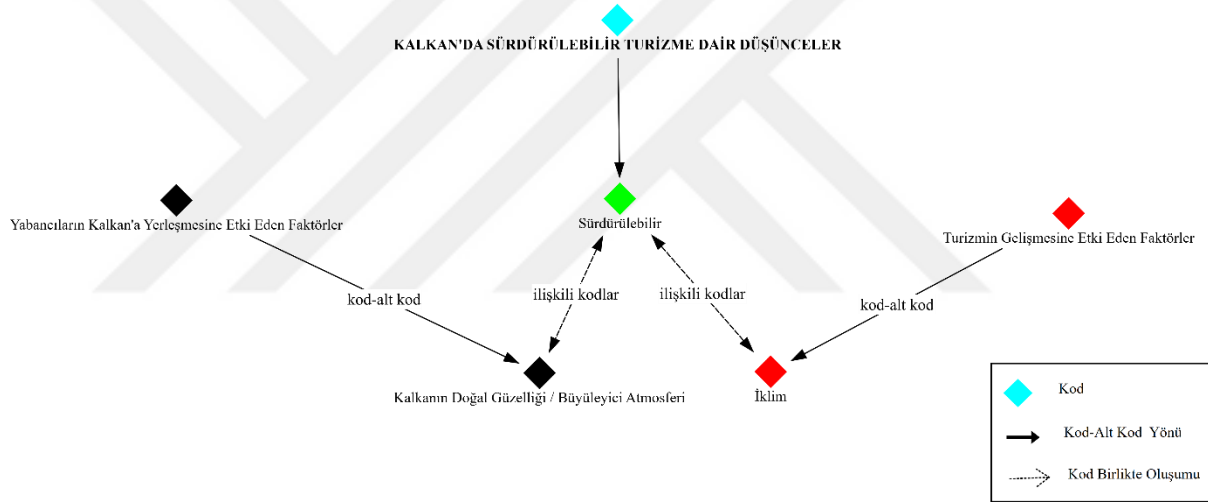
Turizmden kaynaklı sorunlar nedeniyle Kalkan'da turizm sektörünün tehlikede olduğu ve halkın temel geçim kaynağı olmasına rağmen turizmin bölgeyi bitireceğine ilişkin görüşler bu bölümde yer almaktadır. Gerekli önlemler alınmazsa, Kalkan'da turizmin uzun süre devam edemeyeceği, katılımcılar tarafından sıkça dile getirilmiştir. Bütün gelirini turizme bağlamış bir yerleşimin sadece bir sezon bile turist gelmemesi durumunda büyük zarara uğrayacağı ifade edilmiştir.

Urry (1999), turizmin girdiği her yeri, kültürü de dahil olmak üzere, dönüştürdüğünü ve tükettiğini anlatır. Turizmin yerel kültürleri, doğal çevreyi, sosyal yapıyı ve toplumları nasıl etkilediğini ve bazen olumsuz sonuçlar doğurabileceğini vurgular. Turistik bölgelerde, turizmin ekonomik katkıları olmasına rağmen, bu katkıların yerel halkın yaşam kalitesini

nasıl etkilediği ve uzun vadede sürdürülebilir olup olmadığı konularında tartışmalar mevcuttur.

4.6.1. Kalkan'da turizmin sürdürülebilir olmasına dair düşünceler

Tezin bu bölümünde, Kalkan'da turizmin sürdürülebilir olmasına ilişkin kodlar, aynı zamanda turizmin olumlu katkılarına işaret etmektedir. Yabancıların Kalkan'a yerleşmesinde etkili olan faktörler ise Kalkan'ın doğal güzelliği, büyüleyici atmosferi ve iklimi olup, bu unsurların turizmin gelişmesine ve sürdürülebilir olmasına dair kodlar arasında yer aldığı görülmektedir.

Şekil 11. Kalkan'da Sürdürülebilir Turizme Dair Düşünceler

Kalkan'daki turizmin sürdürülebilirliği için yapılması gerekenler, katılımcıların görüşlerine göre dört ana başlık altında ele alınmıştır: Çevresel, sosyal-kültürel, şehirleşme ve ulaşım. Her bir başlığın alt başlıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, turizmden kaynaklı çevre sorunlarıyla ilgili çözüm önerilerine değinilmiştir.

4.6.1.1. Çevre ile ilgili yapılması gerekenler

Kalkan'da turizmin sürdürülebilmesi için çevre sorunlarına odaklanılması ve özellikle yerel yönetimlerin bu konuda istikrarlı davranması, katılımcılar tarafından en önemli tutumlardan biri olarak ifade edilmiştir. Sokakların temizliği, denizlerin kirletilmemesi ve inşaat

atıklarının yol açtığı çevre tahribatlarının giderilmesi önerilmiştir. Bu sorunların çözümüne dair neler yapılabileceği, katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareket ederek belirlenmiş ve dört alt başlıkta incelenmiştir. Katılımcılar öncelikle temizlik hizmetlerinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

4.6.1.1.1. Temizlik hizmetlerinin artırılması

Görüşülen kişilerin en çok dile getirdiği konu, Kalkan'daki çevre sorunudur. Çevreye atılan çöplerin yol açtığı görüntü kirliliğinin özellikle yaz döneminde katlanılmaz olduğu ve etrafa yayılan kötü kokuların yanı sıra sivrisinek oluşumunu artırdığı sıklıkla dile getirilmiştir. Tatilcilerin Kalkan'a gelmelerinin en baştaki sebepleri deniz ve güneş olarak belirtilmiş, denizin kirlenmesi durumunda Kalkan'ın tüm cazibesini yitireceği ifade edilmiştir. Kalkan'daki turizmin devamı için denizin ve doğal çevrenin korunması, çöplerin düzenli olarak toplanması ve denetimlerin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

“Bence burda kalan doğa çok önemli, doğayı da korumak, denizi de korumak (...) Çünkü bazen hakikaten yazın girilmez oluyor. Teknelerin atıkları, yağı gibi bir sürü şey. Bence buna acilen dikkat edilmesi lazım çünkü o da giderse Kalkan'ın hiçbir özelliği kalmıyor” (YK23, K, 61).

“Turizmin devam etmesini istiyorlarsa, bir kere denizi inanılmaz temiz tutmaları lazım. Deniz burada bozulduğu an burada ne turizm kalır, burada en önemli konu denizin korunması” (K19, E, 51).

Kalkan'ın çok özel bir denizi olduğu, plajları ve koyları için turistlerin özellikle bu bölgeyi seçtiği anlaşılmaktadır. Turizmin sürdürülebilir olması için öncelikle denizin ve doğal çevrenin temizliğine çok önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Belediyenin yaz aylarında çalışmayı artırması, çöplerin daha sık aralıklarla toplanması, sokakların temizliği, foseptiklerin ve yolların ilaçlanması, caddelerin yıkanması gibi hizmetlerin artırılması önerilmiştir.

4.6.1.1.2. Geri dönüşüm ve yenilenebilir enerji kullanımı

Katılımcılar tarafından Kalkan’da geri dönüşümü özendiren uygulamaların yapılması, ekonomiye kazanç sağlayan bu çalışmanın önemini kavramak gerektiğinden bahsedilmiştir. Yerel yönetimlerin villa sahiplerine, turizmcilere geri dönüşüm hakkında zorunlu kurallar getirebileceği, yenilenebilir enerjinin kullanımını teşvik edebileceği ve bu konularda eğitim verilebileceği ileri sürülmüştür.

Belediyenin aslında gelip, belediyenin ya da Turizm Bakanlığının işte kim ilgileniyorsa villa sahiplerine, villa kiralayanlara bir eğitim vermesi lazım. Mesela bu evi aldığımız sene, Kaş’ta bir villa tutmuştuk arkadaşlarla, oradan buraya gelip işte idare etmiştik. Orada mesela kaldığımız villada şey vardı, compost sistemi vardı. Dışarı bir kova koymuşlar, compost sistemi kurmuşlar, yazmışlar oraya da. Demişler ki, işte bunu şunu, bunun içine atın, işte birileri gelip onu günlük olarak büyük kompostun içine boşaltıyordu. Domates, salatalık, yumurta kabuğu filan. Bi de bulaşık sünger yoktu, kabak lifi koymuşlardı mesela. Ve orda hani bi de GUIDELINE gibi bir şey yazmışlar. Şunlara uyarsanız sevinirsiniz gibi. Bu mesela villa kiralamada yapılabilir (Ka20, K, 39).

Burada geri dönüşüm çok düşük. Her şey çöpe gidiyor. İnsanlar denize pet şişe, plastik poşetler atıyor. Burada insanlar çok şanslı. Bir tarafımızda Kekova, Üçağız gibi yerler var. Üçağız koruma altında. Diğer yönde Patara var, orası da koruma altında. Biz bunların tam ortasındayız. Burası belki de tüm Akdeniz’in en güzel yeri, cennet gibi. Bazen insanların buraya hak ettiği saygıyı göstermediğini düşünüyorum. Çevreyi çok kolayca kirletebiliyorlar. Dediğim gibi buraya özgü bir sorun değil belki küresel bir sorun (YK29, E, 64).

Geri dönüşümün yanı sıra yenilenebilir enerji sistemlerine geçiş de sürdürülebilirlik adına önemli bir adım olarak görülmüştür. Aynı zamanda, çevre kirliliğine karşı alınabilecek önlemlere alternatif olarak ileri sürülmüştür.

“Daha az doğaya ait tüketimi azaltmak, daha ekolojik, güneş enerjisiyle, rüzgâr enerjisiyle binalara yenilenebilir enerji sistemleriyle donatıp çevreye verdiği zararı azaltabiliriz” (K1, E, 40).

Yenilenebilir enerji kullanımı hem çevreyle dost hem ekonomik olduğu ve fosil yakıtların kullanımına nazaran daha az karbon salınımı sağladığı için, yoğun turizmin olduğu bölgelerde önemli görülmektedir. “Enerjide sürdürülebilirliğin yenilenebilir enerji kullanımı ile sağlanması halinde turizm hizmet maliyetlerinin düşmesi ve ekonomik bir ortamın sağlanması mümkün olacaktır” (Örgev ve Gümüş, 2018).

4.6.1.1.3. Doğal güzelliklerin korunması

Turizmin devamını sağlayan en önemli etken olarak Kalkan’ın doğal güzelliğini vurgulayan katılımcılar, villa havuzlarında pek çok kimyasal kullanıldığını ve bunların sezon sonu gelişigüzel dışarı boşaltılması ile doğaya karıştığını ileri sürmüşlerdir.

Bir kere havuz olayının tamamen yağmur suyuyla bir şekilde halledilmesi lazım. Şeyde mesela bir sürü kimyasal kullanılıyor havuzda, Ahmet Abi daha iyi bilir, bu sular nereye deşarj ediliyor, mutlaka bir şekilde denize karışıyor. Yosunlara, deniz canlılarına zarar veriyor filan. İlk olarak bence havuzlarda farklı bir sisteme geçilmesi gerekiyor (Ka20, K, 39).

Havuz sularıyla ilgili doğaya zarar vermeyecek sürdürülebilir başka bir sisteme geçilmesi gerektiği önerilmiştir. Toprağa, bitkilere, denize karışan havuz sularındaki ağır kimyasalların yarattığı doğa tahribatını engellemek için herhangi bir şey yapılmadığı belirtilmiştir. Yeşil alanları yok eden hareketlerin bilinçsizliği yüzünden toprağa, doğaya verilen zararların önüne geçilmediği için daha fazla çevre sorunu yaşanacağı vurgulanmıştır.

“Bu bölgede ormanlar ciddi bir şekilde tahrip ediliyor, bunun da önüne geçmek gerekir. Yeşil alanlar, zeytinlikler geri kazandırılmalı. Buranın insanların sahip oldukları doğal güzelliklere ilişkin bilinçlendirilmesi ve bundan gurur duymaları sağlanmalı” (YK26, E, 60).

Katılımcılar sıklıkla Kalkan'a en büyük zararı burada yaşayanların verdiğini dile getirmişlerdir. Doğal güzellikleri korumanın önemi vurgulanmış, Kalkan'ın çok güzel bir yer olduğu ancak bu özel yeri kaybetmemek için insanların yeterince çabalamadığı ileri sürülmüştür. Görüşülen kişiler doğal güzelliklerin korunmasına yönelik acil önlemler alınmazsa, telafisi imkânsız noktalara gelineceğini sıklıkla dile getirmişlerdir. *“Doğal zenginliklerin turizm adına aşırı ve dengesiz kullanımı, ekolojik dengeyi bozabilmekte ve arzu edilmeyen çevresel kirlenmenin doğmasına sebep olabilmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte, bitki örtüsünde, su kalitesi, hava kalitesi, doğal hayat ve arazi kullanımı üzerinde olumsuz etkiler görülebilir”* (Issı, 2011, s.120).

4.6.1.1.4. Motorlu su sporlarına ilişkin önlemler

Kalkan sahillerinde soyu tükenmekte olan caretta caretta cinsi kaplumbağalara sıklıkla rastlandığı ancak yaz ayları yapılan motorlu su sporları yüzünden bu canlıların zarar gördükleri anlatılmıştır.

Bence bu güzelim koyda, elektrikli motorlu su sporlarını yasak etmek lazım. Birincisi çok çok tehlikeli, ikincisi burda caretta caretta yüzüyor. Taa Patara kıyısında yumurtalarını koyup o hayvanlar denize ulaşp birazcık büyümeye başladıklarında koyun dışına çıkıp bizim koyumuzun içine giriyorlar. Şurda önümüzde, Kalkan'ın limanında, Kalkan'ın plajında görebilirsiniz. Nasıl güzeller, kocaman kocaman kaplumbağalar. Ama bu speedboat'lar var ya, su kayağı yapan, çocukları bağıra çağıra çeken o su sporları var ya, o speedboatlar. Hayvanların üstünden geçiyor bunlar. Dalana kadar denizin dibine, kendini kurtarana kadar kafalarını ezip geçiyorlar. Ben kaç tane kolu kopmuş kaplumbağa burda gördüm. Turizm müdürlüklerinin bunları kontrol altında tutması gerekiyor. Bunlara izin vermemesi gerekiyor (K14, K, 73).

Yabancı katılımcılar Kalkan'a ilk geldiklerinde burada minik kayıklar olduğunu ve bunların kiralatabildiğini, günümüzde ise insanların eğlence anlayışının çok değiştiğini, artık sürat teknesi ve jet ski gibi motorlu su araçlarının kullanıldığını ancak bunlar yüzünden Kalkan'ın yaz aylarında iyice gürültülü bir yere dönüştüğünü ileri sürmüşlerdir.

Buraya ilk geldiğimde küçük tekneler, kürekli minik kayıklar kiralayabiliydin. Şimdi ise jet skiler, sürat tekneleri, deniz eğlencesi ya da sporları adı altında geçen motorlu araçlar var. İnsanlar avazı çıktığı kadar bağıyorlar, motor gürültüsü çok fazla. Normal bir günde limana baktığında, küçük alanda en az dört sürat teknesi, altı jet ski görebilirsin (YK25, E, 58).

Katılımcılar, işletmeler çok para kazandığı için motorlu su sporlarının yasaklanmadığını ancak Kalkan sakinleri ve kafa dinlemek için gelen turistleri bu durumun rahatsız ettiğini anlatmışlardır. Caretta caretta yumurtalarını bıraktıkları Patara Plajında ATV araçlarla gezilmesini de eleştirerek doğayı korumanın, soyu tükenmekte olan canlılara karşı daha duyarlı davranmanın ve bir an önce önlem alınması gerekliliğini vurgulamışlardır. Issı göre;

Turizm amaçlı yapılaşma özellikle kıyılarda yaşayan veya üreyen canlıların nesillerinin tükenmesine ya da türlerinin değişimine ve göç etmelerine sebep olmaktadır. Özellikle Dalyan bölgesindeki caretta caretta ve focus focus cinsi kaplambağalarda bu endişe yaşanmış; fakat kısa süre sonra bu canlıların korunması için önlemler alınmaya başlanmıştır. Bölgeye özellik katan bu canlıların, bilakis turizm faaliyetlerini gerçekleştiren kesim tarafından itina ile korunması gerekmektedir (Issı, 2011, s.123).

Bu turizm sektörünün devamlılığı için de bir zorunluluk olarak görülmelidir

4.6.1.2. Sosyal-kültürel açıdan yapılması gerekenler

Kalkan'da sosyal, sportif, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin yeterli olmamasından şikayetçi olan katılımcılar, buna dair etkinlikler düzenlenmesini istemişlerdir. Ayrıca Kalkan'ı temsil eden bir simgenin olmadığını, bölgeye özgü simgesel bir değer bulunmasının önemine dikkat çekmişlerdir. Dünyanın her yerinden insanın merak edip geldiği Likya yürüyüş yolunun markalaşması gerektiğini önermişlerdir. Bazı katılımcılar eğlence sektörünün canlandırılmasını çünkü gençlerin de tatil için burayı tercih etmelerini istemişlerdir. Görüşülen kişiler sıklıkla, Kalkan'daki sakin ve kişiye özel imkanlar sunan tatil anlayışının

devam etmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunların yanı sıra Kalkan'ın bir kültür merkezine ihtiyacı olduğu da belirtilmiştir.

4.6.1.2.1. Sosyal-kültürel etkinliklerin düzenlenmesi

Kalkan'da yaz sezonunun deniz turizmi odaklı geçtiğini, diğer zamanlarda ise pek etkinlik olmadığını ileri süren katılımcılar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetlerin çoğunlukla Kaş'ta yapıldığını söylemişlerdir.

“Resmi bayramlarımız var dört dörtlük olmasını isterim mesela. Kaş merkez teslim aldı. Kalkan'da da olsun aynı şeyler isterim” (Ka6, E, 56).

Yaz aylarında da aktivitelerin daha fazla olabileceği, örneğin plaj işletmelerinin farklı etkinlikler planlayabileceği önerilmiştir.

İşte kışın deniz saati daha da azalıyor, işte saat 12'de anca hava ısınmış oluyor, işte saat 5'te de soğumaya başlıyor. Mesela işte öğlen 12- (akşam) 5 arası plajlarda etkinlikler yapılabilir. Tabi bu belediyeden çok, işletmelerin görevi. Atıyorum işte denize girdin 3-5 saat havanın serinlemeye başladığı zamanlarda, bi müzisyen, DJ getirirsin (K20, K, 39).

Kalkan'da yaşayan kişilerin sadece yazın değil, kış aylarında da sosyal aktivitelere katılabilecekleri organizasyonların yapılabileceği ileri sürülmüştür. Belediyenin Kaş'ta olmasından dolayı Kalkan'ın aktiviteler anlamında geri planda kaldığı belirtilmiştir.

4.6.1.2.2. Bölgeye simgesel bir değer bulunması

Kalkan'ı temsil eden özel bir simge olmadığını söyleyen katılımcılar buraya has özelliklerin gözden geçirilmesi ve yöresel bir öğenin ön plana çıkarılmasının öneminden bahsetmişlerdir. Yerel kültürü yansıtan simgelerin ziyaretçiler için de mekânla bağ kurması anlamında etkili olduğu, çoğu turistik yerin kendine özgü bir sembolü varken Kalkan için belli bir simgenin bulunmadığı dile getirilmiştir.

“Her evin önüne bir begonvil diksen bile, “begonviller beldesi” diye al reklamını yap. Çok zor şeyler değil bunlar aslına bakarsanız” (Ka13, E, 48).

“Buraya gelen insan buraya ait bir şey istiyor, daha çok enternasyonal bir otele girmek istemiyor. Dolayısıyla onlar başka şeyler arıyolar” (YK21, K, 65).

Turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde o bölgeye has yöresel özellikler ve otantiklik aradığı dile getirilmiştir. Kalkan’a gelenlerin buraya has bir simgeyle karşılaşmadıkları, üstelik zamanla buranın doğal dokusunu kaybetmeye başladığı belirtilmiştir. Katılımcılar içerisinde yerel halktan olan kişiler, görüşmeler esnasında kendi kültürlerini temsil edecek simgeler olmasına rağmen, bunların öne çıkarılmadığını söylemişlerdir. Kalkan’da turistlerin ve burada yaşayan yabancıların taleplerine göre hareket edildiği, oysaki dışarıdan gelenlerin otantik kültürü tanımak istedikleri vurgulanmıştır. Katılımcılara göre, Kalkan’da turizm odaklı davranılsa bile kültürel öğelerin ve geleneksel değerlerin yaşatılması da turizmin hedeflerinden biri olarak görülmelidir.

4.6.1.2.3. Likya yürüyüş yolunun markalaştırılması

Türkiye’nin en uzun mesafe yürüyüş parkuruna sahip Likya yürüyüş yolunun 1999 yılında yazar ve seyyah olan Kate Clow tarafından keşfedildiğini, bu bölgede rehberlik yapmış olan “Ka7, E, 41” anlatmıştır. Binlerce yıl evvel Likyalılar burada yaşadığı için bölgenin “Likya Yolu” olarak isimlendirildiğini belirtmiştir. Senenin belli dönemlerinde Likya yolunu yürümek üzere pek çok insanın buraya geldiğini ve tamamı yaklaşık 535 km uzunluğunda olan yolun turistik anlamda markalaştırılması gerektiğini, böylece turizm sezonunun da uzatılabileceğini dile getirmiştir.

Sürdürülebilir turizm adına yapılan en önemli şey Likya Yolu. Bu tartışılmaz. Likya yolu, yapılması gereken en önemli şeylerden bir tanesi. (...) Likya Bölgesi’nde yaklaşık 26-27 tane antik kent var ve siz bu Likya yolunu yürüdüğünüzde -başından sonuna kadar konaklamalı yürürseniz en az 27-28 gün sürecektir bu şartlarda- birçok antik kentin içinden geçiyorsunuz. Taşların, direklerin, ağaçların üzerinde kırmızı beyaz boyalarla işaretlemeler yapılır, kaç km kaldığı bazı yerlerde yazılır ve dünyaca kabul edilmiş bir yürüyüş güzergahıdır Likya yolu. (...) Turizmin uzaması

için, mevsimsellik sorununu kaldırmak için Likya yolu aslında büyük bir projedir. Temmuz-Ağustos zaten çok yoğun ve sıcak olduğundan yürüyüş için en ideal zaman Mart-Nisan ve bir de Ekim-Kasım-Aralık aylarıdır. Siz aslında Likya yolunu popüler yapmakla sezonu da uzatıyorsunuz (K7, E, 41).

Bahar aylarında yürümek için iklim olarak daha elverişli olan bu bölgedeki Likya Yolu sayesinde, Kalkan'da turizm sezonunun uzayacağı ve böylece sürdürülebilirliğe de katkı sağlaacağı düşünülmüştür. Turizm sezonunun maksimum altı ayla sınırlı kaldığı yörede, doğa yürüyüşlerinin yapılabileceği en ideal dönemin değerlendirilmesi sayesinde, Likya Yolu'nun tanınması ve işlevinin artması da mümkün olacaktır. Böylece, konaklama ve restoran hizmetlerinin sezon dışında da açık kalabileceği ileri sürülmüştür.

4.6.1.2.4. Eğlence sektörünün canlandırılması

Görüşmeye katılan bazı katılımcılar, genç turistlerin de burayı tercih edebilmesi için eğlence sektörünün canlandırılmasını istemişlerdir. Çok sayıda benzer konseptte sahip restoran olmasına rağmen eğlence alternatiflerinin kısıtlı olduğu ileri sürülmüştür. Kültür sanat ve müzik festivalleri, çeşitli doğa, deniz sporlarının öne çıkarılabileceği (trekking, bisiklet turları, dalgıçlık, yelken, sörf gibi) macera aktiviteleri, gastronomi uygulamaları (şarap tadımı, yerel lezzetler gibi yemek turları) yapılabileceği dile getirilmiştir. Böylece Kalkan'ın, sadece yaşlı kesim değil gençler tarafından da tercih edilebileceği belirtilmiştir.

(...) Mesela okullar kapandığı dönemde, Haziran, Temmuz, Eylül'e kadar genç nesil olur, ondan sonra yaşlı nesil olur. Eylül- Ekim arası yaşlı kesim gelir. O kesim de genç kesim olur. İşte orada da insanların yaşıyla orantılı eğlenme kültürü ve kafası, kimisi sakinlik tercih eder, kimisi eğlenmek için gelir ya, o denklem orada değişiyor. Gençler haliyle eğlenmek istiyor. Yaşlılar kafa dinlemek için geliyor. Her ikisini de sunabilmelisiniz yani (Ka16, E, 40).

Kalkan'a genelde 60-70 yaş üstü kişilerin geldiği ancak onlara bir şey olduğunda burayı tercih edecek genç nesil bulunmadığı belirtilmiş, gençlere cazip gelecek aktivitelerin, eğlence olanaklarının geliştirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

“Genç nesil burada devamlı gelen bir (genç) nesil yok. Hepsi şu anda altmışın, yetmişin, seksenin üstünde gelenler buraya. Onlar bu hayattan gittiğinde burada çok büyük boşluk olacak” (Ka18, E, 50).

Turizmin devamlılığı için farklı yaşlardan insanlara hitap etmenin önemi vurgulanmıştır. Katılımcılar sıklıkla Kalkan’ın bu gürültülü halinden hoşnut olmadıklarını belirttikleri de bazılarına göre genç nüfus tarafından tercih edilebilir olması sürdürülebilirlik adına gerekli görülmüştür. Çünkü burayı sürekli olarak tercih eden insanların yaşları itibarıyla bir süre sonra gelemeyecekleri düşünülmüştür.

4.6.1.2.5. Kültür merkezi açılması

Sosyal, kültürel, sanatsal etkinlikler, paneller, sunumlar, eğitimler ve çeşitli faaliyetler gibi insanların sosyalleşme, kültürel vb. ihtiyacını karşılamaya yönelik çoğu yerde kültür merkezi olmasına rağmen Kalkan’da bunun eksikliği vurgulanmıştır. İnsanların bir araya gelmesi, toplanması ve sosyalleşebilmeleri için bir meydana ihtiyaç olduğundan bahsedilmiştir. Liman tarafındaki küçük alanda veya limana yakın deniz hizasındaki kafe restoranların bulunduğu kısımda bazı etkinlikler yapılırsa da katılımcılar bunları küçük ve yetersiz görmüşlerdir. Dışardan gelip Kalkan’a yerleşen insanların sanatsal, sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerin eksikliğini daha fazla hissettikleri dile getirilmiştir.

“(…) ihtiyacımız olan bugün Kalkan’daki bir kültür merkezi, çok amaçlı bunun içerisinde düğün yapılabilir, sergiler yapılabilir, toplantılar, çalıştaylar, toplumun her bireyine hitap edebilecek faaliyetlerin olduğu bir kültür merkezi açığımız var” (Ka1, E, 40).

Bir yerin meydanının olmaması, oradaki insanların bir arada geçirecekleri zamanı sınırlandırabilir. Kültürel etkinlikler, festivaller, konserler için meydanlar ideal yerler olarak görülebilir ve bunun olmayışı kültürel yaşamın zayıflamasına yol açabilir. Özellikle gençler ve yaşlılar gibi belli gruplar için sosyalleşme alanlarının eksikliği yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir.

Bu çalışmada hem “kültür merkezinin olmaması” hem “sürdürülemezlik” aynı yerde kodlanmıştır. Birbirinin nedeni ve sonucu olan bu kodlar birbiriyle ilişkilidir. Katılımcılar

“Kalkan’da turizmin sürdürülemez olduğu”nu söylediği yerlerde bu şekilde gerekçelendirmişlerdir. Örneğin kültür merkezinin olmaması, sosyalleşme alanlarının/meydanlarının eksikliği, sosyo-kültürel etkinliklerin düzenlenmemesi vb. sebeplerden dolayı “sürdürülemez” demişlerdir. Sürdürülemezlik, Kalkan’daki diğer problemler ve olumsuz yansımalar ile ilişkili kodlardır. Bunlar aynı zamanda sosyal kültürel açıdan eksikliklere neden oldukları için bu kodla da ilişkilendirilmiştir.

4.6.1.3. Şehirleşme adına yapılması gerekenler

Kalkan, turizmden önce küçük bir balıkçı köyü olarak tanımlanırken, turistlerin gelmeye ve yoğunlaşmaya başlamasıyla beraber, şehirleşmenin gerektirdiği şartları taşıması beklenen bir yer olmuştur. “Kalkan’da turizmin sürdürülemez olduğuna dair düşünceler” başlığı altında “turistik faaliyetlerin artmasıyla ortaya çıkan olumsuz sonuçlar” ve “şehirleşme adına yapılması gerekenler” in alt başlıkları birbirleriyle ilintilidir. Çünkü turizmden kaynaklı olumsuz sonuçların giderilmesi durumunda, turizmin devamlılığının sağlanabileceği düşünülmektedir. “4.6.2.2. Kentleşme Sorunları” başlığıyla ele alınan konular ise bu bölümdeki “Şehirleşme adına yapılması gerekenler” ile bağlantılıdır. Bu nedenle ortak kodlamalar yapılmış olup, maksat, yazılanları yinelemek değil aradaki bağlamı anlamaktır.

4.6.1.3.1. Altyapı çalışmalarının iyileştirilmesi

Şehirleşmenin ve turizmin en temel şartlarından biri altyapı çalışmalarının aksamadan devam etmesi olarak düşünülürse altyapı eksikliği katılımcıların sıklıkla dile getirdiği sorunların başında yer almıştır. En önemli altyapı problemi olarak özellikle yaz aylarında sık sık elektrik, su kesintilerinin yaşanması gösterilmiştir. Ayrıca kanalizasyon sistemi yeterli olmadığından foseptiklerden yayılan kötü koku ve pisliğin aşırı sivrisineğe yol açtığı söylenmiştir. Bununla birlikte yolların düzgün yapılmadığı, bozuk ve tehlikeli olduğu belirtilmiştir. *“Akdeniz’de kıyısı bulunan ülkelere turizmin getirdiği yapılaşma, bölgesel yoğunlaşma ve yaz aylarında artan atıksu miktarları, bu bölgedeki geleneksel (fosseptik) kullanımı yetersiz hale getirmiştir”* (Issı, 2011, s.122).

“Bugün yarın suyumuz da yetmemeye başlayacak. Kuşbakışı 30 km ilerden geliyor su yani (Saklıkent’i kastediyor). Duyuyorum köylerde yapılmaya başlanan inşaatlar da suyu burdan alıyolarmış falan. Yarın bir gün bu su yetmemeye başlayacak. Tedbir alınmalı” (Ka5, E, 78).

“Yol, su, elektrik. Üst taraflarda düzgün bir yol yok. Su problem oluyo, sürekli su kesiliyor çünkü kaldırmıyor. Bunun düşünülmesi gerekiyor” (Ka9, E, 45).

Katılımcıların ifadelerinden, Kalkan’da elektrik ve su kesintileri nedeniyle sıkça sorunlar yaşandığı, altyapının ve kanalizasyon sisteminin yeterli olmadığı, şebeke suyunun çoğu yere ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Villa kiralama şirketi olan bir katılımcı, Kalkan’da 4800 adet villa bulunduğunu, köyler dahil edilirse sayının 11 bine çıktığını söylemiştir. Kışla, Kömürlük, Ortaalan, Köyiçi, Kalamar ve Kördere’de 4800 olan villa sayısına Saribelen, Çayköy, Üzümlü, Çavdır, Kınık, Yeşilköy, Ova ve daha pek çok köyde yapılan imarsız villalar dahil edildiğinde 11 bin olduğunu belirtmiştir. (Görüşme tarihi: 10.06.2024).

4.6.1.3.2. Halk meydanı ve kapalı pazar yeri yapılması

Kalkan’da turizmin olumsuz sonuçları yani sürdürülemez olduğuna dair düşünceler ele alınırken katılımcılar, buraya bir halk meydanının yapılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Etkinliklerin yapılacağı ve insanların gezmek için merkeze geldiğinde birlikte sosyalleşebilecekleri bir meydana ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir.

“Bir meydanı olmalı. Dışardan gelen bizlerin yapabileceği bir şey yok” (Ka7, E, 41).

Kaş’ın pek çok mahallesinde kapalı pazar yeri bulunduğu, Kalkan’da ise böyle bir alanın olmadığı belirtilmiştir. Kaş’ta da olmadığı düşünülecek olursa, buraların turizme endeksli gelişen merkezler olduğu ve önceliği turist talepleri aldığı için, yöre halkının en çok da faydalanacağı böyle bir alanın yapılmaması eleştirilmiştir. Turistlerin çoğunlukla tercih ettikleri Kaş ve Kalkan’da kapalı pazar yeri olmayışı önemli bir eksiklik olarak görülmüştür.

“Bir kapalı pazar yeri olmasını isterim. Böyle bir projemiz var. Köylerin hepsinde var bizde yok. Kaş’ta yok, iki merkezde yok. Bu büyük eksiklik” (Ka6, K, 56)

Ziyaretçilerin gezip rahatça alışveriş edebileceği, pek çok ürün çeşidini barındıran kapalı pazar yerlerinin başka turistik yerlerde olduğuna ilişkin örnekler veren katılımcılar, insanların daha fazla alternatif ürüne ulaşabilecekleri, sosyalleşebilecekleri böyle alanlara ihtiyaç olduğunu ileri sürmüşlerdir.

4.6.1.3.3. Sağlık hizmetlerinin artırılması

Kalkan ve civarında yeteri miktarda sağlık kuruluşu bulunmayışı, sürdürülemezlik koduyla da ele alınmıştı. Bu sorunun çözülmesi adına Kalkan ve/veya yakınında daha fazla sağlık kuruluşunun olması gerektiği önerilmişti. Yıllar içinde artan nüfus ve turist sayısına paralel şekilde sağlık hizmetlerinde herhangi bir artış ya da iyileşme olduğu görülmemiştir. Kaş Devlet Hastanesi'nin önemli birimlerinde doktor olmadığı, barınma sorunu nedeniyle sağlık çalışanlarının bu bölgeye tayin istemedikleri ileri sürülmüştür. Turistik olmasından ötürü ev kiralalarının, yeme içmenin, kısacası geçinmenin epey zor olduğu, yaşam koşullarının zamanla daha da güçleştiği, özellikle maaş karşılığı çalışanlar ya da emekliler için Kalkan'ın ideal bir yer olmadığı dile getirilmiştir.

İşletmeci olan 73 yaşındaki Ka14, bazı sağlık sorunları yaşadığını, kalp problemi olduğunu, kalp krizi geçirecek olsa müdahale edecek uzmanın Kaş Devlet Hastanesi'nde bulunmadığını anlatmıştır. Tam teşekküllü en yakın hastanenin Kalkan'a 200 km ve yaklaşık 3-4 saat uzaklığındaki Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi olduğunu söylemiştir.

(...) Kaş'a yapılan hastanenin dört dörtlük bir hastane olması lazım. Doğru düzgün doktor yok. Yani orası bir hastane ama bence bize faydası yok. Mesela ben bugün burda bir kalp krizi geçirecek olsam, yok. Beni ameliyat edecek bir hastane yok. Ne Fethiye'de ne Kalkan'da ne Kaş'ta. Taa Antalya'ya gitmem gerekecek. Hava şartları elverirse belki helikopter gelip beni alabilirdi devlet hastanesinden (Ka14, K, 73).

Uzun yıllardır Kalkan'da yaşayan ve buraya alıştığı için başka yere gitmeyi istemeyen bazı katılımcılar da sağlık konusunda kendilerinin güven içinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Kalkan'da ve yakın çevrede yeterli donanıma sahip bir sağlık kuruluşunun bulunmaması, özellikle düzenli doktor kontrolüne ihtiyacı olanlar için risk teşkil etmektedir. Yaz aylarında

turistlerin yarattığı yoğunluk, sağlık kuruluşu ihtiyacını daha da belirgin hale getirerek ziyaretçilerin sağlıkla ilgili sorunlar yaşadığında bu eksiklik daha fazla hissedilir olmuştur.

4.6.1.3.4. Sosyal konut yapılması

Kalkan'ın bir turizm bölgesi olması, nüfusunun yaklaşık %30'unun yabancılardan oluşması, yerli ve yabancı turistler tarafından yoğun talep görmesi gibi nedenlerden ötürü ekonomisi de turizme endeksli hale gelmiştir. Çalışmaya gelen insanların yüksek kiralar yüzünden barınma konusunda sıkıntı yaşadıkları, özellikle sabit maaşlı kesimin (devlet memuru, öğretmen, doktor vb.) bütçelerine uygun ev bulmasının oldukça zorlaştığı anlatılmıştır. Hizmet sektörünü sadece turizmle sınırlayan anlayışın diğer hizmetlerin gelişmesini olumsuz etkilediği görülmüştür.

Bir kent olmanın gerekleri yapılması lazım. Örneğin, toplu taşıma olması lazım, sosyal konut yapılması lazım. Öğretmenin kalacağı bir yer olması lazım ve bu TOKİ'yle olmaz. TOKİ dediğin özel bir firma gibi bir şey, millete bir şey yapmıyor yani. Bedava olacak bunlar ya da çok ucuz olacak (Ka10, E, 70).

Kalkan'da 30 yıldan uzun süredir yaşayan bu katılımcı, yaşanan konut problemi ve fiyatların yüksekliğini dile getirmiştir. Özellikle kamu çalışanları ya da sabit maaşlı kişiler için çok uygun fiyatlara kiralanabilecek ya da ücretsiz şekilde tahsis edilmek üzere konutlar yapılabileceğini belirtmiştir. Ancak dışarıdan gelip Kalkan'da çalışanların, memurların, işçilerin barınma ihtiyacının görmezden geldiğini, turistlerin beklentilerinin öncelikli olduğunu vurgulamıştır.

4.6.1.4. Ulaşım ile ilgili yapılması gerekenler

Kalkan'da özellikle yaz ayları ulaşımında sorunlar yaşandığı, toplu taşımanın yetersiz olması yüzünden taksilerin talebi karşılayamadığı, taksi durağında uzun kuyrukların oluştuğundan söz edilmiştir. Sezon dışı zamanlarda insanların Bezirgân, Sarıbelen, Hacıoğlu, İkizce, İslamlar gibi Kalkan'a uzak köylere özel araç veya taksi olmadığı sürece gidemeyecekleri belirtilmiştir. Katılımcılara göre, toplu taşımanın artırılması, şehir içi ulaşım alternatiflerinin

çoğaltılması, merkezdeki araç park yeri bulma sorununa karşı otopark yapılması, alınabilecek en acil tedbirlerdendir.

4.6.1.4.1. Şehir içi ulaşım alternatiflerinin çoğaltılması

Kalkan'da toplu ulaşım araçları yeterli olmadığından katılımcılar, özel araçlarını veya taksileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bezirgân Köyü'nde yaşayan 81 yaşındaki yerel halktan bir katılımcı, köyüne hiçbir dolmuş hattı olmadığını ve yetkililere başvurulmasına rağmen fazla yolcu talebi yok diye bir şey yapılmadığını, taksi veya diğer araçların kullanımına alternatif olarak bir proje geliştirip bunu belediyeye sunduğunu anlatmıştır.

“Teleferikle Patara'dan Bezirgan'a çıkacak, orda yaylayı gezecek, sonra yine Patara'ya dönecek. Ben bu fikri sundum” (Ka4, E, 81).

Ulaşımın kolaylaştırılması, toplu taşımacılığın artması, kent olmanın gereklerinden biri olarak görülmektedir. Kalkan'da yaşayan insanların genellikle motosiklet veya özel araçlarıyla ulaşım sağladıkları anlatılmıştır. Dolmuşların sık aralıklarla olmayışı ya da hiç bulunmaması eleştirilmiştir.

“(…) toplu taşıma, minibüs olmalıdır taksiler gibi. Mesela Kalamar'a giden, Kışla'ya giden gibi. Kalkan'ın içinde ring sefer gibi gezen bir ulaşım aracı olabilir. Böylece daha az trafik olacaktır” (YK29, E, 64).

1 Kasım 2023 tarihinde görüşülen YK32, Kalkan'daki taksilerin aldıkları ücretin 100 TL'den başladığını ve insanların başka ulaşım alternatifleri olmadığını dile getirmiştir. Taksicilerin taksimetre açılmamasına dair kendi aralarında karar aldıkları, sadece yazın çalışabildikleri için Antalya Taksiciler Federasyonundan mesafeye göre ücret tarifesi belirleme izni bulundurdıkları belirtilmiştir. Belediyenin bu sorunla ilgili bir çözüm bulması gerektiği ileri sürülmüştür.

Kalkan'dan çevre köylere minibüs servisi yok. Burada taksi mafyası var. Ve onlar köylere minibüs servisine izin vermiyor. Burada taksiler aşırı pahalı. Bir km'den az

yere 100 lira istiyorlar. Burada insanlar taksicilerin insafına bırakılmamalı ve Belediye bu konuyla ilgili bir şeyler yapmalı (YK32, K, 59).

Başka tatil yörelerinde dolmuşların kalkış duraklar olduğu, özellikle yaz aylarında önlemler alınarak hareket saatlerinin sıklaştırıldığı söylenmiştir. Kalkan'da ise ziyaretçilerin sürekli olarak, özel araç ya da taksi kullanmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır.

4.6.1.4.2. Otopark yapılması

Yazın ziyaretçilerle birlikte Kalkan'ın epeyce kalabalık olduğu, yollarda hem trafik yoğunluğu hem de park yeri sorunu yaşandığı ileri sürülmektedir. Önceki başlık altında değinildiği üzere, toplu ulaşımın sınırlı olması özel araç kullanımını artırmakta ve merkezde park yeri bulma konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bostancı ve Aliefendioğlu'na göre, *“bu sorunları azaltmak için, toplu taşıma sistemlerini güçlendirmek, park alanlarını artırmak ve trafik yönetimini optimize etmek gibi çözümler geliştirilebilir”* (2024).

“Trafığın tek yöne döndürülüp bir akışın sağlanması ve otopark sorununun çok çok acil giderilmesi gerekiyor. Şehir merkezinde otopark yaratılmak zorunda. Yazın limanda yürüyemiyorsun her yer araba. Sıkıntı büyük yani şu anda” (Ka13, E, 48).

Kalkan'ın yakın civarı sayılabilecek yerlerde bulunan villaların yaz aylarında kiralanması üzerine, bu konutlarda kalanların özel araçla merkeze indikleri ve trafik yoğunluğunun arttığı anlatılmıştır. Çok sayıda insanın ulaşımını sağlayabilen toplu taşıma sisteminin gelişmemesi, Kalkan'daki araç trafiği ve otopark sorunlarını daha görünür kılmıştır.

Çok yakın bir zamana kadar turist buraya uçakla gelirdi, bir minibüsle, bir transfer vasıtasıyla buraya vasıl olurdu. Burada bir araba olmazdı. Zaman içersinde Kalkan'ın yerlileri daha varlıklı oldukları için karısının da arabası olur, çocuğunun da arabası olur, işyerinin üç tane arabası olur. Yani bu beklenir bir gelişme (...) (Ka12, E, 58).

Katılımcıların ifadelerine göre, tüm bu sorunların zincirin halkaları gibi birbiriyle ilişkili olduğu, kapasitenin üzerinde ziyaretçinin geldiği yaz aylarında altyapı sorunlarının da artan kalabalığa paralel şekilde çoğaldığı görülmüştür.

4.6.1.5. Turizm çalışanlarına eğitim verilmesi

Katılımcılar, turizm sektöründe çalışan personelin eğitimsiz olduğunu ve bu sorunun işletmeleri olumsuz etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Eğitimsiz personelin müşteriye yaklaşım biçiminde, siparişin alınması ve sunumunda hoş olmayan durumlarla karşılaştığını belirtmişlerdir. Turizmde çalışan kişilere yönelik kurslar açılabileceği ve böylece Kalkan’da müşteri memnuniyetinin daha üst seviyelere çıkarılabileceği dile getirilmiştir.

“Kışın kaymakamlık buralara kurslar açacak. Garson tabağı tutmasını bilmiyor. Şimdi bu garson gelir getirir mi sana? Tabak tutmasını bilmeyen adam. Aksine kırar, zarar verir” (Ka4, E, 81).

“Burda senede bir defa iki defa toplayın otelcisini, pansiyoncusunu, restorancısını, barcısını, bakkalcısını, turizme kim hizmet ettiyse. Ya bize bir seminer verin, bizi bir eğitin, bir şeyler yapın, bilinçlendirin. Hayır böyle bir şey yok. Hasbelkader işleyen bir şey gibi” (Ka15, E, 55).

Kalkan’da “yemek okulu” bulunan, aynı zamanda gastronomi eğitimi de veren bir katılımcı, geleneksel yemeklerin tanıtımıyla ilgili eksikler olduğunu belirtmiştir. Yörenin yemek kültürüne ait lezzetlere öncelik verilmediğini, Kalkan’a özgü farklı damak tatları olmasına rağmen bunların turistlere sunulmadığını düşünmektedir. Ona göre, bahsedilen yemekleri yapabilecek bilgi ve eğitimde yetişmiş yeterli sayıda insan bulunmamaktadır. Ayrıca yabancıların ağız tadına yönelik menüler hazırlandığı için yörenin otantik yemek kültürünün tanıtılamadığını ileri sürmüştür.

Akademik anlamda yetişmiş ve kültürünü iyi ifade edebilen bir personel yok. Elindeki kültürel yemeklerin değerlerini aktarabilecek olan yeterli bilgiye ve özgüvene sahip olmayan personelden dolayı Avrupalının çok basit ve hızlı bir şekilde kabul edebilecek olduğu klasik steakler(etler), biftekler, bonfileler, fümeler

filan bunlar servis ediliyor. Bir nevi bu artık dünyanın ortak mutfağı haline gelmiş olan bazı yemekler var, hamburgerdir pizzadır. Bunlar ister istemez menülere giriyolar (Ka1, E, 40).

Katılımcılar, eğitimli çalışanların müşterilere daha iyi hizmet edebileceğini ileri sürmüşlerdir. Böylece ziyaretçilerin memnuniyetlerinin artacağı ve tekrar Kalkan'a gelmek isteyecekleri düşünülmektedir. Eğitimli personelin çalıştığı işletmelerdeki itibarın, güvenilirliğin, kalitenin, çalışma performansının artacağı ve kârın yükseleceği dile getirilmiştir.

4.6.1.6. İdari anlamda Kalkan'da yapılabilecekler

Kalkan'da turizmin sürdürülebilir olmasına ilişkin, idari anlamda yerel yönetimlerin ve yetkili birimlerin sorumlulukları bu bölümde ele alınmaktadır. Katılımcılar, yapılaşmanın denetlenmesi gerektiğini sıklıkla dile getirmişlerdir. Bunun olabilmesi için, Kalkan'da belediyenin yeniden kurulmasını istemişlerdir. Belediyenin burada bulunması, yöneticilerin vizyon sahibi olması, turizm sezonunu uzatacak ve sürdürülebilirliği olan uygulamaların önemini vurgulamışlardır.

4.6.1.6.1. Yapılaşmanın denetlenmesi ve dokuya uygun olması

Görüşmelerden çıkan sonuca bakıldığında katılımcıların en çok değindikleri sorun, aşırı yapılaşmanın önüne geçilemeyiştir. İmarsız arsalara kaçak yapılar inşaa edildiği için, bu konutların denetim dışı kaldıkları belirtilmiştir. Kalkan'da yapılaşmanın planlı olmayışı, karakteristik dokuyu bozması, görüntü kirliliği yaratması, kazanç odaklı hırsın bu olumsuzlukları göz ardı etmesi eleştirilmiştir. İnşaatların belli bir yönetmeliğe uygun olmadığına dikkat çeken katılımcılar, Türkiye'nin diğer turistik bölgelerinden örnekler vermişlerdir.

Muğla Akyaka'da yaşadım ben bir süre. Orada evlerin balkonlarında çok güzel ahşap işçiliği vardır. Ahşap işçiliği hemen her yerde var. Akyaka'ya baktığınızda evlerin üç aşağı beş yukarı aynı mimari özellikleri olduğunu görebilirsiniz. Bodrum evleri mesela bembeyazdır. Kalkan'a şöyle bir standart getirilebilir mesela. Tabela

boyları belli bir standarta bağlanmak zorunda. Evleri tek bir renge boyayacaksınız mesela beyaza ya da coğrafi yapıya göre evi kazdığınız yerden çıkan taş var ya bu taşla evler kaplanabilir. Taş kaplamacılığı yapılabilir. Burda herkes kafasına göre ev yapıyor (Ka7, E, 41).

Tatil yörelerinde yapılan inşaatlara ilişkin bir planlama olması, turizmin sürdürülebilmesi açısından da önemli görülmüştür. Kalkan'da böyle bir şehir planlaması yapılmadığı, buraya özgü mimari tarzı koruyan kural ya da sınırların olmadığı, yetkili mercilerin kaçak yapılaşmayı engelleyemediği ve bunun önüne geçilmediği için de ortaya düzensiz bir görüntünün çıktığı dile getirilmiştir.

İnsanların tatil yaptığı bölgelerde yapılaşmanın, şehir plancılığının mükemmel olması gerekiyor. Bizde şehir plancılığı sıfır, bildiğiniz gibi. (...) elimizdekini kesip biçip mahvediyoruz. Buna devletin bir “dur” demesi lazım. Kalkıp işte oraya buraya kaçak kuçak inşaatlar yapılmış, bunlara af verdiğinizde de bunlar devam edecek. Bakın buralarda af yüzünden dağ tepe inşaat oldu. Yazık günah değil mi? (Ka14, K, 73).

Zeytinlik arazilerdeki ağaçlar kesildiği, tarım alanlarına bile villalar yapıldığı, doğal dengenin korunmasına özen gösterilmediği için başta yerel yönetimler eleştirilmiştir.

Ben Kalkan'ın eski doğasını korumasını isterdim. Eğer inşaat da yapılacaksa, imara da açılacaksa, ben onu kısa bir dönemde taşımazdım, çok planlı bir şekilde eski mimariye, Rum mimarisine özenerek, o şekilde süre süre, süre süre... Zaman yani süre tanırdım. İşte atıyorum mesela 5 yılda şuraya şu kadar bölge açcam. Buranın da altyapısını şunu bunu oluşturarak ve genel ordaki genel mimari kültürü koruyarak yapardım (Ka15, E, 55).

Katılımcıların dile getirdiği bir diğer sorun, Kalkan'ın geçmiş zamanlarındaki nezih butiklerin yerine, pazar yeri görünümlü imitasyon satan dükkanların çoğalmış olmasıdır. Ayrıca işyeri tabelalarına herhangi bir standart getirilmediği, yapılaşmayla ilgili prosedürlere uyulmadığı, kuralsızca işleyen süreçten hoşnut olunmadığı dile getirilmiştir.

Biraz daha denetim olsaydı, sadece ceza almak değil yine ceza alır o mesele değil. Yani örnek bir yer olabilirdi o beni biraz üzüyor. Nezih butikler olabilirdi, şimdiyse daha çok pazar yeri gibi yerler oldu. Zaten pazar var. Belki basit şeyler yapıyordu ama terzi, işi o. Tabi Dünya faktörleri de var biraz daha büyük düşünmek lazım belki. Ama bir çeşit daha çok denetim, mesela geldiler “sizin işaret neon ışıklı olmayacak”. Zaten yok, eskiden vardı bi ara ama unuttular sonra geri şey yaptılar. Arada o büyük pencereler açılmış vs vs, o denetim unutuldu. Aç naparsan yap der gibi. Tabi eskiden öyle değildi (YK21, K, 65).

Denetimsizlik yüzünden Kalkan’da sağlıklı ve olumlu yönde gelişmenin gözlenmediği, bu hızlı değişimin zararlarını hemen her yerde görmenin mümkün olduğu belirtilmiştir.

Ben şeye katılmıyorum, dokunmayalım, eskisi gibi kalsın, börtü böcek zarar görmesin bilmem ne. Bir gelişim şart, insanoğlunun yapısında olan bir şey gelişim ama bir otoritenin içinde olması lazım, senin inisiyatifine bırakılmış şekilde değil. Bi denetim var ama dediğini yaptıran, etrafından dolaşamayacağın bir denetim olması lazım ki sağlıklı bir gelişme olsun. Öyle olsa bu kadar hızlı da olmazdı (Ka12, E, 58).

Katılımcılar, Kalkan’daki en belirgin değişimin bina sayısındaki artış olduğunu sıklıkla vurgulamışlardır. Hiçbir şeyin eskisi gibi kalmayacağı kabul edilmekle beraber kontrolsüz biçimde büyümenin verdiği zararlara odaklanılmıştır. Turizmin bu şartlar altında ne kadar daha devam edebileceği tartışılmıştır. Her yere benzeyen ve özgünlüğünü yitiren Kalkan’a, insanların bir süre sonra gelmek istemeyecekleri belirtilmiştir. Bazı katılımcılara göre, yetkililer tarafından acil önlemler alınmaz ve bu hızlı gidişata bir dur denmezse, olumsuzlukların giderilmesi başta olmak üzere her anlamda geç kalınmış olunacaktır.

Kalkan bir yol ayrımında. Ya çok geniş kitlelerce tüketilecek ve bu durumda insanların önceliği en ucuz birayı nerde içebilecekleri, futbol maçlarını hangi bardaki en büyük ekranda izleyebilecekleri gibi önceliklere sahip insanlar olacaktır. Ya da zevk sahibi, zor beğenen insanları hedef kitlesi olarak seçecek (YK26, E, 60).

Kalkan'ın nasıl bir turist kitlesi istediğini belirlemesi ve buna yönelik bir gidişat izlemesi gerektiği belirtilmiştir. Kimlere hitap etmek istiyorsa ona göre şekil alması önerilmiş ve böyle devam ederse turizmin yakın zamanda bölgeyi bitireceği dile getirilmiştir. Wang'a göre turistik tüketimin iki anlamı vardı. Bunlardan biri, turistler için gittikleri yerde hazzı hedefleyen davranışlardır ve tüketimi amaçlayan bir nihai son niteliğindedir. Burada turistlerin zevkleri, yaşam tarzları ve sosyal değerleri kadar turizm pazarının statü farkına göre oluşması söz konusudur. Yani bireylerin yaş, cinsel kimlik, sosyal sınıf, etnik köken ve sosyal konumları pazar ve sunulan ürünler ile etkileşim halindedir (Wang, 2000). Katılımcılar, kazanç sağlamak uğruna Kalkan'ın karakterini ve özgünlüğünü kaybettiğini ileri sürmüşlerdir. Kalkan'ı hızını almış ama hedefi olmayan, nereye gittiğini bilmeyen bir otomobile benzetmişlerdir. Eğer böyle devam ederse, turizmin yakın zamanda bölgeyi bitireceği düşünülmektedir. Çünkü buradaki kontrolsüz büyüme altyapıyı zorlamakta, çevre sorunlarına yol açmakta, doğal güzelliklerin korunmasını güçleştirmekte ve yerel halk için yaşam maliyetlerini artırmaktadır. Tüm bunların önüne geçebilmek için, Kalkan'ın turizme sağlıklı şekilde nasıl devam edebileceğinin planını bir an evvel yapması önerilmektedir.

4.6.1.6.2. Kalkan'a tekrar belediye statüsü verilmesi

Kalkan'da 1976'dan 2014 yılına kadar bir belediye olduğu, 2014'te çıkarılan Büyükşehir Yasası ile Kalkan Belediyesi'nin kapatıldığı, belde statüsü kaldırılan Kalkan'ın Kaş'a bağlı bir "mahalle" olmasına karar verildiği anlatılmıştır. Belediyenin Kaş'a taşınmasından sonra bu durumun olumsuz sonuçlara yol açtığını düşünen katılımcılar, artık eskisi gibi hizmet alamadıklarını, denetimsiz ve kaçak inşaatların arttığını, aşırı yapılaşmanın önüne geçilemediğini ileri sürmüşlerdir. Katılımcılara göre, belediyenin taşınmasıyla Kalkan'ın kontrolü iyice zorlaşmış, denetimsizlik yüzünden imarsız kaçak yapı sayısı artmıştır. Uzun süreden beri burada yaşayan Türk ve yabancı katılımcıların gözlemlerine göre, Kalkan'ın bir belediyeye yani yerel yönetime ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır.

Kalkan'ın bir belediyeye ihtiyacı var. Burada yerel bir yönetim olmalı. 2014'te burada belediye kapanınca pek çok şeyin değiştiğini gözlemledik. Kalkan'da Belediye varken kaynaklar Kaş ve Kalkan arasında eşit olarak paylaşılıyordu, pek

çok yerel etkinlik düzenlenirdi. Pek çok özel gün, mesela Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yapılırdı. Çocuklar için de pek çok etkinlik vardı (YK22, K, 66).

Sürdürülebilirliğin bir diğer boyutu da yönetsel sürdürülebilirlik. Burada hükümet özellikle yerel yönetim, belediye neredeyse yok gibi. Vergi toplarken onları görüyoruz ama hepsi o. Bir de bahar döneminde kavşığı çiçeklendiriyorlar. Burada insanlar bu yönetim yokluğunda istediklerini yapabiliyorlar. O anlamda burada bir anarşi hâkim. (...) Ama burada güçlülerin yasası geçerli. Bunlar da tabii ki inşaat sermayesi (YK30, E, 68).

Kalkan'da bir belediyenin bulunması gerektiği, yönetsel sorunlar yaşandığı ve bunların uzaktan çözülemediği dile getirilmiştir. Katılımcılara göre, Kaş Belediyesinin sahip olduğu gelirin yarısından fazlası Kalkan'dan elde edilmekte ancak buraya yeterince kaynak aktarılmadığı için altyapı sorunları yaşanmaktadır. Belediyenin tek başına bu sorunları çözemeyeceği, Kalkan'a ayrılan paranın İl Özel İdaresinden gelen paya göre olduğu ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı yasanın geleneksel yerel yönetimde değişikliklere yol açtığı söylenebilir (Adıgüzel, 2012).

4.6.1.6.3. Yöneticilerin vizyon sahibi olması

Kalkan'ın ileriye gören, gelişime açık, vizyon sahibi kişilerce yönetilmesi gerektiği, hızlı gelişen turizmin kontrolsüz büyümeye yol açtığı yörede ortaya çıkan olumsuz sonuçların önüne ancak bu şekilde geçilebileceği belirtilmiştir.

Keşke bakanlar bir gün bir gitse şöyle Londra'yı, İngiltere'yi değişik ülkeleri gezseler gelseler böyle. Veya Viyana'yı atıyorum Fransa'ya bir yere gitseler görse, bakan olmadan önce Türkiye'ye. Yani turizm bakanı olmadan, turizmleri gezse görse ki nasıl insanlar köylerini, kasabalarına, şehirlerine sahip çıkmışlar. Bi gezip görse emsallerle karşılaştırılseler. Nasıl sahip çıkılmış? (Ka15, E, 55).

Yerel halkın kendi içlerinden birini yönetici seçmeye meyilli oldukları, dışardan gelip buraya yerleşen kişilere oy vermedikleri anlatılmıştır. Bu nedenle dışarıdan gelenler her ne kadar vizyon sahibi olsalar bile yönetime gelemedikleri için işleyişin değişmediği ileri sürülmüştür.

Burda belediye başkanı olmak için Kalkanlı olacaksınız. Beni, benim gibi 40 yıldır burda olanları kabullendiler ama “belediye başkanı olayım” desem kendi aralarından birini bulup çıkarmaya çalışır hatta çocuğa oy verir bize yine vermezler, yabancıyız çünkü. Onlar dışında bir belediye başkanı seçilme oranı sıfır (Ka11, E, 61).

Yerel halkın liyakati önemsemediği, kendi içlerinden gelen, tanıdık adayları başkan olarak seçtiklerini belirten katılımcılar, 2024 yılı Belediye başkanlığı seçimlerinde Kaş ilçesine bağlı Ova mahallesi doğumlu Erol Demirhan’ın seçilerek Kaş Belediye Başkanı olduğunu örnek göstermişlerdir. Bir önceki başkanının Muğla Fethiyeli olduğu ve 2019-2024 yılları arasında başkanlık görevini yaptığı bilinmektedir. Yerel halkın Fethiye’ye kardeş ilçe gibi gördüğü, bazı katılımcılar tarafından görüşmeler esnasında dile getirilmiştir. Kalkan’da yaşayan insanların gerek işlerini halletmek gerekse gezmek için sık sık Fethiye’ye gidip gelmesi, orayı yabancı olarak düşünmediklerini göstermektedir.

4.6.1.6.4. Kalkan için bir vizyon belirlenmesi

Bu bölümde, Kalkan’ın bir yandan değişirken diğer yandan karakterini koruması, doğal dokusunu bozmadan dönüşüme devam etmesine ilişkin plan yapılarak acil önlemler alınması gerektiğiyle ilgili görüşlere yer verilmiştir. Bazı katılımcılara göre, Kalkan’a turizm geldikten sonra yörede kontrolsüz bir büyüme ve çok hızlı gelişme olduğu gözlenmiştir. Bu durumun yol açtığı sorunların çözümüne ilişkin, bir an evvel önlemler alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

“(...) İllaki buraya gelecek insanlar zengin/varlıklı olacak diye bir şey yok. Buranın doğasını, güzelliğini anlayacak insanları kastediyorum. Kalkan’ın doğal güzelliklerini takdir edecek ve değerini verecek kişileri kastediyorum” (YK26, E, 60).

Kalkan’a gelen insanların demografik yapısında da değişimler gözlenmekte, geçmiş yıllarda sakinlik arayan emekli İngilizlerin buraya daha fazla geldikleri anlatılmaktadır. Günümüzde bu profilin değişmeye başladığı ve artık gençlerin de geldikleri belirtilmiştir. İki farklı

jenerasyonun beklentileri, tatil anlayışları, talepleri birbirine uymadığından Kalkan'ın nasıl bir turist kitlesi istediğini belirlemesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Buraya gelen insanların demografik yapısı da değişmeye başladı. Eskiden emekli İngilizler gelirken şimdi gelen popülasyon çok daha genç. Bu popülasyonun ihtiyaçları da farklı, müzik gibi, su sporları gibi. Tabi bunun buradaki sosyal ilişkilere etkisi var. Herkes gürültülü müziği ya da su sporlarını sevmiyor. Buradaki turizmin sürdürülebilir olması için bu konuda bir dengeyin olması gerekiyor. Yani yörenin hangi yönüyle öne çıkması gerektiğine ilişkin bir denge kurulmalı (YK28, K, 56).

Katılımcılara göre, demografik yapının bozulmamasına ilişkin önlemler alınması bölgenin uzun vadeli çekiciliğini ve turizmin sürdürülebilirliğini sağlayabilir. Çevre dostu uygulamaların benimsenmesi, yerel ekosistemin korunması, turizm gelirlerinin yerel ekonomiye daha fazla katkı sağlaması için, yerel işletmelerin ve üreticilerin desteklenmesi de önemli görülmüştür. Yerel ürünlerin ve hizmetlerin tanıtılması, bunların turistlere sunulması önerilmiştir. Ayrıca Kalkan'ın altyapısının ve ulaşım ağının iyileştirilmesi sonucu, hem yerel halkın hem de turistlerin yaşam kalitesinin artacağı düşünülmüştür.

4.6.1.6.5. Turizm sezonunun uzatılması

Kalkan'da turizm sezonu Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül aylarını kapsayan ortalama 4 aylık bir dönem olup bunun en yoğun zamanı Temmuz ve Ağustos'tur. Katılımcıların tamamına yakını sezonun uzatılması gerektiğini, bununla ilgili neler yapılabileceğini söylemişlerdir. Yurtdışından gelecek ziyaretçileri getirecek direkt uçak seferleri bulunmadığı için işletmelerin kışın kapandığı, uçuşların yılın tamamına yayılması ve bilet fiyatlarının da uygun tutulması gerektiği dile getirilmiştir.

Charter seferleri, en yakın havalimanı Dalaman'a Mayıs'ta başlar Ekim ayının sonunda biter. Sürdürülebilir olması için tur operatörlerinin bu seferleri yapması lazım. Biz yerleri açarız ama uçuş olmayınca nasıl gelecek insanlar? Uçak bileti fiyatları charter olmayınca fahiş fiyatlar oluyo. Adamlar tatile giderken uçak

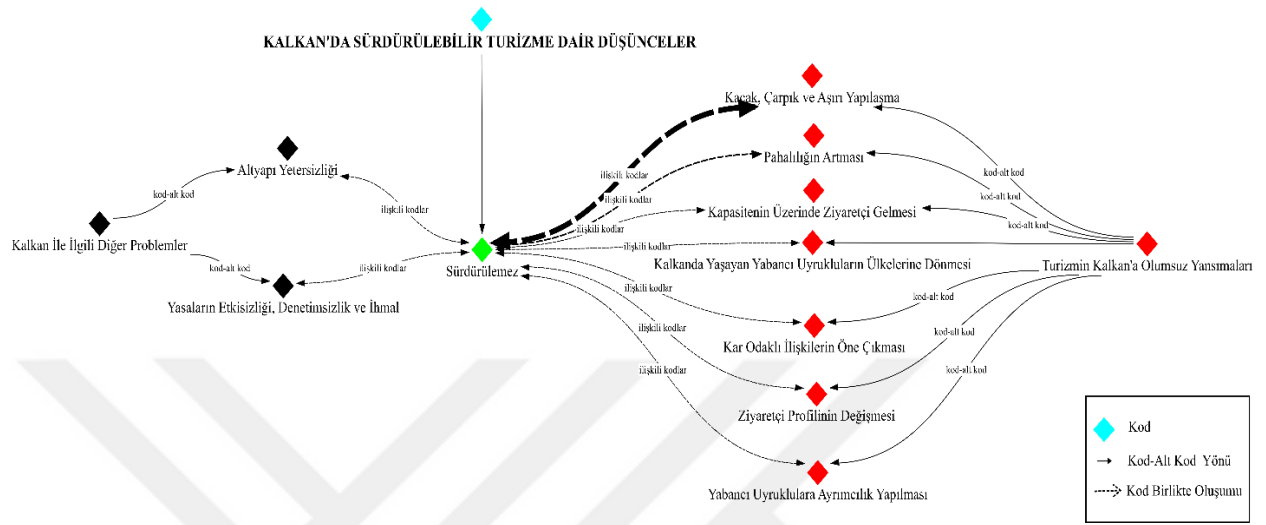
aktarması istemiyo. Manchester'dan çıkmış yok bi İstanbul'a uğrasın, orda tekrar diğer uçağı bekleyecem, ona binecem buraya gelecem, adamın haşatı çıkıyo. Burdan bindiğı zaman 4 saatte ülkesinde olmak istiyo. En önemli konu charter seferleri. Uçak seferlerinin yılın 12 ayına yayılması gerekiyor (Ka13, E, 48).

Dalaman'a gelen charter uçakların hep İngiltere'den olduğı, başka ülkelerden buraya gelmek isteyenler için direkt seferlerin konulmadığı anlaşılmaktadır. Sadece İngilizlere odaklı davranmak turist kitlesinin alanını daralttığı için eleştirilmiştir.

Burada yaşayan genç girişimciler hakkında yorum yapacak olursam, belki biraz üzücü ama onlar İngiliz pazarına odaklılar. Bu aynı zamanda buradaki İngiliz sayısı ile da orantılı bir şey. Tabi bu durumdan dolayı bir Hollandalı, bir Alman için Kalkan'a yerleşmek cazip değil. Zaten Dalaman'a gelen charter uçaklarının hepsi İngiliz. Hollanda'dan gelen bir charter uçağı yok. Bu durum Kalkan için bir risk çünkü odakları, çok geniş bir turist pazarının dar bir segmentine yönelik oluyor (YK30, E, 68).

Kalkan'ın her mevsim yaşamaya elverişli ikliminin değerlendirilmesi, sadece yaz aylarıyla sınırlandırılan turizm anlayışının dışına çıkılması gerektiğı dile getirilmiştir. Kışın yurt dışından direkt uçuşların yapılması, charter seferlerin devam etmesi, sadece İngiltere değil başka ülkelerden de Dalaman'a direkt uçuşlar konulması, bilet fiyatlarının düşürülmesi, bölgede çeşitli etkinlik, festival ya da programların planlanması, Likya yürüyüş yoluyla ilgili tanıtım ve organizasyonların, sezon dışı da çeşitli aktivitelerin düzenlenmesi önerilmiştir.

4.6.2. Kalkan'da turizmin sürdürülemez olduğuna dair görüşler

Şekil 12. Kalkan'da turizmin sürdürülemez olduğuna dair görüşler

Sürdürülemezliğin kodlandığı yerlerde turizmin Kalkan'a olumsuz yansımaları da kodlanmıştır. İkisi arasında ilişki vardır. Kalkan'da turizmin sürdürülebilirliği hakkındaki düşüncelerde “turizmin sürdürülemez” olduğunu söyleyen katılımcılar vardır. Bu katılımcıların böyle düşünmelerinin sebebi kaçak/çarpık/aşırı yapılaşma, pahalılık, bölge kapasitesinin üzerinde gelen ziyaretçiler, Kalkan'da yaşayan yabancı uyrukluların ülkelerine geri dönmesi, kar odaklı ilişkiler, ziyaretçi profiline değişmesi ve yabancı uyruklulara ayrımcılık yapılması gibi olumsuz etkenler katılımcılara, Kalkan'da turizmin sürdürülemez olduğunu düşündürmektedir.

Kalkan'da turizmin “sürdürülebilir” olduğunu düşünen katılımcılar ise buranın tarihi ve doğal zenginlikleri, en çok da deniziyle ikliminin güzel olmasına bunu bağlar. Yani sürdürülebilirlik kodu Kalkan'ın doğal güzelliği, ikliminin yaşamaya elverişli olması için de kodlanmıştır. Turizmin burada sürdürülebilirliğine dair çok fazla veri yoktur. Yani katılımcıların tamamına yakını Kalkan'da sürdürülebilir turizmin olmadığını ve bu yönde devam ederse gelecekte de olamayacağını belirtirler. “Sürdürülebilir” diyenler de alt yapı çalışmalarının çok iyi olması veya Belediye önlem aldığı için dememektedir. Tek geçerli sebepleri Kalkan'ın doğal güzellikleri, iklimi ve doğasıdır. Bu da yine “sürdürülemezlik” ile

ilgili önemli bir nokta oluşturur. “Sürdürülebilir” dedikleri yerde bile önemli bir alt yapı ya da başka bir etken yoktur. Kısacası Kalkan’da turizmin sürdürülebilir olmasına ilişkin çaba görülmediği vurgulanabilir.

Hem “kaçak yapılaşma” hem “sürdürülemezlik” aynı yerde kodlanmıştır. Birbirinin nedeni ve sonucu olan bu kodlar birbiriyle ilişkilidir. Katılımcılar “Kalkan’da turizmin sürdürülemez olduğu”nu söylediği yerlerde bu şekilde gerekçelendirmişlerdir. Örneğin kaçak yapılaşma, alt yapı yetersizliği vb. sebeplerden dolayı “sürdürülemez” demişlerdir. Sürdürülemezlik, Kalkan’daki diğer problemler ve olumsuz yansımalar ile ilişkili kodlardır. Bunlar aynı zamanda kar odaklı ilişkilerin oluşmasına neden oldukları için bu kodla da ilişkilendirilmiştir.

“Elektrik, su, yol, kanalizasyon sistemi iyileşmezse bunun yanında tabi burası aynı zamanda çok kar odaklı gidiyor, bundan dolayı sorun odaklı olunmazsa oluşabilecek o koşullarda insanlar neden buraya gelsin? İnsanlar bu gibi sorunların olmadığı yerleri tercih edeceklerdir” (YK29, E, 64).

Burada hem alt yapı sorunları hem de bundan kaynaklı sürdürülemezlik kodları işler. Yasaların etkisizliği, denetimsizlik ve ihmaller kaçak yapılaşmayı doğurmakla birlikte kentleşme sorunları, yerel yönetimin zayıf olması, sosyal-kültürel eksiklikler ve yine bu problemlerin sebep olduğu durumlar alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

4.6.2.1. Yasaların etkisizliği, denetimsizlik ve ihmal

Kalkan’daki imarsız/kaçak/aşırı yapılaşmalar, yerel yönetimlerin ve yetkililerin denetimsizliği, çarpık kentleşme, katılımcıların sıklıkla vurguladığı sorunlardandır. Yasaların yeterince uygulanmaması sebebiyle insanların bu denetim boşluğundan faydalandıkları ileri sürülmüştür. Kaçak yapılar yüzünden altyapının yetmediği gözlenmiştir. Altyapı hizmetlerinin sağlıklı işlemesi, turizm için en gerekli şartlardan biri olarak belirtilmiştir. Yaz aylarında sıklıkla yaşanan elektrik-su kesintileri, kalabalık, gürültü, çevre kirliliği, trafik yoğunluğu, otopark sayısının yetersizliği acil çözülmesi gereken problemler

olarak öne çıkmaktadır. Turizmden kaynaklı sorunların, turist kalitesini de olumsuz etkilediği düşünülür.

“Villa turizminin önünü kesmek mümkün değil artık. O zaman bunlara bir sistem getirilmesi, bir düzen getirilmesi gerekir. Şu anda işporta tezgâhı gibi, anarşi... Vergisi alınmıyor bilmem ne, devlet bunlardan vergi almıyo. Halbuki muazzam paralar dönüyo (...)” (Ka10, E, 70).

Kalkan’ın geçmişte insanları büyüleyen sakin ve doğal dokusunun günümüzde bozulduğu ileri sürülmektedir. Yerel yönetimlerin yasal prosedürleri uygulama konusunda yetersiz ve zayıf kaldığı dile getirilmiştir. Kendi ülkeleriyle kıyasladıklarında bunun çok sıra dışı bir durum olduğunu belirten yabancı katılımcılar, yasaları çiğneyerek imarsız yerlerde inşaatlara devam edilmesini anlayamadıklarını belirtmişlerdir.

“İnşaatlarla ilgili yasal prosedürlere uyulması gerekiyor. Sanırım inşaat konusunda neyin yapılıp neyin yapılamayacağı ile ilgili kesin kısıtlamalar getirilmeli. Burada nereye, ne tür inşaat yapılıp yapılamayacağı konuları açık olmalı” (YK26, E, 60).

“Bir diğer konu burada insanlar istedikleri gibi inşaat yapabiliyorlar. Herhangi bir kriter yok. Bu, Kalkan’ın imajına ve kimliğine de zarar veriyor. Sanki parası olan istediği her şeyi yapabiliyor” (YK35, K, 53).

Yasaların uygulanmasına dair sorunların sadece kaçak inşaatlarla sınırlı kalmadığı, trafik kurallarına da uyulmadığı ileri sürülmüştür. Yaşı tutmayan, ehliyeti olmayan pek çok gencin hatta çocuk yaştakilerin bile motosiklet kullandığı ve neredeyse hiç kimsenin kask takmadığı anlatılmıştır.

Yasa yapıcılar yasal düzenlemeleri gerçekleştiriyorlar ama bunlara uyulup uyulmadığını kontrol etmiyorlar. Mesela kasksız motosiklet kullanmak yasak ama burada hiç kimse takmıyor. Ki burada çok sayıda motorlu ölüm kazaları oluyor. 12 yaşındaki çocuklar bile motor kullanabiliyor. Aileler de bu konuda bir şey yapmıyor hatta ailelerin işi için kullanıyorlar. Sırf geçen hafta üç cenaze kaldırıldı bu motor kazaları yüzünden. Mesela düğünlerde havaya ateş açılıyor, her yerden bu silah

sesleri duyuluyor ama jandarma 40 dakika sonra geliyor. Küçük yer olduğu için herkes birbirini tanıyor ve o nedenle yasaları uygulayamıyorsunuz (YK32, K, 59).

Katılımcıların çoğu, Kalkan'da yaşanan maddi hasar ve can kaybı olan motor kazalarından bahsetmişlerdir. Gerekli denetimlerin trafikte de yapılmadığı, cezaların uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle özellikle de yabancı katılımcıların yerel yönetimle ilgili olumsuz şikayetleri olduğu görülmüştür. Yetkili birimlere giderek bu sorunlara ilişkin bir şeyler yapılması gerektiğini dile getirdiklerini ancak hiçbirinin çözülmediğini anlatmışlardır.

4.6.2.2. Kentleşme sorunları

Kent olmanın gerektirdiği koşulların değerlendirileceği bu bölümde, Kalkan'da turizmden kaynaklı yaşanan problemler ele alınmaya devam edecektir. Kentleşme için gerekli görülen altyapı, otopark, trafik, gürültü sorunları, temizlik-ilaçlama hizmetleri, şehir içi ulaşım, sosyal konut, sağlık hizmetleri konularındaki eksiklere değinilecektir.

4.6.2.2.1. Altyapı yetersizliği

Turizmin devamı için en gerekli unsurlardan biri de altyapının sorunsuz işlemesi olarak görülmüştür. Katılımcıların tamamı Kalkan'daki altyapının yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Özellikle suyun kullanımı ile ilgili yaşanan sorunlar tartışılmıştır. Abonelik bulunmayan kaçak binaların depolarına tankerlerle su taşındığı, kanalizasyon bulunmadığı için vidanjörlerle fosseptik çukurlarının çekildiğinden bahsedilmiştir. Özellikle yaz aylarında turizm sezonunun açılmasıyla beraber artan ziyaretçi sayısının kapasiteyi aşması yüzünden, alt yapı yetersizliklerinin daha görünür olduğundan bahsedilmiştir.

Bugün yarın suyumuz da yetmemeye başlayacak. Kuşbakışı 30 km. ilerden geliyor su (Saklıkent'i kastediyor). Duyuyorum köylerde yapılmaya başlanan inşaatlar da suyu burdan alıyormuş falan. Yarın bir gün bu su yetmemeye başlayacak. Tedbir alınmalı, yapılan binaların hiçbirinin kanalizasyon bağlantısı yok. Şimdi onların fosseptikleri ne olacak? Vidanjörlerle mi taşınacak? Şu anda muhtemelen toprağa veriliyor ve meyilli arazimiz ki binalardan çıkmaya başlayacak yavaş yavaş yani. O

zaman işte sorunlar ortaya çıkacak yani. Arıtma bağlasan bile yeterli olacak mı olmayacak mı? Böyle bir sorun var (Ka5, E, 78).

Kaçak yapılara çekilen suyun Saklıkent'ten gelen bağlantıdan alındığı ve bu yüzden yasal olarak kayıtlı evlerdeki suyun azaldığı, yaz aylarında sıklıkla yaşanan su kesintilerine bu durumun sebep olduğu anlatılmıştır. Kalkan'ın kontrol edilemeyen hızlı büyümesinden, ziyaretçilerin de hoşnut olmadığı anlaşılmaktadır. Kanalizasyon yetmediği için kazılan foseptik çukurları yüzünden yaz aylarında aşırı sinek olduğu söylenmiştir. İlaçlama hizmetleri aksadığında veya yetersiz kaldığında, sineklerin çok rahatsız edici olduğundan bahsedilmiştir.

“Artık elektrik hatları kaldırmıyor. Bu sefer buralarda arıtma tesisi olmadığı için foseptik kazılıyo ve bu sinek yapıyo. Sinek de turizmi olumsuz etkiliyo. Dolayısıyla siz Kalkan merkezi ilaçlasanız da tepede foseptiğe türeyen sinekler buraya da iniyor” (Ka13, E, 48).

Kaçak yapılaşmaların sebep olduğu su ve elektrik kesintilerinden, çeşitli alt yapı sorunlarına yol açmasından, katılımcıların şikayetçi oldukları görülmüştür. Aynı zamanda, yolların bozuk olduğu, yolu bile olmayan yerlere villalar yapıldığı, bu villalara gidebilmek için sonradan açılan yolların ise çok tehlikeli ve kötü olduğu belirtilmiştir.

Yollar en büyük sorun imar açılı yerlerde yol yok ileri satıyorlar mesela. 1.500.000 poundlara 2.000.000 poundlara örnek. Yolu yok. Yani adam alıyor ama yolu yok. İşte belediyenin bütçesi yeterli değil, şey değil. Yani satan insanların da bunu düşünmesi gerekiyor ilk önce yolunu yapması gerekiyor. Planlı yapması gerekiyor. En büyük sorun şu anda yol. Elektrik sorunu biliyorsunuz her zaman gidiyor, geliyor su sorunu var. Ama burada şimdi kaçak binalar olduğu zaman bir planlama yapıyor CK (Elektrik firmasının kısaltması). Bu sene diyor işte şu kadar elektrik gidecek. Adam bunun 3 katını yapınca mecbur patlıyor sağa sola. Yapacak bir şey yok çünkü kaçakların ne kadar olduğunu dikkate alamıyorlar, bilemiyorlar resmen resmi değil. Ondan dolayı elektrik, su, yol şu anda standart sorun (Ka18, E, 50).

Özellikle yaz ayları su sorunu yaşayan Kalkan'ın turistler için cazibesini yitirmeye başladığı ileri sürülmüştür. Yabancı katılımcılar sıklıkla alt yapı eksikliğinden kaynaklı sorunları dile getirmişlerdir. Kâra odaklanan mülk sahiplerinin alelacele evi bitirip kiraya vermek konusunda aceleci davrandıkları ve güvenlik önlemlerinin alınmadığı belirtilmiştir.

Kendi çapına kıyasla burası anormal derecede büyüyor ve Kalkan'da alt yapı hizmetlerinin aksama ihtimali de artıyor. Mesela İngiltere'de bir yerde yerleşim kurulacaksa inşaatın önce alt yapı hizmetleri sağlanır. Burada ise sistem tam tersi işliyor, altyapı hizmetleri yoğun yapılaşmaya cevap veremiyor. Burada villa sahipleri inşaatını bitiriyor, kiraya veriyor ve başka bir şey düşünmüyor (YK22, K, 66).

Bazı katılımcılar, 2014 yılında belediyenin Kaş'a taşınmasından sonra, altyapı sorunlarının arttığını ve eskisi gibi Kalkan'a pek de hizmet edilmediğini dile getirmişlerdir.

Buradaki alt yapı hizmetleri ve onların gidişatı hakkında çok ciddi kaygılarımız var. Su, elektrik, kanalizasyon... O kadar çok inşaat yapıldı ki gün gelecek elektrik, su, kanalizasyon, çevre kirliliği ciddi sorunlar olarak karşımıza çıkacak. (...) Böyle devam ederse kaçınılmaz olarak burada alt yapı hizmetleri çökecek ve o zaman biz burada olmak istemiyoruz. Su sorunu, kuraklık küresel bir sorun. Burada da çok ciddi bir sorun. Ama burada her villanın bir havuzu var (YK29, E, 64).

Yabancı katılımcılardan, alt yapı hizmetlerindeki aksaklıklara ilişkin ileride yaşanması muhtemel durumları görmek istemedikleri için Kalkan'dan ayrılmayı bile düşündüklerini dile getirenler olmuştur. Sadece on yıl önce bile bu kadar sorunla karşılaşmadığı, özellikle yapılaşmanın artmasıyla yeşil alanların azalması sonucu, pek çok çevre sorunuyla karşılaşıldığı vurgulanmıştır.

“Çevre açısından baktığınızda şu anki durum tam bir çevre felaketi. Bundan 10 yıl önce çok yağmur yağdığında yolları su basmazdı ama şimdi sağanak bir yağıştan sonra bazı yolları diz boyu su kaplıyor” (YK30, E, 68).

Katılımcıların tamamı altyapı sorunlarının devam etmesi halinde Kalkan'da turizmin sürdürülelemeyeceğini dile getirmişlerdir. Su ve elektrik geldikten sonra turistlerin arttığı gözlenmiştir. Kalkan eski Belediye Başkanıyla 8.11.2024 tarihinde ikinci kez görüşülmüş ve suyu Saklıkent'ten getirdiği zamanı, turizmin önüne geçilemeyecek hızda büyümesine sebep olacağı konusunda bir bürokrat tarafından uyarıldığını anlatmıştır. Su, altyapı (kanalizasyon yapılması), elektrik hizmetleri olduktan sonra büyümenin çok hızlı gerçekleştiğini ve önüne geçilemediğini belirtmiştir.

4.6.2.2.2. Otopark ve trafik problemi

Yazın Kalkan'da kalabalık sebebiyle çarşı trafiğinde inanılmaz yoğunluk yaşandığını anlatan katılımcılar, özellikle ciddi bir otopark sorunu olduğunu da söylemişlerdir. Ara sokakların dar olması sebebiyle buralara park eden araçlardan yürüyecek yer kalmadığı belirtilmiştir. Özellikle sezon boyunca yaşanan bu problemleri ortadan kaldırmaya yönelik acil önlemler alınması gerektiği vurgulanmıştır.

“Otopark sorunumuz var. Taksiden yürüyüp geçemiyoruz. Akşam olduğunda, sokaklar dar, herkes arabasını koymuş, iki kişi yan yana geçemiyor. Bu otopark sorununu bir an önce çözmeleri lazım” (Ka4, E, 81).

Kalkan'da 35 yıldan uzun zamandır yaşayan ve pek çok yapının mimarı olan bir katılımcı, imar planlarında yer verilmesi gereken yeşil alan ve otopark hakkını kullanan müteahhitlerin arsa payını ev sınırlarına dahil ettiklerini, çünkü metrekaresi büyüyen evlerin daha yüksek fiyatlara pazarlanabildiğini anlatmıştır. Bunun sadece bina sayısını artırmakla kalmadığı, ikamet eden kişilerin de hesaplanandan fazla olduğu anlaşılmaktadır.

İmar planlarında otopark yeri yoktur veya çok az. Yok neden yok peki? Çünkü arsa spekülasyonuna göre yapılıyor. Kişi, şehir plancısı arsa karşılığı yapıyor bunu ve adamların istediği gibi fazla yeşil alan koymuyor, otopark koymuyor. (...) Bir parselde bir bina ve bir villa olacakken, iki bina ve on iki tane apart yapılmaya başlandı. Bodrumlar da kullanılmaya başlandı. Bunun getirdiği trafik yükü var,

bunun getirdiği nüfus yükü...Bir binada 2 ya da 4 kişi hesaplanırken 24 kişiye çıkıyor (K10, E, 70).

Otopark sorununun kaçak yapılaşmalardan kaynaklandığını, Kalkan'ın üst taraflarındaki imarsız villalara gelen ziyaretçilerin merkeze kendi araçlarıyla inmesinden kaynaklı bir trafik yoğunluğu ve otopark sorunu yaşandığını da eklemişlerdir. Turizmden sonra geliri artan yerel halkın hanelerinde birden fazla araç olduğu da gözlenmiştir. Bütün bu gelişmeler bir araya gelince yaz aylarında yoğun trafik, beraberinde otopark sorunu doğmuştur.

Otopark problemi. Neden? Az önce dediğim gibi, yine çarpık yapılaşmadan geliyor. Çok yakın bir zamana kadar turist buraya uçakla gelirdi, bir minibüsle, bir transfer vasıtasıyla buraya vasıl olurdu. Burada bir araba olmazdı. Zaman içersinde Kalkan'ın yerlileri daha varlıklı oldukları için karısının da arabası olur, çocuğunun da arabası olur, işyerinin üç tane arabası olur. Yani bu beklenir bir gelişme. Ama yukarlarda bayağ bir kalabalık var. Sadece Kördere'yi demiyorum, İslamlar, Üzümlü arabayla buralara geliyolar. Bana sorarsan otopark, temizlik en önemli en acil konular (Ka12, E, 58).

Yabancı katılımcılar trafik ve otopark sorunu yüzünden Kalkan'ı yazın ya terk ettiklerini ya da merkeze araçla hiç inmediklerini belirtmişlerdir. Issı'nın belirttiği gibi,

Turistik kıyı bölgelerimizde yöre içi ulaşım altyapısı, yazın nüfusun artması sözkonusu olmasa yeterlidir. Ancak turistik talebi kaldıracak bir yeterlilik yoktur. Bu bölgelerde özellikle yaz aylarında büyük kentleri aratmayacak trafik sıkışıklıkları olağan görüntüler oluşturmaktadır. Park yeri bulabilmek ise ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Otopark alanı yetersizliği, kullanılmamış alan yokluğu ve bu hizmetlerin sağlanması için gerekli olan yüksek maliyetlerden kaynaklanmaktadır (2011, s. 125).

“Biz yazı hiç sevmiyoruz çünkü yazın Kalkan aşırı kalabalık ve çok sıcak. Arabayı park edecek yer bulamıyorsun. Bu nedenle çoğu insan burada motosiklet kullanmayı tercih ediyor çünkü yazın araba kullanmak zor. Yazın burası çok rahatsız edici” (YK29, E, 64).

“İlk geldiğimizde mesela burada kaç araba olduğunu sayabilirdik. Yani fazla trafik yoktu ve trafikteki arabaları da sayabilirdik” (YK40, E, 62).

Tüm katılımcılar trafik sorunu ve otopark probleminin, toplu taşıma araçlarının artırılması, otopark yapılması, denetimlerin artırılarak kasksız ve kuraldışı motosiklet kullanımının önüne geçilmesi ile çözülebileceğini dile getirmişlerdir. Kalkan’da trafik yoğunluğunun her geçen sene daha fazla hissedildiği, bu sorun çözülmezse turizmin sekteye uğrayabileceği vurgulanmıştır.

4.6.2.2.3. Gürültü kirliliği

Görüşmelerden elde edilen verilere göre, yaz sezonunda sıklıkla yaşanan sorunlardan bir diğeri de Kalkan’ın aşırı gürültülü bir yere dönüşmesidir. İnsan kalabalığı, mekanlardan yayılan yüksek sesli müzik, trafik ve motorlu taşıtlardan çıkan sesler başlıca sebepler olarak sıralanmıştır. Turizm sezonu Kalkan’da artan ziyaretçi sayısı ile oluşan gürültünün yanı sıra kışın da inşaatlardan çıkan seslerin çok rahatsız edici olduğu vurgulanmıştır.

Biz buraya ilk önce turist olarak geldik ve daha sonra yerleştik. Turist olarak geldiğimizde çok daha mutluyduk. Yazları burası cıvıl cıvıl ama kış aylarında bir şantiye gibi. İnşaat gürültüsü, yollarda bir sürü kamyon, çevre berbat bir hal alıyor. Daha önce de dediğim gibi bu durum pandemiden sonra çok daha kötüleşti (YK31, K, 66).

“Herkes gürültülü müziği ya da su sporlarını sevmiyor. Buradaki turizmin sürdürülebilir olması için bu konuda bir dengenin olması gerekiyor” (YK28, K, 56).

Kalkan’ın sakinliğini bozan, ziyaretçileri ve burada yaşayanları rahatsız eden sorunlara dair yetkililerin kesin sınırlar getirmesi beklenmektedir. Bazı katılımcılar villalarda konaklayanların sabahlara kadar parti yapmalarından ve yüksek sesle müzik dinlemelerinden, bağırarak konuşmaları ve çığlıklar atmalarından duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. Kalkan’ın yaz sezonunda da sakinliğini korumasına yönelik hiçbir önlem almadığı ve yasaklar uygulamadığı için yetkililer eleştirilmişlerdir.

4.6.2.2.4. Temizlik-ilaçlama hizmetlerinin aksaması

Kalkan'ın sorunları turizm sezonunun açılmasıyla arttığı için yine yaz aylarında gözlenen bir başka problem ise çevre kirliliğidir. Katılımcılar, belediye hizmetlerinin aksaması nedeniyle sokakların çöp içinde olduğunu, aynı zamanda insanların atık maddelerini çöpe değil etrafa saçtıklarını ileri sürmüşlerdir.

Çevredeki çöpler. Sadece yayaların bulunduğu bir plaja inin, anayoldan bi çık sağ sol leş gibi. Biz atarız, onlar (parmağıyla yan masada oturan yabancı uyrukluları göstererek) atmaz. Bira kutuları, şunlar bunlar atarız biz. Buna bir cezai tedbir alınması, buna bir arkasından toplanması gerek. Çünkü ayıp oluyo, kendimizi utandırıyoruz yani o pisliğimizle (Ka12, E, 58).

Kalkan'daki bir diğer sorunun sinekler olduğu belirtilmiştir. Kapasitenin üzerinde ziyaretçi geldiği için yazın foseptik çukurlarının taşmasıyla aşırı sinek olduğu dile getirilmiştir. Tüm katılımcılar bu durumun çok rahatsız edici olduğunu, ilaçlama düzgün yapılırsa sorunun azalabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Sivrisinek önceden çözümlemişlerdi. Mesela bizim önceki zamanlarda yazın ne diyeyim ben sana? Evin içinde binlerce sivrisinek. O şekildeydik biz. Ondan sonra ilaçlama yapıldı mazotla, tamam mı? O da hiçbir etki etmez zaten. Sonra özele verdiler. Foseptikleri zamanında ilaçladılar o tam yumurta zamanlarında. Orada olayı çözdüler. Ama şu 1-2 yıldan beri var ya çok fazla hassasiyet göstermediler (Ka17, E, 62).

Mangal yapmak için ateş yakılması, sokaklara çöp atılması, yol kenarlarında veya sahilde piknik için ayrılan alanların yiyecek içecek atıklarıyla dolması katılımcıların dile getirdiği temizlikle ilgili başka sorunlardan biridir.

Çevrede pek çok çöp var. İnsanlar burada çöplerini sağa sola atmakta sakınca görmüyor, nasıl olsa birileri toplar diye düşünüyorlar ama insanların bununla ilgili eğitime ihtiyacı var. Çünkü insanların attıkları çöpün çevreye olan etkisi karşısında

farkındalıkları yok. Burası o kadar güzel bir yer ki, insanlar bu davranışlarıyla olumsuz bir algı yaratıyorlar. Belki Türkler burada sürekli yaşadıkları için onlara göre burası sıradan bir mekâna dönüşmüş olabilir. Bu yüzden buranın ne kadar özel bir bölge olduğunun farkında değiller (YK27, E, 56)

Kalkan'ın doğal güzelliğinin burada yaşayanlar tarafından fark edilmediği ve belki bu yüzden çevrenin kirletilmesine göz yumulabildiği dile getirilmiştir. Turistlerin doğal güzelliğine hayran kaldığı için geldikleri Kalkan'ı özel ve farklı yapan niteliklerin korunması, turizmin sürdürülebilirliği açısından da önemli görülmüştür. Kalkan'daki yabancıların çevreyi korumak için gösterdikleri hassasiyetin, yöre halkı ve burada yaşayanlar tarafından da gösterilmesi beklenmiştir.

4.6.2.2.5. Şehir içi ulaşım problemi

Kalkan'da özel araç olmadan bir yerden bir yere gitmenin neredeyse imkânsız olduğu, çalışmanın önceki kısımlarında da belirtilmişti. Katılımcılar, şehir içi ulaşımın çok sınırlı olduğunu, toplu taşımanın yeterince gelişmediğini, turistlerin taksi tutmak ya da araç kiralamaktan başka çarelerinin olmadığını ileri sürmüşlerdi. Kalkan Bezirgânlı olan 81 yaşındaki K4, Kalkan'ın bazı mahallelerine dolmuş bulunmadığını ve bunun için gerekli birimlere müracaat ettiğini söylemiştir. Kendisinin ayrıca Patara sahilinden Bezirgan'a teleferikle gidilebilmesi yönünde bir proje geliştirdiğinden bahsetmiştir. Bu projesinin turistler tarafından ilgi göreceğini, Bezirgân yaylasının da rahatlıkla ziyaret edilebileceğini ve aynı zamanda köy için de bir gelir kaynağı yaratılacağını belirtmiştir.

Teleferikle Patara'dan Bezirgan'a çıkacak orda yaylayı gezecek sonra yine Patara'ya dönecek. Ben bu fikri sundum. “Öyle şey olur mu ya?” dediler. Bu akıl işi akıl. Hem burda o kadar bi gelir olur ki hem Bezirgân bolluk bolabatlık (bereket, kazanç sayesinde) böyle değişir. Kalkan'ın bazı mahallelerine dolmuş yok. Burda müracaat ettim. Bezirgân köyüne bazı mahalleleri aldım. İmzalattım, mühürlettim ben merkez ilçede çalıştım. Politikacıyım, izin aldım. Fakat bizim minibüsçüler geliri az, buraya az giden var diye getmediler. Ordu mahallesi, Çukurca, Ulugöl

mahallelerine dolmuş yok. Pazara geliyolar ellerinde çantalarla 1 km yürüyolar. İzin verdi büyük şehir, fakat uygulamıyolar (Ka4, E, 81).

Kalkan merkeze uzak olan Sarıbelen, Hacıoğlu, İkizce, İslamlar, Bezirgân Yaylası gibi yerlerde çok sayıda yapılaşma olmasına rağmen toplu taşıma imkanlarının sınırlı olduğu dile getirilmiştir. Bu mevkilerde villa kiralayan turistlerin ulaşım sorunu yaşadıkları, Kalkan merkezde tek taksi durağı olduğu ve yaz aylarında oluşan kalabalığın ihtiyacını karşılayamadıkları anlatılmıştır. Taksiyle ulaşımın pahalı olması ve taksimetre açmak yerine gidilecek bölgeye göre ücret belirlenmesi de katılımcılar tarafından eleştirilmiştir.

4.6.2.2.6. Sosyal konut ihtiyacı

Kaş ve/veya Kalkan’da yaşayan devlet memurları, öğretmenler, doktorlar, kolluk kuvvetleri (özellikle Jandarma) gibi sabit ücretle çalışan kişileri, turistik bir yörede yaşamının maddi olarak zorladığı çünkü yabancıların bütçelerine göre fiyat ayarlaması yapıldığı dile getirilmiştir. Neredeyse tüm fiyatlandırmanın dövizle endeksli (özellikle İngiliz para birimine göre) olması nedeniyle kiraların da yüksek olduğu, bölgeye gelen/atanan pek çok kamu çalışanının barınma sorunundan dolayı geri dönmek zorunda kaldıkları belirtilmiş, hatta Kaş Devlet Hastanesi’nin bazı birimlerinde doktor ve sağlık çalışanlarının bulunmaması da buna bağlanmıştır.

“En başından beri benim savunduğum bir şey var, burda sosyal konut yapmıyolar. Öğretmenler, doktorlar kendilerine ev bulamıyor. Adam burda (Kalkan’da) öğretmen, gidiyo Kınık’ta kalıyo. Kaş Devlet Hastanesi’ne doktor dayanmıyor bu yüzden” (Ka10, E, 70).

Kalkan’ın cafe-restoranlarında çoğunlukla yabancıların veya mekân sahibi yerel halktan insanların oturduğu görülürken sabit gelirli, ücret karşılığı, mevsimlik çalışmaya gelen kişilerin yüksek fiyatlı menüler yüzünden buralara gidemedikleri anlatılmıştır. Turizm sezonu mekanlarda çalışacak personelin çoğunlukla dışarıdan getirildiği, bu kişilere ayrı konaklama yeri tutmanın pahalıya mal olduğu ileri sürülmüştür. Ev sahiplerinin sadece sezon dışı zamanları dahil eden (Ekim-Mayıs ayları arası) dönem için kiralama yaptıkları, en fazla

7-8 ay kadar insanların bir evde kaldıkları ve sonra çıkmak zorunda bırakıldıkları dile getirilmiştir.

Burada yapılan inşaatlar konuttan çok turizme odaklanan villalar. Onlar da sadece sezon dışı (sadece kış aylarında) kiraya veriliyor ya da bütün yıl verirse kiralari yüksek oluyor. Kalamar yolunda belediye evleri (kooperatif) var ama görür görmez onların belediye binaları olduğunu anlıyorsunuz çünkü binalar dökülüyor, rutubet içerisinde. Gerekli bakımları yapılmıyor. Eğer turizm için olsaydı bu binalar çok bakımlı olurdu. Ve burada yaşayan öğretmenler, doktorlar, hemşireler diğer devlet memurları için büyük sorun. Çünkü bu insanların yaşayabilecekleri düzgün yerler yok. Burada insanlar arazinin değeri üzerinden düşünüyor. Çalışanları kimse düşünmüyor (YK32, K, 59).

Kalkan'da yeni yapılan binaların turistlerin ziyaret zamanlarına göre kiraya verildiği, buraya çalışmak ve yaşamak için gelenlerin konaklama ihtiyacının düşünülmediği vurgulanmıştır. Yüksek kiralar yüzünden barınma sorunu yaşayan insanlar için devlet eliyle ve/veya özel sektör iş birliğiyle konutlar inşa edilebileceği katılımcıların sundukları çözümlerden biridir. Kalkan'da turizme odaklı hareket edildiği, bu durumun ev fiyatlarına ve kiralama biçimlerine de yansıdığı ancak bu sorunun giderilmesi yönünde herhangi bir çaba olmadığı anlaşılmaktadır.

4.6.2.2.7. Sağlık hizmetlerinin kısıtlı olması

Hastanede çalışan doktor ve sağlık çalışanlarının yetersiz sayıda olduğu dile getirilmiştir. Geçim sıkıntısı yüzünden insanların buraya yerleşmedeki tereddütleri, tayini çıkmasına rağmen atamalarını iptal ettirdikleri anlatılmıştı. Ev kiralari ve diğer harcama kalemlerinde fiyatların yabancılara göre ayarlanması katılımcılar tarafından eleştirilmiş, doktorların ve/veya diğer memurların pahalılık yüzünden burada yaşamayı tercih etmedikleri, bu nedenle sağlık hizmetlerinin yetersiz kaldığı belirtilmiştir.

Mesela hastane. Kaş'a yapılan hastanenin dört dörtlük bir hastane olması lazım. Doğru düzgün doktor yok. Yani orası bir hastane ama bence bize faydası yok.

Mesela ben bugün burda bir kalp krizi geçirecek olsam, yok. Beni ameliyat edecek bir hastane yok. Ne Fethiye’de ne Kalkan’da ne Kaş’ta. Taa Antalya’ya gitmem gerekecek. Hava şartları elverirse belki helikopter gelip beni alabilirdi devlet hastanesinden. (...) Doğru düzgün bir doktorun bulunmaması, hastane olmaması (...) (Ka14, K, 73).

Son 20 yılda nüfusu artan Kalkan’ın yaz aylarında kapasitesinin ortalama on katı fazla insanla dolmasına rağmen bunu destekleyecek sağlık hizmetlerinin yetersiz kaldığı, başka sektörlerde turizm hızına paralel gelişmeler olurken, Kalkan’ın sağlıkla ilgili konularda çok geri kaldığı ileri sürülmüştür.

Burada öyle zamanlar vardı ki 30 bin turist varken 10 tane süpermarket vardı. Şimdi 60 bin insan var 20 süpermarket var. Bu perspektiften bakıldığında böyle hizmetlerin turist sayısı ile orantılı arttığını görüyoruz ama benzer bir artışı sağlık hizmetlerini sağlayan kurum ya da kuruluşlar için göremiyoruz. Bazıları da şunu söyleyebilir; “sağlık merkezinde geçmişte bir doktor çalışırken bugün beş doktor çalışıyor”. Yani nüfusun artması paralelinde hizmetlerin arttığını ileri sürebilir (YK30, E, 68).

Katılımcı ifadelerinden, kısa sürede çok para kazandıran işlere odaklanılan Kalkan’da geçimin tamamen turizme endekslendiği anlaşılmaktadır. Bölgedeki nüfus ve yaz aylarındaki ziyaretçi sayısı son yıllarda epeyce yükselmiş, bununla beraber market, cafe restoran gibi iş yerleri artmıştır. Ancak sağlık alanında verilen hizmetlerde nüfus artışına paralel bir ilerleme ya da gelişmeye rastlanmamıştır. Kalkan’da yaşayanların veya yazın gelen turistlerin sağlık sorunlarıyla karşılaşması durumunda ihtiyaca cevap verecek tam teşekküllü en yakın hastane, Kalkan’a minimum 3 saat uzaklıktaki Muğla ve/veya Antalya illerinde bulunmaktadır. Bölgede yaşayan insan sayısına bakıldığında sağlık hizmetlerinin ve çalışanlarının yetersiz kaldığı, bu soruna ilişkin acil önlemler alınması gerektiği dile getirilmiştir.

4.6.2.3. Yerel yönetimin zayıf olması

Kalkan'da imar izni olmayan arsalara yapılan kaçak villalar/binalar, şehir planlaması olmadığından ortaya çıkan görüntü ve çevre kirliliği, aşırı yapılaşma yüzünden doğal dokunun bozulması, inşaatların gürültüsü gibi sorunların oluşmasına ilişkin şikayetler bu bölümde tartışılmıştır. Katılımcılara göre, yerel yönetimlerin yapılan inşaatları denetlememesi, gerekli cezai yaptırımları uygulamaması kaçak yapılaşmayı teşvik etmektedir. Kalkan merkeze inmeden trafik ışıklarının olduğu yerden yukarı (Elmalı yönüne) doğru çıkıldığında çoğu evin kaçak olduğu belirtilmiştir. Turizmi olumsuz etkileyen aşırı yapılaşmanın önüne geçilmediği, kaçak binalar yıkılmadığı ya da bunları yapanlara ağır cezalar verilmediği için yerel yönetimler ve yetkililer eleştirilmiştir. Görüşülen kişiler, bu süreç böyle devam ederse Kalkan'ın cazibesini yitireceğini ileri sürmüşlerdir.

“Daha inşaat mevsimi başlamadan inşaatlara başladılar hemen. Şimdi bunun bir kontrolü yok. Bu yapılan binalar sağlıklı mı değil mi kontrol eden yok. Bu sonuçta nereye varacak yani. Her şeyi kaybettikten sonra turizmi de kaybedelim. Tedbir alınmazsa yaşanmaz” (Ka5, E, 78).

“Bütün şu an yapılar kaçak yani. Tabi bunda devlet kurumlarının ihmali var ve bilerek yapılıyor diye yorumluyorum. Belediye geliyo kaçak yapıya tutanak tutuyo, bi ceza yazıyo ondan sonra yine devam ediyö. Yıkım kararı olan yerleri bile yıktıramıyolar” (Ka8, E, 64).

Kaçak yapılarla ilgili sorunların yetkili birimlerce çözülebileceği ancak bunun yapılmadığı belirtilmiştir. Yabancı katılımcılar zeytin ağaçlarını keserek yapılan inşaatları gerekli birimlere şikâyet ettiklerini ancak bu şikayetlerin hiçbir işe yaramadığını söylemişlerdir.

Belediye kaçak bina bitsin istemez çünkü her kaçak binadan 150-200 bin ceza vergi alıyo. Bu senenin bütçesi 950 milyon lira. 950 milyon liranın 300 milyon lirasını gelir kaynağı olarak gösterirken 300 milyona cezaları yazmışlar. Yani birileri o kaçak binaları durdurursa belediye batar. Bu sadece Kalkan'ın değil Türkiye'nin sorunu, öyle söyleyeyim. (Ka11, E, 61).

Mesela Kalkan’da biz defalarca zeytinliklere inşaat yapılmasını, zeytinliklerin kesilmesini yerel makamlara yıllarca şikâyet ettik. Mesela jandarmaya, zabıtaya gidiyorsunuz ilk tepkileri “tabi ki haklısınız, zeytin ağaçlarını kesmek, zeytinlikleri yok etmek yasal değildir” diyorlar hatta bu insanlara ceza da yazıldı ama bu zeytinlikleri yok eden insanlar yok etmeye devam ettiler, etmekte (YK31, K, 66).

Yabancı katılımcıların sıklıkla vurguladığı şey, Kalkan’ı korumaya çalıştıkları, çevreye zarar veren uygulamaların önüne geçmek için çok çaba gösterdikleri olmuştur. Yasa dışı uygulamaları şikâyet ettiklerini, kaçak yapılaşmanın turizmi olumsuz etkilediğini, burada yıllardır kaliteyi korumaya çalışan insanlar olmasına rağmen kontrolsüz büyümenin önüne geçilemediğini dile getirmişlerdir. İzinsiz yapılan inşaatların durdurulacağı yerde giderek arttığı, para kazanma hırslının doğadaki tahribatı görmezden gelip yok sayacak kadar çok olduğu belirtilmiştir. Kalkan’daki insanlar, topraklarını yüksek fiyatlara dışarıdan gelenlere sattığı, kaçak villalar yapılmasına ortam yarattıkları ve kendi inşaatlarıyla da buna dahil oldukları için eleştirilmiştir. Kısa sürede çok kazanç sağladığı düşünülen bu yaklaşımın uzun vadede Kalkan’ı bitireceği ileri sürülmüştür.

Kaliteyi düşürmemek için biz bu kadar emek vermişiz, bu kadar yılımızı harcamışız, siz hiçbir şey yapmadan geliyosunuz, alıyosunuz iki dönüm araziye, koyuyosunuz üstüne sekiz tane binayı, ondan sonra para kazandım. Sattım para kazandım. E yok işte, bu tip insanlara yol açmamak lazım. Belediye de rant için, “gelsin paralarım” diyo (Ka14, K, 73).

Sosyolog olan YK30, bir dönem yaşadığı Afrika ile Türkiye’yi yasaları uygulama kararlılığı ve yaptırım gücü bakımından kıyaslamıştır. İki yerde benzer tutumlar olduğunu gözlemlemiş, yasaların uygulanması konusunda yaşanan sorunlara değinmiştir. Kendi ülkelerinde ise (Hollanda) kurumların belli ilkeler doğrultusunda çalıştığını ve asla kurallardan taviz vermediklerini anlatmıştır. Afrika gibi üçüncü dünya ülkelerinde ise tam tersi bir işleyiş olduğunu, yetkili birim, kurum ve kuruluşların üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmediklerini, şahsi çıkarların ön planda tutulduğunu dile getirmiştir. Bu ülkelerde yasaların çiğneniyor olmasından ötürü halkın güvende hissetmediğini eklemiştir.

Bir sosyolog olarak Kalkan'da yaşananları gözlemlemek çok ilginç bir deneyim. Bizim geldiğimiz yerde kurumlar oluşturdukları ilkeler doğrultusunda çalışıyor, yapması gereken işler neyse onları yapıyorlardı. Ama burada tamamıyla bunun tam tersi bir bozulma söz konusu. Kurumlar çökmüş durumda. (...) inşaatlar ve çevre ile ilgili konularda duyduğum rahatsızlıklar ile ilgili sürekli etkileşim halindeyim. Onun için rahatlıkla diyebilirim ki, tabi ki kurumlar yetersiz kalınca bireyler bu konuda bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Kurumlar yetersiz kalınca Kalkan'da yaşayan insanların memnuniyetsizlikleri artıyor (YK30, E, 68).

İstikrarlı, kararlı ve yasaların uygulanmasına ilişkin adil davranılması gerektiği, devlete güven duymanın önemi vurgulanmış, yetkili kurumlar gerekli cezayı vermedikleri için eleştirilmişlerdir.

Günümüzde turizm ve çevre arasında sağlıklı bir ilişki kurulabilmesinin ve “çevreye uygun turizm” anlayışının geliştirilmesinin önemi anlaşılmıştır. Bunun en önemli koşullarından biri de “çevrenin korunması” anlayışının devlet, turizm yatırımcıları, turistler ve toplumun geneli tarafından benimsenmesidir. Doğanın korunması ile birlikte turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir gelişmenin (sustainable development) sağlanması, turizmin geleceği için en önemli koşul olmaktadır. Bununla birlikte koruma-kullanma dengesinin kurulması da çok önemlidir (Kösebalaban, 1996, s.155).

4.7. Katılımcıların Hayalindeki Kalkan

Katılımcılara “elinizde bir güç olsaydı Kalkan için öncelikle ne yapmak isterdiniz?” sorusu sorulduğunda verilen cevaplar bu başlık altında ele alınmıştır. Görüşmeler esnasında konuşmaların aşırı yapılaşma üzerinde yoğunlaştığı ve en çok şikâyet edilen konuların başında bu sorunun geldiği anlaşılmaktadır.

Kalkan'da aşırı bir yapılaşma var, bunun önüne geçer, bunu durdururdum. Burda zaten ihtiyaçtan fazla ve/veya âtil durumda olan ev var. O evleri kullanılır duruma getirirdim. İnsanların belirli aylarda kullandığı çok ev var. Yani bununla ilgili bir

sorun yok ama burada ihtiyaçtan fazla yapılaşma olduğundan öyle bir noktaya geldik ki alt yapı hizmetleri yeterli değil. Bunun yanında sağlık hizmetleri gibi diğer hizmetler de yetersiz kalıyor. Elektrik, su sorunu var. Yerel yönetim bu konuda çalışıyor, ona bir şey diyemeyeceğim ama bu çalışmalar yapılaşmanın hızıyla paralel değil. O nedenle buradaki inşaatları kısıtlamak gerekiyor (YK27, E, 56).

Kalkan’da sağlık hizmetlerinin eksikliği, elektrik ve su kesintileri gibi sorunlara dikkat çeken yabancı katılımcılar, kaçak inşaatların kısıtlanması gerektiğini, eğer ellerinde bir güç olsaydı ilk olarak bununla ilgili çalışacaklarını dile getirmişlerdir.

“(...) inşaatlarla ilgili yasal prosedürlere uyulması gerekiyor. Sanırım inşaat konusunda neyin yapılip neyin yapılamayacağı ile ilgili kesin kısıtlamalar getirilmeli. Burada nereye ve ne tür inşaat yapılip yapılamayacağı konuları açık olmalı. (...) İnşaat sektörünün düzenlenmesi burası için çok önemli” (YK26, E, 60).

Katılımcılar Kalkan’ın özgün yapısını korumak için bir şeyler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Restoran kafelerde kullanılan neon ışıklı büyük tabelalara kısıtlama getirilmesini istemişlerdir.

(...) kentin ambiyansı turizmin sürmesinin etkenleridir. Kentin karakteri korunmalıdır. Kalkan’ı Kalkan yapan etmenler özellikle merkezdeki (Köyiçi denilen kısım) bölgenin, çarşıısının değişimi konusunda özellikle çok hassas yaklaşılmaları gerekiyor. Mesela büyük neon ışıklara gerek yok. Daha genç insanlar Kalkan’a geliyor, ortalama 15-16 olabilir yaşları. Gelenlerin yaşı düşüyor gittikçe. Onlar belki bu ışıklandırmaları severler, bilemiyorum ama bir karakterinin olması ve korunması gerekiyor aynı zamanda. Belki bunlar iyi kazandıracak ama kentin karakteri değişecek (YK29, E, 64).

Kalkan’a gelen turist profilinin değişimi de bölgeyi olumsuz etkileyebilir. Ziyaretçilere göre turizm anlayışının belirlendiği yörede hizmet kalitesinin düştüğü ve esnafın eskisi gibi olmadığı ileri sürülmüştür. Elinde bir güç olsa, eski yerleşim yeri olan köy içindeki barların maç yayını için koydukları dev ekranları kaldıracağını söyleyen YK24, neon ışıklarından da

çok rahatsızlık duyduğunu eklemiştir. 26 sene önce geldikleri Kalkan'ı tanıyamadıklarını, buranın yeni halinden hiç memnun olmadıklarını ve özgünlüğü kalmayan yerde hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını vurgulamıştır.

Eski köy içindeki barların önündeki büyük ekranları kaldırırdım. Bütün İngiliz kahvaltısı yazan tabelaları kaldırırdım. Bunlar tabi ki küçük şeyler ama buranın otantikliğinin korunması, gerçek kimliğine kavuşması için önemli adımlar. Bu kadar parlak, neon ışıkların nasıl bu kadar arttığına odaklanmakta fayda var çünkü çevre koruma açısından da bu durum önemli (YK24, K, 51).

Kalkan'da turizm bu hızla büyümeye devam ederse, daha önce de söylediğim gibi, bu durum beni kaygılandırır. Eğer bir önlem alınmazsa, elektrik, su, kanalizasyon, büyük sorunlar olacak. Bence şu anda kontrolsüz olan bu büyüme kontrol altına alınmalı. Hükümetin bunları değerlendirmesi yani bu konuda kafa yorması lazım. Birisi düşünmeli. Eğer bu kadar çok sayıda havuzlu villa yapılmaya devam edecekse bu havuzların suyu nereden gelecek? Otorite sahibi insanlar, “buna devam edebilir miyiz, bizim yeterince su kaynaklarımız var mı?” gibi sorunları düşünmeleri lazım. Bütün bu binalara düzenli elektrik sağlayabilir miyiz? Eğer bu sorulara planlı bir cevap verilemiyorsa sorun vardır. (YK29, E, 64).

Yabancı katılımcılardan biri, Kalkan için öncelikle şehir planı yapacağını, yasaların uygulanmasını sağlayacağını, burada gittikçe büyüyen açgözlü yaklaşımların ve para odaklı davranışların önüne geçmek isteyeceğini belirtmiştir. Kazanç sağlama hırının insanlara faydası olmadığını, toplumu ve ortak yararı gözetmeyen uygulamaların zarar getirdiğini ileri sürmüştür.

Kalkan için bir şehir planı yapardım. Evler nerede, yeşil alanlar nerede, iş yerleri nasıl olmalı gibi. Mesela Amsterdam'da ne yapılıyorsa burada da onun yapılmasını isterim. Amsterdam çok turistik bir yer olmasına rağmen otoriteler turizmin şehrin karakterini bozmasına izin vermezler. (...) İnşaat sermayesinin burayı yönetmesi değil gerçekten yasa yapıcı ve uygulayıcıların yönetmesi gerekiyor. Zamanla bunun düzelmesini umut

ediyorum. Şu anki kar odaklı açgözlü yaklaşımın burada yaşayan insanlar için iyi bir şey olduğunu düşünmüyorum. Ve yerel yönetim daha koruyucu bir perspektif geliştirmeli. Belirli limitler dâhilinde nasıl planlama yapılabilir şeklinde eyleme geçilmelidir (YK31, K, 66).

Katılımcılar, Kalkan'daki hızlı yapılaşmadan, buranın özgünlüğünü kaybetmesinden, yasaların uygulanmamasından şikayetçi olduklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Villaların kaçak yapılması sonucu denetim sorunları yaşandığı, güvenlik önlemlerinin alınmadığı, insanlar yasalara uymadıklarında, yasa koyucular net davranmadıklarında ve cezai yaptırımların istikrarlı şekilde uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Yabancı katılımcılar, ellerinde bir güç olsaydı zamanı geriye alıp tüm bunları değiştirmek istediklerini ifade etmişlerdir.

“İlk işim aşırı binalaşmayı kısıtlamak olurdu. (...) insanlar istedikleri gibi inşaat yapabiliyorlar. Herhangi bir kriter yok. Bu, Kalkan'ın imajına ve kimliğine de zarar veriyor. Sanki parası olan istediği her şeyi yapabiliyor” (YK35, K, 53).

“Var olan mevcut kurallara, yasal düzenlemelere herkesin uymasını isterdim. Ve yasaları çiğneyen herkesin yine yasalar çerçevesinde yaptırımlara uğramalarını beklerdim. Eğer bu konuda kararlı bir ifade ortaya konulursa bir yıl içerisinde bile pek çok şey olumlu yönde değişir” (YK30, E, 68).

“Buradaki villaların hemen hepsi kaçak. Yasal düzenlemeleri daha etkin hale getirirdim. Mesela İslamlar'da 10 yıl önce belki 5 tane villa vardı, şimdi ise her yer villa dolu. Bezirgân da aynı” (YK39, K, 53).

Hayallerindeki Kalkan'ı anlatan katılımcıların aşırı yapılaşmayı önlemek, yerel yönetimin acilen bu gidişatı durdurması yönünde yeni stratejiler geliştirmelerini sağlamak, imar izni olmaksızın yapılan her yapıya ağır cezalar kestikten sonra inşaatları durdurmak ve kaçak binaları yıkmak gibi dileklerini sıklıkla dile getirdikleri görülmüştür.

Turizm dediğimizde durağan bir süreçten söz etmiyoruz. Turizm sürekli bir devinim içerisinde ve turizmin yönü de her zaman büyümeye doğru. Şu anki durum üzerine

bir şey söylemek gerekirse “turizm işliyor (it works)”. (...) Eğer bir önlem alınmazsa, elektrik, su, kanalizasyon, büyük sorunlar olacak. Bence şu anda kontrolsüz olan bu büyüme kontrol altına alınmalı (YK29, E, 64).

Yerel halkın Kalkan’da hayatını sürdüren İngilizler’den daha düşük yaşam standartları olduğunu ve buna ilişkin önlemler alınması gerektiği de önerilmiştir. YK33, eğer elinde bir güç olsaydı çalışmak için gelen ve burada yaşayan Türkler’in koşullarını iyileştirmeye çalışacağını belirtmiştir.

İngilizler burada istediklerini daha kolay elde ediyorlar, çünkü ekonomik olarak daha güçlüler, yerel halkın da yaşam kalitesini yükseltmek isterdim. Gençler için burada yapacak fazla bir şey yok (YK33, K, 30).

Turizm şu an devam ediyor gibi görünse de süreç böyle ilerlerse daha büyük sorunlar oluşacağı dile getirilmiştir. *“Dünyadaki turizm faaliyetleri hızla artmaktadır. Turizmin gelişmesi olumlu bir şekilde kontrol edilemezse geri dönüşü mümkün olmayan olumsuz etkilerin ortaya çıkması muhtemeldir. Bu yüzden turizmin devam etmesi için tek olasılık sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesi olacaktır”* (Yurtsal, 2019, s.62).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez, Kalkan'da turizmin yerel halk ve burada yaşayanlar üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik değişikliklerin etkilerini incelemektedir. Araştırmanın bulguları, Kalkan'da turizmin etkilerini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır. Turizm öncesi ve sonrası yörede yaşananlar, derinlemesine görüşmeler yapılarak araştırılmıştır. Katılımcıların gözlemleri ve deneyimlerinden elde edilen veriler doğrultusunda bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bulgular, Kalkan'da turizmin hem olumlu hem de olumsuz değişikliklere yol açtığını göstermektedir. Turizmin ekonomik büyümeye katkı sağladığı, ancak çevresel ve sosyal sorunlara da yol açtığı ifade edilmiştir. Bu tezde Kalkan'da turizmin gelişmesinden kaynaklı oluşan sorunlar ve bunların çözümüne yönelik alınabilecek önlemler araştırılmakta, “sürdürülebilir turizm” anlayışı bölgede yaygınlaşırsa turistik faaliyetler sonucu meydana gelen problemlerle mücadele etmenin mümkün olup olamayacağı değerlendirilmektedir. Kalkan için turizmin sürdürülebilir çözüm olabilme olasılığı tartışılıp bir model olarak sunulabilirliği irdelenmektedir.

Literatüre bakıldığında, benzer konuda yapılan çalışmaların, genel anlamda turizmin yaşandığı kırsal alanlarda kentleşme eğilimleri ve modernleşmenin başladığı; yerel halkın ekonomik refah seviyesi yükseldiği için ilk başlarda memnuniyet duyduğu, ancak zamanla olumsuz etkilerinin hissedilir olduğu ileri sürülmüştür. Muammer Tuna (2006), Nurgün Oktik (2007), Özdemir ve Kervankıran (2011), Uçar ve arkadaşları (2012), Ongun ve Gövdere (2015), Şükran Gülşen Hançer (2017), Gizem Özgürel ve Cevdet Avcıkurt (2020) gibi araştırmacılar, turizmin sosyal ve ekonomik yapıya olan etkilerini incelemişlerdir. Bu tür çalışmalar, bölgedeki sosyal yapının zenginliğini vurgulamak ve turizmin getirdiği değişimlerin olumlu ve olumsuz yönlerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tezde, Oktik'in (2007) “Dünden Bugüne Yalıkavak'ta Sosyal Yaşam” adlı çalışmasındaki incelemelere paralel olarak, yerlilerin ve yerleşik olarak yaşayanların yaşam deneyimlerinden yararlanarak Kalkan'daki turizmin sosyal yapıya olan etkileri ele alınmaya çalışılmıştır. Oktik'in Yalıkavak araştırmasında uyguladığı yöntemler dikkate alınarak,

Kalkan’da da benzer derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, bölgede yaşanan sosyal ve demografik değişimlerin yanı sıra turizmin etkileri de ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur.

Kalkan’da yapılan bu araştırmada, bölgedeki turizmin yerel halk ve bu bölgede yaşayanlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır. Turizmin ekonomik büyümeye katkı sağladığı, ancak çevresel ve sosyal sorunları da beraberinde getirdiği görülmüştür. Mübeccel Kıray’ın çalışmaları (1964), geleneksel yapıların turizmin etkisiyle nasıl değişikliğe uğradığını ve bu değişimlerin sosyal dokuyu nasıl etkileyebileceğini göz önüne sermektedir. Hasan Zafer Doğan’ın (1987), turizmin sosyo-kültürel temellerine dair çalışmaları, bu bağlamda turizmin yerel halka olan sosyal ve kültürel yansımalarını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Turizmin olumlu etkilerini artırmak ve olumsuz sonuçlarını azaltmak amacıyla, katılımcıların görüşlerinin değerlendirilmesi bu tezin amaçlarından biridir. Bu doğrultuda, sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için katılımcıların ifadeleri, yedi ana başlıkta toplanmıştır. Kalkan’ın günümüzdeki durumunu anlamak için, öncelikle geçmişte nasıl bir yer olduğunu ele almak gereklidir. Buna göre, Kalkan’daki yaşam turizmden önce ve sonra olmak üzere temel anlamda ikiye ayrılmıştır. Geçmişte geleneksel köy yaşantısının görüldüğü bölgede, turizmin başlamasıyla geçim kaynaklarının, insan ilişkilerinin, aile yapısının, gençlerin ve kadınların durumlarındaki değişimler incelenmiştir. Daha sonra, Kalkan’da turizmin gelişmesini etkileyen faktörler ve turizmden sonra meydana gelen değişimler katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin bulguları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Yabancıların Kalkan’a yerleşmesini etkileyen faktörler incelenirken, bu kısımda yer alan sorular yabancı katılımcılara yöneltilmiştir. Bulgular kısmındaki “Turizmin Kalkan’a yansımaları” başlığı altında ise, turizmden kaynaklı yörede gözlemlenen olumlu ve olumsuz sonuçlar ele alınmıştır. Turizmin yol açtığı olumsuz sonuçlar, katılımcıların paylaşımlarından hareketle tespit edilmiştir. Onların bu konuyla ilgili görüşleri, Kalkan’da turizmin sürdürülebilir olup olmadığı hakkında önemli veriler sunmaktadır. Son olarak katılımcılardan, hayal ettikleri Kalkan’ı tarif etmeleri istenmiştir.

Kalkan’da turizmin gelişmesini etkileyen faktörler coğrafi, beşerî, kültürel olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. Coğrafi anlamdaki görüşlerini ifade ederken katılımcılar, sıklıkla Kalkan’ın doğal güzelliğini ve iklimini ön plana çıkarmışlardır. Yabancı uyruklu vatandaşların Kalkan’a yerleşmesi, işletmelerdeki hizmet kalitesi, yerel halkın misafirperver, samimi tutumları, ünlülerin Kalkan’ı popülerleştirmesi, işletmelerde sunulan hizmet kalitesinin yüksek olması, turizm acentelerinin yabancı turistleri Kalkan’a yönlendirmeleri ve bölgenin tanıtımını iyi şekilde yapmaları sayesinde buranın turistik cazibesinin arttığı anlaşılmaktadır. Altyapı eksiklerinin giderilmesiyle, örneğin eski Kalkan belediye başkanı Şeref Karabağ’ın, 1990’lı yılların sonunda Kalkan’a şebeke suyunun getirilmesi, kanalizasyon sisteminin kurulması gibi katkıları sayesinde yöredeki turizmin gelişimi hızlanmıştır.

Kalkan’da turizmin gelişmesini kültürel anlamda etkileyen başlıca iki faktör olarak, Kalkan’ın ticari geçmişi ve tarihi geçmişinden bahsedilmiştir. Katılımcılara göre, yerel halkın turizme kısa sürede uyum sağlayabilmesi, geçmişteki ticari hayatlarından kaynaklanmaktadır. Liman ticaretinin yapıldığı Kalkan’a, Meisli tüccarların geldiği, ticaret yolunun Bezirgân köyünden geçtiği ve halkın yabancılarla eskiden beri iletişimde olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda, yakın çevresinde birçok tarihi kentin bulunduğu, binlerce yıl öncesinden günümüze kalan ortak miras unsurlarının varlığı ve yabancıların bu yerleri ziyaret etme isteği sayesinde Kalkan’da turizm gelişimini sürdürmüştür.

Turizmin olumlu katkılarından birinin de sosyal ve kültürel boyutta olduğu anlaşılmaktadır. Yerel halk ve/veya Kalkan’da yaşayanlar ile ziyaretçiler arasındaki etkileşim, farklı kültürler ve yaşam tarzlarıyla tanışılmasını, insanlar arasında hoşgörü ve anlayışın gelişmesini, kadınların sosyal yaşamda görünür olmasını sağlamıştır. Ancak kültürel anlamda geliştirilmesi ve dikkat edilmesi gereken hususlar olduğu da vurgulanmıştır. Örneğin, Kalkan’a özgü simgesel bir değer bulunmadığı ancak burayı temsil eden bir simgenin olması gerektiği belirtilmiştir. Yayla’nın (2021) “Sürdürülebilir Turizm Projelerinin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü” adlı doktora tezinde Isparta ili Keçiborlu ilçesine bağlı Kuyucak Köyü’nde yürütülmüş olan “Lavanta Kokulu Köy” projesinin sonucunda lavantaların mor renginden ötürü turistlere cazip geldiği ve turistik öğeye dönüştürüldüğü ele alınmıştır.

Bodrum'un beyaz evleri, mavi boyalı kapı ve pencereleri, Kapadokya'nın peribacaları, Safranbolu'nun evleri gibi Kalkan için de temsili bir simge bulunması önemli görülmüştür. Simgeler, turistlerin bir mekanla daha derin bir bağ kurmasına ve bu bağ, turistler için mekânı daha anlamlı ve unutulmaz kılmaya yardımcı olur (Sezgin ve Köseoğlu, 2022).

Oktik'in belirttiğine göre, turizm ve değişim olguları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Modern çağla birlikte turizmin daha fazla önem kazandığını vurgulayan Oktik, modernleşmenin geleneksel yapıdan modern toplumsal yapıya geçiş olduğunu ve bu geçişin tüm yapısal değişimleri içerdiğini söylemektedir (2007, s.33). Turizmden kaynaklı olarak modernleşme sürecinin daha hızlı geliştiği Kalkan'da yerel halkın ve/veya burada yaşayan bazı insanların, kış aylarında genellikle inşaatla uğraştığı, yazları ise turizm sektöründe otel, apart, pansiyon, plaj, bar, kafe, restoran işletmeciliği, villa kiralama, özel yat turları gibi işlerden para kazandıkları görülmektedir. Kalkan, geçmişte küçük bir balıkçı kasabasıyken, günümüzde popüler bir tatil bölgesine dönüşmüştür. Bu dönüşüm, bölgenin ekonomik ve sosyal yapısında, fiziki koşullarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Kalkan'da gözlemlenen değişimler, dünya genelindeki modernleşme süreçlerinin sonuçlarına bağlanabilir. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında, turizmden sonra yaşanan değişimlerin Kalkan özelinde olmadığı görülmüştür ve sadece buraya özgü değildir. Örneğin, Greenwood'un Fuenterrabia çalışmasına bakıldığında, turizmden önce tarımla geçimini sağlayan bu kasabanın ilk zamanlarda ekonomik gelişimi aile işletmelerinin lehineyken dışardan yabancıların gelmesiyle artık başkalarının daha fazla kazanmaya başladığı bir sürece dönüşmüştür (1976).

Hüseyin Bal'ın (1993), "Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi" ni Antalya'nın üç köyünde karşılaştırmalı yaptığı araştırmasının sonucunda, Kalkan örneği ile benzerlikler görülmektedir. Turizme açılan kırsal toplumların modernleşme sürecine girerek geleneksel yapısını, aile içi ilişkileri, rol örüntüsünü, ailesel değer ve normları değiştirdiği gözlenmiştir.

Eli Collis (2005), bir sahil yerleşimi olan Kalkan'daki çoklu moderniteyi ele aldığı doktora tezinde, turizmin nüfus üzerindeki etkisini araştırmıştır. 2000'li yıllardan itibaren

yabancıların gelip yerleşmeye başladığı Kalkan'ın merkezinde oturan yerel halkın yavaş yavaş taşındığı ve onların yerini yeni gelen yabancıların aldığını anlatmıştır.

Turizmin Kalkan'a gelişiyle birlikte, bölge sakinlerinin geçimlerini sağlama şekli büyük ölçüde turizme dayanmaya başlamıştır. Kalkan'da turizm öncesi yapılan işlerin, günümüzde neredeyse hiç kalmadığı veya çok az sayıda kişinin yaptığı, katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında turizmin başlamasıyla pek çok yerde geleneksel geçim kaynaklarının yerini turizm odaklı faaliyetler almıştır. Turistik faaliyetlerin hız kazandığı bölgelerde sürekliliğin sağlanabilmesi için gerekli önlemlerin farkına varılmadığında, olumsuz bedeller ödenmek zorunda kalınabilir. Kalkan'da turizmin başlaması, yerel halkın geçim kaynaklarının büyük ölçüde turizme bağımlı hale gelmesine yol açmıştır. Eser ve arkadaşları, turizmden maksimum faydayı sağlamak adına ülkelerin aç gözlü bir tavra büründüklerini ve bu yaklaşımın zamanla olumsuz sonuçlarının görüldüğünü belirtmişlerdir (Eser vd., 2012, s.29). Kalkan'da turizmden çok para kazanıldığı ancak son yıllarda pahalılığın artması başta olmak üzere turizmin yarattığı olumsuz sonuçlar yüzünden turist sayısının azalmaya başladığı gözlenmiştir.

Kalkan'da turizm öncesi sosyal ilişkileri ile sonrası karşılaştırıldığında, eskiden insanların birbirine karşı daha samimi ve aradaki bağların kuvvetli olduğu anlatılmıştır. Turizmden sonra, ilişkilerin menfaate dayalı hale geldiği, paranın ön plana çıktığı ve ekonomik kaygılarla hareket edildiği için samimiyetin azaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca gençlerin, büyüklerine karşı daha rahat ve saygısız davrandıkları, zor işlere ve çalışmaya yanaşmadıkları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra yabancı kadınlarla evlilik ve yurtdışına gitme isteği gibi tutumlar sergiledikleri de belirtilmiştir. Kalkan'a gelen yabancıların davranışları, giyim tarzları ve rahatlıklarının, burada yaşayan gençleri etkilediği düşünülmektedir. Bu etkiler, gençlerin giyim tarzından sosyal alışkanlıklarına kadar pek çok alanda gözlemlenmiştir. Uçar ve arkadaşlarının (2012) "Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi ve Fethiye Örneği" adlı çalışmasına bakıldığında, Kalkan'da yaşanan benzer bu durumun Fethiye özelinde de görüldüğü anlaşılmaktadır. Turizmin kırsal toplumlar üzerinde yarattığı etkilerin birbirine benzemesi sosyolojik perspektiften değerlendirildiğinde bu etkilerin toplumun genel yapısına, ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel dinamiklerine

benzer şekillerde etki ettiğini ve turizmin bu toplumlar üzerindeki dönüşüm sürecinde ortak bir model oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Kalkan’da turizmin sürdürülebilir olmasına ilişkin olarak, turistlerin sadece yaz aylarında deniz tatili için gelmelerinden daha fazlasının yapılabileceği ve başka etkinliklerin düzenlenebileceği dile getirilmiştir. Böylece, turizm sezonu yılın altı ayıyla sınırlandırılmamış olacaktır. Örneğin, Likya yürüyüş yolunun markalaştırılmasıyla birlikte turizmin yaz ayları dışında da devam edebileceği ileri sürülmüştür. Yazın aşırı sıcaklar nedeniyle yürümenin zorlaşabileceği, ancak ilkbahar ve sonbahar aylarının ideal zamanlar olduğu belirtilmiştir. Likya yürüyüş rotasında yapılabilecek trekkinglerle, bu deneyimi yaşamak isteyen birçok turist çekilebileceği düşünülmüştür. Böylece, turizm sezonunun uzatılarak altı ayla sınırlı kalmasının önüne geçilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, yurt dışı uçak seferlerinin kışın da devam etmesi, charter (grupların direkt ve uygun maliyetle uçmalarını sağlayan seferler) uçuşların sadece İngiltere’den değil, başka ülkelere de yapılması önerilmiştir. Kalkan’a en yakın Dalaman Havalimanı’na, kış aylarında uygun seferler olmadığı için yurt dışından gelmek isteyen turistler ulaşmakta güçlük çekmektedir. Yetkili birimlerin ve turizmcilerin, kışın da yurt dışından turistlerin gelmesini kolaylaştıracak uygulamalar ve kampanyalar düzenleyerek bu sorunu çözebilecekleri katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir.

Kalkan’a eğitimin turizmden sonra gelmesi ve paranın ilk olarak girmesi, bazı olumsuzluklara yol açmıştır. Yerel halk, yaşadıkları yerin ve sahip oldukları toprakların birdenbire değer kazanmasıyla rehavete kapılarak birtakım hatalar yapmıştır. Kalkan’ın turizm potansiyelini erken fark eden yatırımcılar, bölgeye gelerek arsalar satın almışlar ve çeşitli yatırımlar yapmışlardır. Dışarıdan gelen yatırımcılara ve yabancılara topraklarını ilk başta çok ucuza satan yerel halk, sonradan bu durumdan pişmanlık ve öfke duymuştur. 1980’lerde Kalkan limanına gelen bir yatırımcının, o dönemde sıradan denebilecek otomobilini satıp deniz kenarındaki bir arsayı alması ve burada Kalkan’ın ilk otellerinden birini inşa etmesi, örnek olarak gösterilmiştir. Turist sayısının zamanla artması sonucu bu otel, oda sayısını artırmış ve konumu sayesinde ziyaretçilerin konaklamak için tercih ettiği tesislerin başına geçmiştir. Bu ve benzeri örnekler katılımcılar tarafından anlatılmış, yerel

halkın zamanında çok ucuza sattıkları topraklarda kurulan işletmelerde düşük ücretle çalışması ise dışarıdan gelenlere karşı tepki duymalarına neden olmuştur. Görüldüğü gibi, eğitimin sürdürülebilirlik anlamında önemli olduğu sonradan anlaşılmıştır. İnsanların bilinçlenmesi ve para yönetimini doğru yapabilmeleri için eğitimin önemi vurgulanmıştır. Aynı zamanda, turizm sektöründe çalışan kişilere eğitim verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Katılımcılar, Kalkan'da turizm çalışanlarının kısa vadede para kazanmaya odaklandıklarını ve ileriye düşünmeden yapılan hamlelerin zamanla zarar verdiğini dile getirmişlerdir. Turizmden sonra ailelerin çocuklarının eğitimini daha fazla önemseydiği, yaşamı idame ettirebilme anlamında sadece para kazanmak ve geçim sağlamaktan fazlasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Keşif amaçlı bir araştırma ve betimleyici bir çalışma olan bu tezde, Kalkan'a gelen turistler için turizm deneyiminin sembolik tüketim yönünün daha ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bourdieu'nun (2021) perspektifinden bakıldığında, burayı tercih eden ziyaretçilerin toplumsal beğeni yargılarındaki farklılıklar, turistlerin mekânı deneyimlemeleri ve bu deneyimlerini nasıl algılayıp aktardıkları önemlidir. Örneğin, İngiliz turistler için Kalkan, Likya Yolu'nu temsil etmektedir. Kalkan, "Shieldshire" ya da "Kalkanshire" olarak adlandırılır ve İngiliz orta sınıf ve üstü yaşam tarzına ve beğeni yargılarına tekabül eder. Orta sınıf ve üstü muhafazakâr turistler içinse Kalkan, İslami otelden farklı olarak muhafazakâr villa turizmi sunar. İslami oteller yaz sezonuna odaklanmışken, muhafazakâr villalar her mevsim kullanıma açıktır ve kamusal mekânda mahrem bir alan sağlar. Kamusal alana katılmak bir zorunluluk değil tercihtir. Kalkan, turistlere bu esnekliği sunar. Coğrafi yapısından dolayı, "Köy içi"nden (eski yerleşim bölgesi) belediye halk plajına yürüyerek inilebilir; Kışla tarafındaki özel plajlara ise limandan özel servis tekneleri ile belli bir ücret karşılığında denizden ulaşılabilir. Karadan gitmek için toplu taşıma yoktur; yalnızca özel araç, taksi veya motosikletle ulaşılabilir.

Katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanan başka bir sorun ise ulaşım ile ilgilidir. Şehir içi ulaşımın yetersiz olduğu, burada yaşayanların ve tatil için gelenlerin toplu taşıma alternatiflerinin azlığı nedeniyle özel taksi tutmak ya da araç kiralamak zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Çoğu turistik bölgede minibüs hatları bulunduğu ve yaz aylarında ziyaretçi

sayısının arttığı dönemde yolcu seyahatleri için önlemler alındığı ifade edilmiştir. Ancak Kalkan'da böyle bir uygulamanın olmadığı, dolmuşların belirli kalkış güzergahlarının bile bulunmadığı dile getirilmiştir. Turizmle birlikte kentleşmesi beklenen Kalkan'da ulaşım sorununun devam etmesi eleştirilmiştir. Yaz aylarında yoğun ziyaretçi akımı nedeniyle trafik sorunlarının arttığı, sokakta yürünecek yer kalmadığı ve otopark eksikliğinden dolayı insanların yollarda zorlandığı belirtilmiştir. Bu durumun çözümü için belediyenin önlemler alması ve Kalkan'a acilen otopark yapılması talebi öne çıkmaktadır. Sezonun yaz aylarından ibaret olması, problemlerin belli dönemlerde yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Yetkililerin bu dönemlerde tedbirleri artırması beklenmesine rağmen, katılımcılar herhangi bir önlem alınmadığını ileri sürmüştür. An ve Alarcon'un (2020) çalışmalarında kırsal bölgelerde ulaşım ile ilgili sorunlar yaşanabildiği dile getirilmiştir. Ayrıca, ulaşım sorunları ve otopark eksiklikleri gibi konular üzerinde durulmuş ve yerel yönetimlerin bu sorunları çözmek için önlemler alması gerektiği belirtilmiştir. Kuntay'ın (2004) "Sürdürülebilir Turizm Planlaması" adlı eserinde ulaşımın turistik bölgelerde önemli bir sorun olarak karşımıza çıktığı vurgulanmıştır. Bu çalışmalarda, ulaşım problemine ilişkin alınabilecek tedbirlerin yerel yönetimlerce uygulanabileceği belirtilmiştir.

Katılımcılar, Kalkan'da turizme odaklı hareket edildiği için, bu durumun ev fiyatları ile kiralama biçimlerine yansıdığını dile getirmişlerdir. Turist odaklı davranıldığı için, buraya çalışmak amacıyla gelen insanların ciddi barınma sorunu yaşadıkları vurgulanmıştır. Yazın farklı yerlerden gelen ziyaretçilere evini kiralamak isteyen ev sahipleri, kiracılarını sezon başlamadan evden çıkarmaktadır. Kalkan'da hizmet vermek için tayinle atanan doktor, öğretmen ve jandarma gibi sabit maaşla çalışanların ev sorunu ve pahalılık nedeniyle geri döndükleri sıklıkla anlatılmıştır. Bu soruna dair, yani yüksek kiralar yüzünden barınma sorunu yaşayan insanlar için devlet eliyle ve/veya özel sektör iş birliğiyle konutlar inşa edilebileceği katılımcıların sundukları çözümlerden biridir. Ancak, yetkili birimlerin bu konuda dair herhangi bir çaba göstermediği anlaşılmaktadır. Kaş Devlet Hastanesi'nin bazı birimlerinde doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli bulunmayışını da bu duruma bağlamışlardır. Buzlukçu (2020)'nin Seferihisar örneği ile Yayla (2021)'nin Isparta'nın lavanta bahçeleriyle ünlenen köy hakkındaki çalışmalarında, benzer bulgulara rastlandığı

görülmüştür. Her iki araştırmacı da, turizme olan talep nedeniyle konut fiyatlarının ve kiraların hızla arttığını belirtmişlerdir. Bu durumun, Kalkan'da benzer şekilde yaşandığı ve turistik yörelere dışarıdan gelip yerleşen Türkler için zorlayıcı olduğu vurgulanmıştır. Özellikle sabit maaşla çalışanlar ve yeni göç edenler, artan konut maliyetleri karşısında barınma sorunları yaşamaktadır. Katılımcılar, yüksek kiralar nedeniyle çoğu devlet memurunun yeniden tayin isteyip buradan gittiğini de eklemişlerdir. Çözüm olarak, devlet eliyle veya özel girişimciler tarafından konut projelerinin yapılması yönünde destek sağlanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Kalkan'da turizmin sürdürülebilir olması için, yapılaşmanın denetlenmesi ve dokuya uygun olması, Kalkan'a yeniden belediye statüsünün verilmesi, yöneticilerin vizyon sahibi insanlar olması, Kalkan için bir yol haritasının çizilmesi ve Kalkan'ın bundan sonra nasıl bir turizm modeli benimseyerek devam edebileceği konularında çalışmalar yapılması gerektiği katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Avcıkurt'a göre, *“turizmin kaynağı olan bölgesel ve yerel çekiciliklerin korunup geliştirilerek devamlılığının sağlanması”* ile sürdürülebilir turizm mümkün olabilir (2003). Kalkan'da aşırı yapılaşmaya yönelik acil önlemler alınması gerektiğini ileri süren katılımcılar hem görüntüyü bozan hem güvenli olmayan denetimsiz binaların yapımına izin verilmemesi, yetkililerin yasal müdahalelerde bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Geçmişte, Kalkan'da belediyenin olduğu dönemde kaçak yapılaşmanın olmadığı, 2014 yılında çıkarılan Büyükşehir Yasası ile belediyenin Kaş'a taşınmasından sonra, imar izni olmayan arsalara kontrolsüz şekilde villalar yapıldığı belirtilmiştir. Her geçen gün artan kaçak inşaatlar yüzünden burada yaşayanların tepkili oldukları, araştırmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır. Karabağ'ın makalesinde Kalkanla ilgili olarak, *“geleneksel dokunun özgün mimari niteliklerinin ve mekânsal ilişkilerin ciddi tahribata uğradığı, yapı yoğunluğu ve açık alan kullanımı gibi temel özelliklerinin, yeniden eski hale dönülemeyecek düzeyde bozulduğu tespit edilmiştir”* (Karabağ, 2018, s.224). Yapılaşmanın önüne geçilememesi nedeniyle yerel yönetim ve yetkili merciler eleştirilmiş, vizyon sahibi yöneticilerin seçilmesi ve Kalkan'a yeniden belediye statüsü verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar yerel yönetimleri turizmin olumsuz sonuçlarına karşı yeterli önlemleri almamakla eleştirmektedirler. Ancak, 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası'na tabi

olunduğu ve ilçe belediyelerinin kaynak kullanımının merkezi yönetim tarafından belirlendiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla, katılımcıların ileri sürdüğü gibi, Kalkan’a yeterince kaynak aktarılmayışı veya buradaki altyapı sorunlarının devam etmesinden Kaş Belediyesi’nin tek başına sorumlu tutulması eksik bir değerlendirme olacaktır.

Turizmin sürdürülebilir olması için ileri sürülen görüşlerden biri de, evre ile ilgili yapılabilecekler üzerinedir. Kalkan’da doğal güzelliklerin, denizin ve iklimin korunmasının önemi belirtilmiştir. Tuna (2006) ve Oktik (2007) gibi araştırmacılar, turizmin çevresel etkilerinin olumsuz sonuçlarını minimize etmenin önemini vurgulamaktadır. Villa turizminin yaygın olduğu Kalkan’da, bu villalardaki havuzlara atılan kimyasalları içeren suların sezon bitiminde doğaya gelişigüzel boşaltılmasının, toprağa ve bitkilere zarar verdiği anlatılmıştır. Kimyasallar kullanılmadan veya farklı yöntemlerle havuz sularının temizlenebileceği, turizm maksatlı kiralama yapan kişi ya da kuruluşlara, bununla ilgili yasal zorunluluk getirilebileceği belirtilmiştir. Buzlukçu (2020) ve An ve Alarcon (2020), evresel sürdürülebilirliğin önemini vurgulayan çalışmalarında benzer konuları ele almışlardır.

Kalkan’ın yaz aylarında nüfusun çok üzerinde insanla dolması nedeniyle doğa üzerindeki baskının sınırlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin, Oktik (2007) ve zgrel ve Avcıkurt (2020), turizm sezonunda artan nüfusla başa çıkmak için benzer önlemler önermişlerdir. Bazı ülkelerde günübirlik gelen turistlerden ayak bastı creti alındığına örnek verilmiştir. evre kirliliğinin özellikle yaz aylarında artması nedeniyle temizlik hizmetlerinin daha sıklaştırılması, plerdeki fazlalığı önlemek adına geri dönüşümün özendirilmesi, hatta zorunlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ayrıca, Kalkan’da altyapı sorunlarının yaz aylarında daha sık yaşandığı ve foseptiklerin taşması ile aşırı derecede sivrisinek olması gibi sorunlara dikkat çekilmiştir. Düzenli ve sık ilaçlama yapılması talep edilmiştir. Bu tür çevresel ve sosyal sorunlar, Buzlukçu (2020) ve Yayla (2021) gibi araştırmacılar tarafından da ele alınmıştır. Sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi ve yapılaşma sorunlarının çözülmesi, bölgenin hem yerel halk hem de ziyaretçiler için daha yaşanabilir bir yer haline gelmesine katkıda bulunacaktır (Yayla, 2021).

Derinlemesine görüşmelerin sonunda katılımcılardan, nasıl bir Kalkan istediklerini ve hayallerindeki Kalkan'ı anlatmaları istenmiştir. “Eğer elinizde bir güç ya da sihirli bir değneğinizi olsaydı, Kalkan için öncelikle ne yapmak isterdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşülen kişiler, aşırı yapılaşma ve kaçak inşaatları önleme ile ilgili isteklerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Bütün kaçak binaları yıkacaklarını, doğayı bozan her eyleme ciddi cezalar vererek gerekli prosedürleri net olarak uygulayacaklarını söylemişlerdir. Ardından gelen görüşlere bakıldığında, imkân verilse alt yapı sorunlarını gidereceklerini, elektrik ve su kesintilerine karşı önlemler alacaklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların dile getirdikleri önemli sorunlardan birisi de belediyenin Kaş'a taşınmış olmasıdır. Elleri bir güç olsa, belediyenin yeniden Kalkan'a gelmesi istenmiştir. Geçmişte belediye Kalkan'da iken buradaki sorunların çözümüne dair hızlı sonuçlar alındığı vurgulanmıştır. Şimdiyse Kalkan gelirinin Kaş'a gittiği ve ilçenin tüm mahalleleri içinde en çok para Kalkan'dan toplanmasına rağmen belediyenin buraya daha az kaynak ayırdığı dile getirilmiştir. Önceki sayfada belirtildiği üzere, Kaş Belediyesi'nin tek başına bu sorunların sorumlusu olarak görülmemesi gerektiği ve 6360 Sayılı yasayla belediye statüsünü kaybeden, “mahalle” ye dönüştürülen pek çok yerin benzer sorunlar yaşadığı unutulmamalıdır. Kalkan Belediyesi kalktıktan sonra yani son on senede problemlerin arttığı, kaçak yapılaşmadan otopark sorununa kadar çözümlerin geliştirilmesi yönünde çaba olmadığı görülmüştür. Özellikle ulaşım sorunları, yapılaşma ile ilgili sıkıntılar ve çevresel bozulmalar, turizmin olumsuz etkileri arasında öne çıkmıştır. Bu durum, sürdürülebilir turizm stratejilerinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır (Gürbüz, 2002). Turizmin ekonomik büyümeye katkı sağladığı, ancak çevresel ve sosyal sorunları da beraberinde getirdiği görülmüştür. Kalkan'da aşırı ve denetimsiz yapılaşmanın, bölgenin doğal dokusuna ve estetik görünümüne zarar verdiği belirlenmiştir.

Uzun zamandır Kalkan'da yaşayan yabancı katılımcılar, ilk buraya geldiklerinde karşılaştıkları ortamla şimdiki arasında büyük farklar olduğunu ve geçmişe özlem duyduklarını sıklıkla vurgulamışlardır. Son 10 senede turist kalitesinin değişmesiyle birlikte hizmet anlayışının da değiştiğini ve Kalkan'ın eskisi kadar nezih bir yer olmadığını ileri sürmüşlerdir. İnsan ilişkilerinin hatta aile bağlarının bile maddiyata göre şekillendiği, paranın

odak noktası haline geldiği, menfaate dayalı diyalogların arttığı dile getirilmiştir. Günümüzdeki iletişim biçimleriyle kıyaslandığında geçmişte daha samimi, yardımsever, çıkarsız, kültürel değerlere sahip, herkesin birbirini tanıdığı, koruyup kolladığı ve ahlaklı insanların çoğunlukta olduğu anlatılmıştır. Turizmin gelmesiyle süreç içinde popülerliği artan Kalkan'da insan ilişkilerinin kâr-zarar terazisine konularak tartıldığı düşünülmektedir. Küçük yerlerde yaşayan insanlar arasındaki bağların güçlü olmasına ilişkin durum, Durkheim'in geleneksel toplumlarda bireylerin birbirlerine daha fazla kenetlendiği “mekanik dayanışma” kavramını akla getirir. Durkheim'a göre ortak değerlere ve inançlara sahip olan bu toplumlarda bütünlük de bu ortak değer ve inançlarla sağlanır (Durkheim, 2017). Kalkan'a turizmle çok sayıda yabancıların gelip yerleşmesi, burada yaşayan İngiliz vatandaşlarının nüfusun yüzde 30'unu oluşturması ve ayrıca İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerden yatırımcıların gelmesiyle doğan kültürel etkileşimin hem olumlu hem de olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu çalışmada, turizmin yöreye katkıları ve oluşturduğu sorunlar katılımcıların perspektifinden değerlendirilmiştir. Araştırmacının yaklaşık dört seneden beri Kalkan'da yaşaması, bazı problemleri gözlemlemesi ve deneyimlemesine de olanak tanımıştır. Araştırmanın bulguları, turizmin sosyal yapı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmanın çaresi olarak, sürdürülebilir turizmi teşvik etmenin önemini ortaya koymaktadır.

Özetle, sürdürülebilir turizm anlayışından yola çıkılan bu tezde, turistik yerlerde zamanla meydana gelen tahribatların önüne geçebilmenin olanakları ele alınmıştır. Kalkan'da temel geçim kaynağı olan turizme her şeyin endekslendiği, ancak aynı zamanda yöreyi tüketmeye başladığı gözlemlenmiştir. Doğal güzellikleri, coğrafi konumu, iklimi ve denizi ile ön plana çıkan Kalkan'ın bir yol ayrımına geldiği ve önlem alınmazsa tahribatın önüne geçilemeyeceği yönündedir. Tuna (2006)'nın Marmaris'te turizmin gelişimini değerlendirdiği çalışmasındaki çıkış noktası, “turizmin yaşam döngüsü modeli”dir. Tuna'nın “Turizm Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)” eseriyle benzer olan bu tezde araştırmacı, “turizm bölgesi yaşam döngüsü (TBYD)” modeline dayalı olarak, Kalkan'daki turizmin farklı aşamaları ve bu aşamaların yerel halk ile bölgede yaşayan insanlar üzerindeki etkilerini incelemiştir. Turizm bölgesi yaşam döngüsü (TBYD) modeli, bir turizm bölgesinin gelişim sürecini çeşitli aşamalar üzerinden açıklar ve bu aşamaların her biri, bölgenin ekonomik,

sosyal ve çevresel dinamiklerinde farklı değişimlere yol açar. Bu model aracılığıyla, herhangi bir turizm bölgesindeki turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için alınması gereken önlemler ve stratejiler belirlenmiştir (Tuna, 2006). Bu noktada Plog'un çalışması akla gelmektedir. Plog (1974), Turizm Bölgesi Yaşam Döngüsü (TBYD) yaklaşımını, yerleşim yeri ve ziyaretçi türü arasındaki karşılıklı etkileşim üzerine inşa eder. Plog'un, "popüler turist destinasyonlarının kendi yıkım potansiyellerini içinde taşıdığına" ilişkin vurgusu, bu tez için önemli bir referans olmuştur. 2022-2024 yılları arasında gerçekleştirilen Kalkan'daki nitel saha araştırmasının bulguları ile Plog'un araştırmasında vurgu yapılan noktaların benzerliği dikkat çekmektedir.

Turizm bölgelerindeki değişimin kaçınılmaz olduğu, dünyanın hemen her yerinde karşılaşılan benzer sonuçların ve sorunların Kalkan'da da yaşandığı söylenebilir. Küreselleşme, turizmi de büyük ölçüde etkilemiş, olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açmıştır. *"Günümüz küresel ekonomisinin iyimser yorumu, tüm dünyanın modernize olduğu şeklindedir. Tıpkı bir gün herkesin bilgisayar sahibi olacağı varsayımı gibi, herkesin Amerikan-tipi orta-sınıf yaşam tarzına sahip olacağı düşünülmektedir"* (Collins ve Makowsky, 2014, s.255). Küreselleşme insanların yeni yerlere seyahat etmelerini kolaylaştırmış, geçmişte lüks olarak algılanan tatil anlayışı zorunlu ihtiyaç haline dönüşmüştür. Uzak yerlere gidebilmek ulaşımın daha erişilebilir olması sayesinde mümkün olmuştur. Teknolojik gelişmeler küreselleşmeyi beslemiş ve böylece neredeyse tüm insanların dijital dünyada yer almalarını sağlamıştır. Bugün bakıldığında eğer internet kullanıcısı değilseniz veya en azından bir tane bile sosyal medya hesabınız yoksa sanki siz de yok gibisiniz. İnsanlar bu mecralarda görüldüğünde var hissedebilmektedir. *"Bu açıdan bakıldığında, günümüz küreselleşme çağı kültürü -1990'lardan bu yana var olan internet çağı- Amerikan popüler kültürünün ihracıdır. Amerika'nın kültürel hakimiyeti internet ile başlamadı, aksine önceden var olan gidişatı sürdürdü. Dünya sistemi kuramı, Amerika Birleşik Devletlerini İkinci Dünya Savaşı'ndan beri çağın dünya hâkimi olarak kabul etmektedir"* (Collins ve Makowsky, 2014, s.252). Küreselleşme, turizmi hem büyütebilir hem de çeşitli zorluklar yaratabilir. Turizmin artması sadece ekonomik boyutuyla ele alındığında sonuçlarını anlamak ve değerlendirmek eksik kalabilir. Turizmin olduğu yerlerde

ekonomik anlamda refah düzeyinin ve iş olanaklarının arttığı, insanların daha çok para kazandıkları söylenebilir. Ancak turizmin gelişmesi çevrenin tahribatı, doğal kaynakların tükenme riski, aşırı yapılaşma, yerelliğin yok olması, ulaşım ve trafik sorunları, kültürel erozyon, çıkar ilişkilerinin ön plana çıkması gibi sorunları da beraberinde getirebilir. Ayrıca herkesin tatil yapma erişimi birbirinden farklı olacağından eşitsizlikleri daha görünür kılabilir. İnsanların tatil anlayışları ve tatil için seçtikleri lokasyonlar, konaklama biçimleri vb. etkenler ekonomik olarak sınıflandırılmalarına sebep olabilir. Bu da aradaki eşitsizliği derinleştirebilir.

Kalkan'da turizm sonrası sosyal yapıda meydana gelen değişiklikler, derinlemesine görüşmelerin yapıldığı katılımcıların perspektifinden ele alınmaya çalışılmış ve elde edilen veriler ışığında oluşan bulguların sadece Kalkan'a has olmadığı görülmüştür. Literatür taraması yaparken ulaşılan turizm çalışmalarında varılan sonuçlarla dünyanın çeşitli yerlerindeki turistik destinasyonlarda karşılaşılan sorunların birbirine paralel olduğu söylenebilir. Dünya sistemi teorisi ve turizm arasındaki ilişkiyi anlamak, turizmin ekonomik ve sosyal dinamikleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek açısından önemlidir. Dünya sistemi teorisi Wallerstein tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır ve dünya ekonomisini hiyerarşik bir yapı olarak ele alır. Turizmin dünya sistemi içindeki rolü, bu hiyerarşik yapının çeşitli unsurlarını etkileyebilir ve bu unsurlardan etkilenebilir. Wallerstein'ın dünya sistemi teorisi üç ana bileşenden oluşur: Ekonomik olarak güçlü ve sanayileşmiş ülkeler “çekirdek”, ekonomik olarak gelişmekte olan ve çevre ülkelerle ilişki içinde olanlar “yarı çevre”, ekonomisi zayıf ve genellikle hammadde ihraç eden ülkeler ise “çevre” olarak sınıflandırılır (Wallerstein, 2004). Conti ve Parelli'ye göre tarihsel olarak marjinal durumda kalmış ve tarıma dayalı geleneksel toplumlardan oluşan Akdeniz Havzasının sahil kesimleri, daha zengin olan Batı ve Kuzey Avrupalıların “yüzme havuzu” haline gelmiştir (2006, s.4).

Küreselleşmenin etkileri tüm dünyada görüldüğü gibi Kalkan örneğinde de kendini göstermektedir. Turizmin yoğun yaşandığı yörelerde meydana gelen sorunlar arasında benzerliklere rastlanmaktadır. Bu durum Kalkan'ın tek ve özel olmadığını, turizmin etkileri değerlendirilirken Wallerstein'ın dünya sistemi teorisinde ileri sürülen düşünceler bağlamında ele alınmanın daha kapsayıcı olduğu ileri sürülebilir. Bu çalışmada, görüşülen

kişilerin turizme ilişkin gözlemleri ve deneyimlerinden yola çıkılarak veriler oluşturulmuş, literatür taraması ışığında bulgular değerlendirilmiş, küreselleşme ve dünya sistemi yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Urry (1990), “Turist Bakışı” adlı eserinde turizm sosyolojisi perspektifine odaklanarak, turizmin sosyal yapıyı nasıl etkilediğini derinlemesine incelemektedir. Robert Lanquar’ın (1991) turizmin sosyo-kültürel etkilerini ortaya koyan çalışması ile Engerman’ın (1992) uluslararası turizm hareketlerine yönelik araştırmaları, turizmin geniş ölçekli sosyal ve kültürel yansımalarını detaylandırmaktadır. Bu tezde, turizmin yerel halk ve burada yaşayanlar üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde ele alınırken, konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalardan da esinlenilmiştir. Örneğin, Hüseyin Bal’ın (1993) ve M. İlhan Gürkan’ın (1995) çalışmaları, turizmin kırsal toplumlar üzerindeki derin etkilerini vurgulamış ve modernleşme ile sosyal yapının nasıl değiştiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Mehmet Kırıl’ın (2000) ve Nurgün Oktik’in (2001) araştırmaları, turizmin sosyal yapıya ve toplumsal değişime olan etkilerini derinlemesine incelemiştir. Ayrıca, Muammer Tuna (2006) ve Nurgün Oktik (2007), turizmin toplumsal ve çevresel etkilerini ve sürdürülebilirliğin önemini ele almışlardır. Özdemir ve Kervankıran (2011), Uçar ve arkadaşları (2012), Ongun ve Gövdere (2015), Şükran Gülşen Hançer (2017) gibi araştırmacılar, turizmin sosyal ve ekonomik yapıya olan etkilerini incelemişlerdir.

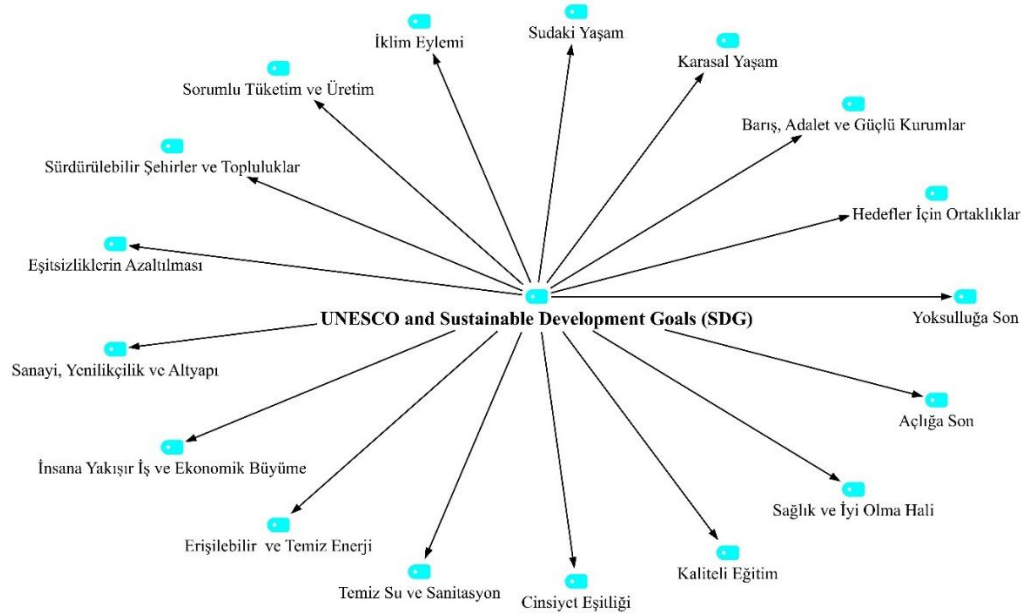
Katılımcıların değerlendirmeleri doğrultusunda, yapılaşmanın denetlenmesi, aşırı yapılaşmanın engellenmesi ve doğal dokuya uygun binaların kontrollü şekilde yapılması gibi idari birimler tarafından önlemler alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tedbirlerin hayata geçirilmesi, Kalkan’ın hem yerel halk hem de ziyaretçiler için daha yaşanabilir bir yer haline gelmesine katkıda bulunacaktır. Literatürde yer alan diğer çalışmaların da gösterdiği gibi (Oktik, 2001; Lanquar, 1991), sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi ve yapılaşma sorunlarının kontrol altına alınması, turizmin olumsuz etkilerini minimize etmek için kritik öneme sahiptir.

Kalkan’daki yerleşimin 1970 yılında kapladığı alan ile, günümüzdeki yerleşim sınırlarının işaretlenerek gösterildiği fotoğraf Ek 4’te yer almaktadır. Bölgenin son 50 yıl içinde katbekat

büyümesinin bir ifadesi olan bu görselde, turizmin etkisiyle yapılaşmanın ve altyapının nasıl değiştiğini anlamak mümkün olabilir. Kalkan artık popüler bir turizm bölgesi haline gelmiş, çok sayıda konaklama tesisi ve özellikle villalar yapılmıştır. İnşaat faaliyetlerinin artmasıyla doğal güzellikleri, bakir alanları, sakinliği azalmıştır. Kalkan'ın bu dönüşümü olumlu ve olumsuz etkiler yaratmıştır. Bir yandan ekonomik canlılık, yerel halkın refah seviyesi, yaşam kalitesi artmış diğer yandan çevre sorunlarını, alt yapı yetersizliklerini, kontrolsüz büyüme hızını gün yüzüne çıkarmıştır.

UNESCO ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:

UNESCO ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bakıldığında 17 maddeden oluşan bir program olduğu görülmektedir. Bu hedefler, UNESCO'nun aktif katılımıyla tasarlanan, halk tarafından, halk için ve halk tarafından yürütülen sürdürülebilir, evrensel ve iddialı bir kalkınma programını oluşturmaktadır.

Şekil 13. UNESCO ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2024)

UNESCO Dünya Mirası ve Sürdürülebilir Turizm Programı, turizm ve miras yönetimi için planlamanın hedef düzeyde entegre edildiği, doğal ve kültürel varlıkların değerlendirildiği, korunduğu ve yörenin dokusuna uygun turizmin geliştirildiği paydaş iş birliğine dayalı bir yaklaşımı temsil etmektedir (unesco.org. Erişim: 13.01.2025). Kalkan'ın yakın çevresinde yer alan antik kentlerden Patara, Xanthos, Letoon, Tlos da UNESCO'nun koruma alanına girmektedir.

“Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi,” sürdürülebilir kalkınma için 2030 yılına kadar ulaşılması gereken hedefleri ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğini belirleyen bir plandır. Gündem, yoksulluğun sona erdirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, gezegenin korunması ve herkes için barış ve refah sağlanması gibi konulara odaklanmaktadır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, 2015 yılında tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletleri tarafından kabul edilen ve insanlar ile gezegen için şimdi ve gelecekte barış ve refah sağlayan ortak bir plan sunmaktadır. Bu gündemin kalbinde, tüm ülkeler - gelişmiş ve gelişmekte olan - tarafından küresel bir ortaklık çerçevesinde acil eylem çağrısı olan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) yer almaktadır (Nations, 2025).

UNESCO'nun web sitesinde yer alan sürdürülebilir kalkınma planındaki maddelere erişim sağlanmış ve özellikle 11, 12, 13, 14. hedefler, bu çalışmayla ilişkilendirilmiştir. Kalkan'da sürdürülebilir turizm anlayışını mümkün kılacak hedefler arasında yer alabileceği düşünülen maddeler şunlardır:

11. madde: Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar: Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek amaçlanmaktadır. Kalkan'da kaçak yapılaşmanın önüne geçilmeli, koruma planına uyulmalı, insanlar için güvenli ve doğal dokuya uygun binalar inşa edilmelidir.

12. madde: Sorumlu tüketim ve üretim: Sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını sağlamak. Kalkan'da yerel işletmelerin kurulması teşvik edilmeli, zincir kuruluşlardan alınan hizmetlerin ve/veya yapılan alışverişlerin yerel halkın bütçesine yeterli katkıyı sağlamayacağı için yerel girişimler özendirilmelidir. Sürdürülebilir üretim anlayışı

benimsenmeli, ihtiyaçtan fazla üretim yapılmaması, örneğin aşırı yapılaşmaya karşı çıkılması gereklidir. Konaklama anlayışının butik tarzda devam etmesi, kitle turizminin önlenmesi için çalışılmalıdır.

13. madde: İklim eylemi: İklim değişikliği ile mücadele etmek ve etkilerini azaltmak için acil eyleme geçmek. Kalkan'daki aşırı yapılaşmadan kaynaklı fiziksel tahribatın onarılması, kesilen zeytinliklerin ya da villa yapılan tarım arazilerinin korunması önemli görülmelidir. Double yol çalışmasının önlenmesi, aşırı kalabalığın yarattığı yıkımlara karşı çıkılması, yeşil alanların yok edilmesine izin verilmemesi için acil önlemler alınmalıdır.

14. madde: Sudaki yaşam: Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir kalkınma için sürdürülebilir bir şekilde kullanmak. Kalkan'daki denizin, caretta caretta kaplumbağaların üreme alanlarının, tarihi yerlerin ve antik kentlerin korunmasına yönelik yasaların uygulanması, uyulmadığında ağır şekilde cezalar getirilmesi gerekmektedir. Tekne turlarından sonra denize atılan atıklar sebebiyle oluşan kirliliğin önüne geçilmeli, sudaki canlıların ve insanların güvenliği için motorlu su sporlarına kısıtlama getirilmelidir.

Duble Yol Projesi:

Son zamanlarda yaşanan gelişmelerden biri de double yol çalışmasıyla ilgilidir. 23 Ocak 2025 tarihi itibarıyla devletin Finike-Demre-Kaş-Kalkan Yol Projesi'nin, birçok sivil toplum örgütünün ve yerel halkın protestolarına rağmen, yasal olarak onaylandığına dair kararın çıktığı görülmüştür. Likya yolu üzerinde yer alan 11 arkeolojik sit alanı ve 9 doğal koruma bölgesinden geçtiği için bu projeye itiraz eden başta "Kaş Kültür ve Çevre Derneği" olmak üzere vatandaşlar, projenin kıymetli tarım topraklarının olduğu üretim alanlarından, hayvancılık ve çiftçilikle geçinen dağ köylerinden, halkın ata toprakları ve evlerinin üzerinden geçerek, doğal ve sosyal hayatı ikiye böleceğini belirtmişlerdir (haberimizvar.net, 2025). Bütün itirazlara rağmen, projenin uygulanacağı yönünde haberler yapılmaktadır.

Bu tezde, Kalkan'da sürdürülebilir turizm modelinin benimsenmesinin yeni bir yaklaşım olarak önemi vurgulanmıştır. Bu anlayış sayesinde, bölgedeki turistik faaliyetlerin kontrollü

şekilde devam edebileceği ileri sürülmüştür. Çevresel tahribatların önlenmesi için yasaların net bir şekilde uygulanmasının ve bir an evvel önlemler alınmasının önemi de belirtilmiştir. Kalkan'daki turizmin villa turizmi olduğu göz önünde bulundurularak, villa yapımının daha koruyucu olması ve bölgenin doğası ile dokusunu koruyan sürdürülebilir projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kaçak yapılaşmanın caydırıcı cezalarla önlenmesi, yasal izinleri alınmayan hiçbir inşaatın yapılmaması sağlanmalıdır. Benzer sorunlarla diğer turizm bölgelerinde de sıklıkla karşılaşmakta; ancak modernite ve sosyal değişimin, büyümenin sürdürülebilirliğine engel olduğu görülmektedir. Bir yerin modernleşmesi ve ardından da küreselleşme ile ortaya çıkan yeni politikalar, özgünlüğü yok edip her şeyi parayla ölçülebilir alanlara dönüştürmektedir.

KAYNAKÇA

- 24Saat. (2025). *Finike, Demre, Kaş, Kalkan halkı duble yol projesinin iptalini istiyor*. 1 28, 2025 tarihinde 24Saat Haber: <https://www.24saatgazetesi.com/finike-demre-kas-kalkan-halki-duble-yol-projesinin-iptalini-istiyor> adresinden alındı
- Adıgüzel, Ş. (2012). “6360 Sayılı Yasa’nın Türkiye’nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Toplum ve Demokrasi*, Yıl 6, Sayı 13-14, Ocak-Aralık. 153-176.
- Akgül, A.E. (2020). Turizmin Aile Yapısına Etkilerinin, Turizm Sektöründe Çalışanların Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi (Kuşadası Örneği). *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*. 4(2). 27-46.
- Akşit, İ. (2008). *The Land of Light LYCIA*. İstanbul: Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (2022). Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı (Gerrymande-Ring): Kamu Tercihi Perspektifi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 14(1). 1-20. <https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.1113787>
- An, W., ve Alarcón, S. (2020). How can rural tourism be sustainable? A systematic review. *Sustainability (Switzerland)*, 12(18) doi:10.3390/SU12187758
- Arslan, R. (2017). *1950-2000 yılları arasında Muğla'da turizm (Ulaşım- örgütlenme tanıtım-eğitim)* (Yayın no. 492111). [Doktora Tezi / Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bal, H. (1993). *Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi: Antalya'nın Üç Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Yayın no. 120678). [Doktora Tezi / Ege Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Bauman, Z. (1987). *Legislators and Interpreters: On modernity, postmodernity and intellectuals*. Cambridge: Polity.
- Bauman, Z. (1989). *Modernite ve Holocaust*. (Çev. Süha Sertabiboğlu). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. New York: Columbia University Press.
- Bauman, Z. (2013). *Liquid Modernity*. Almanya: Polity Press,.
- Bayık, H. (1982). *Kaş Tarihi*. Ankara: Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayını.
- Beynon, H., Nichols, T. (2006). *The Fordism of Ford and Modern Management: Fordism and Post-Fordism*. London: Edward Elgar Publishing Ltd. ISBN 1858989485, 9781858989488
- Boorstin, D.J. (1992). *The Image: A Guide to Pseudo-Events in America*. (first published in1962). New York: Vintage Books.
- Bourdieu, P. (2021). *AYRIM. Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. (Çev. Derya Fırat ve Günce Berkkurt). Ankara: Nika Yayınevi.
- Brundtland Report (1987). *United Nations. Our Common Future From One Earth to One*. New York: United Nations Published.
- Buluk, B., Özkök, F. (2016). Küreselleşme Hareketlerinin Turizm Endüstrisine Etkileri. *Akademik Bakış Dergisi*. (54). 1- 21.
- Butler, R. W. (1980). The Concept of a Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, 24, 5-12. DOI:10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x

- Buzlukçu, C. (2020). *Yerel Halkın Yer Kimliği, Topluluğa Bağlılığı, Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Gelişimini Destekleme Tutumu ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi*. (Yayın no.624827). [Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Geliştirilmiş 11. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Castells, M. (2000). Toward a Sociology of the Network Society. *Contemporary Sociology* 29 (5), 693-699.
- Civelek, A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Değişmeye Etkileri. *Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 13(1- 2), 331-350
- Cohen, S., Taylor, L. (1992). *Escape Attempts: The Theory and Practice of Resistance in Everyday Life. 2nd Edition*. London and New York: Routledge.
- Collins, R., Makowsky, M. (2014). *Tophlumun Keşfi*. (Çev. Ed. Prof. Dr. Nurgün Oktik). Ankara: Nobel Yayınları.
- Collis, E. (2005). *The Multiple Modernities of a Coastal Village in Turkey*. Philosophy Doctorate Thesis. UMI Dissertation Publishing.
- Conti, G., Perelli, C. (2006). Traditional Mass Tourism Destinations: the decline of Fordist tourism facing the rise of vocational diversification. <https://www.researchgate.net/> Accessed: 19.04.2024
- Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*. Kolektif, Sakarya Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. Baskıdan Çeviri). 6. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Çiçek, A. (2022). Türkiye’de Seçim Hileleri: Gerrymandering. *İnsan ve İnsan*. (9,34). ss. 61-77 Erişim tarihi: 12.11.2024 DOI: <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1142025> www.insanveinsan.org e-ISSN: 2148-7537
- Çuhadar, M., Akçıl, A.Ç. (2018). “Kalkan Bölgesindeki Konaklama İşletmelerine Yönelik Çevrimiçi Değerlendirmelerin Analizi: Tripadvisor Örneği”. *Journal of Recreation and Tourism Research (JRTR)*. 5 (2), 1-10. ISSN: 2148-5321. <https://jrtr.org/index.php/jrtr/article/view/269/269>, Erişim tarihi: 22.05.2022
- Dal, N., Baysan, S. (2007). Kuşadası’nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekânsal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16 (2007), 69-85, İzmir.
- Defoe, D. (1720). The Novels of Daniel Defoe: Serious reflections during the life and surprising adventures of Robinson Crusoe. Pensilvanya: W. Taylor.
- DHA. (2025). *Finike- Kalkan bölünmüş yol projesine 'ÇED olumlu' kararı*. 12, 2025 tarihinde Demirören Haber Ajansı: <https://www.dha.com.tr/gundem/finike-kalkan-bolunmus-yol-projesine-ced-olumlu-karari-2570823> adresinden alındı
- Dictionary. (2024). *Tourism*. 11 7, 2024 tarihinde Dictionary: <https://www.dictionary.com/browse/Tourism> adresinden alındı
- Durkheim, E. (2017). *Toplumsal İş bölümü* (Çev. Özer Ozankaya). Ankara: Cem Yayınevi. (Orijinal eser 1893 yılında yayımlanmıştır).
- Dursun, M. T., ve Aydın, Ç. (2022). Sosyal Bilim Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 1-18. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227271>. Erişim tarihi: 08.12.2024
- Emerson, R. M. (1976). Social exchange theory. *Annual Review of Sociology*, 2, 335–362. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.02.080176.002003>
- Emre, Y. (2015). “Anthony Giddens ve Uluslararası İlişkiler: Yapılanma, Modernite ve Küreselleşme”, *Uluslararası İlişkiler*, 11(44), s. 5-23.

- Endeksa. (2024). *Antalya Kaş Demografi*. 11 7, 2024 tarihinde Endeksa Sitesi: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/antalya/kas/demografi> adresinden alındı
- Engerman, D. (1992). Research Agenda for the History of Tourism: Towards an International Social History. Mid-America American Studies Association. *American Studies International*. 32(2). 3-31.
- Giddens, A. (1991). *Modernity And Self-Identity. Self And Society in The Late Modern Age*. California: Stanford University Press.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Haz. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökçe, B. (1992). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Greenwood, D.C. (1976). Philosophical Transactions of the Royal Society of London. *Biological Sciences*. 274(934). 375-391.
- Güleryüz, U. (2021). *Türkiye’de Turizmin Tarihsel Gelişimi* (Yayın no. 668910). [Doktora tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Gürbüz, A. (2002). “Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma”. *Teknoloji*, Yıl 5, Sayı 1-2, 49-59.
- Gürkan, M.İ. (1995). *Turizm Hareketlerinin Bir Yerleşim Biriminde (Belek/Antalya) Sosyal Yapıdaki Değişimlere Etkileri* (Yayın no. 43383). [Doktora Tezi/Ankara Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Habermas, J. (1985). *Moral Consciousness and Communicative Action*. Barcelona: Península Polity Press.
- Hacıvelioğlu, E. (2021). *Kaş'ta Yaşam*. Antalya: Kaş Belediyesi.

- Hall, R. (2006). A Framework Linking Intangible Resources and Capabilities to Sustainable Competitive Advantage. *Strategic Management Journal*, 14, 607-618. <http://dx.doi.org/10.1002/smj.4250140804>
- Hançer, Ş. G. (2017). *Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı: Diyarbakır örneği*. (Yayın no: 470557). [Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, 18, 251-266. <https://doi.org/10.1177/0885412203260306>
- Harvey, C.R. (1991). The World Price of Covariance Risk. *The Journal of Finance*, 46, 111-157. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1991.tb03747.x>.
- Harvey, D. (1992). *The Condition Of Postmodernity. An Enquiry Into The Origins Of Culturel Changes*. USA: Blackwell Publishers.
- Issı, Y. (1989). "Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri". *İktisat Fakültesi Mecmuası*. Cilt. 47, Sayı. 1, ISSN: 1304-0235, (115-131).
- İlkin, A., Dinçer, Z. (1991). *Turizm Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*. Ekonomik ve Sosyal Sorunlar-Çözüm önerileri Dizisi 2. Ankara: TOBB Yayınları Arşivi.
- Jay, M. (1973). *The Dialectical Imagination. A history of the Frankfurt School and the Institute of Social Research 1923-1950*. Canada: Published by Little Brown and Company.
- Karabağ, K. (2018). "Özgün Bir Yerleşim Olarak Kalkan'ın Tarihi ve Mimari Nitelikleri". *Megaron* 2018; 13(2):201-225. Doi: 10.5505/Megaron.2017.27147.
- Karaman, A. (1996). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım. 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

- Kaş Kaymakamlığı. (2022). *Kalkan Hakkında*. 2, 1, 2022 tarihinde <http://kas.gov.tr> adresinden erişildi.
- Keleş, H. (2021). *Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği* (Yayın no. 704246). [Doktora Tezi/Necmettin Erbakan Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Keskinok, Ç., Özgönül, N., ve Güçhan, N. Ş. (2005). “Kalkan’ın gelişme ve koruma sorunları: Tehditler, olanaklar ve çözüm önerileri.” Ankara: *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*. Sayı:31. 2005/1. ISSN 1300-7319. Ss.87-105.
- Kuntay, O. (2004). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Kösebalaban, N. (1996). Turizmde Çevresel Yönetim ve Plânlama. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*. 25(2). 153-169.
- Lanquar, R. (1991). *Turizm-Seyahat Sosyolojisi*. (Çev. Gülser Öztunalı Kayır). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lash, S. and Urry, J. (1987). *The End of Organised Capitalism*. Polity Press: Cambridge.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (Çev. Işık Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Liu, Y., Chiang, J., ve Ko, P. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1) doi:10.1057/s41599-023-01610-4.
- Lyotard, J.F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Minneapolis University of Minnesota Press.
- Marcuse, H. (1955). *Eros And Civilization*. New York: Vintage Books.

- Mebratu, D. (1998) Sustainability and Sustainable Development: Historical and Conceptual Review. *Environmental Impact Assessment Review*, 18, 493-520.
[http://dx.doi.org/10.1016/S0195-9255\(98\)00019-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0195-9255(98)00019-5).
- Middleton, V.T.C. ve Hawkins, R. (1998). *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*. Pages 230-37. Oxford: Butterworth- Heinemann.
- Nations, U. (2025). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. 1 13, 2025 tarihinde Department of Economic and Social Affairs: <https://sdgs.un.org/2030agenda> adresinden alındı
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayınodası Yayıncılık.
- Nufusune. (2024). *Antalya Kaş Kalkan Mahallesi Nüfus*. 1 12, 2024 tarihinde Nufusune Sitesi: <https://www.nufusune.com/180705-antalya-kas-kalkan-mahallesi-nufusu> adresinden alındı
- Oksijen. (2024). <https://gazeteoksijen.com/seyahat/barselonada-turist-karsiti-eylem-benim-sefaletim-senin-cennetin-216248>. 7 2024, 11 tarihinde Oksijen Gazetesi: <https://gazeteoksijen.com/seyahat/barselonada-turist-karsiti-eylem-benim-sefaletim-senin-cennetin-216248> adresinden alındı
- Oktik, N. (2001). “Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4),
- Oktik, N., Top, A., Sezer, S. ve Bozver, Ü. (2003). “Muğla İli İntihar ve İntihar Girişimlerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi”. *Kriz Dergisi*, 11 (3), 1-19.
- Oktik, N. (2007). *Dünden Bugüne Yalıkavak'ta Sosyal Yaşam*. 5, 4, 2023 tarihinde <https://www.researchgate.net/project/> adresinden alındı.

- Oktik, N. (2011). Relationship between Second Homes and Tourism. ss. 246-263. (Editör: Metin Kozak ve Nazmi Kozak). *Sustainability of Tourism: Cultural and Environmental Perspectives*. Cambridge Scholars Publishing.
- Ongun, U., Gövdere, B. (2015). “Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmaya Etkisi: Şirince Örneği”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 5 (2): 46-55, 2015 ISSN: 1307-1149, E-ISSN: 2146-0086
- Özdamar, N. (2019). *XIX. Yüzyıl’da Kaş Köyleri ve Nüfusu*. KAŞ Ziraat Yayınları Nu:1. İzmir, Birleşik Matbaacılık.
- Özdemir, M. ve Kervankıran, İ. (2011). “Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (24), 1-25. İstanbul.
- Özer, D. (2013). Yerel Yönetimler Reformunda Reform: 6360 Sayılı Kanun’un Düşündürdükleri. *Yerel Politikalar*. (3), 97-126.
- Özgürel, G. ve Avcıkurt, C. (2020). Turizm Destinasyonlarında Turistin Temsilcisi Olarak Yerleşik Yabancıların Yerel Halk ile Sosyal Etkileşimleri ve Sosyal Etkileşimde Kalış Süresinin Etkisi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 776-796. Erişim tarihi: 10.09.2024
- TUSİAD. (2012). *Sürdürülebilir Turizm*. İstanbul: TUSİAD. 3, 4, 2024 tarihinde <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/6030-surdurulebilir-turizm> adresinden alındı
- Rojek, C., Urry, J. (1997). *Touring Cultures, Transformations of Travel and Theory*. Routledge, London: Taylor and Francis Group.
- Sağır, A. (2011). “Kültürel Bütünleşme Bağlamında Antalya’nın Finike İlçesi’ne Yerleşen Turistlerin Sosyolojik Çözümlemesi”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 49-64. Bahar 2011.

- Sancar, F. (1991). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm: Özgün Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi”. *Turizm ve Çevre Konferansı*. Ankara: TÇSV Yayın.
- Sezgin, M., Köseoğlu, A. (2022). *Turizm Sektöründe Markalaşma Analizler, Sorunlar, Çözümler*. İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Sharpley, R. (2014). Host Perceptions of Tourism: A Review of the Research. *Tourism Management*, 42, 37-49. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.10.007>.
- Shields, R. (1991). *Places on the Margin: Alternative Geographies of Modernity*. London: Routledge.
- Smith, A. (2005). *The Wealth of Nations. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Electronic Classics Series Publication. 15,09,2024 tarihinde <https://www.rrojasdatabank.info/adamsmith/wealthp1.pdf> adresinden alındı.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1). 1-21.
- Toker, A. (2019). *Tarihsel Süreçte Didim’de Yaşanan Göçlerin Yarattığı Değişimin Turizm Ekseninde İncelenmesi* (Yayın no. 546912). [Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Toker, A. (2021). Turist Bakışı. *Avrasya Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 92-101.
- Torres, R. (2002). Toward A Better Understanding of Tourism and Agriculture Linkages in The Yucatan: Tourist Food Consumption and Preferences. *Tourism Geographies*. 4(3). 282-306.
- Tuna, M. (2007). *Turizm, Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uçar, G. (2022). “Yavaş Şehir Olma Yolunda Bir Sahil Kasabası: Antalya-Kaş Örneği” *Bılar: Bilim Armonisi Dergisi*, 5 (2): 32-49. Doi: 10.37215/bilar.1208242

- Uçar, M., Uçar, H., Kurnaz, A. ve Kurnaz, H. A. (2012). Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi ve Fethiye Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012 (1), 75-82. 09,05.2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/pub/kmusekad/issue/10214/125531> adresinden alındı.
- UN Tourism İnternet Sitesi. (2024). About Us. 9 15, 2024 tarihinde UN Tourism: <https://www.unwto.org/about-us> adresinden alındı
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. (Çev. Rahmi G. Öğdük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Urry, J., ve Larsen, J. (2011). *The tourist gaze 3.0*. London: SAGE Publications
- Uslu, F., Demir, E. (2023). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 40(1), 289-299 doi:10.32600/huefd.1184085.
- Wallerstein, I. (2000). Globalization Or The Age Of Transition?: A Longterm View Of The Trajectory Of The World-System. *Asian Perspective*. 24(2), 5–26. 21.12.2024 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/42704258>. adresinden alındı.
- Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis: An Introduction*. Duke University Press. DOI: <https://doi.org/10.1215/9780822399018>
- Watson, G. L.,ve Kopachevsky, J. P. (1994). *Interpretations of Tourism as Commodity*. *Annals of Tourism Research*, 21, 643-660. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(94\)90125-2](https://doi.org/10.1016/0160-7383(94)90125-2).
- Yayla, Ş. Ş. (2021). *Sürdürülebilir Turizm Projelerinin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü* (Yayın no. 692476). [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yazgan, Ç. Ü. (2020). Turizm Sosyolojisinde Güncelliğini Yitirmeyen Klasik: “Turist Bakışı”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 74-77.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2010). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Baskı.
Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yurtsal, K. (2019). “Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm”. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi* (4), 61-70.

EKLER

Ek 1. Katılımcı Listesi

TC. Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı
 “Sürdürülebilir Yeni Turizm Modelinin Sosyal Yapı ve Değişmeye Etkisi: Kalkan Örneği”
 Başlıklı Tez Çalışması Derinlemesine Görüşme Katılımcı Listesi

Katıl. No.	Görüş. Tarihi	C.	Yaş	Eğitim Durum	Çalışma Durumu	Medeni Durum	Çocuk Durum	Yabancı Dil	Kalkan’da Yaşam Süresi	Önce Yaşadığı Yer	Aidiyet Hissettiği Yer
Ka1 *	18.09.2022	E	40	Lise	İşletmeci	Evli	2 Çocuk	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka2 *	26.09.2022	E	72	İlkokul	Emekli	Evli	2 Çocuk	İngilizce (az)	Doğduğun dan beri	-	Bezirgân-Kalkan
Ka3 *	26.09.2022	E	62	İlkokul	İşletmeci	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce(az)	Doğduğun dan beri	-	Bezirgân-Kalkan
Ka4 *	03.10.2022	E	81	İlkokul	Emekli	Bekâr	3 Çocuk	Yok.	Doğduğun dan beri	-	Bezirgân-Kalkan
Ka5 *	22.10.2022	E	78	Yüksek Lisans	Emekli bürokrat	Evli	1 Çocuk	İngilizce	50 Yıl	İzmir	İzmir ve Kalkan
Ka6 *	29.10.2022	E	56	Lise	Bürokrat ve işletmeci	Evli	Çocuğu yok	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka7	05.11.2022	E	41	Yüksek Lisans	Rehber ve işletmeci.	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce	17 Yıl	Nevşehir	Anadolu
Ka8	24.12.2022	E	64	Yüksek Lisans	İşletmeci	Bekâr	2 Çocuk	İngilizce, Fransızca	35 Yıl	Ankara	Kaş, Kalkan, Patara
Ka9 *	09.01.2023	E	45	Lise	İşletmeci	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka10*	03.04.2023	E	70	Lisans	Mimar (Yazar)	Bekâr	3 Çocuk	İngilizce, Almanca(az)	31 Yıl	İstanbul	İstanbul
Ka11 *	10.04.2023	E	61	Lise	İşletmeci ve müteahhit	Evli	1 Çocuk	İngilizce, İtalyanca	37 Yıl	İtalya	Kalkan
Ka12 *	12.04.2023	E	58	Lise	İşletmeci	Evli	2 Çocuk	İngilizce	45 Yıl	İstanbul	Kalkan
Ka13 *	18.04.2023	E	48	Lisans	İş İnsanı	Evli	2 Çocuk	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka14 *	31.05.2023	K	73	Lisans	İşletmeci (Turizm)	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce, Almanca	36 Yıl	Almanya	Kalkan
Ka15 *	22.10.2023	E	55	Lisans	İşletmeci	Evli	1 Çocuk	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka16	24.10.2023	E	40	Ortaokul	Emlakçı	Bekâr	1 Çocuk	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka17 *	24.10.2023	E	62	Ön lisans	Balıkçı	Evli	3 Çocuk	İngilizce (az)	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka18 *	25.10.2023	E	50	Lise	İşletmeci (İş insan)	Evli	2 Çocuk	İngilizce	Doğduğun dan beri	-	Kalkan
Ka19 *	27.10.2023	E	51	Lise	Tesis müdürü	Evli	2 Çocuk	İngilizce	36 Yıl	İstanbul	Elbistan

Ka20	27.10.2023	K	39	Lisans	Sosyolog (Reklam)	Evli	Çocuğu yok	İngilizce	5 Yıl	İstanbul	İstanbul
YK21*	30.10.2023	K	65	Yüksek Lisans	İşletmeci	Bekâr (Babası Türk)	2 Çocuk	İngilizce Türkçe Norveççe Fransızca Almanca	34 Yıl	İtalya	Akdeniz
YK22	30.10.2023	K	66	Lisans	Emekli	Evli	3 Çocuk	İngilizce	17 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK23*	25.11.2023	K	61	Lisans	Emekli	Evli (Eşi Türk)	1 Çocuk	Almanca, Türkçe, İngilizce	37 Yıl	Almanya	Almanya
YK24	21.11.2023	K	51	Lisans	Şarkıcı	Evli	1 Çocuk	İngilizce	26 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK25	21.11.2024	E	58	Lisans	İş Güvenliği Uzmanı	Evli	1 Çocuk	İngilizce	13 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK26	31.10.2023	E	60	Lisans	Mühendis	Evli	2 Çocuk	İngilizce	28 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK27	07.11.2023	E	56	Lisans	İşletmeci (Turizm)	Evli	1 Çocuk	İngilizce	13 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK28	07.11.2023	K	56	Lisans	İşletmeci (Turizm)	Evli	1 Çocuk	İngilizce	13 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK29	30.10.2023	E	64	Lisans	Emekli Bankacı	Evli	3 Çocuk	İngilizce, Türkçe(orta)	17 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK30	31.10.2023	E	68	Lisans	Emekli Sosyolog	Evli	1 Çocuk	İngilizce, Felemenkçe	19 Yıl	Hollanda	Hollanda
YK31	31.10.2023	K	66	Lisans	Emekli (Çevre Müh.)	Evli	1 Çocuk	İngilizce, Felemenkçe	19 Yıl	Hollanda	Hollanda
YK32	01.11.2023	K	59	Lisans	Çalışmıyor	Bekâr	2 Çocuk	İngilizce	6 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK33	08.11.2023	K	30	Lisans	Aşçı	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce	7 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK34	20.11.2023	K	39	Lisans	İşletmeci	Evli (Eşi Türk)	1 Çocuk	İngilizce	6 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK35	31.10.2023	K	53	Lisans	Çalışmıyor	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce, Farsça, Urduca	6 Yıl	Amerika	Amerika, Afganistan, Dünya Vatandaşı
YK36	20.11.2023	K	68	Lisans	İşletmeci	Evli	2 Çocuk	İngilizce	26 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK37	20.11.2023	K	66	Lisans	İşletmeci	Evli	2 Çocuk	İngilizce	6 Yıl	İngiltere	İngiltere
YK38	08.11.2023	K	54	Lisans	Sanatçı	Bekâr	Çocuğu yok	İngilizce, Flemenk	10 Yıl	Hollanda	Hollanda
YK39	08.11.2023	K	53	Lisans	Çalışmıyor	Evli (Eşi Türk)	Çocuğu yok	Fransızca İngilizce	5 Yıl	Hollanda	Belçika
YK40	17.03.2024	E	62	Lisans	Emekli	Evli	2 Çocuk	İngilizce	10 Yıl	İngiltere	İngiliz
YK41	17.03.2024	K	66	Lisans	Emekli	Evli	2 Çocuk	İngilizce	10 Yıl	İngiltere	İngiliz

Kısaltmalar:

Ka: Katılımcı

Katıl. No: Katılımcı numarası

C.: Cinsiyet

YK: Yabancı Katılımcı

Görüş. Tar.: Görüşme Tarihi

E: Erkek **K:** Kadın

* Sözlü tarih çalışması yapılan katılımcılar

Ek 2. Derinlemesine Görüşme Çerçevesi

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ, İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ, SOSYOLOJİ ABD

SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİ TURİZM MODELİNİN SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEYE ETKİSİ: KALKAN ÖRNEĞİ

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

DG Kodu:

Görüşmenin kim/kimlerle yapıldığı:

Görüşmenin kim/kimler tarafından yapıldığı:

Görüşmenin tarihi: Görüşmenin saati ve süresi:

Görüşmenin yapıldığı yer:

Tanıtım:

Turizm, insanların değişik yerler görmek, tanımak, gezmek, dinlenmek maksadıyla yaptığı, ekonomik olduğu kadar sosyal ve kültürel boyutları da içeren bir olgudur. Turizmin getirdiği -özellikle ekonomik anlamda- olumlu katkıların yanı sıra olumsuz sonuçları da olabilmektedir. Turistik faaliyetlerin, bulunduğu bölgede doğal tahribatları önleyici içerikler taşıması, yaşayan halkın huzurunu bozmaması, geçim kaynağı olarak uzun vadede getiriler sağlamaya devam etmesi için “sürdürülebilir turizm” anlayışının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu görüşme, Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı’nda hazırlanan doktora tezi için yapılacaktır. Bizim için önemli olan sizin görüşlerinizdir. Bu nedenle kimlik bilgilerinizi vermek zorunda değilsiniz. İzin verirsiniz ses kaydı yapılabilir mi? Görüşmenin gizli kalacağı ve kimlik bilgilerinizin paylaşılmayacağını belirtir, desteğiniz için teşekkür ederim.

Görüşmenin teybe kaydedilmesini uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

Kişisel özellikler:

- **Cinsiyeti:**
- **Yaşı:**
- **Eğitim durumu:**
- **Nerede doğduğu (il/ilçe/köy):**
- **Nereden geldiği ve Kalkan'da yaşama süresi:**
- **Nereli hissettiği:**
- **Bildiği/konuştuğu diller:**
- **Medeni durumu:**
- **Çocuklarının olup olmadığı/Cinsiyetleri ve yaşları:**

	1.çocuk	2.çocuk	3.çocuk	4.çocuk	5.çocuk	6.çocuk
Kız						
Erkek						

- **Aile tipi:**.....
- **Çalışıyor mu? Evetse ne iş yaptığı ve ne kadar süredir bu işi yapıyor olduğu?**

GÖRÜŞME AKIŞI

1. Kalkan, turizmden önce nasıl bir yerdi?

a. Geçim kaynakları nelerdi?

b. Sosyal yapı nasıldı? Aile ilişkileri, gençlerin ve kadınların konumu, bölgenin çevresel özellikleri nasıldı?

2. Kalkan’da turizm nasıl gelişmiştir? Kaç ay turizm vardır? Turizmin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

a. Bölgenin coğrafi konumu, doğal ve tarihi güzellikleri etkili olabilir mi?

b. Yerel halkın yaşam tarzı ve kültürel özellikleri nedir? Turizmin gelişmesinde bu unsurlar sizce etkili olabilir mi?

3. Kalkan’a turizm geldikten sonra ne gibi değişimler gözlemlediniz?

a. Aile ilişkileri, evlilik kurumu, gençler ve kadınların konumu ile ilgili neler değişmiştir?

b. Bölgenin çevre özellikleri ile ilgili değişimler oldu mu?

4. Kalkan’a gelip yerleşme kararınızı etkileyen faktörler nelerdir?

a. Buraya ilk geldiğinizde neler hissetmiştiniz, tarif edebilir misiniz?

b. Kalkan’a gelip yerleşmenizi etkileyen neler olmuştu hayatınızda?

c. Şimdi olsa yine aynı kararı verir miydiniz? İlk gördüğünüz Kalkan ile şu anki Kalkan’ı kıyaslayabilir misiniz? Neler değişti sizce?

5. Kalkan’da turizmin gelişmesinin sonuçları nelerdir?

a. Olumlu sonuçları nelerdir? Memnun olduğunuz durumları açıklayabilir misiniz?

b. Kalkan’da turizmin gelişmesinden sonra doğan olumsuzluklar nelerdir?

6. Turistik faaliyetlerden kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

a. Kalkan’da mevcut olan turizm, “sürdürülebilir turizm” modeline uyarlanabilir mi ve turizmin sürdürülebilir olması için neler yapılabilir?

b. Kaş Belediyesi’nin Kalkan’daki yoğun turizm faaliyetlerinden kaynaklı oluşan sorunları çözme çabaları nasıl?

7. Kalkan’ın nasıl bir kent olmasını istersiniz?

Bunların dışında bu konuda bizimle paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

.....

.....

.....

.....

Bizimle bu konuları paylaşmasında yararlı bulduğunuz arkadaşlarınızın isimlerini ve adresleri/iletişim bilgilerini verir misiniz?

.....

.....

.....

.....

Tekrar teşekkür ve ayrılma

Ek 3. Senaryo Geliştirme Formu

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ, İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ, SOSYOLOJİ ABD

SÜRDÜRÜLEBİLİR YENİ TURİZM MODELİNİN SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEYE ETKİSİ: KALKAN ÖRNEĞİ

SENARYO GELİŞTİRME FORMU

DG Kodu: K1

Görüşmenin kimlerle yapıldığı: Katılımcı 1

Görüşmenin kimler tarafından yapıldığı: Moderatörün adı ve Soyadı: Yeşim Cömert

Gözlemcinin adı ve Soyadı:

Görüşmenin tarihi: 11/09/2022 Görüşmenin saati ve süresi: 17.45-18.50 arası 1 saat 5 dakika.

Görüşmenin yapıldığı yer: Cemile Altun Sanat Atölyesi/Kalkan

Senaryonun kimler tarafından hazırlandığı: Yeşim Cömert

Görüşmenin teybe kaydedilmesini uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

Kişisel özellikler:

- Cinsiyeti: Erkek
- Yaşı: 38
- Eğitim durumu: Üniversite.
- Nerede doğduğu (il/ilçe/köy): Kalkan Bezirgân mahallesi.
- Nereden geldiği ve Kalkan'da yaşama süresi: Doğduğundan beri burada yaşıyor.
- Nereli hissettiği: Kalkanlı hissediyor.
- Bildiği/konuştuğu diller: İngilizce
- Medeni durumu: Evli.

• **Çocuklarının olup olmadığı/Cinsiyetleri ve yaşları:**

	1.çocuk	2.çocuk	3.çocuk	4.çocuk	5.çocuk	6.çocuk
Kız						
Erkek	12	7				

• **Aile tipi:** Çekirdek aile.

• **Çalışıyor mu? Evetse ne iş yaptığı ve ne kadar süredir bu işi yapıyor olduğu?**

Çalışıyor. Restoran, cafe işletmeciliği, gastronomi eğitimi ve çalışmaları, düğün organizasyonları, yabancıların nikah işlemleri için resmi evrak takibi yapıyor.

Moderatör: Merhaba, öncelikle görüşmeyi kabul edip zamanınızı ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Benim ismim Yeşim Cömert. İstanbul Maltepe Üniversitesinde doktora yapıyorum. Bu çalışmayı Kalkan'daki turizmin yarattığı değişikliklerin sosyal yapıda, fiziki çevrede nasıl sonuçlara yol açtığını tespit edebilmek için hazırlıyorum. Turizmin yörede devam etmesine yönelik neler yapılabileceği, sürdürülebilir turizm anlayışının uygulanabilirliği hakkında sizinle biraz sohbet edeceğiz. Konuşmalar esnasında yönelteceğim soruların herhangi bir doğru cevabı olmadığını belirtmek isterim. Araştırmada önemli olan sizin düşünceleriniz olduğundan isminiz ve kimlik bilgileriniz kullanılmayacaktır. Fikirleriniz, deneyimleriniz ve gözlemleriniz bizim için çok değerli olup söylediğiniz hiçbir şey atlamamak için izninizle ses kaydı yapabilir miyim? (Katılımcı ses kaydına izin verir ve moderatör bunun için yeniden teşekkür eder.). Eğer bana sormak istediğiniz, aklınıza takılan bir şey varsa söyleyebilirsiniz ya da uygunsanız başlayabiliriz.

Katılımcı: Bir sakıncası yok, başlayabiliriz.

Moderatör: K1 Bey, nerede doğdunuz?

Katılımcı: Ben Kalkan Bezirgân doğumluyum. Ailemin kökenleri bu topraklarda, 600 yıla kadar geriye geçmişe dayanıyor. Bir dönem Amerika'ya gittim, ordan iyi bir iş teklifi gelmişti. Yaklaşık iki seneye yakın kaldım ama burasıyla ilgili hayallerim vardı. Kendi doğup büyüdüğüm bu yerde yaşamaya devam etmek istedim. O zamandan beri de buradayım, yani gidip dönme süresini saymazsak 38 senedir.

.....
.....

Moderatör: Bunların dışında bu konuda bizimle paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

Katılımcı: Umarım yardımcı olabilmişimdir. Çalışmanızda size başarılar dilerim. Ne zaman isterseniz desteğe hazırım.

Moderatör: Çok teşekkür ederim. Uzun zamandır burada yaşıyorsunuz ve sosyal olarak da aktif birisiniz. Acaba bizimle bu konuları paylaşmasında yararlı bulduğunuz arkadaşlarınızın isimlerini ve adresleri/iletişim bilgilerini verir misiniz?

Katılımcı: Elbette (dedikten sonra Kalkan'ın yerlisi olan iki kişinin iletişim bilgilerini verir).

Katılımcıya yeniden teşekkür edilerek görüşmenin sonlandırıldığı belirtilir.

Görüşmenin yapıldığı ortam hakkındaki görüş ve gözlemler:

Görüşmenin yapıldığı ortam rahat ve sakindi. Başka insanlar olmadığı için herhangi bir kesinti olmadan bir saat beş dakika boyunca sohbet şeklinde akıcı bir görüşme gerçekleştirildi. Katılımcı samimi, araştırmaya oldukça ilgiliydi. Fikirlerini rahatça ifade edebildi. Her şey yolunda gitti.

Ek 4. Yerleşim ve Konut Genişlemesi

Kalkan'ın 1970 yılından günümüze yerleşim ve konut alanındaki genişlemesi

ÖZGEÇMİŞ

Yeşim CÖMERT

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Yüksek lisans	2012-2014	Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü- “Eğitim Yönetimi ve Denetimi”-Tezsiz
Yüksek lisans	2016-2018	Maltepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü “Sosyoloji Bölümü”-Tezli
Lisans	1994-1998	Ankara Üniversitesi- Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi- Sosyoloji Bölümü

İş ve İstihdam

10/09/1999-15/06/2001: İstanbul’da Bulunan Devlet Okullarında Ücret Karşılığı Görevlendirme, Vekil Öğretmenlik.

09/12/2002-21/01/2019: MEB’e bağlı kurumlarda İlkokul Öğretmenliği.

29/03-27/12/2013: Maltepe Atatürk İlkokulu Vekâleten Müdür Yardımcılığı.

21/01/2019-16/08/2021: Turhan Feyzioğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Felsefe Grubu Öğretmenliği (branş değişikliği ile geçiş).

31/08/2021-31/08/2023: Kaş Çavdır Anadolu Lisesi Felsefe Grubu Öğretmenliği.

31/08/2023-01/07/2024: Kaş Şehit Adnan Kısar Çok Programlı Anadolu Lisesi Vekaleten Müdür Yardımcılığı.

01/07/2024-(halen): Kaş Turan Erdoğan Yılmaz Fen Lisesi Felsefe Grubu Öğretmenliği.

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

29/03/2010 – Eğitim-Sen (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)

30/03/2023-....AKUT (Arama Kurtarma Derneği) Gönüllü Üyesi

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Cömert, Y. (2019). “İlkokul Öğretmenlerinin Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Üzerine Niteliksel Bir Araştırma: İstanbul Anadolu Yakasında Bir İlkokul Örneği”. *IX. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Özetleri Toplum 4.0.* (s. 68). 19-21 Eylül 2019. ASBÜ, Ankara.

Cömert, Y. (2023). İnsan Doğmak Değil, İnsan Ol'mak. Kasapoğlu, M. Aytül (Ed.). *Afet ve Toplum İnsan-Doğa İlişkisi*, içinde (s.117-121).

